41593/B

N. IX. Pli

...ST DARMSTA... COLLECTION No. 1178

Eugen Schweller

7088

CAII PLINII SECUNDI HISTORIAE NATURALIS

LIBRI XXXVII

EX RECENSIONE JOANNIS HARDUINI.

PRAEMITTITUR NOTITIA LITERARIA

ACCEDIT INDEX

STUDIIS SOCIETATIS BIPONTINAE

VOLUMEN QUARTUM

BIPONTI

EX TYPOGRAPHIA SOCIETATIS

CIƆIƆCCLXXXIV

C. PLINII SECUNDI
NATURALIS
HISTORIAE
LIBER XXI.

C. PLINII SECUNDI
NATURALIS HISTORIAE
LIBER XXI.

I. In hortis ſeri coronamenta juſſit Cato, inenarrabili florum maxime ſubtilitate: quando nulli poteſt facilius eſſe loqui, quam rerum naturæ pingere, laſcivienti præſertim, & in magno gaudio fertilitatis tam variæ ludenti. Quippe reliqua uſus alimentique gratia genuit: ideoque ſecula annoſque tribuit iis. Flores vero odoreſque in diem gignit: magna, ut palam eſt, admonitione hominum, quæ ſpectatiſſime floreant, celerrime marceſcere. Sed ne pictura quidem ſufficiente imagini colorum reddendæ, mixturarumque varietati, ſive alterni atque multiplices inter ſe nectantur, ſive privatis generum funiculis in orbem, in obliquum, in ambitum, quædam coronæ per coronas currunt.

II. Tenuioribus utebantur antiqui, ſtroppos appellantes: unde nata ſtrophiola. Quin & vocabulum ipſum tarde communicatum eſt, inter ſacra tantum & bellicos honores coronis ſuum nomen vindicantibus. Cum vero e floribus fierent ſerta, a ſerendo ſerviæ appellabantur: quod apud Græcos quoque non adeo antiquitus placuit.

III. Arborum enim ramis coronari in ſacris certaminibus, mos erat primum. Poſtea variari cœp-

tum mixtura verſicolori florum, quæ invicem odores coloreſque accenderet, Sicyone, ex ingenio Pauſiæ pictoris atque Glyceræ coronariæ, dilectæ admodum illi, cum opera ejus pictura imitaretur, & illa provocans variaret, eſſetque certamen artis ac naturæ: quales etiam nunc exſtant artificis illius tabellæ, atque in primis appellata Stephaneplocos, qua pinxit ipſam. Idque factum eſt poſt Olympiadem centeſimam. Sic coronis e floribus receptis, paulo mox ſubiere, quæ vocantur Ægyptiæ, ac deinde hibernæ, cum terra flores negat, ramento e cornibus tincto. Paulatimque & Romæ ſubrepſit appellatio, corollis inter initia propter gracilitatem nominatis: mox & corollariis, poſtquam e lamina ærea tenui inaurata aut inargentata dabantur.

IV. Craſſus dives, primus argento auroque folia imitatus, ludis ſuis coronas dedit. Acceſſeruntque & lemniſci, quos adjici ipſarum coronarum honos erat, propter Etruſcas, quibus jungi niſi aurei non debebant. Puri diu fuere ii. Cælare eos primus inſtituit P. Claudius Pulcher, bracteaſque etiam philyræ dedit.

V. Semper tamen auctoritas vel ludicro quæſitarum fuit. Namque ad certamina in Circum per ludos & ipſi deſcendebant, & ſervos ſuos quique mittebant. Inde illa XII tabularum lex: *Qui coronam parit ipſe, pecuniave ejus, virtutis ergo duitor ei.* Quam ſervi equive meruiſſent, pecunia partam lege dici, nemo dubitavit. Quis ergo honos? ut ipſi mortuo, parentibuſque ejus, dum in-

tus poſitus eſſet, foriſve ferretur, ſine fraude eſſet impoſita. Alias in uſu promiſcuo ne ludicræ quidem erant.

VI. Ingenſque & hic ſeveritas. L. Fulvius argentarius, bello Punico ſecundo, cum corona roſacea interdiu e pergula ſua in forum proſpexiſſe dictus, ex auctoritate Senatus in carcerem abductus, non ante finem belli emiſſus eſt. P. Munatius, cum demtam Marſyæ coronam e floribus capiti ſuo impoſuiſſet, atque ob id duci eum in vincula Triumviri juſſiſſent, appellavit Tribunos Plebis. Nec interceſſere illi: aliter quam Athenis, ubi comeſſabundi juvenes ante meridiem conventus ſapientium quoque doctrinæ frequentabant. Apud nos exemplum licentiæ hujus non eſt aliud quam filia Divi Auguſti, cujus luxuria noctibus coronatum Marſyam, literæ illius Dei gemunt.

VII. Florum quidem populus Romanus honorem Scipioni tantum habuit. Serapio cognominabatur, propter ſimilitudinem ſuarii cujuſdam negotiatoris. Ob id erat in Tribunatu plebi admodum gratus, dignuſque Africanorum familia. Nec erat in bonis funeris impenſa. Aſſes ergo contulit populus, ac funus elocavit: quaque præferebatur, flores e proſpectu omni ſparſit.

VIII. Et jam tunc coronæ Deorum honos erant, & Larium publicorum privatorumque, ac ſepulcrorum, & Manium: ſummaque auctoritas pactili coronæ. Sutiles Saliorum ſacris invenimus, & ſolemnes cœnis. Tranſiere deinde ad roſaria: eoque luxuria proceſſit, ut non eſſet gratia niſi mero fo-

lio; ſutilibus mox petitis ab India, aut ultra Indos. Lautiſſimum quippe habetur, e nardi folio eas dari, aut veſte ſerica verſicolores unguentis madidas. Hunc habet noviſſime exitum luxuria feminarum.

IX. Et apud Græcos quidem de coronis privatim ſcripſere Mneſitheus atque Callimachus medici, quæ nocerent capiti: quoniam & in hoc eſt aliqua valetudinis portio, in potu atque hilaritate præcipue odorum vi ſurrepente fallaciter, ſcelerata Cleopatræ ſolertia. Namque in apparatu belli Actiaci gratificationem ipſius reginæ Antonio timente, nec niſi prægustatos cibos ſumente, fertur pavore ejus luſiſſe, extremis coronæ floribus veneno illitis, ipſaque capiti impoſita, mox procedente hilaritate invitavit Antonium, ut coronas biberent. Quis ita timeret inſidias? Ergo concerpta in ſcyphum incipienti haurire oppoſita manu: En ego ſum, inquit, illa, Marce Antoni, quam tu nova prægustantium diligentia caves: adeo mihi, ſi poſſim ſine te vivere, occaſio aut ratio deeſt. Inde eductum cuſtodia bibere juſſit, illico exſpirantem. De floribus ſupra dictos ſcripſit Theophraſtus apud Græcos. Ex noſtris autem inſcripſere aliqui libros Anthologicon: flores vero perſecutus eſt nemo, quod equidem inveniam. Nec nos nunc ſcilicet coronas nectemus; id enim frivolum eſt: ſed de floribus, quæ videbuntur digna, memorabimus.

X. Pauciſſima noſtri genera coronamentorum inter hortenſia novere, ac pæne violas roſaſque tantum. Roſa naſcitur ſpina verius, quam frutice, in rubo quoque proveniens, illic etiam jucundi

odoris, quamvis anguſti. Germinat omnis primo incluſa granoſo cortice. Quo mox intumeſcente, & in virides alabaſtros faſtigato, paulatim rubeſcens dehiſcit, ac ſeſe pandit, in calycis medio ſui ſtantis complexa luteos apices. Uſus ejus in coronis prope minimus eſt. Oleo maceratur, idque jam a Trojanis temporibus, Homero teſte. Præterea in unguenta tranſit, ut diximus. Per ſe medicas artes præbet. Emplaſtris atque collyriis inſeritur mordaci ſubtilitate. Menſarum etiam deliciis perungendis minime noxia.

Genera ejus noſtri fecere celeberrima, Præneſtinam & Campanam. Addidere alii Mileſiam, cui ſit ardentiſſimus colos, non excedenti duodena folia. Proximam ei Trachiniam minus rubentem. Mox Alabandicam viliorem, albicantibus foliis. Viliſſimam vero plurimis, ſed minutiſſimis, ſpineolam. Differunt enim multitudine foliorum, aſperitate, lævore, colore, odore. Pauciſſima quina folia, ac deinde numeroſiora: cum ſit genus ejus, quam centifoliam vocant: quæ eſt in Campania Italiæ, Græciæ vero circa Philippos: ſed ibi non ſuæ terræ proventu. Pangæus mons in vicino fert, numeroſis foliis ac parvis: unde accolæ transferentes conſerunt, ipſaque plantatione proficiunt. Non autem talis odoratiſſima eſt, nec cui latiſſimum maximumque folium. Breviterque indicium eſt odoris, ſcabritia corticis. Cæpio Tiberii Cæſaris principatu, negavit centifoliam in coronas addi, præterquam extremos velut ad cardines. Nec odore, nec ſpecie probabilis eſt, quæ Græca ap-

pellatur a noſtris, a Græcis lychnis, non niſi in humidis locis proveniens, nec unquam excedens quinque folia, violæque magnitudine, odore nullo. Eſt & alia Græcula appellata, convolutis foliorum paniculis, nec dehiſcens niſi manu coacta, ſemperque naſcenti ſimilis, latiſſimis foliis. Alia funditur e caule malvaceo, folia oleæ habente, moſceuton vocant. Atque inter has media magnitudine autumnalis, quam coroneolam vocant. Omnes ſine odore, præter coroneolam & in rubo natam: tot modis adulterantur. Et alias vera quoque plurimum ſolo prævalet. Cyrenis odoratiſſima eſt: ideoque ibi unguentum pulcherrimum. Carthagine Hiſpaniæ, hieme tota præcox. Refert & cæli temperies. Quibuſdam enim annis minus odorata provenit. Præterea omnis ſiccis quam humidis odoratior. Seri nec pinguibus vult, nec argilloſis locis, nec riguis, contenta raris, proprieque ruderatum agrum amat. Præcox Campana eſt, ſera Mileſia. Noviſſime tamen deſinit Præneſtina. Fodiuntur altius quam fruges, levius quam vites. Tardiſſime proveniunt ſemine, quod in ipſo cortice eſt, ſub ipſo flore, opertum lanugine: ob id potius caule conciſo inſeruntur: & ocellis radicis, ut arundo, unum genus inſeritur pallidæ, ſpinoſæ, longiſſimis virgis, quinquefoliæ, quæ e Græcis altera eſt. Omnis autem reciſione atque uſtione proficit: translatione quoque, ut vitis, optime ociſſimeque provenit, ſurculis quaternûm digitorum longitudine, aut ampliore, poſt Vergiliarum occaſum ſata: dein per Favonium translata,

pedalibus intervallis crebroque circumfoſſa. Qui præcocem faciunt, pedali circa radicem ſcrobe aquam calidam infundunt, germinare incipiente calyce.

XI. Lilium roſæ nobilitate proximum eſt, & quadam cognatione unguenti oleique, quod lirinon appellatur. Et impoſitum etiam maxime roſas decet, medio proventu earum incipiens. Nec ulli florum excelſitas major, interdum cubitorum trium, languido ſemper collo, & non ſufficiente capitis oneri. Candor ejus eximius, foris ſtriati, & ab anguſtiis in latitudinem paulatim ſeſe laxantis effigie calathi, reſupinis per ambitum labris, tenuique filo, & ſemine, ſtantibus in medio crocis. Ita odor colorque duplex, & alius calycis, alius ſtaminis, differentia anguſta. In unguenti vero oleique uſu, & folia non ſpernuntur.

Eſt flos non diſſimilis illi in herba, quam convolvulum vocant, naſcens per frutecta, nullo odore, nec crocis intus: candorem tantum referens, ac veluti naturæ rudimentum lilia facere condiſcentis. Alba lilia iiſdem omnibus modis ſeruntur, quibus roſa: & hoc amplius lacrima ſua, ut hippoſelinum: nihilque eſt fœcundius, una radice quinquagenos ſæpe emittente bulbos. Eſt & rubens lilium, quod Græci crinon vocant. Alii florem ejus cynorrhodon. Laudatiſſimum in Antiochia, & Laodicea Syriæ, mox in Phaſelide. Quartum locum obtinet in Italia naſcens.

XII. Sunt & purpurea lilia, aliquando gemino caule, carnoſiore tantum radice, majoriſque bul-

bi, ſed unius: narciſſum vocant. Hujus alterum genus flore candido, calyce purpureo. Differentia a liliis eſt & hæc, quod narciſſis folia in radice ſunt, probatiſſimis in Lyciæ montibus. Tertio generi cetera eadem, calyx herbaceus. Omnes ſerotini. Poſt Arcturum enim florent, ac per æquinoctium autumnum.

XIII. Inventa eſt & in his ratio inſerendi, monſtrificis hominum ingeniis. Colliguntur namque menſe Julio ſcapi areſcentes, liliaque ſuſpenduntur in fumo. Dein nudantibus ſe nodulis, in fæce nigri vini, vel Græci, menſe Martio macerantur, ut colorem percipiant, atque ita in ſcrobiculis ſeruntur, heminis fæcis circumfuſis. Sic fiunt purpurea lilia: mirumque, tingi aliquid, ut naſcatur infectum.

XIV. Violis honos proximus. Earumque plura genera. Purpureæ, luteæ, albæ: plantis omnes, ut olus, ſatæ. Ex iis vero, quæ ſponte apricis & macris locis proveniunt, purpureæ, latiore folio, ſtatim ab radice carnoſo, exeunt: ſolæque Græco nomine a ceteris diſcernuntur, appellatæ ia, & ab his ianthina veſtis. E ſativis maxima auctoritas luteis. Genera iis, Tuſculana, & quæ marina appellatur, folio aliquanto latiore, ſed minus odorato. In totum vero ſine odore, minutoque folio calathiana, munus autumni, ceteræ veris.

XV. Proxima ei caltha eſt concolori amplitudine. Vincit numero foliorum marinam, quinque non excedentem. Eadem odore ſuperatur: eſt enim gravis calthæ. Non levior ei, quam ſcopam re-

giam appellant: quanquam folia ejus olent, non flores.

XVI. Bacchar quoque radicis tantum odoratæ eſt, a quibuſdam nardum ruſticum appellatum. Unguenta ex ea radice fieri ſolita apud antiquos, Ariſtophanes, priſcæ Comœdiæ poeta, teſtis eſt. Unde quidam errore falſo barbaricam eam appellabant. Odor eſt ei cinnamomo proximus. Gracili ſolo nec humido provenit. Simillimum ei, combretum appellatur, foliorum exilitate uſque in fila attenuata, & procerius quam bacchar: hæc ſunt tantum. Sed eorum quoque error corrigendus eſt, qui bacchar ruſticum nardum appellavere. Eſt enim alia herba ſic cognominata, quam Græci aſaron vocant, cujus ſpeciem figuramque diximus in nardi generibus. Quin immo aſaron invenio vocitari, quoniam in coronas non addatur.

XVII. Crocum ſilveſtre optimum: ſerere in Italia minime expedit, ad ſcrupula uſque ſingula areis decoquentibus. Seritur radicis bulbo. Sativum latius, majuſque, & nitidius, ſed multo lenius, degenerans ubique, nec fœcundum etiam Cyrenis, ubi ſemper flores laudatiſſimi. Prima nobilitas Cilicio, & ibi in Coryco monte: dein Lycio, monte Olympo: mox Centuripino Siciliæ. Aliqui Phlegræo ſecundum locum dedere. Adulteratur nihil æque. Probatio ſinceri, ſi impoſita manu crepat, veluti fragile. Humidum enim, quod evenit adulteratione, cedit. Altera probatio: ſi manu prolata ad ora leniter faciem oculoſque mordeat. Eſt per ſe genus ſativi blandiſſimum vulgo, cum ſit

mediocre, dialeucon vocant. Contra Cyrenaico vitium, quod omni croco nigrius eſt, & celerrime marceſcit. Optimum ubicunque, quod pinguiſſimum, & brevis capilli: peſſimum vero, quod ſitum redolet. Mucianus auctor eſt, in Lycia anno ſeptimo aut octavo transferri in locum ſubactum, atque ita degenerans renovari. Uſus ejus in coronis nuſquam. Herba enim eſt folio anguſto pæne in capillamenti modum. Sed vino mire congruit, præcipue dulci: tritum ad theatra replenda. Floret Vergiliarum occaſu paucis diebus, folioque florem expellit. Viret bruma, & colligitur. Siccatur umbra, melius etiam hiberna. Carnoſa & illi radix, vivaciorque quam ceteris. Gaudet calcari & atteri, pereundoque melius provenit. Ideo juxta ſemitas ac fontes lætiſſimum. Trojanis temporibus jam erat honos ei. Hos certe flores Homerus tres laudat, loton, crocon, hyacinthum.

XVIII. Omnium autem odoramentorum, atque adeo herbarum differentia eſt in colore, & odore, & ſucco. Odorato ſapor raro ulli non amarus: e contrario dulcia raro odorata. Itaque & vina muſtis odoratiora, & ſilveſtria magis omnia ſativis. Quorundam odor ſuavior e longinquo, propius admotus hebetatur, ut violæ. Roſa recens a longinquo olet, ſicca propius. Omnis autem verno tempore acrior, & matutinis: quidquid ad meridianas horas diei vergit, hebetatur. Novella quoque vetuſtis minus odorata. Acerrimus tamen odor omnium æſtate media. Roſa & crocum odoratiora, cum ſerenis diebus leguntur: & omnia in calidis,

quam in frigidis. In Ægypto tamen minime odorati flores, quia nebuloſus & roſcidus aer eſt a Nilo flumine. Quorundam ſuavitati gravitas ineſt. Quædam, dum virent, non olent, propter humorem nimium: ut buceros, quod eſt fœnum Græcum. Acutus odor non omnium ſine ſucco eſt, ut violæ, roſæ, croco. Quæ vero ex acutis ſucco carent, eorum omnium odor gravis, ut in lilio utriuſque generis. Abrotonum & amaracus acres habent odores. Quorundam flos tantum jucundus, reliquæ partes ignavæ, ut violæ, ac roſæ. Hortenſiorum odoratiſſima, quæ ſicca, ut ruta, menta, apium, & quæ in ſiccis naſcantur. Quædam vetuſtate odoratiora, ut cotonea: eademque decerpta, quam in ſuis radicibus. Quædam non niſi defracta, aut ex attritu olent: alia non niſi detracto cortice: quædam vero non niſi uſta, ſicut thura myrrhæque. Flores triti omnes amariores, quam intacti. Aliqua arida diutius odorem continent, ut melilotos. Quædam locum ipſum odoratiorem faciunt, ut iris: quin & arborem totam, cujuſcunque radices attingit. Heſperis noctu magis olet, inde nomine invento. Animalium nullum odoratum, niſi ſi de pantheris, quod dictum eſt, credimus.

XIX. Illa quoque non omittenda differentia eſt, odoramentorum multa nihil pertinere ad coronamenta, ut irin atque ſaliuncam, quanquam nobiliſſimi odoris utramque. Sed iris radice tantum commendatur, unguentis & medicinæ naſcens. Laudatiſſima in Illyrico, & ibi quoque non in maritimis, ſed in ſilveſtribus Drilonis & Naronæ. Pro-

xima in Macedonia, longiſſima hæc & candicans, & exilis. Tertium locum habet Africana, ampliſſima inter omnes, guſtuque amariſſima. Illyrica quoque duorum generum eſt. Raphanitis a ſimilitudine: & quæ melior, rhizotomos ſubruſa. Optima, quæ ſternumenta tactu movet. Caulem habet cubitalem, erectum. Floret diverſi coloris ſpecie, ſicut arcus cæleſtis, unde & nomen. Non improbatur & Piſidica. Et foſſuri tribus ante menſibus mulſa aqua circumfuſa, hoc veluti placamento terræ blandiuntur, circumſcripta mucrone gladii orbe triplici: & cum legerint eam, protinus in cælum attollunt. Natura eſt fervens, tractataque puſtulas ambuſti modo facit. Præcipitur ante omnia, ut caſti legant. Teredines non ſicca modo, verum & in terra celerrime ſentit. Optimum antea irinum Leucade & Elide ferebatur: jampridem enim & ſeritur: nunc e Pamphylia: ſed Cilicium maxime laudatur, atque e ſeptemtrionalibus.

XX. Saliunca folio quidem ſubbrevi, & quod necti non poſſit, radici numeroſæ cohæret, herba verius quam flos, denſa veluti manu preſſa, breviterque ceſpes ſui generis. Pannonia hanc gignit & Norici, Alpiumque aprica: urbium, Eporedia: tantæ ſuavitatis, ut metallum eſſe cœperit. Veſtibus interponi eam, gratiſſimum.

XXI. Sic & apud Græcos polion herbam, inclytam Muſæi & Heſiodi laudibus, ad omnia utilem prædicantium, ſuperque cetera ad famam etiam ac dignitates: prorſuſque miram, ſi modo (ut tradunt) folia ejus mane candida, meridie purpurea,

Sole occidente cærulea aſpiciuntur. Duo genera ejus: campeſtre, majus: ſilveſtre, quod minus eſt. Quidam teuthrion vocant. Folia canis hominis ſimilia, a radice protinus, nunquam palmo altiora.

XXII. Et de odoratis floribus ſatis dictum: in quibus unguento viciſſe naturam gaudens luxuria, veſtibus quoque provocavit eos flores, qui colore commendantur. Hos animadverto tres eſſe principales. Rubentem, in cocco: qui a roſis migrante gratia, idem trahitur ſuſpectu & in purpuras Tyrias, dibaphaſque, ac Laconicas. Alium in amethyſto, qui a viola, & ipſe in purpureum, quemque ianthinum appellavimus. Genera enim tractamus, in ſpecies multas ſeſe ſpargentia. Tertius eſt, qui proprie conchylii intelligitur, multis modis: unus in heliotropio, & in aliquo ex his plerumque ſaturatior: alius in malva, ad purpuram inclinans: alius in viola ſerotina, conchyliorum vegetiſſimus. Paria nunc componuntur, & natura atque luxuria depugnant. Lutei video honorem antiquiſſimum, in nuptialibus flammeis totum feminis conceſſum: & fortaſſis ideo non numerari inter principales, hoc eſt, communes maribus ac feminis, quoniam ſocietas principatum dedit.

XXIII. Amaranto non dubie vincimur. Eſt autem ſpica purpurea verius, quam flos aliquis, & ipſe ſine odore. Mirum in eo, gaudere decerpi & lætius renaſci. Provenit Auguſto menſe: durat in autumnum. Alexandrino palma, qui decerptus aſſervatur. Mireque, poſtquam defecere cuncti flores, madefactus aqua reviveſcit, & hibernas coro-

nas facit. Summa ejus natura in nomine eſt, appellato, quoniam non marceſcat.

XXIV. In nomine & cyani colos: item holochryſi. Omnes autem flores non fuere in uſu Alexandri Magni ætate, quoniam proximi a morte ejus auctores ſiluere de illis: quo manifeſtum eſt, poſtea placuiſſe. A Græcis tamen repertos quis dubitet: non aliter Italia uſurpante nomina illorum?

XXV. At hercules petilio ipſa nomen impoſuit, autumnali, circaque vepres naſcenti, & tantum colore commendato, qui eſt roſæ ſilveſtris. Folia parva, quina. Mirumque in eo flore, inflecti cacumen, & non niſi retorto folia naſci, parvo calyce, ac verſicolori, luteum ſemen includente.

Luteus & bellio paſtillicantibus quinquagenis quinis barbulis coronatur. Pratenſes hi flores, ac ſine uſu plerique, & ideo ſine nominibus. Quin & his ipſis alia alii vocabula imponunt.

XXVI. Chryſocome ſive chryſitis, non habet Latinam appellationem. Palmi altitudine eſt, comantibus fulgore auri corymbis, radice nigra, ex auſtero dulci, in petroſis opaciſque naſcens.

XXVII. Et fere peractis colorum quoque celeberrimis, tranſeat ratio ad eas coronas, quæ varietate ſola placent. Duo earum genera, quando aliæ flore conſtant, aliæ folio. Florem eſſe dixerim geniſtas: (namque & iis decerpitur luteus:) item rhododendron: item zizipha, quæ & Cappadocia vocantur: his odoratus, ſimilis olearum floribus. In vepribus naſcitur cyclaminum, de quo

plura alias. Flos ejus coloſſinus in coronas admittitur.

XXVIII. Folia in coronamentis ſmilacis & ederæ, corymbique earum obtinent principatum, de quibus in fruticum loco abunde diximus. Sunt & alia genera nominibus Græcis indicanda, quia noſtris majore ex parte hujus nomenclaturæ defuit cura. Et pleraque eorum in exteris terris naſcuntur, nobis tamen conſectanda, quoniam de natura ſermo, non de Italia eſt.

XXIX. Ergo in coronamenta folio venere melothron, ſpiræa, origanon, cneoron, quod caſiam Hyginus vocat: & quod cunilaginem, quæ conyza: meliſſophyllon, quod apiaſtrum: meliloton, quod ſertulam Campanam vocamus. Eſt enim in Campania Italiæ laudatiſſima, Græcis in Sunio: mox Chalcidica & Cretica: ubicunque vero aſperis & ſilveſtribus nata. Coronas ex ea antiquitus factitatas, indicio eſt nomen ſertulæ, quod occupavit. Odor ejus croco vicinus eſt, & flos, ipſa cana. Placet maxime foliis breviſſimis atque pinguiſſimis.

XXX. Folio coronat & trifolium. Tria ejus genera. Minyanthes vocant Græci, alii aſphaltion, majore folio, quo utuntur coronarii. Alterum acuto, oxytriphyllon. Tertium ex omnibus minutiſſimum. Inter hæc nervoſi cauliculi quibuſdam, ut marathro, hippomarathro, myophono. Utuntur e ferulis & corymbis, & ederæ flore purpureo. Eſt & in alio genere earum ſilveſtribus roſis ſimilis. Et in iis quoque colos tantum delectat, odor autem abeſt.

Et cneori duo genera, nigri atque candidi. Hoc & odoratum: ramoſa ambo. Florent poſt æquinoctium autumnum. Totidem & origani in coronamentis ſpecies. Alterius enim nullum ſemen. Id, cui odor eſt, Creticum vocatur.

XXXI. Totidem & thymi: candidum, ac nigricans. Floret autem circa ſolſtitia, cum & apes decerpunt, & augurium mellis eſt. Proventum enim ſperant apiarii large floreſcente eo. Læditur imbribus, amittitque florem. Semen thymi non poteſt deprehendi: cum origani perquam minutum, non tamen fallat. Sed quid intereſt occultaſſe id naturam? In flore ipſo intelligitur, ſatoque eo naſcitur. Quid non tentavere homines? Mellis Attici in toto orbe ſumma laus exiſtimatur. Ergo translatum eſt ex Attica thymum, & vix flore (uti docemus) ſatum. Sed alia ratio naturæ obſtitit, non durante Attico thymo, niſi in afflatu maris. Erat quidem hæc opinio antiqua in omni thymo, ideoque non naſci in Arcadia. Tunc oleam non putabant gigni, niſi intra CCC ſtadia a mari. Thymis quidem nunc etiam lapideos campos in provincia Narbonenſi refertos ſcimus: hoc pæne ſolo reditu, e longinquis regionibus pecudum millibus convenientibus, ut thymo veſcantur.

XXXII. Et conyzæ duo genera in coronamentis, mas ac femina. Differentia in folio. Tenuius feminæ, & conſtrictius, anguſtiuſque: imbricatum maris, & ramoſius. Flos quoque magis ſplendet ejus, ſerotinus utrique poſt Arcturum. Mas odore gravior, femina acutior: & ideo contra beſtiarum

morſus aptior. Folia feminæ mellis odorem habent. Maſculæ radix a quibuſdam libanotis appellatur, de qua diximus.

XXXIII. Et tantum folio coronant. Jovis flos, amaracus, hemerocalles, abrotonum, helenium, ſiſymbrium, ſerpyllum, omnia ſurculoſa, roſæ modo. Colore tantum placet Jovis flos, odor abeſt: ſicut & illi, qui Græce phlox vocatur. Et ramis autem & folio odorata ſunt, excepto ſerpyllo. Helenium e lacrimis Helenæ dicitur natum, & ideo in Helene inſula laudatiſſimum. Eſt autem frutex humi ſe ſpargens dodrantalibus ramulis, folio ſimili ſerpyllo.

XXXIV. Abrotonum odore jucunde gravi floret. Eſt autem flos aurei coloris. Vacuum ſponte provenit. Cacumine ſuo ſe propagat. Seritur autem ſemine melius, quam radice aut ſurculo: ſemine quoque non ſine negotio: plantaria transferuntur. Sic & Adonium. Utrumque æſtate. Alſioſa enim admodum ſunt: & Sole tamen nimio læduntur. Sed ubi convaluere, rutæ vice fruticant. Abrotono ſimile odore leucanthemum eſt, flore albo folioſum.

XXXV. Amaracum Diocles medicus & Sicula gens appellavere, quod Ægyptus & Syria ſampſuchum. Seritur utroque genere, & ſemine & ramo, vivacius ſupradictis, & odore melius. Copioſum amaraco æque, quam abrotono, ſemen: ſed abrotono radix una & alte deſcendens: ceteris in ſumma terra leviter hærens. Reliquorum ſatio autumno fere incipiente, nec non & vere qui-

buſdam locis, quæ umbra gaudent, & aqua, ac fimo.

XXXVI. Nyctegretum inter pauca miratus eſt Democritus, coloris hyſgini, folio ſpinæ, nec a terra ſe attolentem, præcipuam in Gedroſia narrat. Erui poſt æquinoctium vernum radicitus, ſiccarique ad Lunam triginta diebus, ita lucere noctibus. Magos Parthorumque reges uti hac herba ad vota ſuſcipienda. Eandem vocari chenomychon, quoniam anſeres a primo conſpectu ejus expaveſcant: ab aliis nyctalopa, quoniam e longinquo noctibus fulgeat.

XXXVII. Melilotos ubique naſcitur: laudatiſſima tamen in Attica: ubicunque vero recens nec candicans, & croco quam ſimillima: quanquam in Italia odoratior candida.

XXXVIII. Florum prima ver nuntiantium viola alba. Tepidioribus vero locis etiam hieme emicat. Poſtea quæ ion appellatur, & purpurea. Proxime flammea, quæ & phlox vocatur, ſilveſtris dumtaxat. Cyclaminum bis anno, vere & autumno: æſtates hiemeſque fugit. Seriores ſupra dictis aliquanto narciſſus & lilium trans maria: in Italia quidem, ut diximus, poſt roſam. Nam in Græcia tardius etiamnum anemone. Eſt autem hæc ſilveſtrium bulborum flos, aliaque quam quæ dicetur in medicinis. Sequitur œnanthe, melianthum: ex ſilveſtribus heliochryſos. Deinde alterum genus anemones, quæ limonia vocatur. Poſt hanc gladiolus comitatus hyacinthis. Noviſſima roſa: eademque prima deficit, excepta ſativa: e ceteris

hyacinthus maxime durat, & viola alba, & œnanthe: ſed hæc ita, ſi divulſa crebro prohibeatur in ſemen abire. Naſcitur locis tepidis. Odor idem ei, qui germinantibus uvis, atque inde nomen.

Hyacinthum comitatur fabula duplex, luctum præferens ejus quem Apollo dilexerat, aut ex Ajacis cruore editi, ita diſcurrentibus venis, ut Græcarum literarum figura A I legatur inſcripta.

Heliochryſos florem habet auro ſimilem, folium tenue, cauliculum quoque gracilem, ſed durum. Hoc coronare ſe Magi, ſi & unguenta ſumantur ex auro, quod apyron vocant, ad gratiam quoque vitæ gloriamque pertinere arbitrantur. Et verni quidem flores hi ſunt.

XXXIX. Succedunt illis æſtivi, lychnis, & Jovis flos, & alterum genus lilii. Item tiphyon, & amaracus, quem Phrygium cognominant. Sed maxime ſpectabilis pothos. Duo genera hujus: unum, cui flos hyacinthi eſt: alterum candidius, qui fere naſcitur in tumulis, quoniam fortius durat. Et iris æſtate floret. Abeunt & hi, marceſcuntque. Alii rurſus ſubeunt autumno. Tertium genus lilii: & crocum in utroque genere: unum hebes, alterum odoratum: primis omnia imbribus emicantia. Coronarii quidem & ſpinæ flore utuntur: quippe cum ſpinæ albæ cauliculi inter oblectamenta gulæ quoque condiantur. Hic eſt trans maria ordo florum. In Italia violis ſuccedit roſa: huic intervenit lilium: roſam cyanus excipit, cyanum amarantus. Nam vincapervinca ſemper viret, in modum lineæ foliis geniculatim circumdata, topiaria herba,

Inopiam tamen florum aliquando ſupplet. Hæc a Græcis chamædaphne vocatur.

XL. Vita longiſſima violæ albæ eſt trimatu. Ab eo tempore degenerat. Roſa & quinquennium perfert, nec reciſa, nec aduſta. Illo enim modo juveneſcit. Diximus & terram referre plurimum. Nam & in Ægypto ſine odore hæc omnia : tantumque myrtis odor præcipuus. Alicubi etiam binis menſibus antecedit germinatio omnium. Roſaria a Favonio foſſa oportet eſſe, iterumque ſolſtitio : & id agendum, ut intra id tempus perpurgata ac pura ſint.

XLI. Verum hortis coronamentiſque maxime alvearia & apes conveniunt, res præcipui quæſtus compendiique, cum favit. Harum ergo cauſa oportet ſerere thymum, apiaſtrum, roſam, violas, lilium, cytiſum, fabam, erviliam, cunilam, papaver, conyzam, caſiam, melilotum, meliſſophyllum, cerinthen. Eſt autem cerinthe folio candido, incurvo, cubitalis, capite concavo, mellis ſuccum habente. Horum floris avidiſſimæ ſunt, atque etiam ſinapis, quod miremur, cum olivæ florem ab his non attingi conſtet : ideoque hanc arborem procul eſſe melius ſit : cum aliquas quam proxime ſeri conveniat, quæ & evolantium examina invitent, nec longius abire patiantur.

XLII. Cornum quoque arborem caveri oportet : flore ejus deguſtato, alvo cita moriuntur. Remedium, ſorba contuſa e melle præbere his, vel urinam hominum, vel boum, aut grana Punici mali, ammineo vino conſperſa. At geniſtas circumſeri alveariis gratiſſimum.

XLIII. Mirum eſt dignumque memoratu, de alimentis quod comperi. Hoſtilia vicus alluitur Pado. Hujus inquilini pabulo circa deficiente imponunt navibus alvos, noctibuſque quina millia paſſuum contrario amne naves ſubvehunt. Egreſſæ luce apes paſtæque, ad naves quotidie remeant, mutantes locum, donec pondere ipſo preſſis navibus plenæ alvi intelligantur, revectiſque eximantur mella. Et in Hiſpania mulis provehunt, ſimili de cauſa.

XLIV. Tantumque pabulum refert, ut mella quoque venenata fiant. Heracleæ in Ponto, quibuſdam annis pernicioſiſſima exſiſtunt, ab iiſdem apibus facta. Nec dixere auctores, e quibus floribus ea fierent. Nos trademus, quæ comperimus. Herba eſt ab exitio & jumentorum quidem, ſed præcipue caprarum, appellata ægolethron. Hujus flores concipiunt noxium virus, aquoſo vere marceſcentes. Ita fit, ut non omnibus annis ſentiatur hoc malum. Venenati ſigna ſunt, quod omnino non denſatur, quod color magis rutilus eſt, odor alienus, ſternumenta protinus movens, quod ponderoſius innoxio. Qui edere, abjiciunt ſe humi, refrigerationem quærentes: nam & ſudore diffluunt. Remedia ſunt multa, quæ ſuis locis dicemus. Sed quoniam ſtatim repræſentari aliqua in tantis inſidiis oportet, mulſum vetus e melle optimo & ruta: ſalſamenta etiam, ſi rejiciantur ſumta crebro. Certumque eſt id malum per excrementa ad canes etiam pervenire, ſimiliterque torqueri eos. Mulſum tamen ex eo inveteratum, innocuum eſſe con-

ſtat : & feminarum cutem nullo melius emendari cum coſto, ſugillata cum aloe.

XLV. Aliud genus in eodem Ponti ſitu, gente Sannorum, mellis, quod ab inſania, quam gignit, mænomenon vocant. Id exiſtimatur contrahi flore rhododendri, quo ſcatent ſilvæ. Genſque ea, cum ceram in tributa Romanis præſtet, mel (quoniam exitiale eſt) non vendit. Et in Perſide, & in Mauretaniæ Cæſarienſis Gætulia, contermina Maſſæſylis, venenati favi gignuntur : quidamque a parte, quo nihil eſſe fallacius poteſt, niſi quod livore deprehenduntur. Quid ſibi voluiſſe naturam iis arbitremur inſidiis, ut ab iiſdem apibus, nec omnibus annis fierent, aut non totis favis ? Parum erat genuiſſe rem, in qua venenum facillime daretur : etiamne hoc ipſa in melle tot animalibus dedit? Quid ſibi voluit, niſi ut cautiorem minuſque avidum faceret hominem? non enim & ipſis jam apibus cuſpides dederat, & quidem venenatas? remedio adverſus has utique non differendo. Ergo malvæ ſucco, aut foliorum ederæ perungi ſalutare eſt, vel percuſſos eas bibere. Mirum tamen eſt, venena portantes ore, fingenteſque ipſas non mori : niſi quod illa domina rerum omnium hanc dedit repugnantiam apibus : ſicut contra ſerpentes Pſyllis Marſiſque inter homines.

XLVI. Aliud in Creta miraculum mellis. Mons eſt Carina IX M. paſſuum ambitu : intra quod ſpatium muſcæ non reperiuntur, natumque ibi mel nuſquam attingunt. Hoc experimento ſingulare medicamentis eligitur.

XLVII. Alvearia orientem æquinoctialem ſpectare convenit. Aquilonem evitent: nec Favonium minus. Alvos optimas e cortice, ſecundas ferula, tertias vimine. Multi eas & e ſpeculari lapide fecere, ut operantes intus ſpectarent. Circumlini alvos fimo bubulo utiliſſimum, operculum a tergo eſſe ambulatorium, ut proferatur intus, ſi magna ſit alvus, aut ſterilis operatio, ne deſperatione curam abjiciant: id paulatim reduci, fallente operis incremento. Alvos hieme ſtramento operiri, crebro ſuffiri, maxime fimo bubulo. Cognatum hoc iis, innaſcentes beſtiolas necat, araneos, papiliones, teredines: apeſque ipſas excitat. Et araneorum quidem exitium facilius eſt: papilio peſtis major. Tollitur vere, cum matureſcit malva, noctu, interlunio, cælo ſereno, accenſis lucernis ante alvos. In eam flammam ſeſe ingerunt.

XLVIII. Si cibus deeſſe cenſeatur apibus, uvas paſſas ſiccaſve, ficoſque tuſas, ad fores earum poſuiſſe conveniat. Item lanas tractas madentes paſſo, aut defruto, aut aqua mulſa. Gallinarum etiam crudas carnes. Quibuſdam etiam æſtatibus iidem cibi præſtandi, cum ſiccitas continua florum alimentum abſtulit. Alvorum, cum mel eximitur, illini oportet exitus, meliſſophyllo aut geniſta tritis: aut medias alba vite præcingere, ne apes diffugiant. Vaſa mellaria aut favos lavari aqua præcipiunt: hac decocta, fieri ſaluberrimum acetum.

XLIX. Cera fit expreſſis favis, ſed ante purificatis aqua, & triduo in tenebris ſiccatis, quarto die liquatis igni in novo fictili, aqua favos te-

gente, tunc ſporta colatis. Rurſus in eadem olla coquitur cera cum eadem aqua, excipiturque alia frigida, vaſis melle circumlitis. Optima, quæ Punica vocatur. Proxima quam maxime fulva, odoriſque mellei, pura, natione autem Pontica, quam conſtare equidem miror inter venenata mella: deinde Cretica; plurimum enim ex propoli habet, de qua diximus in natura apum. Poſt has Corſica, quoniam ex buxo fit, habere quandam vim medicaminis putatur. Punica fit hoc modo: Ventilatur ſub divo ſæpius cera fulva. Deinde fervet in aqua marina, ex alto petita, addito nitro. Inde lingulis hauriunt florem, id eſt, candidiſſima quæque, transfunduntque in vas, quod exiguum frigidæ habeat. Et rurſus marina decoquunt ſeparatim: dein vas ipſum refrigerant. Et cum hæc ter fecere, juncea crate ſub dio ſiccant Sole, Lunaque: hæc enim candorem facit. Sol ſiccat: & ne liquefaciat, protegunt tenui linteo. Candidiſſima vero fit poſt inſolationem etiamnum recocta. Punica medicinis utiliſſima. Nigreſcit cera addito chartarum cinere, ſicut anchuſa admixta rubet. Varioſque in colores pigmentis traditur, ad edendas ſimilitudines, & innumeros mortalium uſus, parietumque etiam & armorum tutelam. Cetera de melle apibuſque in natura earum dicta ſunt. Et hortorum quidem omnis fere ratio peracta eſt.

L. Sequuntur herbæ ſponte naſcentes, quibus pleræque gentium utuntur in cibis, maximeque Ægyptus, frugum quidem fertiliſſima, ſed ut prope ſola iis carere poſſit: tanta eſt ciborum ex herbis

abundantia. In Italia pauciſſimas novimus, fraga, tamnum, ruſcum, batin marinam, batin horten-ſiam, quam aliqui aſparagum Gallicum vocant. Præter has paſtinacam pratenſem, lupum ſalicta-rium, eaque verius oblectamenta, quam cibos.

LI. In Ægypto nobiliſſima eſt colocaſia, quam cyamon aliqui vocant. Hanc e Nilo metunt, cau-le, cum coctus eſt, araneoſo in mandendo: thyr-ſo autem, qui inter folia emicat, ſpectabili: foliis latiſſimis, ſi arboreis comparentur, ad ſimilitudi-nem eorum, quæ perſonata in noſtris amnibus vocamus. Adeoque Nili ſui dotibus gaudent, ut implexis colocaſiæ foliis in variam ſpeciem va-ſorum, potare gratiſſimum habeant. Seritur jam hæc in Italia.

LII. In Ægypto proxima auctoritas cichorio eſt, quam diximus intubum erraticum. Naſcitur poſt Vergilias. Floret particulatim. Radix ei lenta, qua-re etiam ad vincula utuntur illa. Anthalium lon-gius a flumine naſcitur, meſpili magnitudine & rotunditate, ſine nucleo, ſine cortice, folio cy-peri. Mandunt igni paratum: mandunt & œtum, cui pauca folia minimaque, verum radix magna. Arachidna quidem & aracos, cum habeant radices ramoſas ac multiplices, nec folium, nec herbam ul-lam, aut quidquam aliud ſupra terram habent. Re-liqua vulgarium in cibis apud eos herbarum no-mina, condrilla, hypochœris, & caucalis, anthri-ſcum, ſcandix, quæ ab aliis tragopogon vocatur, foliis croco ſimillimis: parthenium, ſtrychnum, corchorus, & æquinoctio naſcens aphace, acinos:

epipetron vocant, quæ nunquam floret. At e contrario aphace ſubinde marceſcente flore emittit alium, tota hieme, totoque vere, uſque in æſtatem.

LIII. Multas præterea ignobiles habent: ſed maxime celebrant cnicon Italiæ ignotam, ipſis autem oleo, non cibo gratam. Hoc faciunt e ſemine ejus. Differentia prima, ſilveſtris & ſativæ. Silveſtrium duæ ſpecies: una mitior eſt, ſimili caule, tamen rigido: itaque & colu antiquæ mulieres utebantur ex illis; quare quidam atractylida vocant. Semen ejus candidum & grande, amarum. Altera hirſutior, toroſiore caule, & qui pæne humi ſerpat, minuto ſemine. Aculeatarum generis hæc eſt: quoniam diſtinguenda ſunt & genera.

LIV. Ergo quædam herbarum ſpinoſæ ſunt, quædam ſine ſpinis. Spinoſarum multæ ſpecies. In totum ſpina eſt aſparagus, ſcorpio: nullum enim folium habet. Quædam ſpinoſa, foliata ſunt, ut carduus, eryngion, glycyrrhiza, urtica. Iis enim omnibus foliis ineſt aculeata mordacitas. Aliqua & ſecundum ſpinam habent folium, ut tribulus, & ononis. Quædam in folio habent & in caule, ut pheos, quod aliqui ſtœben appellavere. Hippophaes ſpinis geniculatum: tribulo proprietas, quod & fructum ſpinoſum habet.

LV. Ex omnibus his generibus urtica maxime noſcitur, acetabulis in flore purpuream lanuginem fundentibus, ſæpe altior binis cubitis. Plures ejus differentiæ: Silveſtris, quam & feminam vocant: mitiorque. Et in ſilveſtri, quæ dicitur cania, acrior,

caule quoque mordaci, fimbriatis foliis. Quæ vero etiam odorem fundit, Herculanea vocatur. Semen omnibus copioſum, nigrum. Mirum ſine ullis ſpinarum aculeis lanuginem ipſam eſſe noxiam, & tactu tantum leni pruritum, puſulaſque confeſtim aduſto ſimiles exſiſtere. Notum eſt & remedium olei. Sed mordacitas non protinus cum ipſa herba gignitur, nec niſi Solibus roborata. Incipiens quidem ipſa naſci vere, non ingrato, multis etiam religioſo in cibo eſt, ad pellendos totius anni morbos. Silveſtrium quoque radix omnem carnem teneriorem facit, ſimulque cocta innoxia eſt. Morſu carens, lamium vocatur. De ſcorpione dicemus inter medicas.

LVI. Carduus & folia & caules ſpinoſæ lanuginis habet. Item acorna, leucacanthos, chalceos, cnicos, polyacanthos, onopyxos, helxine, ſcolymos. Chamæleon, in foliis non habet aculeos. Eſt & illa differentia, quod quædam in iis multicaulia ramoſaque ſunt, ut carduus. Uno autem caule, nec ramoſum, cnicos. Quædam cacumine tantum ſpinoſa ſunt, ut eryngium. Quædam æſtate florent, ut tetralix, & helxine. Scolymus quoque floret ſero & diu. Acorna colore tantum rufo diſtinguitur, & pinguiore ſucco. Idem erat atractylis quoque, niſi candidior eſſet, & niſi ſanguineum ſuccum funderet. Qua de cauſa phonos vocatur a quibuſdam, odore etiam gravis, ſero matureſcente ſemine, nec ante autumnum: quanquam id de omnibus ſpinoſis dici poteſt. Verum omnia hæc & ſemine & radice naſci poſſunt. Scolymus car-

duorum generis ab iis diſtat, quod radix ejus veſcendo eſt decocta. Mirum, quod ſine intervallo tota æſtate aliud floret in eo genere, aliud concipit, aliud parturit. Aculei areſcente folio deſinunt pungere. Helxine rara viſu eſt, neque in omnibus terris: eſt a radice folioſa, ex qua media veluti malum extuberat, contectum ſua fronde. Hujus vertex ſummus lacrimam continet jucundi ſaporis, acanthicen maſtichen appellatam.

LVII. Et cactos quoque in Sicilia tantum naſcitur, ſuæ proprietatis & ipſe: in terra ſerpunt caules, a radice emiſſi, lato folio & ſpinoſo. Caules vocant cactos: nec faſtidiunt in cibis, inveteratos quoque. Unum caulem rectum habent, quem vocant pternica, ejuſdem ſuavitatis, ſed vetuſtatis impatientem. Semen ei lanuginis, quam pappon vocant: quo detracto & cortice, teneritas ſimilis cerebro palmæ eſt: vocant aſcalian.

LVIII. Tribulus non niſi in paluſtribus naſcitur, dira res alibi, juxta Nilum & Strymonem amnes excipitur in cibis, inclinatus in vadum, folio ad effigiem ulmi, pediculo longo. At in reliquo orbe genera duo: uni cicerculæ folia, alteri aculeata. Hic & ſerius floret, magiſque ſepta obſidet villarum. Semen ei rotundius, nigrum, in ſiliqua: alteri arenaceum. Spinoſorum etiamnum aliud genus ononis. In ramis enim ſpinas habet, appoſito folio rutæ ſimili, toto caule foliata in modum coronæ: ſequitur a frugibus, aratro inimica, vivaxque præcipue.

LIX. Aculeatarum caules aliquarum per terram

ſerpunt, ut ejus quam coronopum vocant. E diverſo ſtant, anchuſa inficiendo ligno ceriſque radice apta: & e mitioribus anthemis, & phyllanthes, & anemone, & aphace. Caule foliato eſt & crepis, & lotos.

LX. Differentia foliorum & hic; quæ in arboribus, brevitate pediculi ac longitudine, anguſtiis ipſius folii, amplitudine, angulis, inciſuris, odore, flore. Diuturnior hic quibuſdam per partes florentibus, ut ocimo, heliotropio, aphacæ, onochili. Multis inter hæc æterna folia, ſicut quibuſdam arborum: in primiſque heliotropio, adianto, polio.

LXI. Aliud rurſus ſpicatarum genus, ex quo eſt cynops, alopecuros, ſtelephuros, (quam quidam ortygem vocant, alii plantaginem, de qua plura dicemus inter medicas,) thryallis. Ex iis alopecuros ſpicam habet mollem, & lanuginem denſam, non diſſimilem vulpium caudis, unde ei & nomen. Proxima eſt ei & ſtelephuros, niſi quod illa particulatim floret. Cichorion, & ſimilia, circa terram folia habent, germinantibus ab radice poſt Vergilias.

LXII. Perdicium & aliæ gentes, quam Ægyptii, edunt: nomen dedit avis, id maxime eruens. Craſſas plurimaſque habet radices. Item ornithogale, caule tenero, candido, ſemipedali radice, bulboſa, molli, tribus aut quatuor agnatis. Coquitur in pulte.

LXIII. Mirum, loton herbam, & ægilopa, non niſi poſt annum e ſemine ſuo naſci. Mira & anthemidis natura, quod a ſummo florere incipit,

cum ceteræ omnes, quæ particulatim florent, ab ima ſui parte incipiant.

LXIV. Notabile & in lappa, quæ adhæreſcit, quoniam in ipſa flos naſcitur, non evidens, ſed intus occultus, & intra ſeminat, velut animalia, quæ in ſe pariunt. Circa Opuntem Opuntia eſt herba, etiam homini dulcis. Mirumque e folio ejus radicem fieri, ac ſic eam naſci.

LXV. Jaſione unum folium habet, ſed ita implicatum, ut plura videantur. Condrylla amara eſt, & acris in radice ſucci. Amara & aphace, & quæ picris nominatur, & ipſa toto anno florens: nomen ei amaritudo impoſuit.

LXVI. Notabilis & ſcillæ crocique natura, quod cum omnes herbæ folium primum emittant, mox in caulem rotundentur, in iis caulis prior intelligitur, quam folium. Et in croco quidem flos impellitur caule: in ſcilla vero caulis exit, deinde flos ex eo emergit. Eademque ter floret, ut diximus, tria tempora arationum oſtendens.

LXVII. Bulborum generi quidam adnumerant & cypiri, hoc eſt, gladioli, radicem. Dulcis ea eſt, & quæ decocta panem etiam gratiorem faciat, ponderoſioremque ſimul ſubacta. Non diſſimilis eſt & quæ theſion vocatur, guſtu aſpera.

LXVIII. Ceteræ ejuſdem generis folio differunt. Aſphodelus oblongum & anguſtum habet, ſcilla latum & tractabile, gladiolus ſimile nomini. Aſphodelus manditur, & ſemine toſto, & bulbo: ſed hoc in cinere toſto, dein ſale & oleo addito: præterea tuſo cum ficis, præcipua voluptate, ut

videtur Heſiodo. Traditur & ante portas villarum ſatum, remedio eſſe contra veneficiorum noxiam. Aſphodeli mentionem & Homerus fecit. Radix ejus napis modicis ſimilis eſt: neque alia numeroſior, LXXX ſimul acervatis ſæpe bulbis. Theophraſtus, & fere Græci, princepſque Pythagoras, caulem ejus cubitalem, & ſæpe duûm cubitorum, foliis porri ſilveſtris, anthericon vocavere: radicem vero, id eſt, bulbos, aſphodelon. Noſtri illud albucum vocant, & aſphodelum haſtulam regiam, caulis acinoſi: ac duo genera faciunt. Albuco eſt ſcapus cubitalis, amplus, purus, lævis. De quo Mago præcipit, exitu menſis Martii, & initio Aprilis, cum floruerit, nondum ſemine ejus intumeſcente, demetendum: findendoſque ſcapos, & quarto die in Solem proferendos: ita ſiccatis manipulos faciendos. Idem piſtanam dicit a Græcis vocari, quam inter ulvas ſagittam appellamus. Hanc ab Idibus Maji uſque ad finem Octobris menſis decorticari, atque leni Sole ſiccari jubet. Idem & gladiolum alterum, quem cypiron vocant, & ipſum paluſtrem, Julio menſe toto ſecari jubet ad radicem, tertioque die in Sole ſiccari, donec candidus fiat. Quotidie autem ante Solem occidentem in tectum referri, quoniam paluſtribus defectis nocturni rores noceant.

LXIX. Similia præcipit & de junco, quem mariſcon appellat, ad texendas tegetes: & ipſum Junio menſe eximi ad Julium medium præcipiens. Cetera de ſiccando, eadem quæ de ulva ſuo loco diximus. Alterum genus juncorum facit, quod ma-

rinum, & a Græcis oxyſchœnon vocari invenio. Tria genera ejus: acuti, ſterilis, quem marem, & oxyn Græci vocant: reliqua feminini, ferentis ſemen nigrum, quem melancranin vocant. Craſſior hic & fruticoſior: magiſque etiamnum tertius, qui vocatur holoſchœnos. Ex his melancranis ſine aliis generibus naſcitur. Oxys autem & holoſchœnos eodem ceſpite. Utiliſſimus ad vitilia holoſchœnos, quia mollis & carnoſus eſt. Fert fructum ovorum cohærentium modo. Naſcitur autem is, quem marem appellavimus, ex ſemetipſo, cacumine in terram defixo: melancranis autem ſuo ſemine. Alioqui omnium radices omnibus annis intermoriuntur. Uſus ad naſſas marinas, vitilium elegantiam, lucernarum lumina, præcipua medulla, amplitudine juxta maritimas Alpes tanta, ut inciſo ventre impleant pæne unciarum latitudinem: in Ægypto vero cribrorum longitudinem, non alias utiliorem.

Quidam etiamnum unum genus faciunt junci trianguli: cyperon vocant. Multi vero non diſcernunt a cypiro vicinitate nominis. Nos diſtinguemus utrumque. Cypirus eſt gladiolus, ut diximus, radice bulboſa, laudatiſſimus in inſulis Creta, dein Naxo, & poſtea in Phœnice. Cretico candor odorque vicinus nardo, Naxio acrior, Phœnicio exiguum ſpirans, nullus Ægyptio. Nam & ibi naſcitur. Diſcutit duritias corporum. Jam enim remedia dicemus: quoniam & florum odorumque generi eſt magnus uſus in medicina.

Quod ad cypiron attinet, Apollodorum qui-

dem ſequar, qui nagabat bibendum: quanquam profeſſus efficaciſſimum eſſe adverſus calculos, os eo fovet. Feminis quidem abortus facere non dubitat. Mirumque tradit, barbaros ſuffitum hujus herbæ excipientes ore, lienes conſumere: & non egredi die omni, niſi ab hoc ſuffitu: vegetiores enim firmioreſque ſic etiam in dies fieri. Intertriginum & alarum vitiis, perfrictionibuſque cum oleo illitum, non dubie mederi.

LXX. Cyperos juncus eſt, qualiter diximus, anguloſus, juxta terram candidus, cacumine niger, pinguiſque. Folia ima porraceis exiliora, in cacumine minuta, inter quæ eſt ſemen. Radix olivæ nigræ ſimilis, quam, cum oblonga eſt, cyperida vocant, magni in medicina uſus. Laus cypero prima Hammoniaco, ſecunda Rhodio, tertia Theræo, noviſſima Ægyptio: quod & confundit intellectum, quoniam & cypiros ibi naſcitur. Sed cypiros duriſſima, vixque ſpirans. Ceteris odor & ipſis nardum imitans. Eſt & per ſe Indica herba, quæ cypira vocatur, zingiberis effigie: commanducata croci vim reddit. Cypero vis in medicina pſilothri. Illinitur pterygiis, hulceribuſque genitalium, & quæ in humore ſunt omnibus, ſicut oris hulceribus. Radix adverſus ſerpentium ictus, & ſcorpionum, præſenti remedio eſt. Vulvas aperit pota. Largiori tanta vis, ut expellat eas. Urinam ciet, & calculos, ob id utiliſſima hydropicis. Illinitur & hulceribus, quæ ſerpunt, ſed his præcipue, quæ in ſtomacho ſunt, ex vino vel aceto illita.

LXXI. Junci radix in tribus heminis aquæ de-

coĉta ad tertias, tuſſi medetur. Semen toſtum & in aqua potum, ſiſtit alvum, & feminarum menſes. Capitis dolores facit, qui vocatur holoſchœnos: ejus quæ proxima ſunt radicis, commanducantur adverſus araneorum morſus. Invenio etiamnum unum junci genus, quod euripicen vocant. Hujus ſemine ſomnum allici, ſed modum ſervandum, ne ſopor fiat.

LXXII. Ob id & odorati junci medicinæ dicentur, quoniam & in Syria Cœle (ut ſuo loco retulimus) naſcitur. Laudatiſſimus ex Nabatæa, cognomine teuchites, proximus Babylonius, peſſimus ex Africa, ac ſine odore. Eſt autem rotundus, vinoſæ mordacitatis ad linguam. Sincerus in confricando odorem roſæ emittit, rubentibus fragmentis. Diſcutit inflationes, ob id ſtomacho utilis, bilemque & ſanguinem rejicientibus. Singultus ſedat, ructus movet, urinam ciet, veſicæ medetur. Ad muliebres uſus decoquitur. Opiſthotonicis cum reſina arida imponitur excalfactoria.

LXXIII. Et roſa adſtringit, refrigerat. Uſus ejus dividitur in folia, & flores, & capita. Foliorum partes quæ candidæ, ungues vocantur. In flore aliud eſt ſemen, aliud capillus: in capite, aliud cortex, aliud calyx. Folium ſiccatur, aut tribus modis exprimitur. Per ſe, cum ungues non detrahuntur: ibi enim humoris plurimum: aut cum detractis unguibus, reliqua pars aut oleo aut vino maceratur in Sole vaſis vitreis. Quidam & ſalem admiſcent, & anchuſam nonnulli, aut aſpalathum, aut juncum odoratum: quia talis maxime prodeſt

vulvæ ac dyſentericis. Exprimuntur eadem folia detractis unguibus, trita per linteum ſpiſſum in æreum vas, lenique igni ſuccus coquitur, donec ſiat craſſitudo mellis. Ad hoc eligi oportet odoratiſſima quæque folia. Vinum quomodo fieret e roſa, diximus inter genera vini. Uſus ſucci ad aures, oris hulcera, gingivas, tonſillas, gargarizatus, ſtomachum, vulvas, ſedis vitia, capitis dolores. In febre per ſe, vel cum aceto ad ſomnos, nauſeas. Folia uruntur in calliblepharum. Et ſiccis femina aſperguntur. Epiphoras quoque arida leniunt. Flos ſomnum facit. Inhibet fluxiones mulierum, maxime albas, in poſca potus: & ſanguinis exſcreationes. Stomachi quoque dolores, quantum in vini cyathis tribus. Semen his optimum crocinum, nec anniculo vetuſtius: & in umbra ſiccatur. Nigrum inutile. Dentium dolori illinitur. Urinam ciet. Stomacho imponitur. Item igni ſacro non veteri. Naribus ſubductum caput purgat. Capita pota ventrem & ſanguinem ſiſtunt. Ungues roſæ epiphoris ſalubres. Hulcera enim oculorum roſa ſordeſcunt, præterquam initiis epiphoræ, ita ut arida cum pane imponatur. Folia quidem vitiis ſtomachi, roſionibus & vitiis ventris, & inteſtinorum, & præcordiis utiliſſima, vel illita. Cibo quoque lapathi modo condiuntur. Cavendus in his ſitus celeriter inſidens. Et aridis & expreſſis aliquis uſus. Diapaſmata inde fiunt ad ſudores coercendos, ita ut a balineis inareſcant corpori, dein frigida abluantur. Silveſtris pilulæ cum adipe urſino alopecias mirifice emendant.

LXXIV. Lilii radices multis modis florem ſuum nobilitavere, contra ſerpentium ictus ex vino potæ, & contra fungorum venena. Propter clavos pedum in vino decoquuntur, triduoque non ſolvuntur. Cum adipe aut oleo decoctæ, pilos quoque aduſtis reddunt. E mulſo potæ inutilem ſanguinem cum alvo trahunt. Lienique, & ruptis, vulſis proſunt, & menſibus feminarum. In vino vero decoctæ, impoſitæque cum melle nervis præciſis medentur. Lichenas, & lepras, & furfures in facie emendant. Erugant corpora. Folia in aceto cocta, vulneribus imponuntur: epiphoris teſtium, melius cum hyoſcyamo & farina tritici. Semen illinitur igni ſacro: flos & folia hulcerum vetuſtati. Succus, qui flore expreſſus eſt, ab aliis mel vocatur, ab aliis ſyrium, ad emolliendas vulvas, ſudoreſque faciendos, & ſuppurationes conconquendas.

LXXV. Narciſſi duo genera in uſu medici recipiunt. Unum purpureo flore, & alterum herbaceum. Hunc ſtomacho inutilem, & ideo vomitorium, alvoſque ſolventem, nervis inimicum, caput gravantem, & a narce narciſſum dictum, non a fabuloſo puero. Utriuſque radix mulſei ſaporis eſt. Ambuſtis prodeſt cum exiguo melle. Sic & vulneribus, & luxatis. Panis vero cum melle & avenæ farina. Sic & infixa corpori extrahit. In polenta tritus oleoque, contuſis medetur, & lapide percuſſis. Purgat vulnera permixtus farinæ. Nigras vitiligines emaculat. Ex hoc flore fit narciſſinum oleum ad emolliendas duritias, calfacien-

da quæ aſſerint. Auribus utiliſſimum: ſed & capitis dolores facit.

LXXVI. Violæ ſilveſtres, & ſativæ. Purpureæ refrigerant. Contra inflammationes illinuntur ſtomacho ardenti. Imponuntur & capiti in fronte. Oculorum privatim epiphoris, & ſede procidente, vulvave: & contra ſuppurationes. Crapulam, & gravedines capitis impoſitis coronis olfactuque diſcutiunt. Anginas ex aqua potæ. Id quod purpureum ex iis, comitialibus medetur, maxime pueris, in aqua potum. Semen violæ ſcorpionibus adverſatur. Contra flos albæ ſuppurata aperit: ipſa diſcutit. Et alba autem & lutea extenuant menſtrua, urinam cient. Minor vis eſt recentibus: ideoque aridis poſt annum utendum. Lutea dimidio cyatho in aquæ tribus, menſes trahit. Radices ejus cum aceto illitæ ſedant lienem: item podagram: oculorum autem inflammationes cum myrrha & croco. Folia cum melle purgant capitis hulcera: cum cerato rimas ſedis, & quæ in humidis ſunt. Ex aceto vero collectiones ſanant.

LXXVII. Bacchar in medicinæ uſu aliqui ex noſtris perpreſſam vocant. Auxiliatur contra ſerpentes, capitis dolores fervoreſque: item epiphoras. Imponitur mammis tumentibus a partu, & ægilopis incipientibus, & ignibus ſacris. Odor ſomnum gignit. Radicem decoctam bibere ſpaſticis, everſis, convulſis, ſuſpirioſis, ſalutare eſt. In tuſſi vetere radices ejus tres quatuorve decoquuntur ad tertias partes. Hæc potio mulieres ex abortu purgat. Laterum punctiones tollit, & ve-

ſicæ calculos. Tunditur & in diapaſmata. Veſtibus odoris gratia inſeritur. Combretum, quod ſimile ei diximus, tritum cum axungia, vulnera mire ſanat.

LXXVIII. Aſarum jocinerum vitiis ſalutare eſſe traditur, uncia ſumtum in hemina mulſi mixti. Alvum purgat ellebori modo. Hydropicis prodeſt, & præcordiis, vulviſque, ac morbo regio. In muſtum ſi addatur, facit vinum urinis ciendis. Effoditur cum folia emittit. Siccatur in umbra. Situm celerrime ſentit.

LXXIX. Et quoniam quidam, ut diximus, nardum ruſticum nominavere radicem baccharis, contexemus & Gallici nardi remedia in hunc locum dilata in peregrinis arboribus. Ergo adverſus ſerpentes duabus drachmis in vino ſuccurrit. Inflammationibus coli, vel ex aqua, vel ex vino. Item jocineris, & renum: ſuffuſiſque felle. Et hydropicis per ſe, vel cum abſinthio. Siſtit purgationum mulierum impetus.

LXXX. Ejus vero, quod phu eodem loco appellavimus, radix datur potui trita, vel decocta ad ſtrangulatus, vel pectoris dolores, vel laterum. Menſes quoque ciet. Bibitur cum vino.

LXXXI. Crocum melle non ſolvitur, nulloque dulci: facillime autem vino, aut aqua. Utiliſſimum in medicina. Adſervatur cornea pyxide. Diſcutit inflammationes omnes quidem, ſed oculorum maxime ex ovo illitum. Vulvarum quoque ſtrangulatus, ſtomachi exhulcerationes, pectoris, & renum, jocinerum, pulmonum, veſicarumque: peculiariter inflammationi earum vehementer utile.

Item tuſſi & pleuriticis. Tollit & pruritus. Urinas ciet. Qui crocum prius biberint, crapulam non ſentient, ebrietati reſiſtent. Coronæ quoque ex eo mulcent ebrietatem. Somnum facit. Caput leniter movet. Venerem ſtimulat. Flos ejus igni ſacro illinitur cum creta Cimolia. Ipſum plurimis medicaminibus miſcetur.

LXXXII. Collyrio uni etiam nomen dedit. Fæx quoque expreſſi unguento crocino, quod crocomagma appellant, habet ſuas utilitates contra ſuffuſiones oculorum, urinas. Magis excalfacit, quam crocum ipſum. Optimum, quod guſtatu ſalivam denteſque inficit.

LXXXIII. Iris rufa melior, quam candida. Infantibus eam circumligari ſalutare eſt, dentientibus præcipue, & tuſſientibus, tinearumve vitio laborantibus inſtillari. Ceteri effectus ejus non multum a melle differunt. Hulcera purgat capitis, præcipue ſuppurationes veteres. Alvum ſolvit duabus drachmis cum melle. Tuſſim, tormina, inflationes, pota: lienes ex aceto. Contra ſerpentium & araneorum morſus, ex poſca valet. Contra ſcorpiones, duarum drachmarum pondere in pane vel aqua ſumitur. Contra canum morſus, ex oleo imponitur: & contra perfrictiones. Sic & nervorum doloribus. Lumbis vero & coxendicibus cum reſina illinitur. Vis ei concalfactoria. Naribus ſubducta, ſternumenta movet, caputque purgat. Dolori capitis cum cotoneis malis aut ſtrutheis illinitur. Crapulas quoque & orthopnœas diſcutit. Vomitiones ciet, duobus obolis ſumta. Oſſa frac-

ta extrahit, impoſita cum melle. Ad paronychias farina ejus utuntur: cum vino, ad clavos, vel verrucas, triduoque non ſolvitur. Halitus oris commanducata abolet, alarumque vitia. Succo duritias omnes emollit. Somnum conciliat, ſed genituram conſumit. Sedis rimas, & condylomata, omniaque in corpore excreſcentia ſanat. Sunt qui ſilveſtrem, xyrin vocent. Strumas hæc, vel panos, vel inguina diſcutit. Præcipitur, ut ſiniſtra manu ad hos uſus eruatur, colligenteſque dicant, cujus hominis utique cauſa eximant. Scelus herbariorum aperietur in hac mentione. Partem ejus ſervant, & quarundam aliarum herbarum, ſicut plantaginis: & ſi parum mercedis tuliſſe ſe arbitrantur, rurſuſque opus quærunt, partem eam quam ſervavere, eodem loco infodiunt: credo, ut vitia, quæ ſanaverint, faciant rebellare.

Saliuncæ radix in vino decocta ſiſtit vomitiones, corroborat ſtomachum.

LXXXIV. Polio Muſæus & Heſiodus perungi jubent dignationis gloriæque avidos: polium tractari, coli: polium contra ſerpentes ſubſterni, uri, vel portari: in vino decoqui recens, vel aridum, illinique. Splenicis propinant ex aceto: morbo regio in vino: & hydropicis incipientibus in vino decoctum. Vulneribus quoque ſic illinunt. Secundas mulierum, partuſque emortuos pellit: item dolores corporis. Veſicas inanit: & epiphoris illinitur. Nec magis alia herba convenit medicamento, quod alexipharmacon vocant. Stomacho tamen inutile eſſe, caputque eo impleri, & abortum

fieri poto, aliqui negant. Ad religionem addunt, ubi inventum ſit, protinus adalligandum contra oculorum ſuffuſiones, cavendumque ne terram attingat. Hi & folia ejus thymo ſimilia tradunt, niſi quod molliora ſunt, & lanatiore canitie. Cum ruta ſilveſtri, & ſi teratur ex aqua cæleſti, aſpidas mitigare dicitur: & non ſecus atque cytinus adſtringit, & cohibet vulnera, prohibetque ſerpere.

LXXXV. Holochryſos medetur ſtranguriæ in vino pota, & oculorum epiphoris illita. Cum fæce vero vini cremata & polenta, lichenas emendat. Chryſocomes radix calfacit, & ſtringit. Datur potui ad jocinerum vitia: item pulmonum: vulvæ dolores in aqua mulſa decocta. Ciet menſtrua: & ſi cruda detur, hydropicorum aquam.

LXXXVI. Meliſſophyllo ſive melittæna ſi perungantur alvearia, non fugient apes. Nullo enim magis gaudent flore. Copia iſtius examina facillime continentur. Idem præſentiſſimum eſt contra ictus earum veſparumque, & ſimilium, ſicut araneorum: item ſcorpionum. Item contra vulvarum ſtrangulationes, addito nitro. Contra tormina, e vino. Folia ejus ſtrumis illinuntur, & ſedis vitiis, cum ſale. Decoctæ ſuccus feminas purgat, & inflammationes diſcutit, & hulcera ſanat. Articularios morbos ſedat, caniſque morſus. Prodeſt dyſentericis veteribus, & cœliacis, & orthopnoicis, lienibus, hulceribus thoracis. Caligines oculorum ſucco cum melle inungi eximium habetur.

LXXXVII. Melilotos quoque oculis medetur cum luteo ovi, aut lini ſemine. Maxillarum quo-

que dolores lenit: & capitis cum roſaceo: item aurium e paſſo, quæque in manibus intumeſcunt, vel erumpunt. Stomachi dolores in vino decocta, vel cruda tritaque. Idem effectus & ad vulvas. Teſtes vero, & ſedem prociduam, quæque ibi ſint vitia, recens ex aqua decocta, vel ex paſſo. Adjecto roſaceo illinitur ad carcinomata. Deferveſcit in vino dulci. Peculiariter & contra meliceridas efficax.

LXXXVIII. Trifolium ſcio credi prævalere contra ſerpentium ictus & ſcorpionum, ex vino aut poſca, ſeminis granis viginti potis: vel foliis, & tota herba decocta: ſerpenteſque nunquam in trifolio aſpici. Præterea celebratis auctoribus, contra omnia venena pro antidoto ſufficere XXV grana ejus, quod minyanthes ex eo appellavimus, tradi. Multa alia præterea in remediis ejus adſcribi. Sed me contra ſententias eorum graviſſimi viri auctoritas movet. Sophocles enim poeta venenatum id dicit. Simus quoque e medicis, decocti, aut contriti ſuccum infuſum corpori, eaſdem uredines facere, quas ſi percuſſis a ſerpente imponatur. Ergo non aliter utendum eo, quam contra venena, cenſuerim. Fortaſſis enim & his venenis inter ſe contraria ſit natura, ſicut multis aliis. Item animadverto, ſemen ejus, cujus minima ſint folia, utile eſſe ad cuſtodiendam mulierum cutis gratiam, in facie illitum.

LXXXIX. Thymum colligi oportet in flore, & in umbra ſiccari. Duo autem ſunt genera ejus: candidum, radice lignoſa, in collibus naſcens, quod & præfertur: alterum nigrius, floriſque nigri. Utra-

que oculorum claritati multum conferre exiſtimantur, & in cibo, & in medicamentis. Item diutinæ tuſſi: in ecligmate faciles exſcreationes facere cum aceto & ſale. Sanguinem concreſcere non pati e melle: longas faucium diſtillationes extra illita cum ſinapi, extenuare: item ſtomachi & ventris vitia. Modice his tamen utendum eſt, quoniam excalfaciunt, quamvis ſiſtunt alvum: quæ ſi exhulcerata ſit, denarii pondus in ſextarium aceti & mellis addi oportet. Item ſi lateris dolor ſit, aut inter ſcapulas, aut in thorace. Præcordiis medentur ex aceto cum melle: quæ potio datur & in alienatione mentis, ac melancholicis. Datur & comitialibus, quos correptos olfactus excitat thymi. Ajunt & dormire eos oportere in molli thymo. Prodeſt & orthopnoicis, & anhelatoribus, mulierumque menſibus retardatis. Vel ſi emortui ſint in utero partus, decoctum in aqua ad tertias. Et viris vero contra inflationes cum melle & aceto. Et ſi venter turgeat, teſteſve, aut ſi veſicæ dolor exigat. E vino tumores & impetus tollit impoſitum. Item cum aceto callum & verrucas. Coxendicibus imponitur, cum vino: articulariis morbis, & luxatis, tritum ac lanæ inſperſum ex oleo. Dant & potionem articularibus morbis trium obolorum pondere in tribus aceti & mellis. Et in faſtidio, tritum cum ſale.

XC. Hemerocalles pallidum e viridi & molle folium habet, radice odorata atque bulboſa: quæ cum melle impoſita ventri, aquas pellit, & ſanguinem etiam inutilem. Folia epiphoris oculorum,

mammarumque poſt partum doloribus illinuntur.

XCI. Helenium ab Helena, ut diximus, natum, favere creditur formæ : cutem mulierum in facie reliquoque corpore nutrire incorruptam. Præterea putant uſu ejus quandam gratiam iis veneremque conciliari. Attribuunt & hilaritatis effectum eidem potæ in vino, eumque quem habuerit nepenthes illud prædicatum ab Homero, quo triſtitia omnis aboleatur. Eſt autem ſucci prædulcis. Prodeſt & orthopnoicis radix ejus in aqua jejunis pota. Eſt autem candida intus & dulcis. Bibitur & contra ſerpentium ictus ex vino. Mures quoque contrita dicitur necare.

XCII. Abrotonum duorum traditur generum, campeſtre ac montanum : hoc feminam, illud marem intelligi volumus. Amaritudo abſinthii in utroque. Siculum laudatiſſimum, dein Galaticum. Uſus & foliis, ſed major ſemini ad excalfaciendum : ideo nervis utile, tuſſi, orthopnœæ, convulſis, ruptis, lumbis, urinæ anguſtiis. Datur bibendum manualibus faſciculis decoctis ad tertias partes. Ex his quaternis cyathis bibitur. Datur & ſemen tuſum in aqua drachmæ pondere. Prodeſt & vulvæ. Concoquit panos cum farina hordeacea, & oculorum inflammationibus illinitur, cum cotoneo malo cocto. Serpentes fugat. Contra ictus earum bibitur cum vino, illiniturque. Efficaciſſimum contra ea, quorum veneno tremores & frigus accidunt, ut ſcorpionum & phalangiorum : & contra venena alia pota prodeſt, & quoquo modo algentibus, & ad extrahenda ea, quæ inhærent

corporibus. Pellit & interaneorum mala. Ramo ejus, ſi ſubjiciatur pulvino, Venerem ſtimulari ajunt: efficaciſſimamque eſſe herbam contra omnia veneſicia, quibus coitus inhibeatur.

XCIII. Leucanthemum ſuſpirioſis medetur, duabus partibus aceti permixtum. Sampſuchum ſive amaracum, in Cypro laudatiſſimum & odoratiſſimum, ſcorpionibus adverſatur, ex aceto ac ſale illitum. Menſtruis quoque multum confert impoſitum. Minor eſt eidem poto vis. Cohibet & oculorum epiphoras cum polenta. Succus decocti tormina diſcutit. Et urinis & hydropicis utile. Movet & aridum ſternutamenta. Fit ex eo & oleum, quod ſampſuchinum vocatur aut amaracinum, ad excalfaciendos molliendoſque nervos: & vulvas calfacit. Et folia ſugillatis cum melle, & luxatis cum cera proſunt.

XCIV. Anemonas coronarias tantum diximus: nunc reddemus & medicas. Sunt qui phrenion vocent. Duo ejus genera. Silveſtris prima, altera in cultis naſcens, utraque ſabuloſis. Hujus plures ſpecies. Aut enim phœniceum florem habet, quæ & copioſiſſima eſt: aut purpureum, aut lacteum. Harum trium folia apio ſimilia ſunt. Nec temere ſemipedem altitudine excedunt, cacumine aſparagi. Flos nunquam ſe aperit, niſi vento ſpirante: unde & nomen accepere. Silveſtri amplitudo major, latioribuſque foliis, flore phœniceo. Hanc, errore ducti, argemonem putant multi: alii rurſus papaver, quod rhœan appellavimus. Sed diſtinctio magna, quod utraque hæc poſtea floret. Nec aut

ſuccum illarum anemonæ reddunt, aut calyces habent, nec niſi aſparagi cacumen. Proſunt anemonæ capitis doloribus & inflammationibus, vulvis mulierum, lacti quoque. Et menſtrua cient cum ptiſana ſumtæ, aut vellere appoſitæ. Radix commanducata pituitam trahit, dentes ſanat: decocta oculorum epiphoras, & cicatrices. Magi multum quidem iis tribuere, quamprimum aſpiciatur eo anno tolli jubentes: dicique, colligi eam tertianis & quartanis remedio. Poſtea alligari florem panno roſeo, & in umbra aſſervari, ita cum opus ſit adalligari. Quæ ex his phœniceum florem habet, radice contrita, cuicunque animalium impoſita, hulcus facit ſeptica vi. Et ideo expurgandis hulceribus adhibetur.

XCV. Œnanthe herba naſcitur in petris, folio paſtinacæ, radice magna, numeroſa. Caulis ejus & folia cum melle ac vino nigro pota, facilitatem pariendi præſtant, ſecundaſque purgant. Tuſſim e melle tollunt: urinam cient. Radix & veſicæ vitiis medetur.

XCVI. Heliochryſum, quod alii chryſanthemon vocant, ramulos habet candidos, folia ſubalbida, abrotono ſimilia: ad Solis repercuſſum, aureæ lucis in orbem veluti corymbis dependentibus, qui nunquam marceſcunt: qua de cauſa Deos coronant illo, quod diligentiſſime ſervavit Ptolemæus rex Ægypti. Naſcitur in frutectis. Ciet urinas e vino pota, & menſes. Duritias & inflammationes diſcutit. Ambuſtis cum melle imponitur. Contra ſerpentium ictus & lumborum vitia bibitur.

Sanguinem concretum ventris aut veſicæ abſumit cum mulſo. Folia ejus trita trium obolorum pondere ſiſtunt profluvia mulierum in vino albo. Veſtes tuetur odore non ineleganti.

XCVII. Hyacinthus in Gallia maxime provenit. Hoc ibi fuco hyſginum tingunt. Radix eſt bulbacea, mangonicis venalitiis pulchre nota: quæ e vino dulci illita, pubertatem coercet, & non patitur erumpere. Torminibus & araneorum morſibus reſiſtit. Urinam impellit. Contra ſerpentes & ſcorpiones, morbumque regium, ſemen ejus cum abrotono datur.

XCVIII. Lychnis quoque flammea illa adverſus ſerpentes, ſcorpiones, crabrones, ſimiliaque, bibitur e vino ſemine trito. Silveſtris eadem ſtomacho inutilis. Alvum ſolvit. Ad detrahendam bilem efficaciſſima duabus drachmis. Scorpionibus adeo contraria, ut omnino viſa ea torpeſcant. Radicem ejus Aſiani boliten vocant: qua alligata oculo, albugines tolli dicuntur.

XCIX. Et vincapervinca, ſive chamædaphne, arida tuſa hydropicis datur in aqua, cochleari menſura, celerrimeque reddunt aquam. Eadem decocta in cinere, ſparſa vino, tumores ſiccat. Auribus ſucco medetur. Alvinis impoſita multum prodeſſe dicitur.

C. Ruſci radix decocta, bibitur alternis diebus in calculorum valetudine, & tortuoſiore urina, vel cruenta. Radicem pridie erui oportet, poſtremo mane decoqui: ex eo ſextarium vini cyathis duobus miſceri. Sunt qui & crudam radicem tritam ex

aqua bibant: & in totum ad virilia, cauliculis ejus ex aceto tritis, nihil utilius putant.

CI. Batis quoque alvum mollit. Illinitur podagricis cruda & contuſa. Acinon & coronarum cauſa & ciborum Ægyptii ſerunt. Eademque erat, quæ ocimum, niſi hirſutior ramis ac foliis eſſet, & admodum odorata. Ciet menſes & urinas.

CII. Colocaſia Glaucias acria corporis leniri putavit, & ſtomachum juvari.

CIII. Anthalii, quod Ægyptii edunt, nullum alium reperi uſum. Sed eſt herba anthyllion, quam alii anthyllum vocant, duorum generum, foliis & ramis lenticulæ ſimilis, palmi altitudine, ſabuloſis apricis naſcens, ſubſalſa guſtanti. Altera chamæpityi ſimilis, brevior & hirſutior, purpurei floris, odore gravis, in ſaxoſis naſcens. Prior vulvis aptiſſima, ex roſaceo ac lacte impoſita, & vulneribus. Bibitur in ſtranguria, reniumque arenis, tribus drachmis. Altera bibitur in duritia vulvarum, & in torminibus, & in comitiali morbo, cum melle & aceto, quatuor drachmis.

CIV. Parthenium, alii leucanthes, alii amnacum vocant. Celſus apud nos, perdicium, & muralem. Naſcitur in hortorum ſepibus, flore albo, odore mali, ſapore amaro. Ad inſidendum, decoctum in duritia vulvarum, & inflammationibus. Sicca cum melle & aceto impoſita, bilem detrahit atram. Ob hoc contra vertigines utilis, & calculoſis. Illinitur & ſacro igni: item ſtrumis, cum axungia inveterata. Magi contra tertianas ſiniſtra manu evelli eam jubent, dicique cujus cauſa vellatur, nec reſpi-

cere. Dein ejus folium ægri linguæ ſubjicere, ut mox in cyatho aquæ devoretur.

CV. Trychno, quam quidam ſtrychnon ſcripſere, utinam nec coronarii in Ægypto uterentur, quos invitat florum ſimilitudo, in duobus ejus generibus. Quorum alterum, cui acini coccinei, granoſi folliculi, halicacabum vocant, alii callion. Noſtri autem veſicariam, quoniam veſicæ & calculis proſit. Frutex eſt ſurculoſus verius, quam herba: folliculis magnis, latiſque, & turbinatis, grandi intus acino, qui matureſcit Novembri menſe. Tertio folia ſunt ocimi, minime diligenter demonſtrando, remedia non venena tractantibus: quippe inſaniam facit, parvo quoque ſucco. Quanquam & Græci auctores in jocum vertere. Drachmæ enim pondere luſum pudoris gigni dixerunt, ſpecies vanas imagineſque conſpicuas obverſari demonſtrantes. Duplicatum hunc modum, legitimam inſaniam facere. Quidquid vero adjiciatur ponderi, repræſentari mortem. Hoc eſt venenum, quod innocentiſſimi auctores ſimpliciter dorycnion appellavere, ab eo, quod cuſpides in prœliis tingerentur illo paſſim naſcente. Qui parcius inſectabantur, manicon cognominavere: qui nequiter occultabant, erythron, aut nevrada: ut nonnulli, periſſon: cavendi cauſa curioſius dicendum.

Quin & alterum genus, quod halicacabon vocant, ſoporiferum eſt, atque etiam opio velocius ad mortem: ab aliis morion, ab aliis moly appellatum. Laudatum vero a Diocle & Evenore, Timariſto quidem etiam carmine, mira oblivione in-

nocentiæ : quippe præſentaneum remedium ad dentium mobiles firmandos, ſi colluerentur halicacabo in vino : exceptionem addidere, ne diutius id fieret: delirationem enim gigni. En demonſtranda remedia, quorum medicina majoris mali periculum afferat. Commendatur ergo in cibis tertium genus, licet præferatur hortenſium ſaporibus. Et nihil eſſe corporis malorum, cui non ſalutare ſit ſtrychnos, Xenocrates prædicat. Non tamen auxilia eorum tanti ſunt, ut vel profutura de iis commemorare fas putem, præſertim tanta copia innoxiorum medicaminum. Halicacabi radicem bibunt, qui ſunt vaticinandi callentes, quod furere ad confirmandas ſuperſtitiones aſpici ſe volunt. Remedio eſt (id enim libentius retulerim) aqua copioſa mulſa calida potui data. Nec illud præteribo, aſpidum naturæ halicacabum in tantum adverſam, ut radice ejus propius admota ſoporetur illa ſopore enecans vis earum. Ergo trita ex oleo percuſſis auxiliatur.

CVI. Corchorum Alexandrini cibi herba eſt, convolutis foliis ad ſimilitudinem mori, præcordiis (ut ferunt) utilis, alopeciiſque, & lentigini. Boum quoque ſcabiem celerrime ſanari ea invenio : apud Nicandrum quidem & ſerpentium morſus, antequam floreat.

CVII. Nec de cnico ſive atractylide verboſius dici par eſſet, Ægyptia herba, ni magnum contra venenata animalia præberet auxilium : item adverſus fungos. Conſtat, a ſcorpione percuſſos, quamdiu teneant eam herbam, non ſentire cruciatum.

CVIII. Et perſolutam Ægyptus in hortis ſerit,

coronarum gratia. Duo genera ejus : femina ac mas. Utraque ſubdita Venerem inhiberi, virorum maxime, tradunt.

CIX. Et quoniam in menſuris quoque ac ponderibus crebro Græcis nominibus utendum eſt, interpretationem eorum ſemel in hoc loco ponemus. Drachma Attica (fere enim Attica obſervatione medici utuntur) denarii argentei habet pondus. Eademque ſex obolos pondere efficit. Obolus x chalcos. Cyathus pendet drachmas x. Cum acetabuli menſura dicitur, ſignificat heminæ quartam partem, id eſt, drachmas xv. Mna, quam noſtri minam vocant, pendet drachmas Atticas centum.

C. PLINII SECUNDI
NATURALIS
HISTORIAE
LIBER XXII.

C. PLINII SECUNDI
NATURALIS HISTORIAE
LIBER XXII.

I. IMPLESSE poterant miraculum ſui natura atque tellus, reputantium vel prioris tantum voluminis dotes, totque genera herbarum, utilitatibus hominum, aut voluptatibus genita. Sed quanto plura reſtant? quantoque mirabiliora inventu? Illa enim majore in parte cibi aut odoris decoriſve commendatio ad numeroſa experimenta duxit. Reliquarum potentia approbat, nihil a rerum natura ſine aliqua occultiore cauſa gigni.

II. Equidem & formæ gratia rituſque perpetui, in corporibus ſuis aliquas exterarum gentium uti herbis quibuſdam, adverto animum. Illinunt certe aliis aliæ faciem in populis Barbarorum feminæ, mareſque etiam apud Dacos & Sarmatas corpora ſua inſcribunt. Simile plantagini glaſtum in Gallia vocatur, quo Britannorum conjuges nuruſque toto corpore oblitæ, quibuſdam in ſacris & nudæ incedunt, Æthiopum colorem imitantes.

III. Jam vero infici veſtes ſcimus admirabili fuco. Atque ut ſileamus, Galatiæ, Africæ, Luſitaniæ granis, coccum Imperatoriis dicatum paludamentis, Tranſalpina Gallia herbis Tyrium atque conchylium tingit, omneſque alios colores. Nec

quærit in profundis murices, ſeque objiciendo eſcam, dum præripit belluis marinis, intacta etiam ancoris ſcrutatur vada, ut inveniat per quod facilius matrona adultero placeat, corruptor inſidietur nuptæ. Stans & in ſicco carpit, quo fruges modo: ſed culpa, non ablui uſu: alioqui fulgentius inſtrui poterat luxuria, certe innocentius. Non eſt nunc propoſitum iſta conſectari: nec committemus, ut ſubjiciendo tutiora, luxuriam vilitate circumſcribamus, dicturi & alias herbis tingi lapides, parieteſque pingi. Nec tingendi tamen rationem omiſiſſemus, ſi unquam ea liberalium artium fuiſſet. Interim fortius agetur: auctoritaſque quanta debeatur etiam ſurdis, hoc eſt, ignobilibus herbis, perhibebitur. Siquidem auctores imperii Romani conditoreſque immenſum quiddam & hinc ſumſere, quoniam non aliunde ſagmina in remediis publicis fuere, & in ſacris legationibuſque verbenæ. Certe utroque nomine idem ſignificatur, hoc eſt, gramen ex arce cum ſua terra evulſum: ac ſemper e legatis, cum ad hoſtes clarigatumque mitterentur, id eſt, res raptas clare repetitum, unus utique Verbenarius vocabatur.

IV. Corona quidem nulla fuit graminea nobilior, in majeſtate populi terrarum principis, præmiiſque gloriæ. Gemmatæ & aureæ, vallares, murales, roſtratæ, civicæ, triumphales, poſt hanc fuere, ſuntque cunctæ magno intervallo, magnaque differentia. Ceteras omnes ſinguli, & duces ipſi, Imperatoreſque militibus, aut aliquando collegiis dedere; decrevit in triumphis Senatus, cura belli ſolutus, & populus otioſus: graminea nun-

quam niſi in deſperatione ſuprema contigit, nulli niſi ab univerſo exercitu ſervato decreta. Ceteras Imperatores dedere, hanc ſolam miles Imperatori. Eadem vocatur obſidionalis, liberatis obſidione abominandoque exitio totis caſtris. Quod ſi civicæ honos uno aliquo ac vel humillimo cive ſervato, præclarus ſacerque habetur; quid tandem exiſtimari debet, unius virtute ſervatus univerſus exercitus? Dabatur hæc viridi e gramine, decerpto inde ubi obſeſſos ſervaſſet aliquis. Namque ſummum apud antiquos ſignum victoriæ erat, herbam porrigere victos, hoc eſt, terra & altrice ipſa humo, & humatione etiam cedere: quem morem etiam nunc durare apud Germanos ſcio.

V. Donatus eſt ea L. Siccius Dentatus ſemel, cum civicas quatuordecim meruiſſet, depugnaſſetque CXX prœliis ſemper victor. Tanto rarius eſt, ſervatorem unum a ſervatis donari. Quidam Imperatores & ſæpius donati ſunt, veluti P. Decius Mus, Tribunus militum, ab exercitu: altera ab his, qui in præſidio obſeſſi fuerant, quanta eſſet ejus honoris auctoritas, confeſſus religione: ſiquidem donatus bovem album Marti immolavit, & centum fulvos, qui ei virtutis cauſa dati fuerant ſimul ab obſeſſis. Hic Decius poſtea ſe Conſul, Imperioſo collega, pro victoria devovit. Data eſt & a Senatu populoque Romano, qua claritate nihil equidem in rebus humanis ſublimius duco, Fabio illi, qui rem omnem Romanam reſtituit non pugnando. Nec data, cum Magiſtrum equitum & exercitum ejus ſervaſſet: tunc ſatius fuit nomine novo

coronari, appellatum patrem ab his, quos ſervaverat: ſed quo dictum eſt conſenſu honoratus eſt Hannibale ex Italia pulſo. Quæ corona adhuc ſola ipſius imperii manibus impoſita eſt: & quod peculiare ei eſt, ſola a tota Italia data.

VI. Præter hos contigit ejus coronæ honos M. Calpurnio Flammæ, Tribuno militum in Sicilia: Centurioni vero uni ad hoc tempus Cn. Petrejo Atinati, Cimbrico bello. Primum pilum is capeſſens ſub Catulo, excluſam ab hoſte legionem ſuam hortatus, Tribunum ſuum dubitantem per caſtra hoſtium erumpere interfecit, legionemque eduxit. Invenio apud auctores, eundem præter hunc honorem, adſtantibus Mario & Catulo Coſſ. prætextatum immolaſſe ad tibicinem foculo poſito. Scripſit & Sulla Dictator, ab exercitu ſe quoque donatum apud Nolam, legatum bello Marſico. Idque etiam in villa ſua Tuſculana, quæ fuit poſtea Ciceronis, pinxit. Quod ſi verum eſt, hoc exſecrabiliorem eum dixerim, quandoquidem eam capiti ſuo proſcriptione ſua ipſe detraxit, tanto paucioribus civium ſervatis, quam poſtea occiſis. Addat etiamnum huic gloriæ ſuperbum cognomen Felicem; ipſe tamen obſeſſis in toto orbe proſcriptis, hac corona Sertorio ceſſit. Æmilianum quoque Scipionem Varro auctor eſt donatum obſidionali in Africa, Manilio Conſule, cohortibus ſervatis, totidemque ad ſervandas eas eductis: quod & ſtatuæ ejus in foro ſuo Divus Auguſtus ſubſcripſit. Ipſum Auguſtum M. Cicerone filio Conſule Idibus Septembris Senatus obſidionali donavit. Adeo civica non ſatis

videbatur. Nec præterea quenquam hac invenimus donatum.

VII. Nullæ ergo herbæ fuere certæ in hoc honore: ſed quæcunque fuerant in periculi ſede, quamvis ignobiles ignotæque, honorem nobilem faciebant: quod latere apud nos minus quidem miror, cernens negligi ea quoque, quæ ad valetudinem conſervandam, cruciatuſque corporis propulſandos, & mortem arcendam pertinent. Sed quis non mores jure caſtiget? Addidere vivendi pretia deliciæ luxuſque. Nunquam fuit cupido vitæ major, nec minor cura. Aliorum hanc operæ eſſe credimus: ne mandato quidem noſtro alios id agere, mediciſque proviſum eſſe pro nobis. Ipſi fruimur voluptatibus, & (quo nihil equidem probroſius duco) vivimus aliena fiducia. Immo vero pleriſque ultro etiam irriſui ſumus iſta commentantes, atque frivoli operis arguimur: magno, quanquam immenſi laboris, ſolatio, ſperni cum rerum natura: quam certe non defuiſſe nobis docebimus, & inviſis quoque herbis inſeruiſſe remedia: quippe cum medicinas dederit etiam aculeatis. Hæc enim proxime reſtant ex his, quas priore libro nominavimus, in quibus ipſis providentiam naturæ ſatis mirari, amplectique non eſt. Dederat, quas diximus, molles cibiſque gratas. Pinxerat remedia in floribus, viſuque ipſo animos invitaverat, etiam deliciis auxilia permiſcens. Excogitavit aliquas aſpectu hiſpidas, tactu truces, ut tantum non vocem ipſius fingentis illas, rationemque reddentis exaudire videamur, ne ſe de-

paſcat avida quadrupes, ne procaces manus rapiant, ne neglecta veſtigia obterant, ne inſidens ales infringat: his muniendo aculeis, teliſque armando, remediis ut tuta ac ſalva ſint. Ita hoc quoque, quod in iis odimus, hominum cauſa excogitatum eſt.

VIII. Clara in primis aculeatarum erynge eſt, ſive eryngion, contra ſerpentes & venena omnia naſcens. Adverſus ictus morſuſque radix ejus bibitur drachmæ pondere in vino: aut ſi plerumque tales injurias comitatur & febris, ex aqua. Illinitur plagis, peculiariter efficax contra cherſydros ac ranas. Omnibus contra toxica & aconita efficaciorem Heraclides medicus, in jure anſeris decoctam, arbitratur. Apollodorus adverſus toxica cum rana decoquit, ceteri in aqua. Ipſa dura, fruticoſa, ſpinoſis foliis, caule geniculato, cubitali, & majore aliquanto, alia albicans, alia nigra, radice odorata, & ſativa quidem eſt. Sed & ſponte naſcitur in aſperis & ſaxoſis: & in litoribus maris, durior, nigriorque, folio apii.

IX. Ex his candidam noſtri centum capita vocant. Omnes ejuſdem effectus, caule & radice in cibos Græcorum receptis utroque modo, ſive coquere libeat, ſive cruda veſci. Portentoſum eſt, quod de ea traditur: Radicem ejus alterutrius ſexus ſimilitudinem referre, raram inventu: ſed ſi viris contigerit mas, amabiles fieri. Ob hoc & Phaonem Lesbium dilectum a Sappho. Multæ circa hoc non Magorum ſolum vanitates, ſed etiam Pythagoricorum. Sed in medico uſu præter ſupra

dicta auxiliatur inflationibus, torminibus, cordis vitiis, ſtomacho, jocineri, præcordiis in aqua mulſa, lieni in poſca. Item ex mulſa renibus, ſtranguriæ, opiſthotonicis ſpaſmis, lumbis, hydropicis, comitialibus, mulierum menſibus, ſive ſubſidant, ſive abundent, vulvarumque omnibus vitiis. Extrahit infixa corpori cum melle. Strumas, parotidas, panos, recedentes ab oſſibus carnes, ſanat cum axungia ſalſa, & cerato: item fracturas. Crapulam præſumta arcet, alvum ſiſtit. Aliqui e noſtris ſub ſolſtitio colligi eam juſſere. Ex aqua cæleſti imponi omnibus cervicis vitiis. Oculorum quoque albugines ſanare adalligatam tradiderunt.

X. Sunt qui & acanon eryngio adſcribant, ſpinoſam brevemque, ac latam herbam, ſpiniſque latioribus. Hanc impoſitam, ſanguinem mire ſiſtere.

XI. Alii eryngen falſo eandem putaverunt eſſe & glycyrrhizam, quare ſubjungi eam protinus refert. Et ipſa ſine dubio inter aculeatas eſt, foliis echinatis, pinguibus, tactuque gummoſis, fruticoſa, binûm cubitorum altitudine, flore hyacinthi, fructu pilularum platani magnitudinis. Præſtantiſſima in Cilicia, ſecunda Ponto, radice dulci, & hac tantum in uſu. Capitur ea Vergiliarum occaſu, longa ceu vitium: coloris buxei melior, quam nigra: quæque lenta, quam quæ fragilis. Uſus in ſubdictis decoctæ ad tertias, cetero ad mellis craſſitudinem, aliquando & tuſæ: quo genere & vulneribus imponitur, & faucium vitiis omnibus. Item voci utiliſſimo ſucco, ſic ut ſpiſſatus eſt, linguæ

ſubdito. Item thoraci, jocineri. Hac diximus ſitim famemque ſedari. Ob id quidam adipſon appellavere eam, & hydropicis dedere, ne ſitirent. Ideo & commanducata ſtomatice eſt, & hulceribus oris inſperſa ſæpe, & pterygiis. Sanat & veſicæ ſcabiem, renum dolores, condylomata, hulcera genitalium. Dedere eam quidam potui in quartanis, drachmarum duarum pondere, & pipere, hemina aquæ. Commanducata ſanguinem ex vulnere ſiſtit. Sunt & qui calculos ea pelli tradiderunt.

XII. Tribuli unum genus in hortis naſcitur, alterum in fluminibus tantum. Succus ex his colligitur ad oculorum medicinas. Eſt enim refrigerantis naturæ, & ideo utilis contra inflammationes collectioneſque. Hulcera per ſe erumpentia, & præcipue in ore, cum melle ſanat: item tonſillas. Potus calculos frangit. Thraces, qui ad Strymona habitant, foliis tribuli equos ſaginant: ipſi nucleo vivunt, panem facientes prædulcem, & qui contrahat ventrem. Radix caſte pureque collecta, diſcutit ſtrumas. Semen adalligatum, varicum dolores ſedat: tritum vero, & in aquam ſparſum, pulices necat.

XIII. Stœbe, quam aliqui phleon vocant, decocta in vino, præcipue auribus purulentis medetur: item oculis ictu cruentatis: hæmorrhagiæ quoque & dyſenteriæ infuſa.

XIV. Hippophyes in ſabuloſis maritimiſque naſcitur, ſpinis albis. Ederæ modo racemoſa eſt, candidis, & ex parte rubentibus acinis. Radix ſucco madet, qui aut per ſe conditur, aut paſtillis fari-

næ. Hæc bilem detrahit obolo ponderis, ſaluberrime cum mulſo. Eſt altera hippophyes, ſine caule, ſine flore, foliis tantum minutis. Hujus quoque ſuccus hydropicis mire prodeſt. Debent accommodatæ eſſe & equorum naturæ, neque ex alia cauſa nomen accepiſſe. Quippe quædam animalium remediis naſcuntur, locupleti divinitate ad generanda præſidia: ut non ſit mirari ſatis ingenium ejus, diſponentis auxilia in genera, in cauſas, in tempora, ut aliis proſit aliud horis, dieſque nullus prope ſine præſidiis reperiatur.

XV. Urtica quid eſſe inviſius poteſt? At illa præter oleum, quod in Ægypto ex ea fieri diximus, vel plurimis ſcatet remediis. Semen ejus citutæ contrarium eſſe Nicander affirmat: item fungis & argento vivo. Apollodorus & ſalamandris cum jure decoctæ teſtudinis. Item adverſari hyoſcyamo, & ſerpentibus, & ſcorpionibus. Quin illa ipſa amaritudo mordax, uvas in ore, procidenteſque vulvas, & infantium ſedes, tactu reſilire cogit: lethargicos expergiſci, tactis cruribus, magiſque fronte. Eadem canis morſibus addito ſale medetur. Sanguinem trita naribus indita ſiſtit, & magis radice. Carcinomata & ſordida hulcera, ſale admixto: item luxata ſanat, & panos, parotidas, carneſque ab oſſibus recedentes. Semen potum cum ſapa, vulvas ſtrangulantes aperit, & profluvia narium ſiſtit impoſitum. Vomitiones in aqua mulſa ſumtum a cœna faciles præſtat, duobus obolis: uno autem in vino poto laſſitudines recreat. Vulvæ vitiis toſtum, acetabuli menſura: potum in ſapa reſiſtit

ſtomachi inflationibus. Orthopnoicis prodeſt cum melle: & thoracem purgat eodem ecligmate. Et lateri medetur cum ſemine lini. Addunt hyſſopum & piperis aliquid. Illinitur lieni. Difficilem ventrem toſtum cibo emollit. Hippocrates vulvam purgari poto eo pronuntiat. Dolore levari toſto acetabuli menſura, dulci poto, & impoſito cum ſucco malvæ. Inteſtinorum animalia pelli cum hydromelite & ſale. Defluvia capitis ſemine illito cohoneſtari. Articulariis morbis & podagricis plurimi cum oleo vetere, aut folia cum urſino adipe trita imponunt. At eadem radix tuſa cum aceto non minus utilis: item lieni. Et cocta in vino diſcutit panos, cum axungia vetere ſalſa. Eadem pſilothrum eſt ſicca.

Condidit laudes ejus Phanias phyſicus, utiliſſimam cibis coctam condictamve profeſſus arteriæ, tuſſi, ventris deſtillationi, ſtomacho, panis, parotidibus, pernionibus: cum oleo ſudorem, coctam cum conchyliis ciere alvum: cum ptiſana pectus purgare, mulierumque menſes: cum ſale, hulcera quæ ſerpant cohibere. Succo quoque in uſu eſt. Expreſſus illituſque fronti, ſanguinem narium ſiſtit: potus urinam ciet, calculos rumpit: uvam gargarizatus reprimit. Semen colligi meſſibus oportet. Alexandrinum maxime laudatur. Ad omnia hæc & mitiores quidem teneræque efficaces, ſed præcipue ſilveſtris illa, & amplius lepras e facie tollit; in vino pota. Si quadrupes fœtum non admittat, urtica naturam fricandam monſtrant.

XVI. Ea quoque num, quam lamium inter genera earum appellavimus, mitiſſima, & foliis non

mordentibus, medetur cum mica ſalis contuſis, incuſſiſque, inuſtis, & ſtrumis, tumoribus, podagris, vulneribus. Album habet in medio folio, quod ignibus ſacris medetur. Quidam e noſtris tempore diſcrevere genera. Autumnalis urticæ radicem alligatam in tertianis, ita ut ægri nuncupentur, cum eruitur ea radix, dicaturque cui, & quorum filio eximatur, liberare morbo tradiderunt. Hoc idem & contra quartanas pollere. Iidem urticæ radice addito ſale, infixa corpori extrahi. Foliis cum axungia ſtrumas diſcuti: vel ſi ſuppuraverint, erodi complerique.

XVII. Ex argumento nomen accepit ſcorpio herba. Semen enim habet ad ſimilitudinem caudæ ſcorpionis, folia pauca. Valet & adverſus animal nominis ſui. Eſt & alia ejuſdem nominis effectuſque ſine foliis, aſparagi caule, in cacumine aculeum habens, & inde nomen.

XVIII. Leucacantham alii phyllon, alii iſchiada; alii polygonaton appellant, radice cyperi, quæ commanducata dentium dolores ſedat. Item laterum, & lumborum, ut Hiceſius tradit, ſemine poto drachmis octo, aut ſucco. Eadem ruptis, convulſis medetur.

XIX. Helxinen aliqui perdicium vocant, quoniam perdices ea præcipue veſcantur. Alii ſideritin, nonnulli parthenium. Folia habet mixtæ ſimilitudinis plantagini & marrubio, cauliculos denſos, leviter rubentes, ſemina in capitibus lappaceis adhærentia veſtibus: unde & helxinen dictam volunt. Sed nos qualis vera eſſet helxine, diximus priori

libro. Hæc autem inficit lanas, ſanat ignes ſacros, & tumores, collectioneſque omnes, & adusta. Panos ſuccus cum pſimmythio, & guttura incipientia turgeſcere. Item veterem tuſſim cyatho hauſto, & omnia in humido, ſicut tonſillas, & varices, cum roſaceo. Imponitur & podagris cum caprino ſevo, ceraque Cypria.

XX. Perdicium, ſive Parthenium (nam ſideritis alia eſt) a noſtris herba urceolaris vocatur, ab aliis aſtericum, folio ſimilis ocimo, nigrior tantum, naſcens in tegulis, parietiniſque. Medetur cum mica ſalis trita iiſdem omnibus, quibus lamium, & eodem modo: item vomicæ, calfacto ſucco potu. Sed contra hulcera, rupta, lapſuſque, & præcipitia, aut vehiculorum everſiones, ſingularis. Verna carus Pericli Athenienſium principi, cum is in arce templum ædificaret, repſiſſetque ſuper altitudinem faſtigii, & inde cecidiſſet, hac herba dicitur ſanatus, monſtrata Pericli ſomnio a Minerva. Quare Parthenium vocari cœpta eſt, aſſignaturque ei Deæ. Hic eſt vernula, cujus effigies ex ære fuſa eſt, & nobilis ille Splanchnoptes.

XXI. Chamæleonem aliqui ixiam vocant. Duo genera ejus. Candidior aſperiora folia habet: ſerpit in terra echini modo ſpinas erigens, radice dulci, odore graviſſimo. Quibuſdam in locis viſcum gignit album ſub alis foliorum, maxime circa Canis ortum, quo modo thura naſci dicuntur: unde & ixia appellatur. Hoc, ut maſtiche, utuntur mulieres. Quare & chamæleon vocetur, varietate foliorum evenit. Mutat enim cum terra colores, hic

niger, illic viridis, aliubi cyaneus, aliubi croceus, atque aliis coloribus.

Ex his candidus hydropicos ſanat ſucco radicis decoctæ. Bibitur drachma in paſſo. Pellit & interaneorum animalia acetabuli menſura ſucci ejuſdem, in vino auſtero, cum origani ſcopis. Facit ad difficultatem urinæ. Hic ſuccus occidit & canes ſueſque in polenta. Addita aqua & oleo contrahit in ſe mures ac necat, niſi protinus aquam ſorbeant. Radicem ejus aliqui conciſam ſervari jubent funiculis pendentem, decoquuntque in cibo contra fluxiones, quas Græci rheumatiſmos vocant.

Ex nigris aliqui marem dixere, cui flos purpureus eſſet: & feminam, cui violaceus. Uno naſcuntur caule cubitali, craſſitudine digitali. Radicibus earum lichenes curantur, cum ſulphure & bitumine una coctis: commanducatis vero dentes mobiles, aut in aceto decoctis. Succo ſcabiem etiam quadrupedum ſanant. Et ricinos canum necant: juvencos quoque anginæ modo. Quare a quibuſdam ulophonon vocatur, & cynozolon, propter gravitatem odoris. Ferunt & hæc viſcum hulceribus utiliſſimum. Omnium autem generum eorum radices ſcorpionibus adverſantur.

XXII. Coronopus oblonga herba eſt cum fiſſuris. Seritur interim, quoniam radix cœliacis præclare facit in cinere toſta.

XXIII. Et anchuſæ radix in uſu eſt, digitali craſſitudine. Finditur papyri modo: manuſque inficit ſanguineo colore: præparat lanas pretioſis coloribus. Sanat hulcera in cerato, præcipue ſenum: item

aduſta. Liquari non poteſt in aqua : oleo diſſolvitur : idque ſinceræ experimentum eſt. Datur & ad renum dolores drachma ejus potui in vino : aut ſi febris ſit, in decocto balani. Item in jocinerum vitiis, & lienis, & bile ſuffuſis. Lepris & lentigini illinitur ex aceto. Folia trita cum melle & farina, luxatis imponuntur : & pota drachmis duabus in mulſo alvum ſiſtunt. Pulices necare radix in aqua decocta traditur.

XXIV. Eſt & alia ſimilis, pſeudanchuſa ob id appellata, a quibuſdam vero echis, aut doris, & multis aliis nominibus: lanuginoſior, & minus pinguis, tenuioribus foliis & languidioribus. Radix in oleo non fundit rubentem ſuccum : & hoc ab anchuſa diſcernitur. Contra ſerpentes efficaciſſima potu foliorum, vel ſeminis. Folia ictibus imponuntur. Virus ſerpentium fugat. Bibitur & propter ſpinam. Folium ejus ſiniſtra decerpi jubent Magi, & cujus cauſa ſumatur dici, tertianiſque febribus adalligari.

XXV. Eſt & alia herba proprio nomine onochiles, quam aliqui anchuſam vocant, alii arcebion, alii onochelim, aliqui rhexiam, multi enchuſam, parvo frutice, flore purpureo, aſperis foliis & ramis, radice meſſibus ſanguinea, cetero nigra, in ſabuloſis naſcens, efficax contra ſerpentes, maximeque viperas, & radice & foliis, æque cibo ac potu. Vires habet meſſibus. Folia trita odorem cucumeris reddunt. Datur in cyathis tribus vulva procidente. Pellit & tineas cum hyſſopo. Et in dolore renum aut jocineris ex aqua mulſa,

ſi febris ſit : ſin aliter, ex vino bibitur. Lentigini ac lepris radix illinitur. Habentes eam, a ſerpentibus feriri negantur. Eſt & alia huic ſimilis flore rubro, minor, & ipſa ad eoſdem uſus. Traduntque commanducata ea, ſi inſpuatur, mori ſerpentem.

XXVI. Anthemis magnis laudibus celebratur ab Aſclepiade. Aliqui leucanthemida vocant, alii leucanthemum, alii eranthemon, quoniam vere floreat : alii chamæmelon, quoniam odorem mali habeat. Nonnulli melanthemon vocant. Genera ejus tria flore tantum diſtant, palmum non excedentia, parviſque floribus, ut rutæ, candidis, aut melinis, aut purpureis. In macro ſolo, aut juxta ſemitas colligitur vere, & in coronamenta reponitur. Eodem tempore & medici folia tuſa in paſtillos digerunt : item florem & radicem. Dantur omnia mixta drachmæ unius pondere, contra ſerpentium omnium ictus. Pellit mortuos partus : item menſtrua in potu, & urinam, calculoſque. Inflationes, jocinerum vitia, bilem ſuffuſam, ægilopia commanducata, hulcerum eruptiones manantes ſanat. Ex omnibus his generibus ad calculos efficaciſſima eſt, quæ florem purpureum habet : cujus & foliorum & fruticis amplitudo majuſcula eſt. Hanc proprie quidam eranthemon vocant.

XXVII. Loton qui arborem putant tantum eſſe, vel Homero auctore coargui poſſunt. Is enim inter herbas ſubnaſcentes Deorum voluptati, loton primam nominavit. Folia ejus cum melle, oculorum cicatrices, argema, nubeculas diſcutiunt.

XXVIII. Eſt & lotometra, quæ fit ex loto ſata; ex cujus ſemine ſimili milio, fiunt panes in Ægypto a paſtoribus, maxime aqua vel lacte ſubacto. Negatur quidquam illo pane ſalubrius eſſe, aut levius, dum caleat: refrigeratus difficilius concoquitur, fitque ponderoſus. Conſtat, eos qui illo vivant, nec dyſenteria, nec teneſmo, neque aliis morbis ventris infeſtari. Itaque inter remedia eorum habetur.

XXIX. Heliotropii miraculum ſæpius diximus, cum Sole ſe circumagentis, etiam nubilo die: tantus ſideris amor eſt: noctu velut deſiderio contrahi cæruleum florem. Genera ejus duo; tricoccum, & helioſcopium.

Hoc altius (quanquam utrumque ſemipedalem altitudinem non excedit) ab ima radice ramoſum. Semen in folliculo meſſibus colligitur. Naſcitur nonniſi in pingui ſolo, cultoque maxime: tricoccum ubique. Si decoquatur, invenio cibis placere: & in lacte jucundius alvum molliri: & ſi decocti ſuccus bibatur, efficaciſſime exinaniri. Majoris ſuccus excipitur æſtate, hora ſexta: miſcetur cum vino, ſic firmior. Capitis dolores ſedat, roſaceo admixto. Verrucas cum ſale tollit ſuccus e folio: unde noſtri verrucariam herbam appellavere, aliis cognominari effectibus digniorem. Namque & ſerpentibus, & ſcorpionibus reſiſtit, ex vino aut aqua mulſa, ut Apollophanes & Apollodorus tradunt. Folia infantium deſtillationibus, quod ſiriaſin vocant, illita medentur. Item contractionibus, etiam ſi id comitialiter accidat. Decocto quoque foveri os ſaluberrimum eſt. Potum id pellit tineas, & renum are-

nas. Si cuminum adjiciatur, calculos frangit. Decoqui cum radice oportet, quæ cum foliis & hircino ſevo podagris illinitur.

Alterum genus, quod tricoccum appellavimus, & alio nomine ſcorpiuron vocatur, foliis non ſolum minoribus, ſed etiam in terram vergentibus. Semen ei eſt effigie ſcorpionis caudæ: quare ei nomen. Vis ad omnia venenata & phalangia, ſed contra ſcorpiones præcipue illita. Non feriuntur habentes. Et ſi terram ſurculo heliotropii circumſcribat aliquis, negant ſcorpionem egredi. Impoſita vero herba, aut uda omnino reſperſum, protinus mori. Seminis grana quatuor pota, quartanis prodeſſe dicuntur, tria vero tertianis: vel ſi herba ipſa ter circumlata ſubjiciatur capiti. Semen & Venerem ſtimulat. Cum melle panos diſcutit. Et verrucas hoc utique heliotropium radicitus extrahit, & excreſcentia in ſedibus. Spinæ quoque ac lumborum ſanguinem corruptum trahit illitum ſemen, & potum, in jure gallinacei decoctum, aut cum beta & lente. Cortex vero liventibus colorem reddit. Magi heliotropium quartanis quater, in tertianis ter alligari jubent ab ipſo ægro, precarique eum, ſoluturum ſe nodos liberatum, & ita facere non exemta herba.

XXX. Aliud adianto miraculum: æſtate viret, bruma non marceſcit: aquas reſpuit, perfuſum merſumve ſicco ſimile eſt: tanta diſſociatio deprehenditur: unde & nomen a Græcis: alioqui frutici topiario. Quidam callitrichon vocant, alii poly-

trichon, utrumque ab effectu. Tingit enim capillum: & ad hoc decoquitur in vino cum ſemine apii, adjecto oleo copioſe, ut criſpum denſumque faciat: defluere autem prohibet. Duo ejus genera: candidius, & nigrum breviuſque. Id quod majus eſt, polytrichon: aliqui, trichomanes vocant. Utrique ramuli nigro colore nitent, foliis filicis: ex quibus inferiora aſpera ac fuſca ſunt: omnia autem contrariis pediculis denſa inter ſe ex adverſo: radix nulla. Umbroſas petras, parietumque aſpergines, ac fontium maxime ſpecus ſequitur, & ſaxa manantia: quod miremur, cum aquas non ſentiat. Calculos e corpore mire pellit, frangitque, utique nigrum. Qua de cauſa potius, quam quod in ſaxis naſceretur, a noſtris ſaxifragum appellatum crediderim. Bibitur e vino, quantum terni decerpſere digiti. Urinam cient. Serpentium & araneorum venenis reſiſtunt. In vino decocti alvum ſiſtunt. Capitis dolores corona ex his ſedat. Contra ſcolopendræ morſus illinuntur, crebro auferendi, ne perurant: hoc & in alopeciis. Strumas diſcutiunt, furfureſque in facie, & capitis manantia hulcera. Decoctum ex his prodeſt ſuſpirioſis, & jocineri, & lieni, & felle ſuffuſis, & hydropicis. Stranguriæ illinuntur, & renibus cum abſinthio. Secundas cient, & menſtrua. Sanguinem ſiſtunt ex aceto, aut rubi ſucco poti. Infantes quoque exhulcerati perunguntur ex iis cum roſaceo & vino prius. Folium in urina pueri impubis, tritum quidem cum aphronitro, & illitum ventri mulierum, ne rugoſus

fiat, præſtare dicitur. Perdices & gallinaceos pugnaciores fieri putant, in cibum eorum additis: pecorique eſſe utiliſſimos.

XXXI. Picris ab inſigni amaritudine cognominatur, ut diximus: rotundo folio. Tollit eximie verrucas. Theſium quoque non diſſimili amaritudine eſt: ſed purgat alvum: in quem uſum teritur ex aqua.

XXXII. Aſphodelum de clariſſimis herbarum, quam heroion aliqui appellaverunt, Heſiodus & in ſilvis naſci dixit: Dionyſius, marèm ac feminam eſſe. Defectis corporibus & phthiſicis conſtat bulbos ejus cum ptiſana decoctos, aptiſſime dari: panemque ex his cum farina ſubactis, ſaluberrimum eſſe. Nicander & contra ſerpentes ac ſcorpiones, vel caulem, quem anthericon vocavimus, vel ſemen, vel bulbos dedit in vino tribus drachmis: ſubſtravitque ſomno contra hos metus. Datur & contra venenata marina, & contra ſcolopendras terreſtres. Cochleæ mire in Campania caulem eum perſequuntur, & ſugendo arefaciunt. Folia quoque illinuntur venenatorum vulneribus ex vino. Bulbi nervis articuliſque cum polenta tuſi illinuntur. Prodeſt & conciſis ex aceto lichenas fricare: item hulceribus putreſcentibus ex aqua imponere: mammarum quoque & teſtium inflammationibus. Decocti in fæce vini, oculorum epiphoris ſuppoſito linteolo medentur. Fere in quocunque morbo magis decoctis utuntur. Item ad tibiarum tetra hulcera, rimaſque corporum quacunque in parte, farina arefactorum. Autumno autem colliguntur,

cum plurimum valent. Succus quoque tuſis expreſſus aut decoctis utilis fit corporis dolori, cum melle: idem odorem corporis jucundum affectantibus, cum iri arida & ſalis exiguo. Folia etiam ſupra dictis medentur, & ſtrumis, panis, hulceribus in facie, decocta in vino. Cinis e radice alopecias emendat, & rimas pedum. Decoctæ radicis in oleo ſuccus, perniones & ambuſta. Et ad gravitatem aurium infunditur: a contraria aure in dolore dentium. Prodeſt & urinæ pota modice radix, & menſtruis, & lateris doloribus: item ruptis, convulſis, tuſſibus, drachmæ pondere in vino pota. Eadem & vomitiones adjuvat commanducata. Semine ſumto turbatur venter. Chryſermus & parotidas in vino decocta radice curavit: item ſtrumas, admixta cachry ex vino. Quidam ajunt, ſi impoſita radice pars ejus in fumo ſuſpendatur, quartoque die ſolvatur, una cum radice areſcere ſtrumam. Sophocles ad podagras utroque modo, cocta crudaque, uſus eſt. Ad perniones decoctam ex oleo dedit, & ſuffuſis felle in vino, & hydropicis. Venerem quoque concitari cum vino & melle perunctis, aut bibentibus tradidere. Xenocrates & lichenas, pſoras, lepras, radice in aceto decocta, tolli dicit. Item ſi cocta ſit cum hyoſcyamo & pice liquida, alarum quoque & feminum vitia: & capillum criſpiorem fieri, raſo prius capite, ſi radice ea fricetur. Simus lapides renum in vino decocta atque pota eximit. Hippocrates ſemine ejus ad impetus lienis dari cenſet. Jumentorum quoque hulcera ac ſcabiem, radix illita, aut decoctæ ſuccus

ad pilum reducit. Mures etiam eadem fugantur; caverna præcluſa moriuntur.

XXXIII. Aſphodelon ab Heſiodo quidam alimon appellari exiſtimavere, quod falſum arbitror. Eſt enim ſuo nomine alimon, non parvi & ipſum erroris inter auctores. Alii enim fruticem eſſe dicunt denſum, candidum, ſine ſpina, foliis oleæ, ſed mollioribus: coqui autem hæc ciborum gratia. Radix tormina diſcutit, drachmæ pondere in aqua mulſa pota: item convulſa, & rupta. Alii olus maritimum eſſe dixere ſalſum, & inde nomen, foliis in rotunditatem longis, laudatum in cibis. Duorum præterea generum, ſilveſtre, & mitius: utrumque prodeſſe dyſentericis etiam exhulceratis cum pane, ſtomacho vero ex aceto. Hulceribus vetuſtis illini crudum, & vulnerum recentium impetus leniri, & luxatorum pedum ac veſicæ dolores. Silveſtri tenuiora folia, ſed in eiſdem remediis effectus majores, & in ſananda hominum ac pecorum ſcabie. Præterea nitorem corpori fieri: dentibuſque candorem, ſi fricentur radice ea. Semine linguæ ſubdito ſitim non ſentiri. Hoc quoque mandi, & utraque etiam condiri. Cratevas tertium quoque genus tradidit, longioribus foliis & hirſutioribus, odore cupreſſi: naſci ſub edera maxime: prodeſſe opiſthotonis, contractionibus nervorum, tribus obolis in ſextarium aquæ.

XXXIV. Acanthos eſt topiaria & urbana herba, elato longoque folio, crepidines marginum, aſſurgentiumque pulvinorum toros veſtiens. Duo genera ejus ſunt, aculeatum & criſpum, quod bre-

vius: alterum læve, quod aliqui pæderota vocant, alii melamphyllum. Hujus radices uſtis luxatiſque mire proſunt: item ruptis, convulſis, & phthiſin metuentibus incoctæ cibo, maxime ptiſana. Podagris quoque illinuntur tritæ & calefactæ calidis.

XXXV. Buplevron in ſponte naſcentium olerum numero Græci habent, caule cubitali, foliis multis longiſque, capite anethi, laudatum in cibis ab Hippocrate: in medicina a Glaucone, & Nicandro. Semen contra ſerpentes valet. Folia ad ſecundas feminarum, vel ſuccum ex vino illinunt: & ſtrumis folia cum ſale & vino. Radix contra ſerpentes datur in vino, & urinæ ciendæ.

XXXVI. Bupreſtim magna inconſtantia Græci in laudibus ciborum etiam habuere: iidemque remedia tanquam contra venenum prodiderunt. Et ipſum nomen indicio eſt boum certe venenum eſſe, quos diſſilire deguſtata fatentur. Quapropter nec de hac plura dicemus. Eſt vero cauſa, quare venena monſtremus inter gramineas coronas, niſi libidinis cauſa expetenda alicui videtur, quam non aliter magis accendi putant, quam pota ea.

XXXVII. Elaphoboſcon ferulaceum eſt, geniculatum digiti craſſitudine, ſemine corymbis dependentibus, ſilis effigie, ſed non amaris, foliis oluſatri: & hoc laudatum in cibis. Quippe etiam conditum prorogatur ad urinam ciendam, lateris dolores ſedandos, rupta, convulſa ſananda, inflationes diſcutiendas, colique tormenta. Contra ſerpentium omniumque aculeatorum ictus. Quippe

fama eſt, hoc pabulo cervos reſiſtere ſerpentibus. Fiſtulas quoque radix nitro addito illita ſanat. Siccanda autem in eos uſus prius eſt, ne ſucco ſuo madeat, qui contra ſerpentium ictus facit eam deteriorem.

XXXVIII. Scandix quoque in olere ſilveſtri a Græcis ponitur, ut Opion & Eraſiſtratus tradunt. Item decocta alvum ſiſtit. Semine ſingultus confeſtim ex aceto ſedat. Illinitur ambuſtis, urinas ciet. Decoctæ ſuccus prodeſt ſtomacho, jocineri, renibus, veſicæ. Hæc eſt, quam Ariſtophanes Euripidi poetæ objicit jocylariter, matrem ejus ne olus quidem legitimum venditaſſe, ſed ſcandicem.

Eadem erat anthriſcus, ſi tenuiora folia & odoratiora haberet. Peculiaris laus ejus, quod fatigato Venere corpori ſuccurrit, marcenteſque ſenio jam coitus excitat. Siſtit profluvia alba feminarum.

XXXIX. Et iaſione olus ſilveſtre habetur, in terra repens, cum lacte multo: florem fert candidum: concilium vocant. Et hujus eadem commendatio ad ſtimulandos coitus. Cruda ex aceto in cibo ſumta, mulieribus lactis ubertatem præſtat. Salutaris eſt phthiſim ſentientibus. Infantium capiti illita, nutrit capillum, tenacioremque ejus cutem efficit.

XL. Eſtur & caucalis, fœniculo ſimilis, brevi caule, flore candido, cordi utilis. Succus quoque ejus bibitur, ſtomacho perquam commendatus, & urinæ, calculiſque & arenis pellendis, & veſicæ pruritibus. Extenuat & lienis, jocineris, renumque pituitas. Semen menſes feminarum adjuvat,

bilemque a partu ſiccat. Datur & contra profluvia genituræ viris. Chryſippus & conceptionibus eam putat conferre multum: bibitur in vino jejunis. Illinitur & contra venena marinorum, ſicut Petrichus in carmine ſuo ſignificat.

XLI. His adnumerant & ſion, latius apio, in aqua naſcens, pinguius, nigriuſque, copioſum ſemine, ſapore naſturtii. Prodeſt urinis, renibus, lienibus, mulierumque menſibus, ſive ipſum in cibo ſumtum, ſive jus decocti, ſive ſemen e vino drachmis duabus. Calculos rumpit, aquiſque quæ gignunt eos, reſiſtit. Dyſentericis prodeſt infuſum. Item illitum lentigini, & mulierum vitiis in facie noctu illitum, momentoque cutem emendat, & ramices lenit, & ſcabiem equorum.

XLII. Silybum, chamæleoni albo ſimilem, æque ſpinoſam, ne in Cilicia quidem, aut Syria, aut Phœnice, ubi naſcitur, coquere tanti eſt: ita operoſa ejus culina traditur. In medicina nullum uſum habet.

XLIII. Scolymon quoque in cibos recipit Oriens, & alio nomine limoniam appellat. Frutex eſt nunquam cubitali altior, criſtiſque foliorum ac radice nigra, ſed dulci: Eratoſtheni quoque laudata in pauperis cœna. Urinam ciere præcipue traditur: ſanare lichenas & lepras ex aceto. Venerem ſtimulare in vino, Heſiodo & Alcæo teſtibus: qui florente ea cicadas acerrimi cantus eſſe, & mulieres libidinis avidiſſimas, viroſque in coitum pigerrimos ſcripſere, velut providentia naturæ hoc adjumento tunc valentiſſimo. Item graveolentiam ala-

rum emendat radicis emedullatæ uncia, in vini Falerni heminis tribus decocta ad tertias, & a balineo jejuno, itemque poſt cibum cyathis ſingulis pota. Mirum eſt, quod Xenocrates promittit experimento, vitium id ex alis per urinam effluere.

XLIV. Eſtur & ſonchos, (ut quem Theſeo apud Callimachum apponat Hecale) uterque, albus & niger: lactucæ ſimiles ambo, niſi ſpinoſi eſſent: caule cubitali, anguloſo, intus cavo, ſed qui fractus copioſo lacte manet. Albus, qui e lacte nitor, utilis orthopnoicis lactucarum modo, ex embammate. Eraſiſtratus calculos per urinam pelli eo monſtrat, & oris graveolentiam commanducato corrigi. Succus trium cyathorum menſura, in vino albo & oleo calefactus, adjuvat partus, ita ut a partu ambulent gravidæ. Datur & in ſorbitione. Ipſe caulis decoctus facit lactis abundantiam nutricibus, coloremque meliorem infantium: utiliſſimus his, quæ lac ſibi coire ſentiant. Inſtillatur auribus ſuccus, calidúſque in ſtranguria bibitur cyathi menſura, & in ſtomachi roſionibus cum ſemine cucumeris, nucleiſque pineis. Illinitur & ſedis collectionibus. Bibitur contra ſerpentes ſcorpioneſque: radix vero illinitur. Eadem decocta in oleo, Punici mali calyce, aurium morbis præſidium eſt. Hæc omnia ex albo. Cleemporus nigro prohibet veſci, ut morbos faciente, de albo conſentiens. Agathocles etiam contra ſanguinem tauri demonſtrat ſuccum ejus. Refrigeratoriam tamen vim eſſe convenit nigro, & hac cauſa imponendum cum polenta. Zenon radice albi ſtranguriam docet ſanari.

XLV. Condrillon ſive condrille, folia habet intubi, circumroſis ſimilia, caulem minus pedali, ſucco madentem amaro, radice fabæ ſimili, aliquando numeroſa. Habet proximam terræ maſtichen tuberculo fabæ, quæ appoſita feminarum menſes trahere dicitur. Tuſa cum radicibus tota dividitur in paſtillos, contra ſerpentes, argumento probabili: ſiquidem mures agreſtes læſi ab his, hanc eſſe dicuntur. Succus ex vino coctæ, alvum ſiſtit. Eadem palpebrarum pilos inordinatiſſimos, pro gummi efficaciſſime regit. Dorotheus ſtomacho & concoctionibus utilem carminibus ſuis pronuntiavit. Aliqui feminis, & oculis, generationique virorum contrariam putavere.

XLVI. Inter ea quæ temere manduntur, & boletos merito poſuerim, optimi quidem hos cibi, ſed immenſo exemplo in crimen adductos, veneno Tiberio Claudio principi per hanc occaſionem a conjuge Agrippina dato: quo facto illa terris venenum alterum, ſibique ante omnes, Neronem ſuum dedit. Quorundam ex his facile noſcuntur venena, diluto rubore, rancido aſpectu, livido intus colore, rimoſa ſtria, pallido per ambitum labro. Non ſunt hæc in quibuſdam: ſiccique, & nitri ſimiles, veluti guttas in vertice albas ex tunica ſua gerunt. Volvam enim terra ob hoc prius gignit, ipſum poſtea in volva, ceu in ovo eſt luteum. Nec tunicæ minor gratia in cibo infantis boleti. Rumpitur hæc primo naſcente: mox increſcente, in pediculi corpus abſumitur, raroque unquam geminis ex uno pede. Origo prima cauſaque e limo, & aceſcente

ſucco madentis terræ, aut radicis fere glandiferæ: initioque ſpuma lentior, dein corpus membranæ ſimile, mox partus. Ut diximus, illa pernicialia, prorſus improbanda. Si enim caligaris clavus, ferrive aliqua rubigo, aut panni marcor aſſuerit naſcenti, omnem illico ſuccum alienum ſaporemque in venenum concoquit: deprehendiſſe qui, niſi agreſtes, poſſunt, atque qui colligunt? Ducunt ipſi alia vitia: & quidem ſi ſerpentis caverna juxta fuerit, ſi pateſcentem primo adhalaverit, capaci venenorum cognatione ad virus accipiendum. Itaque caveri conveniet, prius quam ſe condant ſerpentes. Signa erunt tot herbæ, tot arbores fruticeſque, ab emerſu earum ad latebram uſque vernantes: & vel fraxini tantum folia, nec poſtea naſcentia, nec ante decidentia. Et boletis quidem ortus occaſuſque omnis intra dies ſeptem eſt.

XLVII. Fungorum lentior natura, & numeroſa genera, ſed origo non niſi ex pituita arborum. Tutiſſimi, qui rubent callo, minus diluto rubore, quam boleti. Mox candidi, velut apice Flaminis inſignibus pediculis. Tertium genus ſuilli, venenis accommodatiſſimi. Familias nuper interemere, & tota convivia, Annæum Serenum præfectum Neronis vigilum, & tribunos, centurioneſque. Quæ voluptas tanta ancipitis cibi? Quidam diſcrevere arborum generibus, fico, ferula, & gummim ferentibus: nos item fago, aut robore, aut cupreſſo, ut diximus. Sed iſta quis ſpondet in venalibus? Omnium colos lividus. Hic habebit veneni argumentum, quo ſimilior fuerit arborum fici. Adverſus

hæc diximus remedia, dicemuſque: interim ſunt aliqua & in his. Glaucias ſtomacho utiles putat boletos. Siccantur pendentes ſuilli, junco transfixi, quales e Bithynia veniunt. Hi fluxionibus alvi, quas rheumatiſmos vocant, medentur, excreſcentibuſque in ſede carnibus: minuunt enim eas, & tempore abſumunt. Item lentiginem, & mulierum vitia in facie. Lavantur etiam, ut plumbum, oculorum medicamento. Sordidis hulceribus & capitis eruptionibus, canum morſibus ex aqua illinuntur.

Libet & coquendi dare aliquas communes in omni eo genere obſervationes, quando ipſæ ſuis manibus deliciæ præparant hunc cibum ſolum, & cogitatione ante paſcuntur, ſuccineis novaculis, aut argenteo apparatu comitante. Noxii erunt fungi, qui in coquendo duriores fient: innocentiores, qui nitro addito coquentur, ſi utique percoquantur. Tutiores fient cum carne coćti, aut cum pediculo piri. Proſunt & pira confeſtim ſumta. Debellat eos & aceti natura, contraria iis.

XLVIII. Imbribus proveniunt omnia hæc. Imbre & ſilphion. Venit primo e Cyrenis, ut dictum eſt. Ex Syria nunc maxime importatur, deterius Parthico, ſed Medico melius, exſtinćto omni Cyrenaico, ut diximus. Uſus ſilphii in medicina: foliorum, ad purgandas vulvas pellendoſque emortuos partus: decoquuntur in vino albo & odorato, ut bibatur menſura acetabuli a balineis. Radix prodeſt arteriis exaſperatis: & collećtionibus ſanguinis illinitur. Sed in cibis concoquitur ægre. In-

flationes facit & ructus. Urinæ quoque noxia. Sugillatis cum vino & oleo amiciſſima, & cum cera ſtrumis. Verrucæ ſedis crebriore ejus ſuffitu cadunt.

XLIX. Laſer e ſilphio profluens, quo diximus modo, inter eximia naturæ dona numeratum, plurimis compoſitionibus inſeritur. Per ſe autem algores excalfacit, potum nervorum vitia extenuat. Feminis datur in vino. Et lanis mollibus admovetur vulvæ ad menſes ciendos. Pedum clavos circumſcarificatos ferro, mixtum ceræ extrahit. Urinam ciet ciceris magnitudine dilutum. Andreas ſpondet, copioſius ſumtum nec inflationes facere, & concoctioni plurimum conferre ſenibus & feminis: item hieme, quam æſtate, utilius, & tum aquam bibentibus: cavendumque, ne qua intus ſit exhulceratio. Ab ægritudine recreationi efficax in cibo. Tempeſtive enim datum, cauterii vim obtinet: aſſuetis etiam utilius, quam expertibus.

Ad extera corporum, indubitatas confeſſiones habet. Venena telorum & ſerpentium exſtinguit potum: ex aqua vulneribus his circumlinitur: ſcorpionum tantum plagis ex oleo: hulceribus vero non matureſcentibus cum farina hordeacea, vel fico ſicca. Carbunculis cum ruta, vel cum melle, vel per ſe viſco ſuperlitum, ut hæreat: ſic & ad canis morſus. Excreſcentibus circa ſedem, cum tegmine Punici mali ex aceto decoctum. Clavis, qui vulgo morticini appellantur, nitro mixto. Alopecias nitro ante ſubactas replet cum vino, & croco, aut pipere, aut murium fimo, & aceto.

Perniones ex vino fovet, & ex oleo coctum imponitur: ſic & callo. Clavis pedum ſuperraſis præcipuæ utilitatis. Contra aquas malas, peſtilentes tractus, vel dies. In tuſſi, uva, fellis veteri ſuffuſione, hydropiſi, raucitatibus: confeſtim enim purgat fauces, vocemque reddit. Podagras in ſpongia dilutum poſca lenit. Pleuriticis in ſorbitione vinum poturis datur: contractionibus, opiſthotonicis, ciceris magnitudine cera circumlitum. In angina gargarizatur. Anhelatoribus, & in tuſſi vetuſta cum porro ex aceto datur: æque ex aceto his qui coagulum lactis ſorbuerint. Præcordiorum vitiis ſyntecticis, comitialibus in vino, in aqua mulſa linguæ paralyſi. Coxendicibus & lumborum doloribus cum decocto melle illinitur. Non cenſuerim, quod auctores ſuadent, cavernis dentium in dolore inditum cera includi: magno experimento hominis, qui ſe ea de cauſa præcipitavit ex alto. Quippe tauros inflammat naribus illitis: ſerpentes avidiſſimas vini admixtum rumpit. Ideo nec inungi ſuaſerim cum Attico melle, licet præcipiant. Quas habeat utilitates admixtum aliis, immenſum eſt referre: & nos ſimplicia tractamus: quoniam in his naturam eſſe apparet, in illis conjecturam ſæpius fallacem, nulli ſatis cuſtodita in mixturis concordia naturæ ac repugnantia. Qua de re mox plura.

L. Non eſſet mellis auctoritas in pretio minor, quam laſeris, ni ubique naſceretur. Illud ipſa fabricata ſit natura: ſed huic gignendo animal, ut diximus: innumeros ad uſus, ſi quoties miſceatur, æſtimemus.

Prima propolis alvorum (de qua diximus) aculeos & omnia infixa corpori extrahit, tubera diſcutit, dura concoquit, dolores nervorum mulcet, hulceraque jam deſperantia cicatrice includit.

Mellis quidem ipſius natura talis eſt, ut putreſcere corpora non ſinat, jucundo ſapore atque non aſpero, alia quam ſalis natura. Faucibus, tonſillis, anginæ, omnibuſque oris deſideriis utiliſſimum, areſcentique in febribus linguæ. Jam vero peripneumonicis, pleuriticis decoctum. Item vulneribus, a ſerpente percuſſis. Et contra venena fungorum. Paralyticis in mulſo: quanquam ſuæ mulſo dotes conſtant. Mel auribus inſtillatur cum roſaceo: lendes & fœda capitis animalia necat. Uſus deſpumati ſemper aptior: ſtomachum tamen inflat, bilem auget, faſtidium creat, & oculis per ſe inutile aliqui arbitrantur. Rurſus quidam angulos exhulceratos melle tangi ſuadent. Mellis cauſas, atque differentias, nationeſque, & indicationem, in apium, ac deinde florum natura diximus, cum ratio operis dividi cogeret miſcenda rurſus, naturam rerum pernoſcere volentibus.

LI. In mellis operibus & aqua mulſa tractari debet. Duo genera ejus: ſubitæ ac recentis, alterum inveteratæ. Repentina deſpumato melle præclaram utilitatem habet in cibo ægrotantium levi, hoc eſt, alicæ elutæ: viribus recreandis, ore ſtomachoque mulcendo, ardore refrigerando. Frigidam enim utilius dari ventri molliendo, invenio apud auctores. Hunc potum bibendum alſioſis: item animi

humilis & præparci, quos illi dixere micropſychos. Et eſt ratio ſubtilitatis immenſæ a Platone deſcendens: corpuſculis rerum lævibus, ſcabris, anguloſis, rotundis, magis aut minus ad aliorum naturam accedentibus: ideo non eadem omnibus amara aut dulcia eſſe. Sic & in laſſitudine proniores eſſe ad iracundiam, & in ſiti. Ergo & hæc animi aſperitas, ſeu potius animæ, dulciore ſucco mitigatur. Lenit tranſitum ſpiritus, & molliores facit meatus, ne ſcindant euntem redeuntemque. Experimenta in ſe cuique: nullius non ira luctuſque, triſtitia & omnis animi impetus cibo mollitur. Ideoque obſervanda ſunt, quæ non ſolum corporum medicinam, ſed & morum habent.

LII. Aqua mulſa & tuſſientibus utilis traditur, calefacta invitat vomitiones. Contra venenum pſimmythii ſalutaris, addito oleo. Item contra hyoſcyamum, cum lacte maxime aſinino, & contra halicacabum, ut diximus. Infunditur & auribus, & genitalium fiſtulis. Vulvis imponitur cum pane molli, ſubitis tumoribus, luxatis, leniendiſque omnibus. Inveteratæ uſum damnavere poſteri, minus innocentem aqua, minuſque vino firmum. Longa tamen vetuſtate tranſit in vinum, ut conſtat inter omnes, ſtomacho inutiliſſimum, nerviſque contrarium.

LIII. Semper mulſum ex vetere vino utiliſſimum, facillimeque cum melle concorporatur: quod in dulci nunquam evenit. Ex auſtero factum non implet ſtomachum, neque ex decocto melle, minuſque inflat, quod fere evenit. Appetendi quoque re-

vocat aviditatem cibi. Alvum mollit frigido potu, pluribus calido ſiſtit. Corpora auget. Multi ſenectam longam mulſi tantum nutritu toleravere, neque alio ullo cibo, celebri Pollionis Romilii exemplo. Centeſimum annum excedentem eum Divus Auguſtus hoſpes interrogavit, quanam maxime ratione vigorem illum animi corporiſque cuſtodiſſet. At ille reſpondit: intus mulſo, foris oleo. Varro regium cognominatum morbum arquatum tradit, quoniam mulſo curetur.

LIV. Melitites quo fieret modo ex muſto & melle, docuimus in ratione vini. Seculis jam fieri non arbitror hoc genus, inflationibus obnoxium. Solebat tamen inveteratum alvi cauſa dari in febre: item articulario morbo, & nervorum infirmitate laborantibus, & mulieribus vini abſtemiis.

LV. Mellis naturæ adnexa cera eſt: de cujus origine, bonitate, nationibus, ſuis diximus locis. Omnis autem mollit, calefacit, explet corpora: recens melior. Datur in ſorbitione dyſentericis, favique ipſi, in pulte alicæ prius toſtæ. Adverſatur lactis naturæ: ac milii magnitudine decem grana ceræ hauſta non patiuntur coagulari lac in ſtomacho. Si inguen tumeat, albam ceram in pube fixiſſe remedio eſt.

LVI. Nec hujus uſus, quos mixta aliis præſtat, enumerare medicina poſſit: ſicuti nec ceterorum, quæ cum aliis proſunt. Iſta, ut diximus, ingeniis conſtant. Non fecit cerotum, malagmata, emplaſtra, collyria, antidota, parens illa ac divina rerum artifex: officinarum hæc, immo verius avaritiæ com-

menta ſunt. Naturæ quidem opera abſoluta atque perfecta gignuntur: paucis ex cauſa, non ex conjectura, rebus aſſumtis, ut ſucco aliquo ſicca temperentur ad meatus: aut corpore alio humentia, ad nexus. Scrupulatim quidem colligere ac miſcere vires, non conjecturæ humanæ opus, ſed impudentiæ eſt. Nos nec Indicarum Arabicarumque mercium, aut externi orbis, attingimus medicinas. Non placent remediis tam longe naſcentia: non nobis gignuntur: immo ne illis quidem, alioqui non venderent. Odorum cauſa, unguentorumque, & deliciarum, ſi placet, etiam ſuperſtitionis gratia emantur, quoniam thure ſupplicamus & coſto. Salutem quidem ſine iſtis poſſe conſtare, vel ob id probabimus, ut tanto magis ſui delicias pudeat.

LVII. Sed medicinas e floribus coronamentiſque, & hortenſiis, quæque manduntur herbis, proſecuti, quonam modo frugum omittimus? Nimirum & has indicare conveniat. In primis ſapientiſſima animalium eſſe conſtat, quæ fruge veſcantur. Siliginis grana combuſta, & trita cum vino ammineo, oculis illita epiphoras ſedant: tritici vero, ferro combuſta iis, quæ frigus uſſerit, præſentaneo ſunt remedio. Farina tritici ex aceto cocta, nervorum contractionibus: cum roſaceo vero, & fico ſicca, myxiſque decoctis, furfures tonſillis faucibuſque gargarizatione proſunt. Sextus Pomponius Prætorii viri pater, Hiſpaniæ citerioris princeps, cum horreis ſuis ventilandis præſideret, correptus dolore podagræ, merſit in triticum ſeſe ſuper genua: levatuſque ſiccatis pedibus mirabilem in modum,

hoc poſtea remedio uſus eſt. Vis tanta eſt, ut cados plenos ſiccet. Paleam quoque tritici, vel hordei, calidam imponi ramicum incommodis experti jubent, quaque decoctæ ſunt aqua foveri. Eſt & in farre vermiculus teredini ſimilis: quo cavis dentium cera incluſo, cadere vitiati dicuntur, etiam ſi fricentur. Olyram, arincam diximus vocari. Hac decocta fit medicamentum, quod Ægyptii atheram vocant, infantibus utiliſſimum: ſed & adultos illinunt eo.

LVIII. Farina ex hordeo & cruda & decocta collectiones, impetuſque diſcutit, lenit, concoquitque. Decoquitur alias in mulſa aqua aut fico ſicca. Jocineris doloribus cum poſca concoqui opus eſt, aut cum vino. Cum vero inter coquendum diſcutiendumque cura eſt, tunc in aceto melius, aut in fæce aceti, aut in cotoneis, piriſve decoctis. Ad multipedarum morſus cum melle: ad ſerpentium, in aceto: & contra ſuppurantia, ad extrahendas ſuppurationes, ex poſca, addita reſina & galla. Ad concoctiones vero, & hulcera vetera, cum reſina. Ad duritias cum fimo columbarum, aut fico ſicca, aut cinere. Ad nervorum inflammationes, aut inteſtinorum, vel laterum, vel virilium dolores, cum papavere aut meliloto, & quoties ab oſſibus caro recedit. Ad ſtrumas cum pice & impubis pueri urina, cum oleo. Cum Græco fœno contra tumores præcordiorum, vel in febribus cum melle vel adipe vetuſto.

Suppuratis triticea farina multo lenior. Nervis cum hyoſcyami ſucco illinitur: ex aceto & melle,

lentigini. Zeæ, ex qua alicam fieri diximus, efficacior etiam hordeacea videtur: trimeſtris, mollior. Ex vino rubro ad ſcorpionum ictus tepida, & ſanguinem exſcreantibus: item arteriæ. Tuſſi cum caprino ſebo, aut butyro. Ex fœno Græco molliſſima omnium. Hulcera manantia ſanat, & furfures corporis, ſtomachi dolores, pedes & mammas, cum vino & nitro cocta. Ærina magis ceteris purgat hulcera vetera, & gangrænas: cum raphano & ſale & aceto, lichenas: lepras cum ſulphure vivo: & capitis dolores cum adipe anſerino impoſita fronti. Strumas & panos coquit, cum fimo columbino & lini ſemine decocta in vino.

LIX. De polentæ generibus in frugum loco ſatis diximus, locorum ratione. A farina hordei diſtat eo quod torretur, ob id ſtomacho utilis. Alvum ſiſtit, impetuſque rubicundi tumoris. Et oculis illinitur, & capitis dolori cum menta, aut alia refrigerante herba. Item pernionibus, & ſerpentium plagis: item ambuſtis ex vino. Inhibet quoque puſulas.

LX. Farina in pollinem ſubacta, vim extrahendi humoris habet: ideo & cruore ſuffuſis in faſcias uſque ſanguinem perducit: efficacius in ſapa. Imponitur & pedum callo, claviſque. Nam cum oleo vetere ac pice decocto polline, condylomata, & alia omnia ſedis vitia, quam maxime calido mirabilem in modum curantur. Pulte corpus augetur. Farina, qua chartæ glutinantur, ſanguinem exſcreantibus datur tepida ſorbenda efficaciter.

LXI. Alica res Romana eſt, & non pridem excogitata: alioqui non ptiſanæ potius laudes ſcripſiſſent Græci. Nondum arbitror Pompeji Magni ætate in uſu fuiſſe, & ideo vix quidquam de ea ſcriptum ab Aſclepiadis ſchola. Eſſe quidem eximie utilem nemo dubitat, ſive eluta detur ex aqua mulſa, ſive in ſorbitiones decocta, ſive in pultem. Eadem in alvo ſiſtenda torretur: dein favorum cera coquitur, ut ſupra diximus. Peculiariter tamen longo morbo ad tabitudinem redactis ſubvenit, ternis ejus cyathis in ſextarium aquæ ſenſim decoctis, donec omnis aqua conſumatur. Poſtea ſextario lactis ovilli aut caprini addito per continuos dies, mox adjecto melle. Tali ſorbitionis genere emendantur ſyntexes.

LXII. Milio ſiſtitur alvus, diſcutiuntur tormina, in quem uſum torretur ante. Nervorum doloribus, & aliis, fervens in ſacco imponitur: neque aliud utilius: quoniam leviſſimum molliſſimumque eſt, & caloris capaciſſimum. Itaque talis uſus ejus eſt ad omnia, quibus calor profuturus eſt. Farina ejus cum pice liquida, ſerpentium & multipedæ plagis imponitur.

LXIII. Panicum Diocles medicus mel frugum appellavit. Effectus habet, quos milium. In vino potum prodeſt dyſentericis. Similiter his, quæ vaporanda ſunt, excalfactum imponitur. Siſtit alvum in lacte caprino decoctum, & bis die hauſtum: ſic prodeſt & ad tormina.

LXIV. Seſama trita in vino ſumta, inhibet vo-

mitiones. Aurium inflammationi illinitur, & ambuſtis. Eadem efficit, & dum in herba eſt. Hoc amplius, oculis imponitur decocta in vino. Stomacho inutilis cibus, & animæ gravitatem facit. Stellionum morſibus reſiſtit: item hulceribus, quæ cacoethe vocant: & auribus oleum, quod ex ea fit, prodeſſe diximus.

Seſamoides a ſimilitudine nomen accepit, grano amaro, folio minore. Naſcitur in glareoſis. Detrahit bilem in aqua potum. Semen illinitur igni ſacro: diſcutit panos. Eſt etiamnum aliud ſeſamoides Anticyræ naſcens, quod ideo aliqui Anticyricon vocant: cetera ſimile erigeronti herbæ, de qua ſuo dicemus loco: granum ſeſamæ. Datur in vino dulci ad detractiones, quantum tribus digitis capitur, miſcentque ellebori albi unum & dimidium obolum, purgationem eam adhibentes, maxime inſaniæ melancholicæ, comitialibus, podagricis. Et per ſe drachmæ pondere exinanit.

LXV. Hordeum optimum, quod candidiſſimum. Succus decocti in aqua cæleſti digeritur in paſtillos, ut infundatur exhulceratis interaneis & vulvis. Cinis ejus ambuſtis illinitur, & carnibus quæ recedunt ab oſſibus, & eruptionibus pituitæ, muris aranei morſibus. Idem aſperſo ſale ac melle, candorem dentibus, & ſuavitatem oris facit. Eos qui pane hordeaceo utuntur, morbo pedum tentari negant. Novem granis ſi furunculum quis circumducat, ſingulis ter, manu ſiniſtra, & omnia in ignem abjiciat, confeſtim ſanari ajunt. Eſt & her-

ba Phœnicea appellata Græcis, noſtris vero hordeum murinum. Hæc trita e vino pota præclare ciet menſes.

LXVI. Ptiſanæ, quæ ex hordeo fit, laudes uno volumine condidit Hippocrates, quæ nunc omnes in alicam tranſeunt. Contra quanto innocentior alica? Hippocrates tamen ſorbitionis gratia laudavit, quoniam lubrica ex facili hauriretur, quoniam ſitim arceret, quoniam in alvo non intumeſceret, quoniam facile redderetur, & aſſuetis hic ſolus cibus in febri bis die poſſit dari: tantum remotus ab iſtis, qui medicinam fame exercent. Sorbitionem tamen dari totam vetuit, aliudve quam ſuccum ptiſanæ. Item quamdiu pedes frigidi eſſent, tunc quidem nec potionem dandam. Fit & ex tritico glutinoſior, arteriæque exhulceratæ utilior.

LXVII. Amylon hebetat oculos, gulæ inutile, contra quam creditur. Item ſiſtit alvum, epiphoras oculorum inhibet, & hulcera ſanat: item puſulas, & fluxiones ſanguinis. Genas duras emollit. Datur cum ovo his qui ſanguinem rejecerint. In veſicæ vero dolore, ſemuncia amyli cum ovo, & paſſi tribus ovis ſuffervefacta, a balineo. Quin & avenacea farina decocta in aceto nævos tollit.

LXVIII. Panis hic ipſe, quo vivitur, innumeras pæne continet medicinas. Ex aqua & oleo aut roſaceo mollit collectiones, ex aqua mulſa duritias valde mitigat. Datur & ex vino ad diſcutienda quæ præſtringi opus ſit: & ſi magis etiamnum, ex aceto, adverſus acutas pituitæ fluxiones, quas Græci rheumatiſmos vocant: item ad percuſſa, luxata. Ad

omnia autem hæc fermentatus, qui vocatur autopyros, utilior. Illinitur & paronychiis, & callo pedum in aceto. Vetus aut nauticus panis tuſus, atque iterum coctus, ſiſtit alvum. Vocis ſtudioſis, & contra diſtillationes, ſiccum eſſe primo cibo, utiliſſimum eſt. Sitanius (hoc eſt, e trimeſtri) incuſſa in facie, aut deſquamata, cum melle aptiſſime curat. Candidus ægris, aqua calida frigidave madefactus, leviſſimum cibum præbet. Oculorum tumori ex vino imponitur. Sic & puſulis capitis, aut adjecta arida myrto. Tremulis panem ex aqua eſſe jejunis ſtatim a balineis demonſtrant. Quin & gravitatem odorum in cubiculis uſtus emendat: & vini, in ſaccos additus.

LXIX. Auxiliatur & faba. Namque ſolida fricta, fervenſque in acre acetum conjecta, torminibus medetur. In cibo freſſa, & cum allio cocta, contra deploratas tuſſes, ſuppurationeſque pectorum, quotidiano cibo ſumitur: & commanducata jejuno ore, etiam ad furunculos maturandos diſcutiendoſve imponitur: & in vino decocta, ad teſtium tumores, & genitalium. Lomento quoque ex aceto decocto, tumores maturat atque aperit: item livoribus, combuſtis medetur. Voci eam prodeſſe, auctor eſt M. Varro. Fabalium etiam ſiliquarumque cinis, ad coxendices, & ad nervorum veteres dolores, cum adipis ſuilli vetuſtate prodeſt. Et per ſe cortices decocti ad tertias ſiſtunt alvum.

LXX. Lens optima, quæ facillime coquitur, & ea quæ maxime aquam abſorbet. Aciem quidem oculorum obtundit, & ſtomachum inflat: ſed al-

vum ſiſtit in cibo, magiſque diſcocta cæleſti aqua: eadem ſolvit, minus percocta. Cruſtulas hulcerum rumpit, eaque quæ intra os ſunt, purgat & adſtringit. Collectiones omnes impoſita ſedat, maximeque exhulceratas & rimoſas. Oculorum autem epiphoras cum meliloto, aut cotoneo. Contra ſuppurantia cum polenta imponitur. Decoctæ ſuccus ad oris exhulcerationes & genitalium adhibetur: ad ſedem, cum roſaceo aut cotoneo. In his, quæ acrius remedium exigant, cum putamine Punici, melle modico adjecto. Ad id demum, ne celeriter inareſcat, adjiciunt & betæ folia. Imponitur & ſtrumis paniſque, vel maturis vel matureſcentibus, ex aceto diſcocta. Rimis ex aqua mulſa: & gangrænis cum Punici tegmine. Item podagris cum polenta, & vulvis, & renibus, pernionibus, hulceribus difficile cicatricem trahentibus. Propter diſſolutionem ſtomachi triginta grana lentis devorantur. In choleris quoque & dyſenteria efficacior eſt in tribus aquis cocta: in quo uſu melius ſemper eam torrere ante, & tundere, ut quam tenuiſſima detur, vel per ſe, vel cum cotoneo malo, aut piris, aut myrto, aut intubo erratico, aut beta nigra, aut plantagine. Pulmoni eſt inutilis, & capitis dolori, nervoſiſque omnibus, & felli: nec ſomno facilis: ad puſulas utilis, ignique ſacro, & mammis in aqua marina decocta: in aceto autem duritias & ſtrumas diſcutit. Stomachi quidem cauſa, polentæ modo potionibus inſpergitur. Quæ ſunt ambuſta, aqua ſemicocta curat, poſtea trita, & per cribrum effuſo ſurfure, mox procedente cura-

tione addito melle. Ex poſca coquitur ad guttura. Eſt & paluſtris lens per ſe naſcens in aqua non profluente, refrigeratoriæ naturæ: propter quod collectionibus illinitur, & maxime podagris, & per ſe, & cum polenta: glutinat & interanea procidentia.

LXXI. Eſt ſilveſtris & eleliſphacos dicta a Græcis, ab aliis ſphacos. Ea eſt ſativa lente levior, & folio minore, atque ſicciore, & odoratiore. Eſt & alterum genus ejus ſilveſtrius, odore gravi: hæc mitior. Folia habet cotonei mali effigie, ſed minora & candida, quæ cum ramis decoquuntur. Menſes ciet, & urinas: & paſtinacæ ictus ſanat. Torporem autem obducit percuſſo loco. Bibitur cum abſinthio ad dyſenteriam. Cum vino eadem commorantes menſes trahit: abundantes ſiſtit decocto ejus poto. Per ſe impoſita herba vulnerum ſanguinem cohibet. Sanat & ſerpentium morſus. Et ſi in vino decoquatur, pruritus teſtium ſedat. Noſtri, qui nunc ſunt, herbarii eleliſphacon Græce, Latine ſalviam vocant, mentæ ſimilem, canam, odoratam. Partus emortuos ea appoſita extrahunt: item vermes aurium hulcerumque.

LXXII. Cicer & ſilveſtre eſt, foliis ſativo ſimile, odore gravi. Si largius ſumatur, alvus ſolvitur, & inflatio contrahitur, & tormina. Toſtum ſalubrius habetur. Cicercula etiamnum magis in alvo proficit. Farina utriuſque hulcera manantia capitis ſanat, efficacius ſilveſtris. Item comitiales, & jocinerum tumores, & ſerpentium ictus. Ciet menſes & urinas, grano maxime. Emendat & li-

chenas, & teſtium inflammationes, regium morbum, hydropicos. Lædunt omnia hæc genera exhulceratam veſicam, & renes. Gangrænis utiliora cum melle, & his, quæ cacoethe vocantur. Verrucarum in omni genere prima Luna ſingulis granis ſingulas tangunt, eaque grana in linteolo deligata poſt ſe abjiciunt, ita fugari vitium arbitrantes. Noſtri præcipiunt arietinum in aqua cum ſale diſcoquere, ex eo bibere cyathos binos in difficultatibus urinæ. Sic & calculos pellit, morbumque regium. Ejuſdem foliis ſarmentiſque decoctis, aqua quam maxime calida morbos pedum mollit, & ipſum calidum tritumque illitum. Columbini decocti aqua, horrorem tertianæ & quartanæ minuere creditur. Nigrum autem cum gallæ dimidio tritum, oculorum hulceribus ex paſſo medetur.

LXXIII. De ervo quædam in mentione ejus diximus: nec potentiam ei minorem veteres, quam braſſicæ tribuere. Contra ſerpentium ictus ex aceto, ad crocodilorum hominumque morſum. Si quis ervum quotidie jejunus edat, lienem ejus abſumi certiſſimi auctores affirmant. Farina ejus varos, ſed & maculas toto corpore emendat. Serpere hulcera non patitur: in mammis efficaciſſimum. Carbunculos rumpit ex vino. Urinæ difficultates, inflationem, vitia jocineris, teneſmon, & quæ cibum non ſentiunt, atropha appellata, toſtum, & in nucis avellanæ magnitudinem melle collectum devoratumque corrigit: item impetigines, ex aceto coctum, & quarto die ſolutum. Panos in melle impoſitum ſuppurare prohibet. Aqua decocti per-

niones & pruritus ſanat fovendo. Quin & univerſo corpori, ſi quis quotidie jejunus biberit, meliorem fieri colorem exiſtimant. Cibis idem hominis alienum. Vomitiones movet, alvum turbat, capiti & ſtomacho oneroſum. Genua quoque degravat. Sed madefactum pluribus diebus, miteſcit: bubus jumentiſque utiliſſimum. Siliquæ ejus virides, prius quam indureſcant, cum ſuo caule foliiſque contritæ, capillos nigro colore inficiunt.

LXXIV. Lupini quoque ſilveſtres ſunt, omni modo minores ſativis, præterquam amaritudine. Ex omnibus quæ eduntur, ſicco nulli minus ponderis eſt, nec plus utilitatis. Miteſcunt cinere aut aqua calidis. Colorem hominis frequentiores in cibo exhilarant: amari contra aſpidas valent. Hulcera atra, aridi decorticatique triti, ſuppoſito linteolo, ad vivum corpus redigunt. Strumas, parotidas, in aceto cocti diſcutiunt. Succus decoctorum cum ruta & pipere, vel in febri datur ad ventris animalia pellenda, minoribus triginta annorum: pueris vero impoſiti in ventrem jejunis proſunt. Et alio genere toſti, & in defruto poti, vel ex melle ſumti. Iidem aviditatem cibi faciunt, faſtidium detrahunt. Farina eorum aceto ſubacta, papulas prurituſque in balineis illita cohibet, & per ſe ſiccat hulcera. Livores emendat. Inflammationes cum polenta ſedat. Silveſtrium efficacior vis eſt contra coxendicum & lumborum debilitatem. Ex iiſdem decocta lentigines, & foventium cutem corrigunt: ſi vero ad mellis craſſitudinem decoquantur vel ſativi, vitiligines nigras & lepras

emendant. Sativi quoque rumpunt carbunculos impoſiti: panos & ſtrumas minuunt, aut maturant, cocti ex aceto: cicatricibus candidum colorem reddunt. Si vero cæleſti aqua diſcoquantur, ſuccus ille ſmegma fit: quo fovere gangrænas, eruptiones pituitæ, hulcera manantia, utiliſſimum. Expedit ad lienem bibere, & cum melle menſtruis hærentibus. Lieni crudi cum fico ſicca triti ex aceto imponuntur. Radix quoque in aqua decocta, urinas pellit. Medentur pecori cum chamæleone herba decocti, aqua in potum collata. Sanant & ſcabiem quadrupedum omnium, in amurca decocti, vel utroque liquore poſtea mixto. Fumus crematorum culices necat.

LXXV. Irionem inter fruges ſeſamæ ſimilem eſſe diximus, & a Græcis eryſimon vocari: Galli velam appellant. Eſt autem fruticoſum, foliis erucæ, anguſtioribus paulo, ſemine naſturtii. Utiliſſimum tuſſientibus cum melle, & in thoracis purulentis exſcreationibus. Datur & regio morbo, & lumborum vitiis, pleuriticis, torminibus, cœliacis. Illinitur vero parotidum & carcinomatum malis. Teſtium ardoribus ex aqua, alias cum melle. Infantibus quoque utiliſſimum. Item ſedis vitiis, & articulariis morbis, cum melle & fico. Contra venena etiam efficax potum. Medetur & ſuſpirioſis: item fiſtulis, cum axungia veteri, ita ne intus addatur.

LXXVI. Horminum ſemine (ut diximus) cumino ſimile eſt, cetero porro, dotrantali altitudine. Duorum generum: alteri ſemen nigrius, & oblongum. Hoc ad Venerem ſtimulandam, & ad

oculorum argema & albugines. Alteri candidius ſemen & rotundius. Utroque tuſo extrahuntur aculei ex corpore, per ſe illito ex aqua: folia ex aceto impoſita, panos per ſe vel cum melle diſcutiunt: item furunculos, priuſquam capita faciant, omneſque acrimonias.

LXXVII. Quin & ipſæ frugum peſtes in aliquo ſunt uſu. Infelix dictum eſt a Virgilio lolium. Hoc tamen molitum; ex aceto coctum, impoſitumque, ſanat impetigines, celerius, quo ſæpius mutatum eſt. Medetur & podagris, aliiſque doloribus, ex oxymelite. Curatio hæc a ceteris differt. Aceti ſextario uno dilui mellis uncias duas juſtum eſt: ita temperatis ſextariis tribus, decocta farina lolii ſextariis duobus uſque ad craſſitudinem, calidumque ipſum imponi dolentibus membris. Eadem farina extrahit oſſa fracta.

LXXVIII. Miliaria appellatur herba, quæ necat milium. Hæc trita, & cornu cum vino infuſa, podagras jumentorum dicitur ſanare.

LXXIX. Bromos ſemen eſt ſpicam ferentis herbæ: naſcitur inter vitia ſegetis, avenæ genere: folio & ſtipula triticum imitatur. In cacuminibus dependentes parvulas velut locuſtas habet. Semen utile ad cataplaſmata, atque hordeum, & ſimilia. Prodeſt tuſſientibus ſuccus.

LXXX. Orobanchen appellavimus necantem ervum & legumina: alii cynomorion eam appellant, a ſimilitudine canini genitalis. Cauliculus eſt ſine ſanguine, foliis rubens. Eſtur & per ſe, & in patinis cum tenera eſt decocta.

LXXXI. Et leguminibus innaſcuntur beſtiolæ venenatæ, quæ manus pungunt, & periculum vitæ afferunt, ſolipugarum generis. Adverſus omnia eadem medentur, quæ contra araneos & phalangia demonſtrantur. Et frugum quidem hæc ſunt in uſu medico.

LXXXII. Ex iiſdem fiunt & potus, zythum in Ægypto, celia & ceria in Hiſpania, cereviſia & plura genera in Gallia, aliiſque provinciis: quorum omnium ſpuma cutem feminarum in facie nutrit. Nam quod ad potum ipſum attinet, præſtat ad vini tranſire mentionem, atque a vite ordiri medicinas arborum.

C. PLINII SECUNDI
NATURALIS
HISTORIAE
LIBER XXIII.

C. PLINII SECUNDI

NATURALIS HISTORIAE

LIBER XXIII.

I. PERACTA cerealium in medendo quoque natura eſt, omniumque quæ ciborum aut florum, odorumve gratia proveniunt ſupina tellure. Non ceſſit his Pomona, parteſque medicas & pendentibus dedit, non contenta protegere, arborumque alere umbra quæ diximus: immo velut indignata plus auxilii ineſſe his quæ longius a cælo abeſſent, quæque poſtea cœpiſſent. Primum enim homini cibum fuiſſe inde, & ſic inducto cælum ſpectare, paſcique & nunc ex ſe poſſe ſine frugibus.

II. Ergo hercule has in primis dedit vitibus, non contenta delicias etiam, & odores, atque unguenta, omphacio, & œnanthe, ac maſſari, (quæ ſuis locis diximus,) nobiliter inſtruxiſſe. Plurimum, inquit, homini voluptatis ex me eſt. Ego ſuccum vini, liquorem olei gigno. Ego palmas & poma, totque varietates: neque ut tellus, omnia per labores, aranda tauris, terenda areis, deinde ſaxis, ut quando, quàntove opere cibi fiant? At ex me parata omnia, nec curvo laboranda, ſed ſeſe porrigentia ultro: & ſi pigeat attingere, etiam cadentia. Certavit ipſa ſecum, pluſque utilitatis cauſa genuit etiam, quam voluptatis.

III. Folia vitium & pampini capitis dolores, inflammationeſque corporum mitigant cum polenta. Folia per ſe ardores ſtomachi ex aqua frigida: cum farina vero hordei, articularios morbos. Pampini triti & impoſiti, tumorem omnem ſiccant. Succus eorum dyſentericis infuſus medetur. Lacrima vitium, quæ veluti gummi eſt, lepras & lichenas, & pſoras nitro ante præparatas ſanat. Eadem cum oleo ſæpius pilis illitis, pſilothri effectum habet, maximeque quam virides accenſæ vites exſudant: qua & verrucæ tolluntur. Pampini ſanguinem exſcreantibus, & mulierum a conceptu defectioni, diluti potu proſunt. Cortex vitium & folia arida, vulnerum ſanguinem ſiſtunt, ipſumque vulnus conglutinant. Vitis albæ viridis tuſæ ſucco impetigines tolluntur. Cinis ſarmentorum vitiumque & vinaceorum, condylomatis & ſedis vitiis medetur ex aceto: item luxatis & ambuſtis, & lienis tumori, cum roſaceo & ruta & aceto. Item igni ſacro ex vino citra oleum aſpergitur, & intertrigini: & pilos abſumit. Dant & bibendum cinerem ſarmentorum ad lienis remedia aceto conſperſum, ita ut bini cyathi in tepida aqua bibantur, utque qui biberit, in lienem jaceat. Claviculæ ipſæ, quibus repunt vites, tritæ, & ex aqua potæ, ſiſtunt vomitionum conſuetudinem. Cinis vitium cum axungia vetere contra tumores proficit, fiſtulas purgat, mox & perſanat: item nervorum dolores frigore ortos, contractioneſque: contuſas vero partes cum oleo, carnes excreſcentes in oſſibus cum aceto & nitro, ſcorpionum & canum pla-

gas cum oleo. Corticis per ſe cinis combuſtis pilos reddit.

IV. Omphacium qua fieret ratione incipientis uvæ pubertate, in unguentorum loco docuimus. Nunc ad medicinam de eo pertinentia indicabimus. Sanat ea quæ in humido ſunt hulcera, ut oris, tonſillarum, genitalium. Oculorum claritati plurimum confert. Scabritiæ genarum, hulceribuſque angulorum, nubeculis, hulceribus quacunque in parte manantibus, cicatricibus marcidis, oſſibus purulente limoſis. Mitigatur vehementia ejus melle aut paſſo. Prodeſt & dyſentericis, ſanguinem exſcreantibus, anginis.

V. Omphacio cohæret œnanthe, quam vites ſilveſtres ferunt, dicta a nobis in unguenti ratione. Laudatiſſima in Syria, maxime circa Antiochiæ & Laodiceæ montes: & ex alba vite refrigerat, adſtringit, vulneribus inſpergitur, ſtomacho illinitur, utilis urinæ, jocineri, capitis doloribus, dyſentericis. Contra faſtidia obolo ex aceto pota. Siccat manantes capitis eruptiones, efficaciſſima ad vitia quæ ſunt in humidis: ideo & oris hulceribus, & verendis, ac ſedi, cum melle & croco. Alvum ſiſtit. Genarum ſcabiem emendat, oculorumque lacrimationes: ex vino ſtomachi diſſolutionem: ex aqua frigida pota ſanguinis exſcreationes. Cinis ejus ad collyria, & ad hulcera purganda, & paronychia, & pterygia, probatur. Uritur in furno, donec panis percoquatur. Maſſaris odoribus tantum gignitur: omniaque ea aviditas humani ingenii nobilitavit, rapere feſtinando.

VI. Matureſcentium autem uvæ vehementiores nigræ, ideoque vinum ex his minus jucundum: ſuaviores albæ, quoniam e translucido facilius accipitur aer. Recentes ſtomachum & ſpiritum inflant, alvumque turbant: itaque in febri damnantur, utique largiores. Gravedinem enim capiti, morbumque lethargicum faciunt. Innocentiores, quæ decerptæ diu pependere: qua ventilatione etiam utiles fiunt ſtomacho, ægriſque. Nam & refrigerant leviter, & faſtidium auferunt.

VII. Quæ autem in vino dulci conditæ fuere, caput tentant. Proximæ ſunt penſilibus in palea ſervatæ. Nam in vinaceis ſervatæ, & caput, & veſicam, & ſtomachum infeſtant. Siſtunt tamen alvum, ſanguinem exſcreantibus utiliſſimæ. Quæ vero in muſto fuere, pejorem vim etiamnum habent, quam quæ in vinaceis. Sapa quoque ſtomacho inutiles facit. Saluberrimas putant medici in cæleſti aqua ſervatas, etiamſi minime jucundas: ſed voluptatem earum in ſtomachi ardore ſentiri, & in amaritudine jecoris, felliſque vomitione in choleris: hydropicis, cum ardore febrium ægrotantibus. At in ollis ſervatæ, & os, & ſtomachum, & aviditatem excitant. Paulo tamen graviores exiſtimantur fieri vinaceorum halitu. Uvæ florem in cibis ſi edere gallinacei, uvas non attingunt.

VIII. Sarmenta earum, in quibus acini fuere, adſtringendi vim habent, efficaciora ex ollis.

IX. Nuclei acinorum eandem vim obtinent. Hi ſunt qui in vino capitis dolorem faciunt. Toſti tritique ſtomacho utiles ſunt. Inſpergitur farina eo-

rum, polentæ modo, potioni, dyſentericis, & cœliacis, & diſſoluto ſtomacho. Decocto etiam eorum fovere pſoras & pruritum utile eſt.

X. Vinacei per ſe minus capiti aut veſicæ nocent, quam nuclei: mammarum inflammationi triti cum ſale utiles. Decoctum eorum veteres dyſentericos & cœliacos juvat, & potione, & fotu.

XI. Uva theriace, de qua ſuo loco diximus, contra ſerpentium ictus eſtur. Pampinos quoque ejus edendos cenſent, imponendoſque, vinumque & acetum ex his factum auxiliarem contra eadem vim habet.

XII. Uva paſſa, quam aſtaphida vocant, ſtomachum, ventrem & interanea tentaret, niſi pro remedio in ipſis acinis nuclei eſſent: iis exemtis veſicæ utilis habetur: & tuſſi, alba utilior. Utilis & arteriæ & renibus: ſicut ex his paſſum privatim e ſerpentibus contra hæmorrhoida potens. Teſtium inflammationi cum farina cumini, aut coriandri imponuntur: item carbunculis, articulariis morbis, ſine nucleis tritæ cum ruta: fovere ante vino hulcera oportet. Sanant epinyctidas, & ceria: & dyſenteriam cum ſuis nucleis. Et in oleo coctæ gangrænis illinuntur cum cortice raphani & melle. Podagris & unguium mobilibus cum panace, & per ſe ad purgandum os caputque, cum pipere commanducantur.

XIII. Aſtaphis agria, ſive ſtaphis, quam uvam taminiam aliqui vocant falſo, (ſuum enim genus habet, cauliculis nigris, rectis, foliis labruſcæ) fert folliculos verius, quam acinos, virides, ſimi-

les ciceri : in his nucleum triangulum. Matureſcit cum vindemia : nigreſcitque, cum taminiæ rubentes norimus acinos, ſciamuſque illam in apricis naſci, hanc non niſi in opacis. His nucleis ad purgationem uti non cenſuerim, propter ancipitem ſtrangulationem : nec ad pituitam oris ſiccandam, fauces enim lædunt. Phthiriaſi caput & reliquum corpus liberant triti, facilius admixta ſandaracha : item pruritu, & pſoris. Ad dentium dolores decoquuntur in aceto, ad aurium vitia, rheumatiſmum cicatricum, hulcerum manantia. Flos tritus in vino contra ſerpentes bibitur : ſemen enim abdicaverim, propter nimiam vim ardoris. Quidam eam pituitariam vocant, & plagis ſerpentium utique illinunt.

XIV. Labruſca quoque œnathen fert, ſatis dictam : quæ a Græcis ampelos agria appellatur, ſpiſſis & candicantibus foliis, geniculata, rimoſo cortice: fert uvas rubentes cocci modo, quæ cutem in facie mulierum purgant, & varos : coxendicum & lumborum vitiis tuſæ, cum foliis & ſucco proſunt. Radix decocta in aqua, pota in vini Coi cyathis duobus, humorem alvi ciet : ideo hydropicis datur. Hanc potius crediderim eſſe, quam vulgus uvam taminiam vocat. Utuntur ea pro amuleto : & ad exſpuitionem ſanguinis quoque adhibent, non ultra gargarizationes, & ne quid devoretur, addito ſale thymo, aceto mulſo. Ideo & purgationibus ancipitem putant.

XV. Eſt huic ſimilis, ſed in ſalictis naſcens : ideo diſtinguitur nomine, cum eoſdem uſus habeat,

& ſalicaſtrum vocatur. Scabiem & pruriginem hominum quadrupedumque aceto mulſo trita hæc efficacius tollit.

XVI. Vitis alba eſt, quam Græci ampeloleucen, alii ophioſtaphylon, alii melothron, alii pſilothrum, alii archezoſtin, alii cedroſtin, alii madon appellant. Hujus ſarmenta longis & exilibus internodiis geniculata ſcandunt. Folia pampinoſa ad magnitudinem ederæ, dividuntur ut vitium. Radix alba, grandis, raphano ſimilis initio: ex ea caules aſparagi ſimilitudine exeunt. Hi decocti in cibo alvum & urinam cient. Folia & caules exhulcerant corpus: utique hulcerum phagedænis & gangrænis, tibiarumque tædio cum ſale illinuntur. Semen in uva raris acinis dependet, ſucco rubente, poſtea croci. Novere id qui coria perficiunt: illo enim utuntur. Pſoris & lepris illinitur. Lactis abundantiam facit coctum cum tritico, potumque. Radix numeroſis utilitatibus nobilis, contra ſerpentium ictus trita drachmis duabus bibitur. Vitia cutis in facie, varoſque, & lentigines, & ſugillata emendat, & cicatrices. Eademque præſtat decocta in oleo. Decoctæ datur & comitialibus potus: item mente commotis, & vertigine laborantibus, drachmæ pondere quotidie anno toto. Et ipſa autem largior aliquanto ſenſus purgat. Illa vis præclara, quod oſſa infracta extrahit in aqua, impoſita, ut bryonia: quare quidam hanc albam bryoniam vocant. Alia vero nigra efficacior in eodem uſu cum melle & thure. Suppurationes incipientes diſcutit, veteres maturat & purgat. Ciet menſes & urinam.

Ecligma ex ea fit ſuſpirioſis, & contra lateris dolores, vulſis, ruptis. Splenem ternis obolis pota triginta diebus conſumit. Illinitur eadem cum fico & pterygiis digitorum. Ex vino ſecundas feminarum appoſita trahit: & pituitam, drachma pota in aqua mulſa, ſuccus radicis. Colligi debet ante maturitatem ſeminis: qui illitus per ſe & cum ervo, lætiore quodam colore & cutis teneritate mangonizat corpora. Tunditur ipſa radix cum pingui fico, erugatque corpus, ſi ſtatim bina ſtadia ambulentur: alias urit, niſi frigida abluatur. Jucundius hoc idem præſtat nigra vitis: quoniam alba pruritum affert.

XVII. Eſt ergo & nigra, quam proprie bryoniam vocant, alii Chironiam, alii gynæcanthen, aut aproniam, ſimilem priori, præterquam colore. Hujus enim nigrum eſſe diximus. Aſparagos ejus Diocles prætulit veris aſparagis in cibo, urinæ ciendæ, lienique minuendo. In frutectis & arundinetis maxime naſcitur. Radix foris nigra, intus buxeo colore, oſſa infracta vel efficacius extrahit, quam ſupra dicta. Ceterum eidem peculiare eſt, quod jumentorum cervicibus unice medetur. Ajunt, ſi quis villam ea præcinxerit, fugere accipitres, tutaſque fieri villaticas alites. Eadem in jumento homineque, ſlemina, aut ſanguinem, qui ſe ad talos dejecerit, circumligata ſanat. Et hactenus de vitium generibus.

XVIII. Muſta differentias habent naturales has, quod ſunt candida, aut nigra, aut inter utrumque: aliaque, ex quibus vinum fiat, alia ex qui-

bus paſſum: cura differentias innumerabiles facit. In plenum ergo hæc dixiſſe conveniat. Muſtum omne ſtomacho inutile, venis jucundum. A balineis raptim & ſine interſpiratione potum, necat. Cantharidum naturæ adverſatur. Item ſerpentibus, maxime hæmorrhoidi, & ſalamandræ. Capitis dolores facit, & gutturi inutile: prodeſt renibus, jocineri, & interaneis veſicæ: collævat enim ea. Privatim contra bupreſtim valet. Contra meconium, lactis coagulationem, cicutam, toxica, dorycnium, ex oleo potum, redditumque vomitionibus. Ad omnia infirmius album, jucundius paſſi muſtum, & quod minorem capitis dolorem afferat.

XIX. Vini genera differentiaſque perquam multas expoſuimus, & fere cujuſque proprietates. Neque ulla pars difficilior tractatu, aut numeroſior: quippe cum ſit tardum dictu, pluribus proſit an noceat. Præterea quam ancipiti eventu potu ſtatim auxilium fit, aut venenum? Etenim de natura ad remedia tantum pertinente nunc loquimur. Unum de dando eo volumen Aſclepiades condidit, ab eo cognominatum: qui vero poſtea de volumine illo diſſeruere, innumera. Nos iſta Romana gravitate, artiumque liberalium appetentia, non ut medici, ſed ut judices ſalutis humanæ, diligenter diſtinguemus. De generibus ſingulis diſſerere immenſum & inexplicabile eſt, diſcordibus medicorum ſententiis.

XX. Surrentinum veteres maxime probavere: ſequens ætas Albanum aut Falernum. Deinde alia alii iniquiſſimo genere decreti, quod cuique gra-

H 2

tiſſimum, ceteris omnibus pronuntiando. Quin, ut conſtarent ſententiæ, quota portio tamen mortalium his generibus poſſet uti? Jam vero nec proceres unquam ſinceris. Eo venere mores, ut nomina modo cellarum veneant, ſtatimque in lacubus vindemiæ adulterentur. Ergo hercle, mirum dictu, innocentius jam eſt quodcunque & ignobilius. Hæc tamen facere conſtantiſſime videntur victoriam, quorum mentionem fecimus. Si quis hoc quoque diſcrimen exigit, Falernum nec in novitate, nec in nimia vetuſtate corpori ſalubre eſt. Media ejus ætas a quintodecimo anno incipit. Hoc non rigido potu ſtomacho utile, non item in calido. Et in diutina tuſſi ſorbetur merum utiliter a jejunis: item in quartanis. Nullo æque venæ excitantur. Alvum ſiſtit, corpus alit. Creditum eſt obſcuritatem viſus facere: nec prodeſſe nervis, aut veſicæ. Albana nervis utiliora. Stomacho minus, quæ ſunt dulcia: auſtera vel Falerno utiliora. Concoctionem minus adjuvant: ſtomachum modice implent. At Surrentina nullo modo, nec caput tentant: ſtomachi & inteſtinorum rheumatiſmos cohibent. Cæcuba jam non gignuntur.

XXI. At quæ ſuperſunt Setina, cibos concoqui cogunt. Virium plus Surrentina, auſteritatis Albana, vehementiæ minus Falerna habent. Ab his Statana non longo intervallo abfuerint. Alvo citæ Signinum maxime conducere indubitatum eſt.

XXII. Reliqua in commune dicentur. Vino aluntur vires, ſanguis, coloſque hominum. Hoc quoque diſtat orbis medius, & mitior plaga a circum-

jectis : quantum illis feritas facit roboris, tantum nobis hic ſuccus. Lactis potus oſſa alit, frugum nervos, aquæ carnes. Ideo minus ruboris eſt in corporibus illis, & minus roboris, contraque labores patientiæ. Vino modico nervi juvantur, copioſiore læduntur : ſic & oculi. Stomachus recreatur : appetentia ciborum invitatur : triſtitia & cura hebetatur : urina & algor expellitur : ſomnus conciliatur. Præterea vomitiones ſiſtit : collectiones extra lanis humidis impoſitis mitigat. Aſclepiades utilitatem vini æquari vix Deorum potentia pronuntiavit. Vetus copioſiore aqua miſcetur, magiſque urinam expellit : minus ſiti reſiſtit. Dulce minus inebriat, ſed ſtomacho innatat : auſterum facilius concoquitur. Leviſſimum eſt, quod celerrime inveteratur. Minus infeſtat nervos, quod vetuſtate dulceſcit. Stomacho minus utile eſt pingue, nigrum, ſed corpora magis alit. Tenue & auſterum minus alit, magis ſtomachum nutrit. Celerius per urinam tranſit, tantoque magis capita tentat : hoc & in omni alio ſucco ſemel dictum ſit. Vinum ſi ſit fumo inveteratum, inſaluberrimum eſt. Mangones iſta in apothecis excogitavere. Jam & patresfamilias ætatem addi his, quæ per ſe cariem traxere. Quo certe vocabulo ſatis conſilii dedere priſci : quoniam & in materiis cariem fumus erodit : at nos e diverſo fumi amaritudine vetuſtatem indui perſuaſum habemus. Quæ ſunt admodum exalbida, hæc vetuſtate inſalubria fiunt. Quo generoſius vinum eſt, hoc magis vetuſtate craſſeſcit, & in amaritudinem corpori minime utilem coit. Con-

dire eo aliud minus annoſum, inſalubre eſt. Sua cuique vino ſaliva innocentiſſima, ſua cuique ætas gratiſſima, hoc eſt, media.

XXIII. Corpus augere volentibus, aut mollire alvum, conducit inter cibos bibere. Contra minuentibus, alvumque cohibentibus, ſitire in edendo, poſtea parum bibere. Vinum jejunos bibere, novitio invento, inutiliſſimum eſt curis, vigoremque animi ad procinctum tendentibus: ſomno vero ac ſecuritatibus jamdudum hoc fuit, quod Homerica illa Helena ante cibum miniſtravit. Sic quoque in proverbium ceſſit, ſapientiam vino obumbrari. Vino debemus homines, quod ſoli animalium non ſitientes bibimus. Aquæ potum interponere utiliſſimum: itemque jugi ſuperbibere. Ebrietatem quidem frigidæ potus extemplo diſcutit.

Meracis potionibus per viginti dies ante Canis ortum, totidemque poſtea, ſuadet Heſiodus uti. Merum quidem remedio eſt contra cicutas, coriandrum, aconita, viſcum, meconium, argentum vivum, apes, veſpas, crabrones, phalangia, ſerpentium ſcorpionumque ictus, contraque omnia quæ refrigerando nocent. Privatim contra hæmorrhoidas, preſteras, fungos. Item contra inflationes, roſioneſque præcordiorum, & quorum ſtomachus in vomitiones effunditur: & ſi venter aut interanea rheumatiſmum ſentiant. Dyſentericis, ſudatoribus, in longa tuſſi, in epiphoris, meracum. At vero cardiacis, in mamma læva merum in ſpongia imponi prodeſt. Ad omnia autem maxime album inveteraſcens. Utiliter etiam fovetur vino calido virili-

tas jumentis: quo etiam infuſo cornu laſſitudinem auferri ajunt. Simias, quadrupedeſque, quibus digiti ſunt, negant creſcere aſſuetas meri potu.

XXIV. Nunc circa ægritudines ſermo de vinis erit. Saluberrimum liberaliter genitis, Campaniæ quodcunque tenuiſſimum: vulgo vero, quod quemque maxime juverit validum. Utiliſſimum omnibus ſacco viribus fractis. Meminerimus ſuccum eſſe, qui fervendo vires e muſto ſibi fecerit. Miſceri plura genera, omnibus inutile. Saluberrimum, cui nihil in muſta additum eſt: meliuſque, ſi nec vaſis pix affuit. Marmore enim, & gypſo, aut calce condita, quis non etiam validus expaverit? In primis igitur vinum marina aqua factum, inutile eſt ſtomacho, nervis, veſicæ. Reſina condita, frigidis ſtomachis utilia exiſtimantur. Non expedire vomitionibus, ſicut neque muſtum, neque ſapa, neque paſſum. Novitium reſinatum nulli conducit. Capitis dolorem & vertigines facit: ab hoc dicta crapula eſt. Tuſſientibus & in rheumatiſmo nominata proſunt. Item cœliacis & dyſentericis, mulierum menſibus. In hoc genere rubrum nigrumve magis conſtringit, magiſque calfacit. Innocentius pice ſola conditum. Sed & picem meminiſſe debemus non aliud eſſe, quam combuſtæ reſinæ fluxum. Hoc genus vini excalfacit, concoquit, purgat: pectori, ventri utile: item vulvarum dolori, ſi ſine febre ſint, veteri rheumatiſmo, exhulcerationi, ruptis, convulſis, vomicis, nervorum infirmitati, inflationibus, tuſſi, anhelationibus, luxatis, in ſuccida lana impoſitum. Ad omnia hæc utilius id, quod

ſponte naturæ ſuæ picem reſipit, picatumque appellatur. Helvenaco quoque tamen nimio caput tentari convenit.

Quod ad febrium valetudines attinet, certum eſt non dandum in febre, niſi veteribus ægris: nec niſi declinante morbo. In acutis vero periculis, nullis niſi qui manifeſtas remiſſiones habeant, & has noctu potius: dimidia enim pars periculi eſt noctu, hoc eſt, ſpe ſomni, bibentibus: nec a partu abortuve, nec a libidine ægrotantibus, nec in capitis doloribus, nec quorum acceſſiones cum frigore extremitatum fiant, nec in febri tuſſientibus, nec in tremore nervorumque doloribus, vel faucium, aut ſi vis morbi circa illa intelligatur: nec in duritia præcordiorum, venarum vehementia: neque in opiſthotono, tetano: nec ſingultientibus, nec ſi cum febri dyſpnœa ſit. Minime vero oculis rigentibus, & genis ſtantibus, aut defectis gravibuſque: nec quorum conniventium perlucebunt oculi, palpebriſve non coeuntibus, vel ſi dormientibus hoc idem eveniet: aut ſi cruore ſuffunduntur oculi, vel ſi lemæ in oculis erunt. Minime lingua fungoſa, nec gravi, & ſubinde imperfecta loquentibus: nec ſi urina difficile reddetur, neque expaveſcentibus repente, nec ſpaſticis, aut rurſus torpentibus, nec ſi per ſomnos genitura effundatur.

XXV. Cardiacorum morbo unicam ſpem in vino eſſe certum eſt. Sed id dandum quidam non niſi in acceſſione cenſent, alii non niſi in remiſſione. Illi, ut ſudorem coerceant: hi, quia tutius putant, minuente ſe morbo: quam plurium ſententiam eſſe

video. Dari utique non niſi in cibo debet, nec a ſomno: nec præcedente alio potu, hoc eſt, utique ſitienti: nec niſi in deſperatione ſuprema: & viro facilius, quam feminæ: ſeni, quam juveni: juveni, quam puero: hieme, quam æſtate: aſſuetis potius, quam expertibus. Modus dandi pro vehementia vini: item mixtura. Atque vulgo ſatis putant unum vini cyathum duobus aquæ miſceri. Si diſſolutio ſit ſtomachi, dandum: & ſi cibus non deſcendat.

XXVI. Inter vini genera, quæ fingi docuimus, nec fieri jam arbitror, & ſupervacuum eorum uſum: cum ipſis rebus, ex quibus finguntur, doceamus uti. Et alias modum exceſſerat medicorum in his oſtentatio, veluti e napis vinum utile eſſe ab armorum equitandive laſſitudine præcipientium: atque ut reliqua omittamus, etiam e junipero. Et quis ſatius cenſeat, abſinthite vino utendum potius, quam abſinthio ipſo? In reliquis omittetur & palmeum, capiti noxium, ventrique tantum molliendo, & ſanguinem exſcreantibus non inutile. Fictitium non poteſt videri, quod bion appellavimus, cum ſit in eo ſola pro arte feſtinatio. Prodeſt ſtomacho diſſoluto, aut cibos non perficienti, prægnantibus, defectis, paralyticis, tremulis, vertigini, torminibus, iſchiadicis. In peſtilentia quoque ac peregrinationibus, vim magnam auxiliandi habere dicitur.

XXVII. Vini etiam vitium tranſit in remedia. Aceto ſumma vis eſt in refrigerando, non tamen minor in diſcutiendo: ita fit ut infuſum terræ ſpumet. Dictum eſt ſæpius, diceturque quoties cum

aliis proſit. Per ſe hauſtum faſtidia diſcutit, ſingultus cohibet, ſternutamenta olfactu. Vim in balienis æſtus arcet, ſi contineatur ore. Quin & cum aqua bibitur. Multorum ſtomacho utiliter gargarizatur: cum eadem convaleſcentium & a Solis ardoribus. Oculis quoque illo modo ſaluberrimum fotu. Medetur potæ hirudini. Item lepris, furfuribus, hulceribus manantibus, canis morſibus, ſcorpionum ictibus, ſcolopendrarum, muris aranei, contraque omnium aculeatorum venena & pruritus. Item contra multipedæ morſum. Calidum in ſpongia, adjecto ſulphuris ſextante ſextariis tribus aceti, aut hyſſopi faſciculo, medetur ſedis vitiis. In ſanguinis fluxione poſt exciſos calculos, & omni alia, foris in ſpongia impoſitum, intus potum cyathis binis quam acerrimum. Conglobatum utique ſanguinem diſcutit. Contra lichenas & bibitur, & imponitur. Siſtit alvum, & rheumatiſmos interaneorum infuſum: item procidentia ſedis, vulvæque. Tuſſim veterem inhibet, & gutturis rheumatiſmos, orthopnœam, dentium labefactationem. Veſicæ nocet, nervorumque infirmitatibus. Neſciere medici, quantum contra aſpidas polleret. Nuper ab aſpide calcata percuſſus utrem aceti ferens, quoties depoſuiſſet, ſentiebat ictum, alias illæſo ſimilis. Intellectum ibi remedium eſt, potuque ſuccurſum. Neque altero os colluunt venena exſugentes. In totum domitrix vis hæc non ciborum modo eſt, verum & rerum plurimarum. Saxa rumpit infuſum, quæ non ruperit ignis antecedens. Cibos quidem & ſapores non alius magis ſuccus commendat

aut excitat: in quo uſu mitigatur uſto pane, aut cum vino: vel accenditur pipere ac laſere: utique ſale compeſcitur. Non eſt prætereundum in eo exemplum ingens. Siquidem M. Agrippa ſupremis ſuis annis conflictatus gravi morbo pedum, cum dolorem eum perpeti nequiret, unius medicorum portentoſa ſcientia, ignorante Divo Auguſto, tanti putavit uſu pedum ſenſuque omni carere, dummodo & dolore illo careret, demerſis in acetum calidum cruribus in acerrimo impetu morbi.

XXVIII. Acetum ſcillinum inveteratum magis probatur. Prodeſt, ſuper ea quæ diximus, aceſcentibus cibis: guſtatum enim diſcutit pœnam eam. Et his qui jejuni vomunt: callum enim faucium facit, ac ſtomachi: odorem oris tollit, gingivas adſtringit, dentes firmat, colorem meliorem præſtat. Tarditatem quoque aurium gargarizatione purgat, & tranſitum auditus aperit. Oculorum aciem obiter exacuit. Comitialibus, melancholicis, vertiginoſis, vulvarum ſtrangulationibus, percuſſis, aut præcipitatis, & ob id ſanguine conglobato, nervis infirmis, renum vitiis perquam utile. Cavendum exhulceratis.

XXIX. Oxymeli antiqui (ut Dieuches tradit) hoc modo temperabant: mellis minas decem, aceti veteris heminas quinque, ſalis marini pondo libram & quadrantem, aquæ marinæ ſextarios quinque pariter coquebant, decies deferveſcente cortina, atque ita diffundebant, inveterabantque. Suſtulit totum id Aſclepiades, coarguitque. Nam etiam in febribus dabant. Profuiſſe tamen fatentur contra

ſerpentes, quas ſepas vocant, & contra meconium, ac viſcum: & anginis calidum gargarizatum, & auribus, & oris gutturiſque deſideriis, quæ nunc omnia oxalme contingunt: id ſale & aceto recente efficacius eſt.

XXX. Vino cognata res ſapa eſt, muſto decocto, donec tertia pars ſuperſit. Ex albo hoc melius. Uſus contra cantharidas, bupreſtim, pinorum erucas, quas pityocampas vocant, ſalamandras, & contra mordentia venenata. Secundas partuſque emortuos trahit, cum bulbis potum. Fabianus auctor eſt, venenum eſſe, ſi quis jejunus a balineis id bibat.

XXXI. Conſequens horum eſt vini fæx, cujuſque generis. Ergo vini fæci tanta vis eſt, ut deſcendentes in cupas enecet. Experimentum demiſſa præbet lucerna, quamdiu exſtinguatur, periculum denuntians. Illota miſcetur medicamentis. Cum iridis vero pari pondere, eruptionibus pituitæ illinitur: & ſicca vel madida contra phalangia, & teſtium mammarumque inflammationes, vel in quacunque parte corporis. Item cum hordeacea farina, & thuris polline in vino decocta crematur & ſiccatur. Experimentum eſt legitime coctæ, ut refrigerata linguam tactu videatur urere. Celerrime exanimatur, loco non incluſo condita. Crematio ei multum virium adjicit. Utiliſſima eſt ad compeſcendos lichenas furfureſque cum fico decocta. Sic & lepris & hulceribus manantibus imponitur. Fungorum naturæ contraria eſt pota, ſed magis cruda. Oculorum medicamentis cocta & lota miſcetur.

Medetur illita & teſtibus, & genitalibus. In vino autem adverſus ſtrangurias bibitur. Cum exſpiravit quoque, lavandis corporibus & veſtibus utilis: tuncque uſum acaciæ habet.

XXXII. Fæx aceti pro materia acrior ſit neceſſe eſt, multoque magis exhulceret. Reſiſtit ſuppurationum incrementis: ſtomachum, interanea, ventrem illita adjuvat. Siſtit earum partium rheumatiſmos, & mulierum menſes. Panos diſcutit nondum exhulceratos, & anginas: ſacros ignes cum cera. Mammas lactis ſui impatientes eadem exſtinguit. Ungues ſcabros aufert. E ſerpentibus contra ceraſtas validiſſima cum polenta. Cum melanthio autem contra crocodili morſus, & canis. Et hæc cremata ampliat vires. Tunc addito lentiſcino oleo illita una nocte rufat capillum. Eadem ex aqua in linteolo apposita, vulvas purgat.

XXXIII. Sapæ fæce ambuſta ſanantur, melius addita lanugine arundinis. Eadem fæce decocta potaque, tuſſes veteres. Decoquitur in patinis cum ſale & adipe ad tumorem quoque maxillarum & cervicum.

XXXIV. Olearum proxima auctoritas intelligitur. Folia earum vehementiſſime adſtringunt, purgant, ſiſtunt. Itaque commanducata impoſita hulceribus medentur, & capitis doloribus illita cum oleo. Decoctum eorum cum melle his quæ medici uſſerint, gingivarum inflammationibus, paronychiis, ſordidiſque hulceribus, & putreſcentibus. Cum melle profluvium ſanguinis e nervoſis partibus cohibet. Succus eorum carbunculantibus cir-

ca oculos hulceribus & puſulis, procidentique pupillæ efficax: quapropter in collyria additur. Nam & veteres lacrimationes ſanat, & genarum eroſiones. Exprimitur autem ſuccus tuſis, affuſo vino & aqua cæleſti, ſiccatuſque in paſtillos digeritur. Siſtit menſes in lana admotus vulvæ. Utilis & ſanie manantibus. Item condylomatis, ignibus ſacris, quæque ſerpunt hulcera, epinyctidi.

XXXV. Eoſdem & flos earum habet effectus. Uruntur & cauliculi floreſcentes, ut ſpodii vicem cinis præſtet: vinoque infuſo iterum uritur. Suppurationes & panos illinunt cinere eo, vel foliis tuſis cum melle, oculos vero cum polenta. Succus fruticis recentis accenſi diſtillans ſanat lichenas, furfures, manantia hulcera. Nam & lacrima, quæ ex arbore ipſa diſtillat, Æthiopicæ maxime oleæ, mirari ſatis non eſt repertos, qui dentium dolores illinendos cenſerent, venenum eſſe prædicantes, atque etiam in oleaſtro quærendum. E radice oleæ quam tenerrimæ cortex deraſus, in melle crebro guſtatu medetur ſanguinem rejicientibus, & ſuppurata extuſſientibus. Ipſius oleæ cinis cum axungia tumores ſanat: extrahitque fiſtulis vitia, & ipſas ſanat.

XXXVI. Olivæ albæ ſtomacho utiliores, ventri minus. Præclarum habent, antequam condiantur, uſum recentes, per ſe cibi modo devoratæ. Medentur enim arenoſæ urinæ, item dentibus carnem mandendo attritis, aut convulſis. Nigra oliva ſtomacho inutilior, ventri facilior, capiti & oculis non convenit. Utraque ambuſtis prodeſt trita &

illita. Sed nigra commanducatur, & protinus ex ore impoſita, puſulas gigni prohibet. Colymbades ſordida hulcera purgant, inutiles difficultatibus urinæ.

XXXVII. De amurca poteramus videri ſatis dixiſſe, Catonem ſecuti: ſed reddenda medicinæ quoque eſt. Gingivis & oris hulceribus, dentium ſtabilitati efficaciſſime ſubvenit. Item ignibus ſacris infuſa, & his quæ ſerpunt. Pernionibus nigræ olivæ amurca utilior: item infantibus fovendis. Albæ vero, mulierum vulvæ in lana admovetur. Multo autem omnis amurca decocta efficacior. Coquitur in Cyprio vaſe ad craſſitudinem mellis. Uſus ejus cum aceto, aut vino vetere, aut mulſo, ut quæque cauſa exigat, in curatione oris, dentium, aurium, hulcerum manantium, genitalium, rhagadum. Vulneribus in linteolis imponitur, luxatis in lana; ingens hic uſus, utique inveterato medicamento: tale enim fiſtulas ſanat. Infunditur ſedis, genitalium, vulvæ exhulcerationi. Illinitur vero podagris incipientibus: item articulariis morbis. Si vero cum omphacio recoquatur ad mellis craſſitudinem, caſuros dentes extrahit. Item jumentorum ſcabiem, cum decocto lupinorum, & chamæleone herba, mire ſanat. Cruda amurca podagras foveri utiliſſimum.

XXXVIII. Oleaſtri foliorum eadem natura. Spodium e cauliculis vehementius inhibet rheumatiſmos. Sedat & inflammationes oculorum, purgat hulcera, alienata explet, excreſcentia leniter erodit, ſiccatque, & ad cicatricem perducit: cetera,

ut in oleis. Peculiare autem, quod folia decoquuntur ex melle, & dantur cochlearibus contra ſanguinis exſcreationes. Oleum tantum acrius, efficaciuſque: & de eo os quoque colluitur ad dentium firmitatem. Imponuntur folia & paronychiis, & carbunculis, & contra omnem collectionem cum vino: iis vero quæ purganda ſunt, cum melle. Miſcentur oculorum medicamentis, & decoctum foliorum, & ſuccus oleaſtri. Utiliter etiam auribus inſtillatur cum melle, vel ſi pus effluat. Flore oleaſtri condylomata illinuntur, & epinyctides. Item cum farina hordeacea venter, in rheumatiſmo: cum oleo, capitis dolores. Cutem in capite ab oſſibus recedentem cauliculi decocti, & cum melle impoſiti comprimunt. Ex oleaſtro maturi in cibo ſumti ſiſtunt alvum. Toſti autem & cum melle triti, nomas repurgant, carbunculos rumpunt.

XXXIX. Olei naturam cauſaſque abunde diximus. Ad medicinam ex olei generibus hæc pertinent. Utiliſſimum eſſe omphacium, proxime viride. Præterea quam maxime recens, (niſi cum vetuſtiſſimum quæritur,) tenue, odoratum, quodque non mordeat, e diverſo quam in cibos eligitur. Omphacium prodeſt gingivis. Si contineatur in ore, colorem dentium cuſtodit magis, quam aliud: ſudores cohibet.

XL. Œnanthino idem eſt effectus, qui roſaceo. Omni autem oleo mollitur corpus, vigorem & robur accipit: ſtomacho contrarium. Auget hulcerum incrementa. Fauces exaſperat, & venena omnia hebetat, præcipue pſimmythii, & gypſi, in

aqua mulſa, aut ficorum ſiccarum decocto potum: contra meconium, ex aqua: contra cantharidas, bupreſtin, ſalamandras, pityocampas: per ſe potum, redditumque vomitionibus, contra omnia ſupra dicta. Et laſſitudinum perfrictionumque refectio eſt. Tormina calidum potum cyathis ſex, magiſque ruta ſimul decocta pellit. Item ventris animalia. Solvit alvum heminæ menſura, cum vino & calida aqua potum, aut ptiſanæ ſucco. Vulnerariis emplaſtris utile. Faciem purgat. Bubus infuſum per nares, donec ructent, inflationem ſedat. Vetus autem magis excalfacit corpora, magiſque diſcutit ſudores. Duritias magis diffundit. Lethargicis auxiliare, & inclinato morbo. Oculorum claritati confert aliquid, cum portione mellis acapni. Capitis doloribus remedium eſt. Item ardoribus in febri cum aqua: & ſi vetuſti non ſit occaſio, decoquitur, ut vetuſtatem repræſentet.

XLI. Oleum cicinum bibitur ad purgationes ventris cum pari caldæ menſura. Privatim dicitur purgare præcordia. Prodeſt & articulorum morbis, duritiis omnibus, vulvis, auribus, ambuſtis. Cum cinere vero muricum, ſedis inflammationibus, item pſoræ. Colorem cutis commendat, capillumque fertili natura evocat. Semen ex quo fit, nulla animans attingit. Ellychnia ex uva fiunt, claritatis præcipuæ. Ex oleo lumen obſcurum propter nimiam pinguitudinem. Folia igni ſacro illinuntur ex aceto: per ſe autem recentia mammis & epiphoris. Eadem decocta in vino inflammationibus, cum

polenta & croco: per ſe autem triduo impoſita faciem purgant.

XLII. Oleum amygdalinum purgat; mollit corpora; cutem erugat, nitorem commendat, varos cum melle tollit e facie. Prodeſt & auribus, cum roſaceo & melle & mali Punici germine decoctum, vermiculoſque in his necat, & gravitatem auditus diſcutit, ſonos incertos & tinnitus, obiter capitis dolores, & oculorum. Medetur furunculis, & a Sole uſtis cum cera. Hulcera manantia & furfures cum vino expurgat: condylomata cum meliloto. Per ſe vero capiti illitum, ſomnum allicit.

XLIII. Oleum laurinum utilius quo recentius, quoque viridius colore. Vis ejus excalfactoria: & ideo paralyticis, ſpaſticis, iſchiadicis, ſugillatis, capitis doloribus, inveteratis diſtillationibus, auribus, in calyce Punici calfactum illinitur.

XLIV. Similis & myrtei olei ratio: adſtringit, indurat: medetur gingivis, dentium dolori, dyſenteriæ, vulvæ exhulceratæ, veſicis, hulceribus vetuſtis vel manantibus, cum ſquama æris & cera. Item eruptionibus, ambuſtionibus. Attrita ſanat & furfures, & rhagadas, condylomata, articulos luxatos, odorem gravem corporis. Adverſatur cantharidi, bupreſti, aliiſque malis medicamentis, quæ exhulcerando nocent.

XLV. Chamæmyrſinæ, ſive oxymyrſinæ eadem natura. Cupreſſinum oleum eoſdem effectus habet, quos myrteum. Item citreum. E nuce vero juglande, quod caryinum appellavimus, alopeciis utile

eſt, & tarditati aurium infuſum. Item capitis dolori illitum. Ceterum iners & gravi ſapore. Enimvero ſi quid in nucleo putridi fuerit, totus modus deperit. Ex Gnidio grano factum, eandem vim habet, quam cicinum. E lentiſco factum, utiliſſimum acopo eſt. Idemque proficeret æque ut roſaceum, ni durius paulo intelligeretur. Utuntur eo & contra nimios ſudores, papulaſque ſudorum. Scabiem jumentorum efficaciſſime ſanat. Balaninum oleum repurgat varos, furunculos, lentigines, gingivas.

XLVI. Cypros qualis eſſet, & quemadmodum ex ea fieret oleum, docuimus. Natura ejus excalfacit, emollit nervos. Folia ſtomacho illinuntur: & vulvæ concitatæ ſuccus quoque eorum apponitur. Folia recentia commanducata, hulceribus in capite manantibus, item oris medentur, & collectionibus, condylomatis. Decoctum foliorum ambuſtis & luxatis prodeſt. Ipſa rufant capillum tuſa, adjecto ſtruthei mali ſucco. Flos capitis dolores ſedat cum aceto illitus. Idem combuſtus in cruda olla nomas ſanat & putreſcentia hulcera per ſe, vel cum melle. Odor floris olet, qui ſomnum facit. Adſtringit gleucinum, & refrigerat, eadem ratione qua & œnanthinum.

XLVII. Balſaminum longe pretioſiſſimum omnium, ut in unguentis diximus, contra omnes ſerpentes efficax. Oculorum claritati plurimum confert, caliginem diſcutit. Item dyſpnœas, collectiones omnes duritiaſque lenit. Sanguinem denſari prohibet, hulcera purgat: auribus, capitis dolori-

bus, tremulis, ſpaſticis, ruptis perquam utile. Adverſatur aconito ex lacte potum. Febres cum horrore venientes perunctis leviores facit. Utendum tamen modico, quoniam adurit, augetque vitia non ſervato temperamento.

XLVIII. Malobathri quoque naturam & genera expoſuimus. Urinam ciet. Oculorum epiphoris vino expreſſum utiliſſime imponitur. Item frontibus, dormire volentibus: efficacius, ſi & nares illinantur: aut ſi ex aqua bibatur. Oris & halitus ſuavitatem commendat linguæ ſubditum folium, ſicut & veſtium odorem interpoſitum.

XLIX. Hyoſcyaminum emolliendo utile eſt, nervis inutile. Potum quidem cerebri motus facit. Therminum e lupinis emollit, proximum roſaceo effectum habens. Narciſſinum dictum eſt cum ſuo flore. Raphaninum phthiriaſes longa valetudine contractas tollit, ſcabritiaſque cutis in facie emendat. Seſaminum aurium dolores ſanat, & hulcera quæ ſerpunt, & quæ cacoethe vocant. Lirinon, quod & Phaſelinum & Syrium vocavimus, renibus utiliſſimum eſt, ſudoribuſque evocandis, vulvæ molliendæ, concoquendoque intus. Selgiticum nervis utile eſſe diximus, ſicut herbaceum quoque, quod Iguvini circa Flaminiam viam vendunt.

L. Elæomeli, quod in Syria ex ipſis oleis manare diximus, ſapore melleo, non ſine nauſea, alvum ſolvit: bilem præcipue detrahit, duobus cyathis in hemina aquæ datis: qui bibere, torpeſcunt, excitanturque crebro. Potores certaturi

præſumunt ex eo cyathum unum. Piſſino oleo uſus & paſſim ad quadrupedum ſcabiem eſt.

LI. A vitibus oleiſque proxima nobilitas palmis: inebriant recentes: capitis dolorem afferunt: minus, ſiccæ: nec, quantum videtur, utiles ſtomacho: tuſſim exaſperant, corpus alunt. Succum decoctarum antiqui pro hydromelite dabant ægris ad vires recreandas, ſitim ſedandam, in quo uſu præferebant Thebaicas. Sanguinem quoque exſcreantibus utiles, in cibo maxime. Illinuntur caryotæ ſtomacho, veſicæ, ventri, inteſtinis, cum cotoneis & cera & croco. Sugillata emendant. Nuclei palmarum cremati in fictili novo, cinere loto ſpodii vicem efficiunt, miſcenturque collyriis, & calliblephara faciunt addito nardo.

LII. Palma quæ fert myrobalanum, probatiſſima in Ægypto, oſſa non habet reliquarum modo in balanis. Alvum & menſes ciet in vino auſtero, & vulnera conglutinat.

LIII. Palma elate, ſive ſpathe, medicinæ confert germina, folia, corticem. Folia imponuntur præcordiis, ſtomacho, jocineri, hulceribus quæ ſerpunt, cicatrici repugnantia. Pſoras cortex ejus tener cum reſina & cera ſanat diebus XX. Decoquitur & ad teſtium vitia. Capillum denigrat ſuffitu, partus extrahit. Datur bibendus renum vitiis, & veſicæ, & præcordiorum: & capiti, & nervis inimicus. Vulvæ ac ventris fluxiones ſiſtit decoctum ejus. Item cinis ad tormina potus in vino albo, in vulvarum vitiis efficaciſſimus.

LIV. Proximæ varietates generum medicinarum

que, quæ mala habent. Ex his verna, acerba, ſtomacho inutilia ſunt: alvum, veſicam circumagunt, nervos lædunt. Cocta meliora. Cotonea cocta ſuaviora. Cruda tamen, dumtaxat matura, proſunt ſanguinem exſcreantibus ac dyſentericis, cholericis, cœliacis. Non idem proſunt decocta, quoniam amittunt conſtringentem illam vim ſucci. Imponuntur & pectori in febris ardoribus: & tamen decoquuntur in aqua cæleſti, ad eadem, quæ ſupra ſcripta ſunt. Ad ſtomachi autem dolores cruda decoctave cerati modo imponuntur. Lanugo eorum carbunculos ſanat. Cocta in vino, & illita cum cera, alopeciis capillum reddunt. Quæ ex his cruda in melle condiuntur, alvum movent. Mellis autem ſuavitati multum adjiciunt, ſtomachoque utilius id faciunt. Quæ vero in melle condiuntur cocta, quidam ad ſtomachi vitia, trita cum roſæ foliis decoctis dant pro cibo. Succus crudorum lienibus, orthopnoicis, hydropicis prodeſt. Item mammis, condylomatis, varicibus. Flos & viridis & ſiccus inflammationibus oculorum, exſcreationibus ſanguinis, menſibus mulierum. Fit & ſuccus ex his mitis, cum vino dulci tuſis, utilis & cœliacis & jocineri. Decocto quoque eorum foventur, ſi procidant vulvæ & interanea. Fit & oleum ex his, quod melinum vocavimns, quoties non fuerint in humidis nata. Ideo utiliſſima, quæ ex Sicilia veniunt. Minus utilia ſtruthia, quamvis cognata. Radix eorum circumſcripta terra manu ſiniſtra capitur, ita ut qui id faciet, dicat quæ capiat, & cujus cauſa: ſic adalligata ſtrumis medetur.

LV. Melimela & reliqua dulcia, ſtomachum & ventrem ſolvunt, ſiticuloſa, æſtuoſa: ſed nervos non lædunt. Orbiculata ſiſtunt alvum, & vomitiones, urinas cient. Silveſtria mala ſimilia ſunt vernis acerbis, alvumque ſiſtunt. Sane in hunc uſum immatura opus ſunt.

LVI. Citrea contra venenum in vino bibuntur, vel ipſa, vel ſemen. Faciunt oris ſuavitatem, decocto eorum colluti, aut ſucco expreſſo. Horum ſemen edendum præcipiunt in malacia prægnantibus: ipſa vero contra infirmitatem ſtomachi, ſed non niſi ex aceto facile manduntur.

LVII. Punici mali novem genera nunc iterare ſupervacuum. Ex his dulcia, quæ apyrina alio nomine appellavimus, ſtomacho inutilia habentur, inflationes pariunt, dentes gingivaſque lædunt. Quæ vero ab his ſapore proxima vinoſa diximus, parvum nucleum habentia, utiliora paulo intelliguntur. Alvum ſiſtunt, & ſtomachum, dumtaxat pauca, citraque ſatietatem. Sed hæc minime danda, quanquam omnino nulla, in febri, nec carne acinorum utili nec ſucco. Caventur æque vomitionibus, ac bilem rejicientibus. Uvam in his, ac ne muſtum quidem, ſed protinus vinum aperuit natura: utrumque aſperiore cortice. Hic ex acerbis in magno uſu. Vulgus coria maxime perficere illo novit: ob id malicorium appellant medici. Urinam cieri eodem monſtrant: mixtaque galla in aceto decoctum, mobiles dentes ſtabilire. Expetitur gravidarum malaciæ, quoniam guſtatu moveat infantem. Dividitur malum, cæleſtique aqua ma-

deſcit ternis fere diebus. Hæc bibitur frigida cœliacis, & ſanguinem exſcreantibus.

LVIII. Ex acerbo fit medicamentum, quod ſtomatice vocatur, utiliſſimum oris vitiis, narium, aurium, oculorum caligini: pterygiis, genitalibus, & his quas nomas vocant, & quæ in hulceribus excreſcunt. Contra leporem marinum hoc modo: Acinis detracto cortice tuſis, ſuccoque decocto ad tertias, cum croci, & aluminis ſciſſi, myrrhæ, mellis Attici ſelibris. Alii & hoc modo faciunt: Punica acida multa tunduntur: ſuccus in cacabo novo coquitur mellis craſſitudine, ad virilitatis & ſedis vitia, & omnia quæ Lycio curantur, aures purulentas, epiphoras incipientes, rubras maculas. In manibus rami Punicorum ſerpentes fugant. Cortice Punici ex vino decocti & impoſiti, perniones ſanantur. Contuſum malum ex tribus heminis vini, decoctum ad heminam, tormina & tænias pellit. Punicum in olla nova, cooperculo inlito, in furno exuſtum, & contritum, potumque in vino, ſiſtit alvum, diſcutit tormina.

LIX. Primus pomi hujus partus florere incipientis, cytinus vocatur Græcis, miræ obſervationis multorum experimento. Si quis unum ex his, ſolutus vinculo omni cinctus & calceatus, atque etiam anuli, decerpſerit duobus digitis, pollice & quarto ſiniſtræ manus, atque ita luſtratis levi tactu oculis, mox in os additum devoraverit, ne dente contingat, affirmatur nullam oculorum imbecillitatem paſſurus eo anno. Iidem cytini ſiccati tritique, carnes exſcreſcentes cohibent: gingi-

vis & dentibus medentur: vel ſi mobiles ſint, decocto ſucco. Ipſa corpuſcula trita, hulceribus quæ ſerpunt putreſcuntve, illinuntur. Item oculorum inflammationi inteſtinorumque: & fere ad omnia, quæ cortices malorum. Adverſantur ſcorpionibus.

LX. Non eſt ſatis mirari curam diligentiamque priſcorum, qui omnia ſcrutati, nihil intentatum reliquere. In hoc ipſo cytino floſculi ſunt, antequam ſcilicet malum ipſum prodeat, erumpentes, quos balauſtium vocari diximus. Hos quoque ergo experti invenerunt ſcorpionibus adverſari. Siſtunt potu menſes feminarum: ſanant oris hulcera, & tonſillas, uvam, ſanguinis exſcreationes, ventris & ſtomachi ſolutiones, genitalia, hulcera quacunque in parte manantia. Siccavere etiam, ut ſic quoque experirentur, inveneruntque tuſorum farina dyſentericos a morte revocari, alvum ſiſti. Quin & nucleos ipſos acinorum experiri non piguit. Toſti tuſique ſtomachum juvant, cibo aut potioni inſperſi. Bibuntur ex aqua cælesti ad ſiſtendum alvum. Radix decocta ſuccum emittit, qui tænias necat, Victoriati pondere. Eadem diſcocta in aqua, quas Lycium, præſtat utilitates.

LXI. Eſt & ſilveſtre Punicum a ſimilitudine appellatum. Ejus radices rubro cortice denarii pondere ex vino potæ ſomnos faciunt. Semine poto, aqua quæ ſubierit cutem, ſiccatur. Mali Punici corticis fumo culices fugantur.

LXII. Pirorum omnium cibus etiam valentibus oneroſus, ægris quoque vini modo negatur. Decocta eadem mire ſalubria & grata, præcipue Cru-

ſtumina. Quæcunque vero cum melle decocta, ſtomachum adjuvant. Fiunt cataplaſmata e piris, ad diſcutienda corporum vitia: & decocto eorum ad duritias utuntur. Ipſa adverſantur boletis atque fungis, pelluntque pondere & pugnante ſucco. Pirum ſilveſtre tardiſſime matureſcit. Conciditur, ſuſpenſumque ſiccatur ad ſiſtendam alvum: quod & decoctum ejus potu præſtat. Decoquuntur & folia cum pomo ad eoſdem uſus. Pirorum ligni cinis contra fungos efficacius proficit. Mala piraque portatu jumentis mire gravia ſunt vel pauca. Remedio ajunt eſſe, ſi prius edenda dentur aliqua, aut utique oſtendantur.

LXIII. Fici ſuccus lacteus, aceti naturam habet. Itaque coaguli modo lac contrahit. Excipitur ante maturitatem pomi, & in umbra ſiccatur ad aperienda hulcera, cienda menſtrua appoſitu cum luteo ovi, aut potu cum amylo. Podagris illinitur cum farina Græci fœni & aceto. Pilos quoque detrahit, palpebrarumque ſcabiem emendat: item lichenas & pſoras. Alvum ſolvit. Lactis ficulni natura adverſatur crabronum, veſparumque, & ſimilium venenis, privatim ſcorpionum. Idem cum axungia verrucas tollit. Folia, & quæ non maturuere fici, ſtrumis illinuntur, omnibuſque quæ emollienda ſint, diſcutiendave. Præſtant hoc & per ſe folia. Et alii uſus eorum, tanquam in fricando lichene, & alopeciis, & quæcunque exhulcerari opus ſit. Et adverſus canis morſus ramorum teneri cauliculi cuti imponuntur. Iidem cum melle hulceribus, quæ ceria vocantur, illinuntur. Extra-

hunt infracta oſſa cum papaveris ſilveſtris foliis. Canum rabioſorum morſus folio trito ex aceto reſtringunt. E nigra ficu candidi cauliculi illinuntur ſurunculis, muris aranei morſibus cum cera. Cinis earum e foliis, gangrænis, conſumendiſque quæ excreſcunt.

Fici maturæ urinam cient, alvum ſolvunt, ſudorem movent, papulaſque. Ob id autumno inſalubres, quoniam ſudantia hujus cibi opera corpora perfrigeſcunt. Nec ſtomacho utiles, ſed ad breve tempus: & voci contrariæ intelliguntur. Noviſſimæ ſalubriores, quam primæ: medicatæ vero nunquam. Juvenum vires augent: ſenibus meliorem valetudinem faciunt, minuſque rugarum. Sitim ſedant: calorem refrigerant. Ob id non negandæ in febribus conſtrictis, quas ſtegnas vocant.

Siccæ fici ſtomachum lædunt: gutturi & faucibus magnifice utiles. Natura his excalfaciendi. Sitim afferunt. Alvum molliunt, rheumatiſmis ejus, & ſtomacho contrariæ. Veſicæ ſemper utiles, & anhelatoribus, ac ſuſpirioſis. Item jocinerum, renum, lienum vitiis. Corpus & vires adjuvant: ob id ante athletæ hoc cibo paſcebantur: Pythagoras exercitator, primus ad carnes eos tranſtulit. Recolligenti ſe a longa valetudine utiliſſimæ. Item comitialibus, & hydropicis, omnibuſque, quæ maturanda aut diſcutienda ſunt, imponuntur: efficacius calce aut nitro admixto. Coctæ cum hyſſopo pectus purgant, pituitam, tuſſim veterem. Cum vino autem ad ſedem, & tumores maxillarum. Ad furunculos, panos, parotidas, decoctæ illinuntur.

Utile & decocto earum fovere feminas. Decoctæ quoque eædem cum fœno Græco utiles ſunt pleuriticis & peripneumonicis. Cum ruta coctæ torminibus proſunt. Tibiarum hulceribus cum æris flore. Pterygiis cum Punico malo. Ambuſtis, pernionibus, cum cera. Hydropicis coctæ in vino, & cum abſinthio & farina hordeacea, nitro addito. Manducatæ alvum ſiſtunt. Scorpionum ictibus cum ſale tritæ illinuntur. Carbunculos extrahunt in vino coctæ & impoſitæ. Carcinomati, ſi ſine hulcere eſt, quam pinguiſſimam ficum imponi, pæne ſingulare remedium eſt: item phagedænæ.

Cinis non ex alia arbore acrior: purgat, conglutinat, replet, adſtringit. Bibitur & ad diſcutiendum ſanguinem concretum. Item percuſſis, præcipitatis, convulſis, ruptis, cyathis ſingulis aquæ & olei. Datur tetanicis & ſpaſticis: item potus vel infuſus cœliacis, & dyſentericis. Et ſi quis eo cum oleo perungatur, excalfacit. Idem cum cera & roſaceo ſubactus, ambuſtis cicatricem tenuiſſimam obducit. Luſcioſos ex oleo illitus emendat, dentiumque vitia crebro fricatu. Produnt etiam, ſi quis inclinata arbore, ſupino ore aliquem nodum ejus morſu abſtulerit, nullo vidente, atque cum aluta illigatum licio e collo ſuſpenderit, ſtrumas & parotidas diſcuti. Cortex tritus cum oleo, ventris hulcera ſanat. Crudæ groſſi verrucas & thymos, nitro farinaque additis tollunt. Spodii vicem exhibet fruticum a radice exeuntium cinis. Bis toſtus adjecto pſimmythio digeritur in paſtillos, ad hulcera oculorum & ſcabritiam.

LXIV. Caprificus etiamnum multo efficacior fico. Lactis minus habet: ſurculo quoque ejus lac coagulatur in caſeum. Exceptum id coactumque in duritiam, ſuavitatem carnibus affert. Fricatur diluto ex aceto. Miſcetur exhulceratoriis medicamentis. Alvum ſolvit: vulvam cum amylo aperit. Pota menſes ciet cum luteo ovi. Podagricis cum farina Græci fœni illinitur. Lepras, pſoras, lichenas, lentigines expurgat: item venenatorum ictus, & canis morſus. Dentium quoque dolori hic ſuccus appoſitus in lana prodeſt, aut in cava eorum additus. Cauliculi & folia, admixto ervo, contra marinorum venena proſunt. Adjicitur & vinum. Bubulas carnes additi caules magno ligni compendio percoquunt. Groſſi illitæ ſtrumas, & omnem collectionem emolliunt, & diſcutiunt. Aliquatenus & folia. Quæ molliſſima ſunt ex his, cum aceto hulcera manantia, & epinyctidas, & furfures ſanant. Cum melle foliis ceria ſanant, & canis morſus. Recentes cum vino, phagedænas. Cum papaveris foliis oſſa extrahunt. Groſſi caprifici inflationes diſcutiunt ſuffitu. Reſiſtunt & ſanguini taurino poto, & pſimmythio, & lacti coagulato potæ. Item in aqua decoctæ atque illitæ parotidas ſanant. Cauliculi aut groſſi ejus quam minutiſſimæ ad ſcorpionum ictus e vino bibuntur. Lac quoque inſtillatur plagæ, & folia imponuntur. Item adverſus murem araneum. Cauliculorum cinis uvam faucium ſedat. Arboris ipſius cinis ex melle, rhagadia. Radix defervefacta in vino, dentium dolores. Hiberna caprificus in aceto cocta &

trita, impetigines tollit. Illinuntur ramenta rami ſine cortice quam minutiſſima ad ſcobis modum. Caprifico quoque medicinæ unius miraculum additur. Corticem ejus impubeſcentem puer impubis ſi defracto ramo detrahat dentibus, medullam ipſam adalligatam ante Solis ortum, prohibere ſtrumas. Caprificus tauros quamlibet feroces, collo eorum circumdata, in tantum mirabili natura compeſcit, ut immobiles præſtet.

LXV. Herba quoque, quam Græci erineon vocant, reddenda in hoc loco propter gentilitatem. Palmum alta eſt, cauliculis quinis fere, ocimi ſimilitudine, flos candidus, ſemen nigrum, parvum: tritum cum melle Attico, oculorum epiphoris medetur: utcunque autem decerpta manat lacte multo & dulci. Herba perquam utilis aurium dolori, nitri exiguo addito. Folia reſiſtunt venenis.

LXVI. Pruni folia decocta tonſillis, gingivis: uvæ proſunt in vino, decocto eo ſubinde ore colluto. Ipſa pruna alvum molliunt, ſtomacho non utiliſſima, ſed brevi momento.

LXVII. Utiliora Perſica, ſuccuſque eorum, etiamnum in vino aut in aceto expreſſus. Nec eſt alius eis pomis innocentior cibus. Nuſquam minus odoris, ſucci plus, qui tamen ſitim ſtimulet. Folia ejus trita illita, hæmorrhagiam ſiſtunt. Nuclei Perſicorum cum oleo & aceto, capitis doloribus illinuntur.

LXVIII. Silveſtrium quidem prunorum baccæ, vel e radice cortex, in vino auſtero ſi decoquantur, ita ut trieus ex hemina ſuperſit, alvum &

tormina ſiſtunt. Satis eſt ſingulos cyathos decocti ſumi.

LXIX. Et in iis, & ſativis prunis eſt limus arborum, quem Græci lichena appellant, rhagadiis & condylomatis mire utilis.

LXX. Mora in Ægypto & Cypro ſui generis, ut diximus, largo ſucco abundant, ſummo cortice deſquamato: altiore plaga ſiccantur, mirabili natura. Succus adverſatur venenis ſerpentium, prodeſt dyſentericis, diſcutit panos, omneſque collectiones: vulnera conglutinat, capitis dolores ſedat, item aurium: ſplenicis bibitur atque illinitur: & contra perfrictiones. Celerrime teredinem ſentit. Neque apud nos ſucco uſus minor. Adverſatur aconito & araneis, in vino potus. Alvum ſolvit: pituitas, tæniaſque, & ſimilia ventris animalia extrahit. Hoc idem præſtat & cortex tritus. Folia tingunt capillum cum fici nigræ & vitis corticibus ſimul coctis in aqua cæleſti. Pomi ipſius ſuccus alvum ſolvit protinus. Ipſa poma ad præſens ſtomacho utilia, refrigerant, ſitim faciunt. Si non ſuperveniat alius cibus, intumeſcunt. Ex immaturis ſuccus ſiſtit alvum: veluti animalis alicujus, in hac arbore obſervandis miraculis, quæ in natura ejus diximus.

LXXI. Fit ex pomo panchreſtos ſtomatice, eadem arteriace appellata, hoc modo: Sextarii tres ſucci e pomo, leni vapore ad craſſitudinem mellis rediguntur. Poſt additur omphacii aridi pondus X duorum, aut myrrhæ X unius, croci X unius. Hæc ſimul trita miſcentur decocto. Neque eſt aliud

oris, arteriæ, uvæ, ſtomachi, jucundius remedium. Fit & alio modo: ſucci ſextarii duo, mellis Attici ſextarius, decoquuntur, ut ſupra diximus.

Mira ſunt præterea quæ produntur. Mori germinatione, priuſquam folia exeant, ſiniſtra decerpi jubentur futura poma: ricinos Græci vocant. Hi terram ſi non attigere, ſanguinem ſiſtunt adalligati, ſive ex vulnere fluat, ſive ore, ſive naribus, ſive hæmorrhoidis: ad hoc ſervantur repoſiti. Idem præſtare & ramus dicitur Luna plena defractus, incipiens fructum habere, ſi terram non attigerit, privatim mulieribus adalligatus lacerto, contra abundantiam menſium. Hoc & quocunque tempore ab ipſis decerptum, ita ut terram non attingat, adalligatumque exiſtimant præſtare. Folia mori trita, aut arida decocta, ſerpentium ictibus imponuntur. Ad idemque potu proficitur. Scorpionibus adverſatur e radice corticis ſuccus, ex vino aut poſca potus.

Reddenda eſt & antiquorum compoſitio. Succum expreſſum pomi maturi immaturique mixtum, coquebant in vaſe æreo ad mellis craſſitudinem. Aliqui myrrha adjecta & cupreſſo præduratum ad Solem torrebant, permiſcentes ſpatha ter die. Hæc erat ſtomatice, qua & vulnera ad cicatricem perducebant. Alia ratio: Succum ſiccato exprimebant pomo, multum ſapori obſoniorum conferente. In medicina vero contra nomas, & pectoris pituitas, & ubicunque opus eſſet adſtringi viſcera. Dentes quoque colluebant eo. Tertium genus, ſucci foliis & radice decoctis ad ambuſta ex oleo illinenda.

Imponuntur & per ſe folia. Radix per meſſes inciſa ſuccum dat aptiſſimum dentium dolori, collectionibuſque, & ſuppurationibus. Alvum purgat. Folia mori in urina madefacta, pilum coriis detrahunt.

LXXII. Ceraſa alvum molliunt, ſtomacho inutilia: eadem ſiccata alvum ſiſtunt, urinam cient. Invenio apud auctores, ſi quis matutino roſcida cum ſuis nucleis devoret, in tantum levari alvum, ut pedes morbo liberentur.

LXXIII. Meſpila exceptis ſetaniis, quæ malo propiorem vim habent, reliqua adſtringunt ſtomachum, ſiſtuntque alvum. Item ſorba ſicca: nam recentia ſtomacho & alvo citæ proſunt.

LXXIV. Nuces pineæ, quæ reſinam habent, contuſæ leviter, additis in ſingulas ſextariis aquæ ad dimidium decoctæ, ſanguinis exſcreationi medentur, ita ut cyathi bini bibantur ex eo. Corticis e pino in vino decoctum contra tormina datur. Nuclei nucis pineæ ſitim ſedant, & acrimoniam ſtomachi roſioneſque, & contrarios humores conſiſtentes ibi: & infirmitatem virium roborant, renibus, & veſicæ utiles. Fauces videntur exaſperare, & tuſſim. Bilem pellunt poti ex aqua, aut vino, aut paſſo, aut balanorum decocto. Miſcetur his contra vehementiores ſtomachi roſiones cucumeris ſemen, & ſuccus porcilacæ. Item ad veſicæ hulcera & renes, quoniam & urinam cient.

LXXV. Amygdalæ amaræ radicum decoctum cutem in facie corrigit, coloremque hilariorem fa-

cit. Nuces ipſæ ſomnum faciunt, & aviditatem. Urinam & menſes cient. Capitis dolori illinuntur, maximeque in febri: ſi ab ebrietate, ex aceto & roſaceo & aquæ ſextario. Et ſanguinem ſiſtunt, cum amylo & menta. Lethargicis, & comitialibus proſunt. Capite perunćto epinyćtidas ſanant: e vino vetere hulcera putreſcentia. Canum morſus cum melle. Et furfures ex facie, ante fotu præparata. Item jocineris & renum dolores ex aqua potæ: & ſæpe ex ecligmate cum reſina terebinthina. Calculoſis & difficili urinæ in paſſo: & ad purgandam cutem in aqua mulſa tritæ, ſunt efficaces. Proſunt ecligmate jocineri, tuſſi, & colo, cum elelifphaco modice addito. In melle ſumitur nucis avellanæ magnitudo. Ajunt, quinis fere præſumtis ebrietatem non ſentire potores: vulpeſque, ſi ederint eas, nec contigat e vicino aquam lambere, mori. Minus valent in remediis dulces, & hæ tamen purgant, & urinam cient. Recentes ſtomachum implent.

LXXVI. Nucibus Græcis cum abſinthii ſemine ex aceto ſumtis, morbus regius ſanari dicitur: item illitis per ſe vitia ſedis, & privatim condylomata. Item tuſſis, & ſanguinis rejećtio.

LXXVII. Nuces juglandes Græci a capitis gravedine appellavere. Etenim arborum ipſarum foliorumque vires in cerebrum penetrant: hoc minore tormento, & in cibis, nuclei faciunt. Sunt autem recentes jucundiores, ſiccæ unguinoſiores, & ſtomacho inutiles, difficiles concoćtu, dolorem capitis inferentes, tuſſientibus inimicæ, & vomi-

turis jejunis: aptæ in teneſmo ſolo: trahunt enim pituitam. Eædem præſumtæ venena hebetant: item anginam cum ruta & oleo. Item adverſantur cæpis, leniuntque earum ſaporem. Aurium inflammationi imponuntur cum mellis exiguo. Item cum ruta mammis, & luxatis. Cum cæpa autem & ſale & melle, canis hominiſque morſui. Putamine nucis juglandis, dens cavus inuritur. Putamen combuſtum tritumque in oleo aut vino, infantium capite perunćto, nutrit capillum: & ad alopecias eo ſic utuntur. Quo plures nuces quis ederit, hoc facilius tineas pellit. Quæ perveteres ſunt nuces, gangrænis & carbunculis medentur: item ſugillatis: cortex juglandium, lichenum vitio, & dyſentericis. Folia trita cum aceto, aurium dolori. In ſanćtuariis Mithridatis maximi regis devićti, Cn. Pompejus invenit in peculiari commentario ipſius manu compoſitionem antidoti, e duabus nucibus ſiccis, item ficis totidem, & rutæ foliis viginti ſimul tritis, addito ſalis grano: & qui hoc jejunus ſumat, nullum venenum nociturum illo die. Contra rabioſi quoque canis morſum, nuclei a jejuno homine commanducati illitique præſenti remedio eſſe dicuntur.

LXXVIII. Nuces avellanæ capitis dolorem faciunt, inflationem ſtomachi: & pinguitudini corporis conferunt, plus quam ſit veriſimile. Toſtæ & deſtillationi medentur. Tuſſi quoque veteri tritæ, & in aqua mulſa potæ. Quidam adjiciunt grana piperis, alii e paſſo bibunt. Piſtacia eoſdem uſus & effećtus habent, quos pinei nuclei, præter-

que ad ſerpentium ictus, ſive edantur, ſive bibantur.

Caſtaneæ vehementer ſiſtunt ſtomachi & ventris fluxiones, alvum cient, ſanguinem exſcreantibus proſunt, carnes alunt.

LXXIX. Siliquæ recentes, ſtomacho inutiles, alvum ſolvunt. Eædem ſiccatæ ſiſtunt, ſtomachoque utiliores fiunt. Urinam cient. Syriacas in dolore ſtomachi ternas in aquæ ſextariis decoquunt quidam ad dimidium, eumque ſuccum bibunt. Sudor virgæ corni arboris lamina ferrea candente exceptus, non contingente ligno, illitaque inde ferrugo, incipientes lichenas ſanat. Arbutus ſive unedo, fructum fert difficilem concoctioni, & ſtomacho inutilem.

LXXX. Laurus excalfactoriam naturam habet, & foliis, & cortice, & baccis: itaque decoctum ex his, maxime e foliis, prodeſſe vulvis & veſicis convenit. Illita vero veſparum, crabronumque, & apium, item ſerpentium venenis reſiſtunt, maxime ſepis, dipſadis, & viperæ. Proſunt & menſibus feminarum cum oleo cocta. Cum polenta autem, quæ tenera ſunt trita, ad inflammationes oculorum: cum ruta, teſtium: cum roſaceo, capitis dolores, aut cum irino. Quin & commanducata atque devorata per triduum terna, liberant a tuſſi. Eadem proſunt ſuſpiriis trita cum melle. Cortex radicis cavendus gravidis. Ipſa radix calculos rumpit, jocineri prodeſt tribus obolis in vino odorato pota. Folia pota vomitiones movent. Baccæ menſes trahunt appoſitæ tritæ, vel

potæ. Tuſſim veterem & orthopnœam ſanant binæ, detracto cortice in vino potæ. Si & febris ſit, ex aqua, aut ecligmate ex aqua mulſa, aut ex paſſo decoctæ. Proſunt & phthiſicis eodem modo, & omnibus thoracis rheumatiſmis. Nam & concoquunt pituitam & extrahunt. Adverſus ſcorpiones quaternæ ex vino bibuntur. Epinyctidas ex oleo illitæ, & lentigines, & hulcera manantia, & hulcera oris, & furfures. Cutis pruriginem ſuccus baccarum emendat, & phthiriaſin. Aurium dolori & gravitati inſtillatur, cum vino vetere & roſaceo. Perunctos eo fugiunt venenata omnia. Prodeſt contra ictus & potus, maxime autem ejus laurus, quæ tenuiora habet folia. Baccæ cum vino ſerpentibus, & ſcorpionibus, & araneis reſiſtunt. Ex oleo & aceto illinuntur & lieni, & jocineri: gangrænis cum melle. Et in fatigatione etiam aut perfrictione ſucco eo perungi, nitro adjecto, prodeſt. Sunt qui celeritati partus multum conferre putent radicem, acetabuli menſura in aqua potam: efficacius recentem, quam aridam. Quidam adverſus ſcorpionum ictus, decem baccas dari jubent potui. Item & in remedio uvæ jacentis, quadrantem pondo baccarum, foliorumve, decoqui in aquæ ſextariis tribus ad tertias, eamque calidam gargarizare: & in capitis dolore, impari numero baccas cum oleo conterere, & calfacere.

Laurus Delphicæ folia trita olfactaque ſubinde, peſtilentiæ contagia prohibent: tanto magis ſi & urantur. Oleum ex Delphica, ad cerata, acopumque, ad perfrictiones diſcutiendas, nervos laxan-

dos, lateris dolores, febreſque frigidas utile eſt. Item ad aurium dolorem, in mali Punici cortice tepefactum. Folia decocta ad tertias partes aquæ, uvam cohibent gargarizatione: potu alvi dolores, inteſtinorumque. Tenerrima ex his trita in vino, papulas, prurituſque, illita noctibus.

Proxime valent cetera lauri genera. Laurus Alexandrina, ſive Idæa, partus celeres facit, radice pota trium denariorum pondere, in vini dulcis cyathis tribus. Secundas etiam pellit, menſeſque. Eodem modo pota Daphnoides, (ſive his nominibus quæ diximus) ſilveſtris laurus prodeſt: alvum ſolvit, vel recenti folio, vel arido, drachmis tribus cum ſale in hydromelite manducata. Pituitas extrahit: folium & vomitus, ſtomacho inutile. Sic & baccæ quinæ denæ purgationis cauſa ſumuntur.

LXXXI. Myrtus ſativa candida, minus utilis eſt medicinæ, quam nigra. Semen ejus medetur ſanguinem exſcreantibus. Item contra fungos in vino potum. Odorem oris commendat vel pridie commanducatum. Item apud Menandrum Synariſtoſæ hoc edunt. Datur & dyſentericis denarii pondere in vino. Hulcera difficilia in extremitatibus corporis ſanat, cum vino ſubferveſactum. Imponitur lippitudini cum polenta, & cardiacis in mamma ſiniſtra: & contra ſcorpionis ictus in mero: & ad veſicæ vitia, capitis dolores, & ægilopas, antequam ſuppurent: item tumoribus: exemtiſque nucleis in vino vetere tritum eruptionibus pituitæ. Succus ſeminis alvum ſiſtit, urinam ciet. Ad eruptiones

puſularum, pituitæque, cum cerato illinitur: & contra phalangia. Capillum denigrat. Lenius ſucco oleum eſt ex eadem myrto: lenius & vinum, quo nunquam inebriatur. Inveteratum ſiſtit alvum & ſtomachum: tormina ſanat, faſtidium abigit. Foliorum arentium farina ſudores cohibet inſperſa, vel in febri. Utilis & cœliacis, & procidentiæ vulvarum, ſedis vitiis, hulceribus manantibus, igni ſacro fotu, capillis fluentibus, furfuribus: item aliis eruptionibus, ambuſtis. Additur quoque in medicamento, quod liparas vocant, eadem de cauſa qua oleum ex his, efficaciſſimum ad ea quæ in humore ſunt, tanquam in ore & vulva. Folia ipſa fungis adverſantur trita ex vino, cum cera vero articularibus morbis & collectionibus. Eadem in vino decocta dyſentericis & hydropicis potui dantur. Siccantur in farinam, quæ inſpergitur hulceribus, aut hæmorrhagiæ. Purgant & lentigines, pterygia, & paronychias, & epinyctidas, condylomata, teſtes, tetra hulcera: item ambuſta cum cerato. Ad aures purulentas & foliis crematis utuntur, & ſucco, & decocto. Comburuntur & in antidota. Item cauliculi flore decerpti, in novo fictili operto cremati in furno, dein triti ex vino. Et ambuſtis foliorum cinis medetur. Inguen ne intumeſcat ex hulcere, ſatis eſt ſurculum tantum myrti habere ſecum, non ferro nec terra contactum.

LXXXII. Myrtidanum diximus quomodo fieret. Vulvæ prodeſt, appoſitu, fotu, & illitu. Multo efficacius & cortice, & folio, & ſemine. Exprimitur & foliis ſuccus molliſſimis in pila tuſis, affuſo

paulatim vino auſtero, alias aqua cæleſti: atque ita expreſſo utuntur ad oris ſediſque hulcera, vulvæ, & ventris: capillorum nigritiam, malarum perfuſiones, purgationes lentiginum, & ubi conſtringendum aliquid eſt.

LXXXIII. Myrtus ſilveſtris, ſive oxymyrſine, ſive chamæmyrſine, baccis rubentibus & brevitate a ſativa diſtat. Radix ejus in honore eſt, decocta vino, ad renum dolores pota, & difficili urinæ, præcipueque craſſæ, & graveolenti: morbo regio, & vulvarum purgationi trita cum vino. Cauliculi quoque incipientes aſparagorum modo in cibo ſumti, & in cinere cocti. Semen cum vino potum, aut oleo, aut aceto, calculos frangit. Item in aceto & roſaceo tritum, capitis dolores ſedat: & potum, morbum regium. Caſtor oxymyrſinen myrti foliis acutis, ex qua fiunt ruri ſcopæ, ruſcum vocavit, ad eoſdem uſus. Et hactenus habent ſe medicinæ urbanarum arborum. Tranſeamus ad ſilveſtres.

C. PLINII SECUNDI
NATURALIS
HISTORIAE
LIBER XXIV.

C. PLINII SECUNDI
NATURALIS HISTORIAE
LIBER XXIV.

I. NE ſilvæ quidem, horridiorque naturæ facies, medicinis carent, ſacra illa parente rerum omnium, nuſquam non remedia diſponente homini, ut medicina fieret etiam ſolitudo ipſa: ſed ad ſingula illius diſcordiæ atque concordiæ miraculis occurſantibus. Quercus & olea tam pertinaci odio diſſident, ut altera in alterius ſcrobe depactæ moriantur: quercus vero & juxta nucem juglandem. Pernicialia & braſſicæ cum vite odia: ipſum olus, quo vitis fugatur, adverſum cyclamino & origano areſcit. Quin & annoſas jam, & quæ ſternantur arbores, difficilius cædi, ac celerius inareſcere tradunt, ſi prius manu, quam ferro, attingantur. Pomorum onera a jumentis ſtatim ſentiri: ac niſi prius oſtendantur his, quamvis pauca portent, ſudare illico. Ferulæ aſinis gratiſſimo ſunt in pabulo, ceteris vero jumentis præſentaneo veneno: qua de cauſa id animal Libero Patri aſſignatur, cui & ferula. Surdis etiam rerum ſua cuique ſunt venena, ac minimis quoque. Philyra coci & polline nimium ſalem cibi eximunt. Prædulcium faſtidium ſal temperat. Nitroſæ aut amaræ aquæ, polenta addita mitigantur, ut intra duas horas bibi poſſint.

Qua de cauſa & in ſaccos vinarios additur polenta. Similis vis Rhodiæ cretæ, & argillæ noſtrati. Concordia valent, cum pix oleo extrahitur, quando utrumque pinguis naturæ eſt. Oleum ſolum calci miſcetur, quando utrumque aquas odit. Gummi aceto facilius eluitur, atramentum aqua. Innumera præterea alia, quæ ſuis locis dicentur aſſidue.

Hinc nata medicina. Hæc ſola naturæ placuerat eſſe remedia parata vulgo, inventu facilia, ac ſine impendio, & quibus vivimus. Poſtea fraudes hominum & ingeniorum capturæ officinas invenere iſtas, in quibus ſua cuique homini venalis promittitur vita. Statim compoſitiones & mixturæ inexplicabiles decantantur. Arabia atque India in medio æſtimantur: hulcerique parvo medicina a Rubro mari imputatur; cum remedia vera quotidie pauperrimus quiſque cœnet. Nam ſi ex horto petantur, aut herba vel frutex quæratur, nulla artium vilior fiat. Ita eſt profecto, magnitudo populi Romani perdidit ritus, vincendoque victi ſumus. Paremus externis, & una artium Imperatoribus quoque imperaveruntt. Verum de his alias plura.

II. Loton herbam, itemque Ægyptiam eodem nomine, alias & Syrticam arborem, diximus ſuis locis. Hæc lotos, quæ faba Græca appellatur a noſtris, alvum baccis ſiſtit. Ramenta ligni decocta in vino proſunt dyſentericis, menſtruis, vertigini, comitialibus. Cohibent & capillum. Mirum, his ramentis nihil eſſe amarius, fructuque dulcius. Fit & e ſcobe ejus medicamentum, ex aqua myrti

decocta, ſubacta, & diviſa in paſtillos, dyſentericis utiliſſimum, pondere Victoriati cum aquæ cyathis tribus.

III. Glans intrita duritias, quas cacoethes vocant, cum ſalſa axungia ſanat. Vehementiora ſunt ligna, & in omnibus cortex ipſe, corticique tunica ſubjecta. Hæc decocta juvat cœliacos. Dyſentericis etiam illinitur, vel ipſa glans. Eademque reſiſtit ſerpentium ictibus, rheumatiſmis, ſuppurationibus. Folia, & baccæ, vel cortex, vel ſuccus decocti proſunt contra toxica. Cortex illinitur decoctus lacte vaccino, ſerpentis plagæ. Datur & ex vino dyſentericis. Eadem & ilici vis.

IV. Coccum ilicis, vulneribus recentibus ex aceto imponitur. Epiphoris ex aqua, & oculis ſuffuſis ſanguine, inſtillatur. Eſt autem genus ex eo in Attica fere & Aſia naſcens, celerrime in vermiculum ſe mutans, quod ideo ſcolecion vocant, improbantque. Principalia ejus genera diximus.

V. Nec pauciora gallæ genera fecimus, ſolidam, perforatam: item albam, nigram, majorem, minorem. Vis omnium ſimilis. Optima Commagena. Excreſcentia in corpore tollunt. Proſunt gingivis, uvæ, oris exhulcerationi. Crematæ & in vino exſtinctæ, cœliacis, dyſentericis illinuntur. Paronychiis ex melle, & unguibus ſcabris, pterygiis, hulceribus manantibus, condylomatis, vulneribus quæ phagedænica vocantur. In vino autem decoctæ auribus inſtillantur, oculis illinuntur: adverſus eruptiones, & panos cum aceto. Nucleus commandu-

catus dentium dolorem ſedat: item intertrigines, & ambuſta. Immaturæ ex his ex aceto potæ, lienem conſumunt. Eædem crematæ, & aceto ſalſo exſtinctæ, menſes ſiſtunt, vulvaſque procidentes fotu. Omnis capillos denigrat.

VI. Viſcum e robore præcipuum diximus haberi, & quo conficeretur modo. Quidam contuſum in aqua decoquunt, donec innatet. Quidam commanducantes acinos, exſpuunt cortices. Optimum eſt, quod ſine cortice eſt, quodque leviſſimum, extra fulvum, intus porraceum, quo nihil eſt glutinoſius. Emollit, diſcutit tumores, ſiccat ſtrumas. Cum reſina & cera panos mitigat omnis generis. Quidam & galbanum adjiciunt, pari pondere ſingulorum: eoque modo & ad vulnera utuntur. Unguium ſcabritias expolit, ſi ſeptenis diebus ſolvantur, nitroque colluantur. Quidam id religione efficacius fieri putant, prima Luna collectum e robore ſine ferro. Si terram non attigit, comitialibus mederi. Conceptum feminarum adjuvare, ſi omnino ſecum habeant. Hulcera commanducato impoſitoque efficaciſſime ſanari.

VII. Roboris pilulæ ex adipe urſino alopecias capillo replent. Cerri folia, & cortex, & glans, ſiccat collectiones ſuppurationeſque: fluxiones ſiſtit. Torpentes membrorum partes corroborat decoctum ejus fotu: cui & inſidere expedit, ſiccandis adſtringendiſve partibus. Radix cerri adverſatur ſcorpionibus.

VIII. Suberis cortex tritus, ex aqua calida potus, ſanguinem fluentem ex utralibet parte ſiſtit.

Ejuſdem cinis ex vino calido, ſanguinem exſcreantibus magnopere laudatur.

IX. Fagi folia manducantur in gingivarum labiorumque vitiis. Calculis glandis fagineæ cinis illinitur: item cum melle alopeciis.

X. Cupreſſi folia trita ſerpentium ictibus imponuntur: & capiti cum polenta, ſi a Sole doleat: item ramici: qua de cauſa & bibuntur. Teſtium quoque tumori cum cera illinuntur. Capillum denigrant ex aceto. Eadem trita cum duabus partibus panis mollis, & e vino ammineo ſubacta, pedum ac nervorum dolores ſedant. Pilulæ adverſus ſerpentium ictus bibuntur, aut ſi ejiciatur ſanguis: collectionibus illinuntur. Ramici quoque teneræ tuſæ cum axungia & lomento proſunt. Bibuntur ex eadem cauſa. Parotidi & ſtrumæ cum farina imponuntur. Exprimitur ſuccus tuſis cum ſemine, qui mixtus oleo caliginem oculorum aufert. Item Victoriati pondere in vino potus illituſque, cum fico ſicca pingui, exemtis granis, vitia teſtium ſanat, tumores diſcutit: & cum fermento ſtrumas. Radix cum foliis trita potaque, veſicæ & ſtranguriæ medetur: & contra phalangia. Ramenta pota menſes cient, ſcorpionum ictibus adverſantur.

XI. Cedrus magna, quam cedrelaten vocant, dat picem, quæ cedria vocatur, dentium doloribus utiliſſimam. Frangit enim eos & extrahit: dolores ſedat. Cedri ſuccus ex ea quomodo fieret, diximus, magni ad lumina uſus, ni capiti dolorem inferret. Defuncta corpora incorrupta ævis ſervat, viventia corrumpit: mira differentia, cum vitam

auferat ſpirantibus, defunctiſque pro vita ſit. Veſtes quoque corrumpit, & animalia necat. Ob hoc non cenſeam in anginis hoc remedio utendum: neque in cruditatibus, quod ſuaſere aliqui, guſtu. Dentes quoque colluere ex aceto in dolore timuerim, vel gravitati aut vermibus aurium inſtillare. Portentum eſt, quod tradunt, abortivum fieri in Venere, ante perfuſa virilitate. Phthiriáſes perungere eo non dubitaverim, item porrigines. Suadent & contra venenum leporis marini bibere in paſſo. Facilius in elephantiaſi illinatur. Et hulcera ſordida & excreſcentia in iis auctores quidam, & oculorum albugines caliginesſque inunxere eo: & contra pulmonis hulcera cyathum ejus ſorbere juſſerunt: item adverſus tænias. Fit ex eo & oleum, quod piſſelæon vocant, vehementioris ad omnia eadem uſus. Cedri ſcobe ſerpentes fugari certum eſt: item baccis tritis cum oleo, ſi qui perungantur.

XII. Cedrides, hoc eſt, fructus cedri, tuſſim ſanant, urinam cient, alvum ſiſtunt: utiles ruptis, convulſis, ſpaſticis, ſtranguriæ, vulvis, admoti: contra lepores marinos, eademque quæ ſupra: collectionibus, inflammationibuſque.

XIII. De galbano diximus. Neque humidum neque aridum probatur, ſed quale docuimus. Per ſe bibitur ad tuſſim veterem, ſuſpiria, rupta, convulſa. Imponitur iſchiadicis, lateris doloribus, panis, furunculis, corpori ab oſſibus recedenti, ſtrumis, articulorum nodis, dentium quoque doloribus. Illinitur & cum melle capitis hulceribus. Pu-

rulentis infunditur auribus cum roſaceo, aut nardo. Odore comitialibus ſubvenit, & vulva ſtrangulante, & in ſtomachi defectu. Abortus non exeuntes trahit appoſitu vel ſuffitu: item ramis ellebori circumlitum atque ſubjectum. Serpentes nidore urentium fugari diximus. Fugiunt & perunctos galbano, Medetur & a ſcorpione percuſſis. Bibitur & in difficili partu fabæ magnitudine in vini cyatho: vulvaſque converſas corrigit. Cum myrrha autem & in vino mortuos partus extrahit. Adverſatur & venenis, maxime toxicis, cum myrrha, & in vino. Serpentes oleo & ſpondylio mixto tactu necat. Nocere urinæ exiſtimatur.

XIV. Similis Hammoniaci natura atque lacrimæ, probandæ, ut diximus: mollit, calefacit, diſcutit, diſſolvit. Claritati viſus in collyriis convenit. Pruritum, cicatrices, albugines oculorum tollit. Dentium dolores ſedat, efficacius accenſum. Prodeſt dyſpnoicis, pleuriticis, pulmonibus, veſicis, urinæ cruentæ, lieni, iſchiadicis potum. Sic & alvum ſolvit. Articulis & podagræ cum pari pondere picis aut ceræ & roſaceo coctum. Maturat panos, extrahit clavos cum melle. Sic & duritias emollit. Lieni cum aceto & cera Cypria, vel roſaceo, efficaciſſime imponitur. Laſſitudines perungi cum aceto & oleo, exiguoque nitro, utile eſt.

XV. Et ſtyracis naturam in peregrinis arboribus expoſuimus. Placet præter illa quæ diximus, maxime pinguis, purus, albicantibus fragmentis. Medetur tuſſi, faucibus, pectoris vitiis, vulvæ præ-

cluſæ, duritieve laboranti. Ciet menſes potu, appoſitu've, alvum mollit. Invenio potu modico triſtitiam animi reſolvi, largiore contrahi. Sonitus aurium emendat infuſu: ſtrumas illitu, nervorumque nodos. Adverſatur venenis, quæ frigore nocent: ideo & cicutæ.

XVI. Spondylion una demonſtratum, infunditur capitibus phreneticorum, & lethargicorum: item capitis doloribus longis. Cum oleo vetere bibitur, & in jocinerum vitiis, morbo regio, comitialibus, orthopnoicis, vulvarum ſtrangulatione, quibus & ſuffitu prodeſt. Alvum mollit. Illinitur hulceribus ſerpentibus cum ruta. Flos auribus purulentis efficaciter infunditur. Sed ſuccus cum exprimitur, integendus eſt, quoniam mire appetitur a muſcis & ſimilibus. Radix deraſa, & in fiſtulas conjecta, callum earum erodit. Auribus quoque inſtillatur cum ſucco. Datur & ipſa contra morbum regium, & in jocineris vitio, & vulvarum. Capillos criſpos facit peruncto capite.

XVII. Sphagnos, ſive ſphacos, ſive bryon, & in Gallia, ut indicavimus, naſcitur, vulvis decocto inſidentium utilis: item genibus & feminum tumoribus, mixtus naſturtio, & aqua ſalſa tritus. Cum vino autem ac reſina ſicca potus, urinam pellit celerrime. Hydropicos inanit, cum vino & juniperis tritus & potus.

XVIII. Terebinthi folia & radix collectionibus imponuntur. Decoctum eorum ſtomachum firmat. Semen in capitis dolore bibitur in vino, & contra

difficultatem urinæ. Ventrem leniter emollit. Venerem excitat.

XIX. Piceæ, & laricis folia trita, & in aceto decocta, dentium dolori proſunt. Cinis corticum, intertrigini & ambuſtis. Potus alvum ſiſtit, urinam movet. Suffitu vulvas corrigit. Piceæ folia privatim jocineri utilia ſunt, drachmæ pondere in aqua mulſa pota. Silvas eas dumtaxat, quæ picis reſinæque gratia radantur, utiliſſimas eſſe phthiſicis, aut qui longa ægritudine non recolligant vires, ſatis conſtat: & illum cæli aera plus ita, quam navigationem Ægyptiam, proficere, plus quam lactis herbidos per montium æſtiva potus.

XX. Chamæpitys Latine abiga vocatur propter abortus, ab aliis thus terræ: cubitalibus ramis, flore pinus & odore. Altera brevior, & incurvæ ſimilis. Tertia eodem odore, & ideo nomine quoque, parvula, cauliculo craſſitudine digitali, foliis ſcabris, exilibus, albis, in petris naſcens. Omnes herbæ, ſed propter cognationem nominis non differendæ. Proſunt adverſus ſcorpionum ictus. Item jocineri illitæ cum palmis, aut cotoneis. Renibus & veſicæ, decoctum earum cum farina hordeacea. Morbo quoque regio, & urinæ difficultatibus, ex aqua decoctæ bibuntur. Noviſſima contra ſerpentes valet cum melle. Sic & appoſitu vulvas purgat. Sanguinem denſatum extrahit pota. Sudores facit perunctis ea, peculiariter renibus utilis. Fiunt ex ea & hydropicis pilulæ, cum fico alvum trahentes. Lumborum dolorem Victoriati pondere in vino finit, & tuſſim recentem. Mor-

tuos partus, ex aceto cocta, & pota, ejicere protinus dicitur.

XXI. Cum honore & pityuſa ſimili de cauſa dicetur, quam quidam in tithymali genere numerant. Frutex eſt ſimilis piceæ, flore parvo purpureo. Bilem & pituitam per alvum detrahit radix, decocti hemina: aut ſeminis ligula in balanis. Folia in aceto decocta, furfures cutis emendant: mammas quoque mixto rutæ decocto, & tormina, & ſerpentium ictus, & in totum collectiones incipientes.

XXII. Reſinam e ſupra dictis arboribus gigni docuimus, & genera ejus & nationes in ratione vini, ac poſtea in arboribus. Summæ ſpecies duæ: ſicca, & liquida. Sicca e pinu & picea fit: liquida e terebintho, larice, lentiſco, cupreſſo. Nam & eæ ferunt in Aſia & Syria. Falluntur qui eandem putant eſſe, e picea atque larice. Picea enim pinguem, & thuris modo ſuccoſam fundit: larix gracilem, ac mellei liquoris, virus redolentem. Medici liquida raro utuntur, & in ovo fere: e larice propter tuſſim hulceraque viſcerum: nec pinea magnopere in uſu: ceteris non niſi coctis. Et coquendi genera ſatis demonſtravimus.

In arborum differentia placet terebinthina, odoratiſſima atque leviſſima: nationum, Cypria & Syriaca: utraque mellis Attici colore: ſed Cypria carnoſior, ſicciorque. In ſicco genere quærunt ut ſit candida, pura, perlucida. In omni autem, ut montana potius, quam campeſtris: item Aquilonia potius, quam ab alio vento. Reſolvitur reſina ad

vulnerum uſus & malagmata, oleo: in potiones, amygdalis amaris. Natura in medendo contrahere vulnera, purgare, diſcutere collectiones: item pectoris vitia, terebinthina. Illinitur eadem calida membrorum doloribus, ſpaſticiſque in Sole. Illinitur & totis corporibus, mangonum maxime cura, ad gracilitatem emendandam, ſpatiis ita laxantium cutem per ſingula membra, capacioraque ciborum facienda corpora. Proximum locum obtinet e lentiſco. Ineſt ei vis adſtringendi. Movet & ante ceteras urinam. Reliquæ ventrem molliunt, cruda concoquunt, tuſſim veterem ſedant, vulvæ onera extrahunt etiam ſuffitæ. Privatim adverſantur viſco. Panos & ſimilia, cum ſevo taurino & melle ſanant. Palpebras lentiſcina commodiſſime replicat. Fractis quoque utiliſſima, & auribus purulentis: item in pruritu genitalium. Pinea capitis vulneribus optime medetur.

XXIII. Pix quoque unde & quibus conficeretur modis, indicavimus: & ejus duo genera, ſpiſſum, liquidumque. Spiſſarum utiliſſima medicinæ Brutia, quoniam pinguiſſima & reſinoſiſſima utraſque præbet utilitates: ob id magis rutila, quam ceteræ. Id enim quod in hoc adjiciunt, e maſcula arbore meliorem eſſe, non arbitror poſſe intelligi. Picis natura excalfacit, explet. Adverſatur privatim ceraſtæ morſibus cum polenta: item anginæ cum melle, diſtillationibus & ſternutamentis a pituita. Auribus infunditur cum roſaceo: illinitur cum cera. Sanat lichenas, alvum ſolvit, exſcreationes pectoris adjuvat ecligmate, aut illita tonſillis cum melle.

Sic & hulcera purgat, explet. Cum uva paſſa & axungia, carbunculos purgat, & putreſcentia hulcera: quæ vero ſerpunt, cum pineo cortice, aut ſulphure. Phthiſicis etiam cyathi menſura quidam dederunt, & contra veterem tuſſim. Rhagadas ſedis & pedum, panoſque, & ungues ſcabros emendat: vulvæ duritias & converſiones, odore: item lethargicos. Strumas item cum farina hordeacea, & pueri impubis urina decocta ad ſuppurationem perducit. Et ad alopecias ſicca pice utuntur. Ad mulierum mammas Brutia, ex vino ſubfervefacta cum polline farraceo, quam calidiſſimis impoſitis.

XXIV. Liquida pix, oleumque quod piſſelæon vocant, quemadmodum fieret, diximus. Quidam iterum decoquunt, & vocant palimpiſſam. Liquida anginæ perunguntur intus, & uva. Ad aurium dolores, claritatem oculorum, oris circumlitiones, ſuſpirioſos, vulvas, tuſſim veterem, & crebras exſcreationes pectoris, ſpaſmos, tremores, opiſthotonos, paralyſes, nervorum dolores. Præſtantiſſimum ad canum & jumentorum ſcabiem.

XXV. Eſt & piſſaſphaltos, mixta bitumini pice naturaliter ex Apolloniatarum agro. Quidam ipſi miſcent, præcipuum ad ſcabiem pecorum remedium, aut ſi fœtus mammas læſerit. Maturum optimum ex eo, quod cum fervet, innatat.

XXVI. Zopiſſam eradi navibus diximus cera marino ſale macerata. Optima hæc a tirocinio navium. Additur autem in malagmata ad diſcutiendas collectiones.

XXVII. Teda decocta in aceto, dentium dolores efficaciter colluunt.

XXVIII. Lentiſci ex arbore, & ſemen, & cortex, & lacrima, urinam cient, alvum ſiſtunt. Decoctum eorum hulcera quæ ſerpunt, fotu. Illinitur in humidis, & igni ſacro: gingivas colluit. Folia dentibus in dolore atteruntur: mobiles decocto colluuntur. Capillum tingunt. Lacrima ſedis vitiis prodeſt, cum quid ſiccari excalfierive opus ſit. Decoctum & e lacrima ſtomacho utile, ructum & urinam movens: quod & capitis doloribus cum polenta illinitur. Folia tenera oculis inflammatis illinuntur. Item maſtiche lentiſci replicandis palpebris, & ad extendendam cutem in facie, & ſmegmata, adhibetur: & ſanguinem rejicientibus, tuſſi veteri: & ad omnia quæ Hammoniaci vis. Medetur & attritis partibus, ſive oleo e ſemine ejus facto ceræque mixto, ſive foliis, ex oleo decoctis, ſive cum aqua virilia foveantur. Scio Democratem medicum in valetudine Conſidiæ M. Servilii Conſularis filiæ, omnem curationem auſteram recuſantis, diu efficaciter uſum lacte caprarum, quas lentiſco paſcebat.

XXIX. Platani adverſantur veſpertilionibus. Pilulæ earum in vino potæ denariorum quatuor pondere, omnibus ſerpentium & ſcorpionum venenis medentur: item ambuſtis. Tuſæ autem cum aceto acri, magiſque ſcilliti, ſanguinem omnem ſiſtunt. Et lentiginem, & carcinomata, melaniaſque veteres, addito melle emendant. Folia & cortex illinuntur collectionibus & ſuppurationibus, & de-

coctum eorum. Corticis autem in aceto, dentium remedium eſt: foliorum tenerrima in vino albo decocta, oculorum. Lanugo foliorum, & auribus & oculis inutilis. Cinis pilularum ſanat ambuſta igni vel frigore. Cortex e vino ſcorpionum ictus reſtinguit.

XXX. Fraxinus quam vim adverſus ſerpentes haberet, indicavimus. Semen foliis ejus ineſt, quo medentur jocineris & lateris doloribus in vino: aquam quæ ſubit cutem, extrahunt. Corpus obeſum levant onere, ſenſim ad maciem reducentes, iiſdem foliis cum vino tritis ad virium portionem: ita ut puero quinque folia tribus cyathis diluantur, robuſtioribus ſeptem folia, quinis cyathis vini. Non omittendum, ramenta ejus & ſcobem a quibuſdam cavenda prædici.

XXXI. Aceris radix contuſa e vino jocineris doloribus efficaciſſime imponitur.

XXXII. Populi albæ uvarum in unguentis uſum expoſuimus. Cortex potus iſchiadicis & ſtranguriæ prodeſt. Foliorum ſuccus calidus aurium dolori. Virgam populi in manu tenentibus intertrigo non metuatur. Populus nigra efficaciſſima habetur, quæ in Creta naſcitur. Comitialibus ſemen ex aceto utile. Fundit illa & reſinam exiguam, qua utuntur ad malagmata. Folia podagris in aceto decocta imponuntur. Humor e cavis populi nigræ effluens, verrucas, papulaſque ex attritu ortas tollit. Populi ferunt & in foliis guttam, ex qua apes propolim faciunt. Gutta æque propoli ex aqua efficax.

XXXIII. Ulmi & folia, & cortex, & rami, vim

habent ſpiſſandi, & vulnera contrahendi. Corticis utique interior tilia lepras ſedat, & folia ex aceto illita. Corticis denarii pondus potum in hemina aquæ frigidæ alvum purgat, pituitaſque, & aquas privatim trahit. Imponitur & collectionibus lacrima, & vulneribus, & ambuſtis, quæ decocto fovere prodeſt. Humor in folliculis arboris hujus naſcens, cuti nitorem inducit, faciemque gratiorem præſtat. Cauliculi foliorum primi, vino decocti, tumores ſanant, extrahuntque per fiſtulas. Idem præſtant & tiliæ corticis. Multi corticem commanducatum vulneribus utiliſſimum putant: folia trita aqua aſperſa pedum tumori. Humor quoque e medulla, uti diximus, caſtratæ arboris effluens, capillum reddit capiti illitus, defluenteſque continet.

XXXIV. Arbor tilia leniter tuſa ad eadem fere utilis eſt, atque oleaſter. Folia autem tantum in uſu, & ad infantium hulcera in ore commanducata: decocta urinam cient: menſes ſiſtunt illita: ſanguinem pota detrahunt.

XXXV. Sambucus habet alterum genus magis ſilveſtre, quod Græci chamæacten, alii helion vocant, multo brevius. Utriuſque decoctum in vino veteri foliorum, vel ſeminis, vel radicis, ad cyathos binos potum, ſtomacho inutile eſt, alvo detrahens aquam. Refrigerat etiam inflammationem, maxime recentis ambuſti: & canis morſum cum polenta molliſſimis foliorum illitis. Succus cerebri collectiones, privatimque membranæ, quæ circa cerebrum eſt, lenit infuſus. Acini ejus infir-

miores, quam reliqua, tingunt capillum. Poti acetabuli menſura, urinam movent. Foliorum molliſſima ex oleo & ſale eduntur, ad pituitam bilemque detrahendam. Ad omnia efficacior, quæ minor. Radicis ejus in vino decoctæ duo cyathi poti, hydropicos exinaniunt: vulvas emolliunt, has & foliorum decoctum inſidentium. Caules teneri mitioris ſambuci, in patinis cocti, alvum ſolvunt. Reſiſtunt folia & ſerpentium ictibus in vino pota. Podagricis cum ſevo hircino vehementer proſunt cauliculi illiti. Iidemque in aqua macerantur, ut ea ſparſa pulices necentur. Foliorum decocto ſi locus ſpargatur, muſcæ necantur. Boa appellatur morbus papularum, cum rubent corpora: ſambuci ramo verberatur. Cortex interior tritus, ex vino albo potus, alvum ſolvit.

XXXVI. Juniperus vel ante cetera omnia excalfacit, extenuat, cedro aſſimilis. Et ejus duo genera: altera major, altera minor. Utraque accenſa ſerpentes fugat. Semen ſtomachi, pectoris, lacteris doloribus utile. Inflationes algoreſque diſcutit: tuſſes concoquit & duritias. Illitum tumores ſiſtit: item alvum, baccis ex vino nigro potis: item ventris tumores illitis. Miſcetur & antidotis oxyporis. Urinas ciet. Illinitur & oculis in epiphoris. Datur convulſis, ruptis, torminibus, vulvis, iſchiadicis cum vino albo potum pilulis quaternis, aut decoctis viginti in vino. Sunt qui & perungant corpus e ſemine ejus in ſerpentium metu.

XXXVII. Salicis fructus ante maturitatem in

araneam abit: ſed ſi prius colligatur, ſanguinem rejicientibus prodeſt. Corticis e ramis primis cinis, clavum & callum aqua mixta ſanat. Vitia cutis in facie emendat, magis admixto ſucco ſuo. Eſt autem hic trium generum. Unum arbor ipſa exſudat gummium modo. Alterum manat in plaga, cum floret, exciſo cortice trium digitorum magnitudine. Hic ad expurganda, quæ obſtent oculis: item ad ſpiſſanda quæ opus ſunt, ciendamque urinam, & ad omnes collectiones intus extrahendas. Tertius ſuccus eſt detruncatione ramorum a falce diſtillans. Ex his ergo aliquis cum roſaceo in calyce Punici calfactus auribus infunditur: vel folia cocta, & cum cera trita imponuntur: item podagricis. Cortice & foliis in vino decoctis foveri nervos utiliſſimum. Flos tritus cum foliis furfures purgat in facie. Folia contrita & pota intemperantiam libidinis coercent, atque in totum auferunt uſum ſæpius ſumta. Amerinæ nigræ ſemen cum ſpuma argenti pari pondere, a balneo illitum, pſilothrum eſt.

XXXVIII. Non multum a ſalice vitilium uſu diſtat vitex, foliorum quoque aſpectu, niſi odore gratior eſſet. Græci lygon vocant, alii agnon, quoniam matronæ Theſmophoriis Athenienſium caſtitatem cuſtodientes, his foliis cubitus ſibi ſternunt. Duo genera ejus. Major in arborem ſalicis modo aſſurgit: minor ramoſa, foliis candidioribus lanuginoſis. Prima album florem mittit cum purpureo, quæ & candida vocatur: nigra, quæ tantum purpureum. Naſcuntur in paluſtribus campis. Se-

men potum vini quendam ſaporem habet, & dicitur febres ſolvere: & cum unguntur oleo admixto, ſudorem facere: ſic & laſſitudines diſſolvere. Urinam cient, & menſes. Caput tentant vini modo: nam & odor ſimilis eſt. Inflationes pellunt in inferiora. Alvum ſiſtunt: hydropicis, & lienibus perquam utiles. Lactis ubertatem faciunt. Adverſantur venenis ſerpentium, maxime quæ frigus inferunt. Minor efficacior ad ſerpentes: bibitur ſeminis drachma in vino vel poſca, aut duabus foliorum tenerrimorum. Et illinuntur utraque adverſus araneorum morſus: vel perunctis tantum, ſuffitu quoque aut ſubſtratu fugant venenata. Ad Venerem impetus inhibent: eoque maxime phalangiis adverſantur, quorum morſus genitale excitat. Capitis dolorem ex ebrietate ſedant cum roſaceo flos tenerique cauliculi. Seminis decoctum vehementiorem capitis dolorem diſſolvit fotu: & vulvam etiam ſuffitu vel appoſitu purgat: alvum cum pulegio & melle potum. Vomicas panoſque difficile concoquentes, cum farina hordeacea mollit. Lichenas & lentigines cum aphronitro & aceto ſemen ſanat: & oris hulcera, & eruptiones, cum melle: teſtium, cum butyro & foliis vitium: rhagadas ſedis, cum aqua illitum: luxata, cum ſale, & nitro, & cera. Et ſemen, & folium, additur in malagmata nervorum, & podagras. Semen inſtillatur in oleo decoctum capiti in lethargia, & phreneſi. Virgam qui in manu habeant, aut in cinctu, negantur intertriginem ſentire.

XXXIX. Ericen Græci vocant fruticem non

multum a myrice differentem, colore roriſmarini, & pæne folio. Hoc adverſari ſerpentibus tradunt.

XL. Geniſta quoque vinculi uſum præſtat. Flores apibus gratiſſimi. Dubito an hæc ſit, quam Græci auctores ſparton appellavere, cum ex ea lina piſcatoria apud eos factitari docuerim: & numquid hanc deſignaverit Homerus, cum dixit navium ſparta diſſoluta. Nondum enim fuiſſe Africanum vel Hiſpanum ſpartum in uſu, certum eſt: & cum ſutiles fierent naves, lino tamen, non ſparto, unquam ſutas. Semen ejus, quod Græci eodem nomine appellant, in folliculis, phaſeolorum modo, naſcens, purgat ellebori vice, drachma & dimidia pota in aquæ mulſæ cyathis quatuor jejunis. Rami ſimiliter cum fronde in aceto macerati pluribus diebus, & tuſi, ſuccum dant iſchiadicis utilem, cyathi unius potu. Quidam marina aqua macerare malunt, & infundere clyſtere. Perunguntur eodem ſucco iſchiadici addito oleo. Quidam ad ſtranguriam utuntur ſemine. Geniſta tuſa cum axungia, genua dolentia ſanat.

XLI. Myricen, quam ericen vocat Lenæus, ſimilem ſcopis Amerinis dicit. Sanari ea carcinomata in vino decocta tritaque cum melle illita. Arbitrantur quidam hanc eſſe tamaricen: ſed ad lienem præcipua eſt, ſi ſuccus ejus expreſſus in vino bibatur. Adeoque mirabilem ejus antipathiam contra ſolum hoc viſcerum faciunt, ut affirment, ſi ex ea alveis factis bibant ſues, ſine liene inveniri. Et ideo homini quoque ſplenico cibum potum-

que dant in vaſis ex ea factis. Gravis auctor in medicina, virgam ex ea defractam, ut neque terram, neque ferrum attingeret, ſedare ventris dolores aſſeverat impoſitam, ita ut tunica cinctuque corpori apprimeretur. Vulgus infelicem arborem eam appellat, ut diximus, quoniam nihil ferat, nec feratur unquam.

XLII. Corinthus, & quæ circa eſt regio, bryam vocat, ejuſque duo genera facit: ſilveſtrem plane ſterilem: alteram mitiorem. Hæc fert in Ægypto Syriaque etiam abundanter lignoſum fructum, majorem galla, aſperum guſtu, quo medici utuntur vice gallæ, in compoſitionibus, quas antheras vocant. Et lignum autem, & flos, & folia, & cortex in eoſdem uſus adhibentur, quanquam remiſſiora. Datur ſanguinem rejicientibus cortex tritus, & contra profluvia feminarum, cœliacis quoque. Idem tuſus impoſituſque collectiones omnes inhibet. Foliis exprimitur ſuccus ad hæc eadem. Et in vino decoquuntur: ipſa vero adjecto melle gangrænis illinuntur. Decoctum eorum in vino potum, vel impoſita cum roſaceo & cera ſedant. Sic & epinyctidas ſanant. Ad dentium dolorem auriumque, decoctum eorum ſalutare eſt: radix ad eadem ſimiliter. Folia hoc amplius, ad ea quæ ſerpunt imponuntur cum polenta. Semen drachmæ pondere adverſus phalangia & araneos bibitur. Cum altilium vero pingui furunculis imponitur. Efficax & contra ſerpentium ictus, præterquam aſpidum. Nec non morbo regio, phthiriaſi, lendibuſque, decoctum infuſum prodeſt, abundantiamque mulierum

ſiſtit. Cinis arboris ad omnia eadem prodeſt. Ajunt, ſi bovis caſtrati urinæ immiſceatur, in potu, vel in cibo, Venerem finiri. Carboque ex eo genere urina ea reſtinctus in umbra conditur: idem cum libeat accendere, reſolvitur. Magi id & ex ſpadonis urina fieri tradiderunt.

XLIII. Nec virga ſanguinea felicior habetur. Cortex ejus interior cicatrices, quæ præſanavere, aperit.

XLIV. Sileris folia illita fronti capitis dolores ſedant. Ejuſdem ſemen tritum, in oleo phthiriaſes coercet. Serpentes & hunc fruticem refugiunt: baculumque ruſtici ob id ex eo gerunt.

XLV. Liguſtrum ſi eadem arbor eſt, quæ in oriente cypros, ſuos in Europa uſus habet. Succus ejus nervis, articulis, algoribus, folia ubique veteri hulceri cum ſalis mica, & oris exhulcerationibus proſunt. Acini contra phthiriaſin: item contra intertrigines, foliave. Sanant & gallinaceorum pituitas acini.

XLVI. Folia alni ex ferventi aqua certiſſimo remedio ſunt tumori.

XLVII. Ederæ genera viginti demonſtravimus. Natura omnium in medicina anceps. Mentem turbat, & caput purgat largius pota. Nervis intus nocet. Iiſdem nervis adhibita foris prodeſt. Eadem natura, quæ aceto, ei eſt. Omnia genera ejus refrigerant. Urinam cient potu: capitis dolorem ſedant, præcipue cerebro, continentique cerebrum membranæ, utiliter mollibus impoſitis foliis: cum aceto & roſaceo tritis & decoctis, addito poſtea ro-

ſaceo oleo. Illinuntur autem fronti: & decocto eorum fovetur os, caputque perungitur. Lieni & pota & illita proſunt. Decoquuntur & contra horrores febrium, eruptioneſque pituitæ, aut in vino teruntur. Corymbi quoque poti vel illiti lienem ſanant: jocinera autem illiti. Trahunt & menſes appoſiti. Succus ederæ tædia narium graveolentiamque emendat, præcipue albæ ſativæ. Idem infuſus naribus caput purgat, efficacius addito nitro. Infunditur etiam purulentis auribus, aut dolentibus cum oleo. Cicatricibus quoque decorem facit. Ad lienes efficacior albæ eſt, ferro calefactus: ſatiſque eſt acinos ſex in vini cyathis duobus ſumi. Acini quoque ex eadem alba terni, in aceto mulſo poti, tineas pellunt: in qua curatione ventri quoque impoſuiſſe eos utile eſt. Ederæ, quam chryſocarpon appellavimus, baccis aurei coloris viginti, in vini ſextario tritis, ita ut terni cyathi potentur, aquam quæ cutem ſubierit, urina educit Eraſiſtratus. Ejuſdem acinos quinque tritos in roſaceo oleo, calefactoſque in cortice Punici, inſtillavit dentium dolori a contraria aure. Acini, qui croci ſuccum habent, præſumti potu a crapula tutos præſtant: item ſanguinem exſcreantes, aut torminibus laborantes. Ederæ nigræ candidiores corymbi poti, ſteriles etiam viros faciunt. Illinitur decocta quæcunque in vino omnium hulcerum generi, etiamſi cacoethe ſint. Lacrima ederæ pſilothrum eſt, phthiriaſinque tollit. Flos cujuſcunque generis trium digitorum captu, dyſentericos & alvum etiam emendat, in vino auſtero bis die potus. Et ambuſtis il-

linitur utiliter cum cera. Denigrant capillum corymbi. Radicis ſuccus in aceto potus, contra phalangia prodeſt. Hujus quoque ligni vaſe ſplenicos bibentes ſanari invenio. Et acinos terunt, moxque comburunt, & ita illinunt ambuſta, prius perfuſa aqua calida. Sunt qui & incidant ſucci gratia, eoque utantur ad dentes eroſos: frangique tradunt, proximis cera munitis, ne lædantur. Gummi etiam in edera quærunt, quod ex aceto utiliſſimum dentibus promittunt.

XLVIII. Græci vicino vocabulo ciſthon appellant fruticem majorem thymo, foliis ocimi. Duo ejus genera. Flos maſculo roſaceus, feminæ albus. Ambo proſunt dyſentericis & ſolutionibus ventris, in vino auſtero, ternis digitis flore capto, & ſimiliter bis die poto: hulceribus veteribus & ambuſtis cum cera: & per ſe oris hulceribus. Sub his maxime naſcitur hypociſthis, quam inter herbas dicemus.

XLIX. Ciſſos erythranos ab iiſdem appellatur ſimilis ederæ, coxendicibus utilis e vino potus: item lumbis. Tantam vim acini ajunt, ut ſanguinem urina detrahat. Item chamæciſſon appellant ederam, non attollentem ſe a terra. Et hæc contuſa in vino acetabuli menſura lieni medetur. Folia ambuſtis cum axungia. Smilax quoque, qui & nicephoros cognominatur, ſimilitudinem ederæ habet, tenuioribus foliis. Coronam ex eo factam impari foliorum numero, ajunt capitis doloribus mederi. Quidam duo genera ſmilacis dixere. Alterum immortalitati proximum, in convallibus

opacis, ſcandentem arbores, comantibus acinorum corymbis, contra venenata omnia efficaciſſimis, in tantum ut acinorum ſucco infantibus ſæpe inſtillato, nulla poſtea venena nocitura ſint. Alterum genus culta amare, & in his gigni, nullius effectus. Illam eſſe ſmilacem priorem, cujus lignum ad aures ſonare diximus. Similem huic aliqui clematida appellaverunt, repentem per arbores, geniculatam & ipſam. Folia ejus lepras purgant. Semen alvum ſolvit acetabuli menſura, in aquæ hemina aut aqua mulſa. Datur ex eadem cauſa & decoctum ejus.

L. Arundinis genera XXIX demonſtravimus, non aliter evidentiore illa naturæ vi, quam continuis his voluminibus tractamus. Siquidem arundinis radix contrita & impoſita, filicis ſtirpem corpore extrahit: item arundinem filicis radix. Et quoniam plura genera fecimus, illa quæ in Judæa Syriaque naſcitur odorum unguentorumque cauſa, urinam movet cum gramine aut apii ſemine decocta. Ciet menſtrua admota. Medetur convulſis duobus obolis pota, jocineri, renibus, hydropi, tuſſi etiam ſuffitu, magiſque cum reſina. Furfuribus hulcerumque manantibus cum myrrha decocta. Excipitur & ſuccus ejus, fitque elaterio ſimilis. Efficaciſſima autem in omni arundine quæ proxima radici. Efficacia & genicula. Arundo Cypria, quæ donax vocatur, corticis cinere alopecias emendat: item putreſcentia hulcera. Foliis ejus ad extrahendos aculeos utuntur: efficacibus & contra ignes ſacros, collectioneſque omnes.

Vulgaris arundo extractoriam vim habet, & recens tuſa, non in radice tantum. Multum enim & ipſam arundinem valere tradunt. Medetur & luxatis, & ſpinæ doloribus radix in aceto illita. Eadem recens trita in vino pota, Venerem concitat. Arundinum lanugo illita auribus, obtundit auditum.

LI. Cognata in Ægypto res eſt arundini papyrus, præcipuæ utilitatis, cum inaruit, ad laxandas ſiccandaſque fiſtulas, & intumeſcendo ad introitum medicamentorum aperiendas. Charta quæ fit ex ea, cremata, inter cauſtica eſt. Cinis ejus ex vino potus ſomnum facit: ipſa ex aqua impoſita callum ſanat.

LII. Ne in Ægypto quidem naſcitur ebenus, ut docuimus: nec tractamus in medicina alienos orbes: non omittetur tamen propter miraculum. Scobem ejus oculis unice mederi dicunt: lignoque ad cotem trito cum paſſo, caliginem diſcutit. Ex aqua vero radice, albugines oculorum. Item tuſſim, pari modo dracunculi radicis adjecto cum melle. Ebenum medici & inter erodentia aſſumunt.

LIII. Rhododendros ne nomen quidem apud nos invenit Latinum: rhododaphnen vocant, aut nerium. Mirum, folia ejus quadrupedum venenum eſſe, homini vero contra ſerpentes præſidium, ruta addita e vino pota. Pecus etiam, & capræ, ſi aquam biberint, in qua folia ea maduerint, mori dicuntur.

LIV. Nec rhus Latinum nomen habet, cum in

uſum pluribus modis veniat. Nam & herba eſt ſilveſtris, foliis myrti, cauliculis brevibus, quæ tineas pellit: & frutex coriarius appellatur, ſubrutilus, cubitalis, craſſitudine digitali: cujus aridis foliis, ut malicorio, coria perficiuntur. Medici autem rhoicis utuntur ad contuſa: item cœliacos, & ſedis hulcera, aut quæ phagedænas vocant, trita cum melle, & illita cum aceto. Decoctum eorum inſtillatur auribus purulentis. Fit & ſtomatice decoctis ramis ad eadem, quæ ex moris: ſed efficacior admixto alumine. Illinitur eadem hydropicorum tumori.

LV. Rhus, qui erythros appellatur, ſemen eſt hujus fruticis. Vim habet adſtringendi refrigerandique. Aſpergitur pro ſale obſoniis. Alvos ſolvit, omneſque carnes cum ſilphio ſuaviores facit. Hulceribus medetur manantibus cum melle: aſperitati linguæ, percuſſis, lividis, deſquamatis eodem modo. Capitis hulcera ad cicatricem celerrime perducit: & feminarum abundantiam ſiſtit cibo.

LVI. Alia res erythrodanus, quam aliqui ereuthodanum vocant, nos rubiam, qua tinguntur lanæ, pelleſque perficiuntur: in medicina urinam ciet: morbum regium ſanat ex aqua mulſa, & lichenas ex aceto illita: & iſchiadicos, & paralyticos, ita ut bibentes laventur quotidie. Radix ſemenque trahunt menſes, alvum ſiſtunt, & collectiones diſcutiunt. Contra ſerpentes rami cum foliis imponuntur. Folia & capillum inficiunt. Invenio apud quoſdam morbum regium ſanari hoc frutice, etiamſi adalligatus ſpectetur tantum.

LVII. Diſtat ab eo, qui alyſſon vocatur, foliis tantum & ramis minoribus: nomen accepit, quod a cane morſos rabiem ſentire non patitur, potus ex aceto adalligatuſque. Mirum eſt quod additur, ſaniem conſpecto omnino frutice eo ſiccari.

LVIII. Tingentibus & radicula lanas præparat, quam ſtruthion a Græcis vocari diximus. Medetur morbo regio & ipſa decocto ejus poto: item pectoris vitiis. Urinam ciet, alvum ſolvit, & vulvas purgat. Quamobrem aureum poculum medici vocant. Ea & ex melle prodeſt magnifice ad tuſſim, orthopnœæ cochlearis menſura. Cum polenta vero & aceto lepras tollit. Eadem cum panace & capparis radice calculos frangit, pellitque. Panos diſcutit, cum farina hordeacea & vino decocta. Miſcetur & malagmatis, & collyriis, claritatis cauſa: ſternutamento utilis inter pauca: lieni quoque ac jocineri. Eadem pota denarii unius pondere ex mulſa aqua, ſuſpirioſos ſanat.

Sic & pleuriticos, & omnes lateris dolores, apocyni ſemen ex aqua. Frutex eſt folio ederæ, molliore tamen, & minus longis viticulis, ſemine acuto, diviſo, lanuginoſo, gravi odore. Canes & omnes quadrupedes necat in cibo datum.

LIX. Eſt & roſmarinum. Duo genera ejus. Alterum ſterile, alterum cui & caulis, & ſemen reſinaceum, quod cachrys vocatur. Foliis odor thuris. Radix vulnera ſanat viridis impoſita, & ſedis procidentia, condylomata, & hæmorrhoidas. Succus & fruticis & radicis morbum regium, & ea quæ repurganda ſunt. Oculorum aciem exacuit.

Semen ad vetera pectoris vitia datur potui. Et ad vulvas cum vino & pipere. Menſes adjuvat. Podagris illinitur cum ærina farina. Purgat etiam lentigines, & quæ excalfacienda ſunt, aut cum ſudor quærendus, illitum: item convulſis. Auget & lac in vino potum: item radix. Ipſa herba ſtrumis cum aceto illinitur: ad tuſſim cum melle prodeſt.

LX. Cachrys multa genera habet, ut diximus. Sed hæc, quæ ex rore ſupra dicto naſcitur, ſi fricetur, reſinoſa eſt. Adverſatur venenis & venenatis, præterquam anguibus. Sudores movet, tormina diſcutit, lactis ubertatem facit.

LXI. Herba Sabina, brathy appellata a Græcis, duorum generum eſt: altera tamarici ſimilis folio, altera cupreſſo. Quare quidam Creticam cupreſſum dixerunt. A multis in ſuffitus pro thure aſſumitur: in medicamentis vero duplicato pondere eoſdem effectus habere, quos cinnamum, traditur. Collectiones minuit, & nomas compeſcit. Illita hulcera purgat. Partus emortuos appoſita extrahit, & ſuffitu. Illinitur igni ſacro & carbunculis. Cum melle & vino pota, regio morbo medetur. Gallinacei generis pituitas fumo ejus herbæ ſanari tradunt.

LXII. Similis herbæ huic Sabinæ eſt ſelago appellata. Legitur ſine ferro dextra manu per tunicam, qua ſiniſtra exuitur velut a furante; candida veſte veſtito, pureque lotis nudis pedibus, ſacro facto prius quam legatur, pane vinoque. Fertur in mappa nova. Hanc contra omnem perniciem ha-

bendam prodidere Druidæ Gallorum, & contra omnia oculorum vitia fumum ejus prodeſſe.

LXIII. Iidem ſamolum herbam nominavere naſcentem in humidis: & hanc ſiniſtra manu legi a jejunis contra morbos ſuum boumque, nec reſpicere legentem: nec alibi, quam in canali, deponere, ibique conterere poturis.

LXIV. Gummium genera diximus. Ex his majores effectus melioris cujuſque erunt. Dentibus inutiles ſunt. Sanguinem coagulant, & ideo rejicientibus ſanguinem proſunt: item ambuſtis, arteriæ vitiis. Inutilem urinam cient, amaritudines hebetant adſtrictis ceteris. Quæ ex amygdala amara eſt, ſpiſſandique viribus efficacior, habet excalfactorias vires. Præponuntur autem prunorum, & ceraſorum, ac vitium. Siccant illitæ & adſtringunt: ex aceto vero infantium lichenas ſanant. Proſunt & tuſſi veteri, quatuor obolis in mixto potis. Creduntur & colorem gratiorem facere, ciborumque appetentiam, & calculoſis prodeſſe cum paſſo potæ. Oculorum & vulnerum utilitatibus maxime conveniunt.

LXV. Spinæ Ægyptiæ, ſive Arabicæ, laudes in odorum loco diximus: & ipſa ſpiſſat ſtringitque diſtillationes omnes, & ſanguinis exſcreationes, menſiumque abundantiam, etiamnum radice valentior.

LXVI. Spinæ albæ ſemen contra ſcorpiones auxiliatur. Corona ex ea impoſita, capitis dolores minuit. Huic ſimilis eſt ſpina illa, quam Græci acanthion vocant, minoribus multo foliis, aculeatis

per extremitates, & araneoſa lanugine obductis: qua collecta, etiam veſtes quædam bombycinis ſimiles fiunt in Oriente. Ipſa folia vel radices ad remedia opiſthotoni bibuntur.

LXVII. Eſt & acacia e ſpina. Fit in Ægypto alba nigraque arbore, item viridi, ſed longe melior e prioribus. Fit & in Galatia tenerrima, ſpinoſiore arbore. Semen omnium lenticulæ ſimile: minore eſt tantum & grano & folliculo. Colligitur autumno: ante collectum nimio validius. Spiſſatur ſuccus ex folliculis aqua cæleſti perfuſis: mox in pila tuſis exprimitur organis: tunc denſatur in Sole mortariis in paſtillos. Fit & ex foliis minus efficax. Ad coria perficienda ſemine pro galla utuntur. Foliorum ſuccus & Galaticæ acaciæ nigerrimus improbatur: item qui valde rufus. Purpurea aut leucophæa, & quæ facillime diluitur, vi ſumma ad ſpiſſandum refrigerandumque eſt, oculorum medicamentis ante alias utiles. Lavantur in eos uſus paſtilli ab aliis, torrentur ab aliis. Capillum tingunt. Sanant ignem ſacrum, hulcera quæ ſerpunt, & humida vitia corporis, collectiones, articulos contuſos, perniones, pterygia. Abundantiam menſium in feminis ſiſtunt, vulvamque, & ſedem, procidentes. Item oculos, oris vitia, & genitalium.

LXVIII. Vulgaris quoque hæc ſpina, ex qua cortinæ fulloniæ implentur, radicis uſus habet. Per Hiſpanias quidem multi, & inter odores, & ad unguenta utuntur illa, aſpalathum vocantes. Eſt ſine dubio hoc nomine ſpina ſilveſtris in Orien-

te, ut diximus, candida, magnitudine arboris juſtæ.

LXIX. Sed & frutex humilior, æque ſpinoſus, in Niſyro, & Rhodiorum inſulis, quem alii eryſiſceptrum, alii adipſatheon, ſive diacheton vocant. Optimus, qui minime ferulaceus, rubens, & in purpuram vergens, detracto cortice. Naſcitur pluribus locis, ſed non ubique odoratus. Quam vim haberet cæleſti arcu in eum innixo, diximus. Sanat tetra oris hulcera & ozænas, genitalia exhulcerata aut carbunculantia: item rhagadia: inflationes potu diſcutit, & ſtrangurias. Cortex ſanguinem reddentibus medetur. Decoctum ejus alvum ſiſtit. Similia præſtare ſilveſtrem quoque putant.

LXX. Spina eſt appendix appellata, quoniam baccæ puniceo colore in ea appendices vocantur. Hæ crudæ per ſe, & aridæ in vino decoctæ, alvum citam, ac tormina compeſcunt. Pyracanthæ baccæ contra ſerpentium ictus bibuntur.

LXXI. Paliurus quoque ſpinæ genus eſt. Semen ejus Afri zuram vocant, contra ſcorpiones efficaciſſimum: item calculoſis & tuſſi. Folia adſtrictoriam vim habent. Radix diſcutit panos, collectiones, vomicas: urinas trahit pota. Decoctum ejus potum in vino alvum ſiſtit: ſerpentibus adverſatur. Radix præcipue datur in vino.

LXXII. Agrifolia contuſa addito ſale, articulorum morbis proſunt: baccæ purgationi feminarum, cœliacis, dyſentericis, ac cholericis. In vino potæ alvum ſiſtunt. Radix decocta & illita extrahit infixa corpori. Utiliſſima eſt & luxatis, tumo-

ribuſque. Aquifolia arbor in domo aut villa ſata, veneficia arcet. Flore ejus aquam glaciari Pythagoras tradit: item baculum ex ea factum, in quodvis animal emiſſum, etiamſi citra ceciderit defectu mittentis, ipſum per ſeſe recubitu propius adlabi: tam præcipuam naturam ineſſe arbori. Taxi arboris fumus mures necat.

LXXIII. Nec rubos ad maleficia tantum genuit natura, ideoque & mora his, hoc eſt, vel hominibus cibos dedit. Vim habent ſiccandi, adſtringendique: gingivis, tonſillis, genitalibus accommodatiſſimi. Adverſantur ſerpentium ſceleratiſſimis, hæmorrhoidi & preſteri, flos, aut mora. Scorpionum vulnera ſine collectionum periculo inungunt, urinam cient. Caules eorum tunduntur teneri, exprimitur ſuccus, mox Sole cogitur in craſſitudinem mellis, ſingulari remedio contra mala oris, oculorumque, ſanguinem exſcreantes, anginas, vulvas, ſedes, cœliacos, potus aut illitus. Oris quidem vitiis etiam folia commanducata proſunt, & hulceribus manantibus, aut quibuſcunque in capite illinuntur. Cardiacis vel ſic per ſe imponuntur a mamma ſiniſtra: item ſtomachi doloribus, oculiſque procidentibus. Inſtillatur ſuccus eorum & auribus. Sanat condylomata cum roſaceo cerato. Cauliculorum ex vino decoctum uvæ præſentaneum remedium eſt. Iidem per ſe in cibo ſumti cymæ modo, aut decocti in vino auſtero, labantes dentes firmant. Alvum ſiſtunt, & profluvia ſanguinis: dyſentericis proſunt. Siccantur in umbra, ut cinis crematorum uvam reprimat. Folia

quoque areſacta & contuſa, jumentorum hulceribus utilia traduntur. Mora, quæ in his naſcuntur, vel efficaciorem ſtomaticen præbuerint, quam ſativa morus. Eadem compoſitione, vel cum hypociſthide tantum & melle bibuntur in cholera, & a cardiacis, & contra araneos. Inter medicamenta, quæ ſtyptica vocant, nihil efficacius rubi mora ferentis radice decocta in vino ad tertias partes, ut colluantur eo oris hulcera, & ſedis foveantur: tantaque vis eſt, ut ſpongiæ ipſæ lapideſcant.

LXXIV. Alterum genus rubi eſt, in quo roſa naſcitur. Gignit pilulam caſtaneæ ſimilem, præcipuo remedio calculoſis. Alia eſt cynorrhoda, quam proximo dicemus volumine. Cynosbaton alii cynoſpaſton, alii nevroſpaſton vocant: folium habet veſtigio hominis ſimile. Fert & uvam nigram, in cujus acino nervum habet, unde nevroſpaſtos dicitur. Alia eſt a cappari, quam medici cynoſbaton appellaverunt. Hujus thyrſus ad remedia ſplenis & inflationes, conditus ex aceto manditur. Nervus ejus cum maſtiche Chia commanducatus os purgat.

Ruborum roſa alopecias cum axungia emendat. Mora capillum tingunt cum omphacino oleo. Flos mori per meſſes colligitur. Candidus pleuriticis præcipuus ex vino potus, item cœliacis. Radix ad tertias decocta, alvum ſiſtit, & ſanguinem: item dentes collutos decocto. Eodem ſucco foventur ſedis atque genitalium hulcera. Cinis e radice deprimit uvam.

LXXV. Idæus rubus appellatus eſt, quoniam in Ida non alius naſcitur. Eſt autem tenerior ac minor, rarioribus calamis innocentioribuſque, ſub arborum umbra naſcens. Hujus flos cum melle epiphoris illinitur, & ignibus ſacris: ſtomachiciſque ex aqua bibendus datur. Cetera eadem præſtat, quæ ſupra dicta.

LXXVI. Inter genera ruborum rhamnos appellatur a Græcis, candidior & fruticoſior. Is floret, ramos ſpargens rectis aculeis, non, ut ceteri, aduncis: foliis majoribus. Alterum genus eſt ſilveſtre, nigrius, & quadamtenus rubens. Fert veluti folliculos. Hujus radice decocta in aqua fit medicamentum, quod vocatur Lycium. Semen ſecundas trahit. Alter ille candidior adſtringit magis, refrigerat, collectionibus & vulneribus accommodatior. Folia utriuſque & cruda & decocta illinuntur cum oleo.

LXXVII. Lycium præſtantius e ſpina fieri tradunt, quam & pyxacanthon Chironiam vocant, quales in Indicis arboribus diximus, quoniam longe præſtantiſſimum exiſtimatur Indicum. Coquuntur in aqua tuſi rami, radiceſque, ſummæ amaritudinis, æreo vaſe per triduum, iterumque exemto ligno, donec mellis craſſitudo fiat. Adulteratur amaris ſuccis, etiam amurca, ac felle bubulo. Spuma ejus ac flos quidam oculorum medicamentis additur. Reliquo ſucco faciem purgat, & pſoras ſanat, eroſos angulos oculorum, vetereſque fluxiones, aures purulentas, tonſillas, gingivas, tuſſim, ſanguinis exſcreationes, fabæ magnitudine de-

voratum : aut ſi ex vulneribus fluat, illitum : rhagadas, genitalium hulcera, attritus, hulcera recentia, & ſerpentia, ac putreſcentia. In naribus clavos, ſuppurationes. Bibitur & a mulieribus in lacte contra profluvia. Indici differentia, glebis extrinſecus nigris, intus rufis, cum fregeris, cito nigreſcentibus. Adſtringit vehementer cum amaritudine. Ad eadem omnia utile eſt, ſed præcipue ad genitalia.

LXXVIII. Sunt qui & ſarcocollam ſpinæ lacrimam putent, pollini thuris ſimilem, cum quadam acrimonia dulcem, gummoſam. Cum vino tuſa ſiſtit fluxiones : illinitur infantibus. Vetuſtate & hæc maxime nigreſcit : melior, quo candidior.

LXXIX. Unum etiamnum arborum medicinis debetur nobile medicamentum, quod oporicen vocant. Fit ad dyſentericos ſtomachique vitia, in congio muſti albi, lento vapore decoctis cotoneis quinque cum ſuis ſeminibus, Punicis totidem, ſorborum ſextario, & pari menſura ejus quod rhun Syriacon vocant, croci ſemuncia. Coquitur uſque ad craſſitudinem mellis.

LXXX. His ſubtexemus ea, quæ Græci communicatione nominum in ambiguo fecere, anne arborum eſſent.

Chamædrys herba eſt, quæ Latine trixago dicitur. Aliqui eam chamæropem, alii Teucrion appellavere. Folia habet magnitudine mentæ, colore & diviſura quercus. Alii ſerratam, & ab ea ſerram inventam eſſe dixere, flore pæne purpureo. Carpitur prægnans ſucco in petroſis, adverſus ſerpen-

tium venena potu illituque efficaciſſima : item ſtomacho, tuſſi vetuſtæ, pituitæ in gula cohæreſcenti, ruptis, convulſis, lateris doloribus. Lienem conſumit, urinam & menſes ciet. Ob id incipientibus hydropicis efficax, manualibus ſcopis ejus in tribus heminis aquæ decoctæ uſque ad tertias. Faciunt & paſtillos, terentes eam ex aqua, ad ſupra dicta. Sanat & vomicas, & vetera hulcera; vel ſordida cum melle. Fit & vinum ex ea pectoris vitiis. Foliorum ſuccus cum oleo caliginem oculorum diſcutit. Ad ſplenem ex aceto ſumitur. Excalfacit perunctione.

LXXXI. Chamædaphne unico ramulo eſt, cubitali fere: folia tenuiora lauri folio. Semen rubens adnixum foliis illinitur capitis doloribus recens. Ardores refrigerat: ad tormina cum vino bibitur. Menſes ſuccus ejus, & urinam ciet potu, partuſque difficiles in lana appoſitus.

LXXXII. Chamelæa ſimilitudinem foliorum oleæ habet. Sunt autem amara, odorata, in petroſis, palmum altitudine non excedente. Alvum purgat: detrahit pituitam bilemque: foliis in duabus abſinthii partibus decoctis, ſuccoque eo cum melle poto. Foliis impoſitis & hulcera purgantur. Ajunt, ſi quis ante Solis ortum eam capiat, dicatque ad albugines oculorum ſe capere, adalligata diſcuti id vitium: quoquo modo vero collectam jumentorum pecorumque oculis ſalutarem eſſe.

LXXXIII. Chamæſyce lentis folia habet, nihil ſe attollentia, in aridis petroſiſque naſcens. Claritati oculorum, & contra ſuffuſiones utiliſſima, &

cicatrices, caligines, nubeculas in vino cocta, inuncta. Vulvæ dolores ſedat appoſita in linteolo. Tollit & verrucas omnium generum illita. Prodeſt & orthopnoicis.

LXXXIV. Chamæciſſos ſpicata eſt tritici modo, ramulis quinis fere, folioſa: cum floret, exiſtimari poteſt alba viola, radice tenui: cujus bibunt iſchiadici folia tribus obolis, in vini cyathis duobus VII diebus, admodum amara potione.

LXXXV. Chamæleucen apud nos farfarum, ſive farfugium vocant. Naſcitur ſecus fluvios, folio populi, ſed ampliore. Radix ejus imponitur carbonibus cupreſſi, atque is nidor per infurnibulum imbibitur in vetere tuſſi.

LXXXVI. Chamæpeuce larici foliis ſimilis, lumborum & ſpinæ doloribus propria eſt.

Chamæcypariſſos herba ex vino pota contra venena ſerpentium omnium ſcorpionumque pollet.

Ampelopraſon in vinetis naſcitur, foliis porri, ructu gravis. Contra ſerpentium ictus efficax. Urinam & menſes ciet: eruptiones ſanguinis per genitale inhibet potum impoſitumque. Datur & a partu mulieribus, & contra canis morſum.

Ea quoque quæ ſtachys vocatur, porri ſimilitudinem habet, longioribus foliis pluribuſque, & odoris jucundi, coloriſque in luteum inclinati. Pellit menſtrua.

LXXXVII. Clinopodion, alii cleonicion, alii zopyron, alii ocymoides appellant, ſerpyllo ſimilem, ſurculoſam, palmi altitudine: naſcitur in pe-

troſis, orbiculato foliorum ambitu, ſpeciem lecti pedum præbens. Bibitur ad convulſa, rupta, ſtrangurias, ſerpentium ictus. Item decoctæ ſuccus.

LXXXVIII. Nunc ſubtexemus herbas mirabiles quidem, ſed minus claras, nobilibus in ſequentia volumina dilatis. Centunculum vocant noſtri, foliis ad ſimilitudinem capitis penularum, jacentem in arvis: Græci clematidem: egregii effectus ad ſiſtendam alvum in vino auſtero. Item ſanguinem ſiſtit tritus cum oxymelitis aut aquæ calidæ cyathis quinque, denarii unius pondere: ſic & ad ſecundas mulierum efficax.

LXXXIX. Sed Græci clematidas & alias habent: unam quam aliqui echiten vocant, alii laginem, nonnulli tenuem ſcammoniam. Ramos habet bipedales, folioſos, non diſſimiles ſcammoniæ, niſi quod nigriora minoraque ſunt folia. Invenitur in vineis arviſque. Eſtur, ut olus, cum oleo ac ſale: alvum ciet. Eadem a dyſentericis cum lini ſemine ex vino auſtero ſorbetur. Folia epiphoris imponuntur cum polenta, ſuppoſito udo linteolo. Strumas impoſita ad ſuppurationem perducunt, deinde axungia adjecta percurant. Item hæmorrhoidas cum oleo viridi, phthiſicos juvant cum melle. Lactis quoque ubertatem faciunt in cibis ſumta. Et infantibus illita capillum alunt. Ex aceto edentium Venerem ſtimulant.

XC. Eſt & alia clematis, Ægyptia cognomine, quæ ab aliis daphnoides, ab aliis polygonoides vocatur: folio lauri, longa tenuiſque: adverſus ſerpentes, ac privatim aſpidas, ex aceto pota efficax.

XCI. Ægyptus hanc maxime gignit: quæ & aron, de qua inter bulbos diximus, magnæ cum dracontio litis. Quidam enim eandem eſſe dixerunt. Glaucias ſatu diſcrevit, dracontium ſilveſtrem arum pronuntiando. Aliqui radicem aron appellarunt, caulem vero dracontium, in totum alium, ſi modo hic eſt, qui apud nos dracunculus vocatur. Namque aros radicem nigram in latitudinem rotundam habet, multoque majorem, & qua manus impleatur. Dracunculus ſubrutilam, & draconis convoluti modo: unde & ei nomen.

XCII. Quin & ipſi Græci immenſam poſuere differentiam, ſemen dracunculi fervens mordaxque tradendo: tantumque ei virus, ut olfactum gravidis abortum inferat. Aron miris laudibus extulere: primum in cibis feminam præferentes, quoniam mas durior eſſet, & in coquendo lentior. Pectoris vitia purgare: & aridum in potione inſperſum, aut ecligmate, urinam & menſes ciere. Sic & in oxymelite potum ſtomacho, interaneiſque exhulceratis ex lacte ovillo bibendum: ad tuſſim, in cinere coctum ex oleo dedere. Alii coxere in lacte, ut decoctum biberetur. Epiphoris elixum impoſuere: item ſugillatis, tonſillis. Ex oleo hæmorrhoidum vitio infudere, lentigines ex melle illinentes. Laudavit Cleophantus & pro antidoto contra venena: pleuriticis, peripneumonicis, quo tuſſientibus modo: ſemen intritum cum oleo aut roſaceo infundens aurium dolori. Dieuches tuſſientibus, aut ſuſpirioſis, & orthopnoicis, & pura exſcreantibus, farina permixtum in pane cocto dedit. Diodotus phthiſi-

cis e melle ecligmate, & pulmonis vitiis, oſſibus etiam fractis impoſuit. Partus omnium animalium extrahit, naturæ circumlitum. Succus radicis cum melle Attico, oculorum caligines, ac ſtomachi vitia diſcutit, tuſſim decocti jus cum melle. Hulcera omnium generum, ſive phagedænæ ſint, ſive carcinomata, ſive ſerpant, ſive polypi in naribus, ſuccus mire ſanat. Folia ambuſtis proſunt ex vino & oleo cocta. Alvum inaniunt ex ſale & aceto ſumta. Et luxatis cocta cum melle proſunt: item articulis podagricis cum ſale, recentia vel ſicca. Hippocrates utralibet ad collectiones cum melle impoſuit. Ad menſes trahendos ſeminis vel radicis drachmæ duæ in vini cyathis duobus ſufficiunt. Eadem potio, ſi a partu non purgantur, & ſecundas trahit. Hippocrates & radicem ipſam appoſuit. Dicunt & in peſtilentia ſalutarem eſſe in cibis. Ebrietatem diſcutit. Serpentes nidore, cum crematur, privatimque aſpidas fugat, aut inebriat, ita ut torpentes inveniantur. Perunctos quoque aro e laureo oleo fugiunt. Ideo & contra ictus dari potu in vino nigro putant utile. In foliis ari caſeus optime ſervari traditur.

XCIII. Dracunculus, quem dixi, hordeo matureſcente effoditur, Luna creſcente. Omnino habentem ſerpentes fugiunt. Ideo percuſſis prodeſſe in potu ajunt majorem: ut & menſes, ſi ferro non attingatur, ſiſtat. Succus ejus & aurium dolori prodeſt.

Id autem, quod Græci dracontion vocant, triplici effigie demonſtratum mihi eſt: foliis betæ,

non ſine thyrſo, flore purpureo. Hoc eſt ſimile aro. Alii radice longa, veluti ſignata articuloſaque, monſtravere: tribus omnino cauliculis: folia ejus ex aceto decoqui contra ſerpentium ictus jubentes. Tertia demonſtratio fuit, folio majore, quam cornus, radice arundinea, totidem, ut affirmabant, geniculata nodis, quot haberet annos, totidem eſſe folia. Hi ea ex vino vel aqua contra ſerpentes dabant.

XCIV. Eſt & aris, quæ in eadem Ægypto naſcitur, ſimilis aro, minor tantum minoribuſque foliis, & utique radice, quæ tamen olivæ grandis magnitudinem implet: alba geminum caulem, altera unum tantum emittens. Medetur utraque hulceribus manantibus: item combuſtis, ac fiſtulis collyrio immiſſo. Nomas ſiſtunt decocta earum in aqua, & poſtea tritarum roſaceo addito. Sed unum miraculum ingens, contacto genitali cujuſque feminini ſexus, animal in perniciem agi.

XCV. Myriophyllon, quod noſtri millefolium vocant, caulis eſt tener, ſimilis fœniculo, plurimis foliis: unde & nomen accepit. Naſcitur in paluſtribus, magnifici uſus ad vulnera. Cum aceto bibitur ad difficultates urinæ & veſicæ, & ſuſpiria, præcipitatiſque ex alto. Efficaciſſima eadem ad dentium dolores. Etruria hoc nomine appellat herbam in pratis tenuem a lateribus capillamenti modo folioſam, eximii uſus ad vulnera: boum nervos abſciſſos vomere ſolidari ea, rurſuſque jungi addita axungia affirmans.

XCVI. Pſeudobunion napi folia habet, fruti-

cans palmi altitudine. Laudatiſſima in Creta. Contra tormina atque ſtranguriam, laterum præcordiorumque dolores, bibuntur rami ejus quini ſenive.

XCVII. Myrrhis, quam alii ſmyrrhizam, alii myrrham vocant, ſimillima eſt cicutæ, caule foliiſque & flore, minor tantum & exilior, cibo non inſuavis. Ciet menſtrua & partus cum vino. Ajunt eandem potam in peſtilentia ſalutarem eſſe. Subvenit & phthiſicis in ſorbitione. Aviditatem cibi facit. Phalangiorum morſus reſtringit. Hulcera quoque in facie aut capite ſuccus ejus in aqua triduo maceratæ ſanat.

XCVIII. Onobrychis folia habet lentis, longiora paulo, florem rubentem, radicem exiguam & gracilem. Naſcitur circa fontes. Siccata in farinæ modum, & inſperſa vino albo, ſtrangurias finit. Alvum ſiſtit. Succus ejus perunctis cum oleo ſudores movet.

XCIX. In promiſſo herbarum mirabilium, occurrit aliqua dicere & de Magicis. Quæ enim mirabiliores ſunt? Primi eas in noſtro orbe celebravere Pythagoras atque Democritus, conſectati Magos. Coraceſia & callicia Pythagoras aquam glaciari tradit: quarum mentionem apud alios non reperio, nec apud eum alia de his.

C. Idem minyada appellat, nomine alio coryſidiam, cujus decocto in aqua ſucco, protinus ſanari ictus ſerpentium, ſi foveantur, dicit. Eundem effuſum in herba qui veſtigio contigerint, aut forte reſperſi fuerint, inſanibili leto perire, monſtrifi-

ca prorſus natura veneni, præterquam contra venena.

CI. Ab eodem Pythagora aproxis appellatur herba, cujus radix e longinquo concipiat ignes, ut naphtha, de qua in terræ miraculis diximus. Idem tradit: ſi qui morbi humano corpori acciderint florente aproxi, quamvis ſanatos admonitionem eorum ſentire, quoties florere eam contigerit: & frumentum, & cicutam, & violam ſimilem conditionem habere. Nec me fallit, hoc volumen ejus a quibuſdam Cleemporo medico adſcribi: Pythagoræ pertinax fama antiquitaſque vindicant. Et id ipſum auctoritatem voluminibus affert, ſi quis alius curæ ſuæ opus, illo viro dignum judicavit: quod feciſſe Cleemporum, cum alia ſuo & nomine ederet, quis credat?

CII. Democriti certe chirocmeta eſſe conſtat. At in his ille poſt Pythagoram Magorum ſtudioſiſſimus, quanto portentoſiora tradit? Aglaophotin herbam, quæ admiratione hominum propter eximium colorem acceperit nomen, in marmoribus Arabiæ naſcentem Perſico latere. Qua de cauſa & marmaritin vocari. Magos utique ea uti, cum velint Deos evocare. Achæmenida, colore electri ſine folio, naſci in Tardiſtilis Indiæ: cujus radice in paſtillos digeſta, in dieque pota in vino, noxii per cruciatus nocte confiteantur omnia, per varias numinum imaginationes. Eandem hippophobada appellat, quoniam equæ præcipue caveant eam. Theombrotion XXX ſchœnis a Choaſpe naſci, pavonis picturis ſimilem, odore eximio. Hanc autem a

regibus Perſarum comedi aut bibi contra omnia corporum incommoda, inſtabilitatemque mentis: eandem ſemnion a potentiæ majeſtate appellari. Aliam deinde adamantida, Armeniæ Cappadociæque alumnam. Hac admota leones reſupinari cum hiatu laxo. Nominis cauſam eſſe, quod conteri nequeat. Arianidem in Arianis gigni, igneam colore: colligi, cum Sol in Leone ſit. Hujus tactu peruncta oleo ligna accendi. Therionarca in Cappadocia & Myſia naſcente, omnes feras torpeſcere, nec niſi hyænæ urinæ aſperſu recreari. Æthiopida in Meroe naſci. Ob id & Meroida appellari, folio lactucæ, hydropicis utiliſſimam e mulſo potam. Ophiuſam in Elephantine ejuſdem Æthiopiæ, lividam, difficilemque aſpectu, qua pota terrorem minaſque ſerpentium obverſari, ita ut mortem ſibi eo metu conſciſcant: ob id cogi ſacrilegos illam bibere. Adverſari autem ei palmeum vinum. Thalaſſeglem circa Indum amnem inveniri, quæ ob id nomine alio potamantis appellatur: hac pota lymphari homines, obverſantibus miraculis. Theangelida in Libano Syriæ, Dicte Cretæ montibus, & Babylone, & Suſis Perſidis naſci, qua pota Magi divinent. Gelotophyllida in Bactris, & circa Boryſthenen. Hæc ſi bibatur cum myrrha & vino, varias obverſari ſpecies, ridendique finem non fieri, niſi potis nucleis pineæ nucis cum pipere & melle in vino palmeo. Heſtiatorida a convictu in Perſide nominari, quoniam hilarentur illa. Eandem protomediam, qua primatum apud reges obtineant. Caſigneten, quoniam ſecum ipſa naſcatur, nec cum

ullis aliis herbis. Eandem Dionyſonymphadem, quoniam vino mire conveniat. Helianthes vocat in Themiſcyrena regione & Ciliciæ montibus maritimis, folio myrti. Hac cum adipe leonino decocta, addito croco & palmeo vino, perungi Magos & Perſarum reges, ut fiat corpus aſpectu jucundum. Ideo eandem heliocallidem nominari. Hermeſias ab eodem vocatur, ad liberos generandos pulchros bonoſque, non herba, ſed compoſitio e nucleis pineæ nucis tritis cum melle, myrrha, croco, vino palmeo, poſtea admixto theombrotio & lacte, bibere generaturos jubet, & a conceptu puerperas partum nutrientes: ita fieri excellentes animo & forma, atque bonos. Harum omnium Magica quoque vocabula ponit. Adjecit his Apollodorus, aſſectator ejus, herbam æſchynomenen, quoniam appropinquante manu folia contraheret. Aliam crocida, cujus tactu phalangia morerentur. Cratevas œnotheridem, cujus aſperſu e vino feritas omnium animalium mitigaretur. Anacampſerotem celeber arte Grammatica paulo ante, cujus omnino tactu redirent amores, vel cum odio depoſiti. Et abunde ſit hactenus attigiſſe inſignia Magorum in his herbis, alia de his aptiore dicturis loco.

CIII. Eriphiam multi prodidere. Scarabæum hæc in avena habet, ſurſum deorſum decurrentem cum ſono hœdi, unde & nomen accepit. Hac ad vocem nihil præſtantius eſſe tradunt.

CIV. Herba lanaria ovibus jejunis data, lactis abundantiam facit. Æque nota lactoris vulgo eſt, plena lactis, quod deguſtatum vomitiones conci-

tat. Eandem hanc aliqui eſſe dicunt, alii ſimilem illi, quam militarem vocant, quoniam vulnus ferro factum, nullum non intra dies quinque ſanat, ex oleo impoſita.

CV. Celebratur autem & a Græcis ſtratiotes, ſed ea in Ægypto tantum & inundatione Nili naſcitur, aizoo ſimilis, ni majora haberet folia. Refrigerat mire, & vulnera ſanat ex aceto illita: item ignes ſacros, ac ſuppurationes. Sanguinem quoque qui defluit a renibus, pota cum thure maſculo mirifice ſiſtit.

CVI. Herba in capite ſtatuæ nata, collectaque alicujus in veſtis panno, & alligata in lino ruſo, capitis dolorem confeſtim ſedare traditur.

CVII. Herba quæcunque a rivis aut fluminibus ante Solis ortum collecta, ita ut nemo colligentem videat, adalligata lævo brachio, ita ut æger quid ſit illud ignoret, tertianas arcere traditur.

CVIII. Lingua herba naſcitur circa fontes. Radix ejus combuſta & trita cum adipe ſuis, (adjiciunt ut nigra ſit & ſterilis,) alopecias emendat ungentium in Sole.

CIX. Cribro in limite adjecto, herbæ intus exſtantes decerptæ, adalligatæque gravidis, partus accelerant.

CX. Herba quæ gignitur ſupra fimeta ruris, contra anginas efficaciſſime pollet ex aqua pota.

CXI. Herba, juxta quam canes urinam fundunt, evulſa ne ferro attingatur, luxatis celerrime medetur.

CXII. Rumbotinum arborem demonſtravimus inter arbuſta. Juxta hanc viduam vite naſcitur herba, quam Galli rhodoram vocant: caulem habet virgæ ficulneæ modo geniculatum, folia urticæ in medio exalbida, eadem procedente tempore tota rubentia, florem argenteum: præcipua contra tumores, fervoreſque, & collectiones, cum axungia vetere tuſa, ita ut ferro non attingatur: qui perunctus eſt, deſpuit ad ſuam dextram ter. Efficacius remedium eſſe ajunt, ſi tres quoque trium nationum homines perungant dextrorſus.

CXIII. Herba impia vocatur incana, roriſmarini aſpectu, thyrſi modo veſtita atque capitata. Inde alii ramuli exſurgunt ſua capitula gerentes: ob id impiam appellavere, quoniam liberi ſuper parentem excellant. Alii potius ita appellatam, quod nullum animal eam attingat, exiſtimavere. Hæc inter duos lapides trita fervet, præcipuo adverſus anginas ſucco, lacte & vino admixto. Mirum traditur, nunquam ab eo morbo tentari qui guſtaverint. Itaque & ſuibus dari: quæque medicamentum id noluerint haurire, eo morbo interimi. Sunt qui & in avium nidis inſeri aliquid ex ea putent, atque ita non ſtrangulari pullos avidius devorantes.

CXIV. Veneris pectinem appellant a ſimilitudine pectinum, cujus radix cum malva tuſa, omnia corpori infixa extrahit.

CXV. Veterno liberat, quæ exedum vocatur, Nodia herba, coriariorum officinis nota: ea mularis eſt aliis, aliiſve nominibus. Nomas curat:

efficaciſſimamque adverſus ſcorpiones eſſe potam in vino aut poſca reperio.

CXVI. Philanthropon herbam Græci appellant hirſutam, quoniam veſtibus adhæreſcat. Ex hac corona impoſita capitis dolores ſedat. Nam quæ canaria appellatur lappa, cum plantagine & mille-folio trita ex vino carcinomata ſanat, ternis diebus ſoluta. Medetur & ſuibus effoſſa ſine ferro, & addita in colluviem poturis, vel ex lacte ac vino. Quidam adjiciunt & fodientem dicere oportere: Hæc eſt berba argemon, quam Minerva reperit ſuibus remedium, qui de illa guſtaverint.

CXVII. Tordylon alii ſemen ſilis eſſe dixerunt: alii herbam per ſe, quam & ſyreon vocaverunt. Neque aliud de ea proditum invenio, quam in montibus naſci: combuſtam potu ciere menſes, & pectoris exſcreationes, efficaciore etiamnum radice: ſucco ejus ternis obolis hauſto renes ſanari: addi radicem ejus & in malagmata.

CXVIII. Gramen ipſum inter herbas vulgatiſſimum. Geniculatis ſerpit internodiis, crebroque ab his, & ex cacumine novas radices ſpargit. Folia ejus in reliquo orbe in exilitatem faſtigantur. In Parnaſſo tantum ederacea ſpecie, denſius quam uſquam fruticant, flore odorato candidoque. Jumentis herba non alia gratior, ſive viridis, ſive in fœno ſiccata, cum detur aſperſa aqua. Succum quoque ejus in Parnaſſo excipi tradunt propter ubertatem. Dulcis hic eſt. In vicem ejus in reliqua parte terrarum ſuccedit decoctum ad vulnera conglutinanda, quod & ipſa herba tuſa præſtat, tue-

turque ab inflammationibus plagas. Decocto adjicitur vinum ac mel: ab aliquibus & thuris, & piperis, myrrhæque tertiæ portiones. Rurſuſque coquitur in æreo vaſe ad dentium dolores & epiphoras. Radix decocta in vino torminibus medetur, & urinæ difficultatibus, hulceribuſque veſicæ. Calculos frangit. Semen vehementius urinam impellit. Alvum vomitioneſque ſiſtit. Privatim autem draconum morſibus auxiliatur. Sunt qui genicula novem, vel unius, vel e duabus tribuſve herbis, ad hunc articulorum numerum involvi lana ſuccida nigra jubeant, ad remedia ſtrumæ, panorumve. Jejunum debere eſſe qui colligat: ita ire in domum abſentis cui medeatur, ſupervenientique ter dicere, jejuno jejunum medicamentum dare, atque ita adalligare, triduoque id facere. Quod e graminum genere ſeptem internodia habet, efficaciſſime capiti contra dolores adalligatur. Quidam propter veſicæ cruciatus decoctum ex vino gramen ad dimidias a balineis bibi jubent.

CXIX. Sunt qui & aculeatum gramen vocent trium generum: cum in cacumine aculei ſunt plurimum quini, dactylon appellant: hos convolutos naribus inſerunt, extrahuntque ſanguinis ciendi gratia. Altero, quod eſt aizoo ſimile, ad paronychia & pterygia unguium, & cum caro unguibus increvit, utuntur cum axungia: ideo dactylon appellantes, quia digitis medeatur. Tertium genus dactyli, ſed tenuis, naſcitur in parietinis, aut tegulis. Huic cauſtica vis eſt. Siſtit hulcera quæ ſerpunt. Gramen capiti circumdatum, ſanguinis e

naribus fluxiones ſiſtit. Camelos necare traditur in Babylonis regione, id quod juxta vias naſcitur.

CXX. Nec fœno Græco minor auctoritas, quod telin vocant, alii carphos: aliqui buceras, alii ægoceras, quoniam corniculis ſemen eſt ſimile, nos ſiliciam: quomodo ſereretur, ſuo loco docuimus. Vis ejus ſiccare, mollire, diſſolvere. Succus decocti feminarum pluribus malis ſubvenit: ſive duritia, ſive tumor, ſive contractio ſit vulvæ, foventur, inſidunt: infuſum quoque prodeſt. Furfures in facie extenuat. Spleni addito nitro decoctum & impoſitum medetur. Item ex aceto. Sic & jocineri decoctum. Diocles difficile parientibus ſemen ejus dedit acetabuli menſura tritum in novem cyathis ſapæ, ut cum tertias partes biberint, calida lavarentur: & in balneo ſudantibus dimidium ex relicto iterum dedit: mox a balneo reliquum, pro ſummo auxilio. Farinam fœni Græci cum hordeo, aut lini ſemine decoctam aqua mulſa contra vulvæ cruciatus ſubjecit. Item impoſuit imo ventri. Lepras, lentigines, ſulphuris pari portione mixta farina curavit, nitro ante præparata cute, ſæpius die illinens, perungique prohibens. Theodorus fœno miſcuit quartam partem purgati naſturtii acerrimo aceto ad lepras. Damon ſemen fœni acetabuli dimidii menſura cum ſapæ & aquæ novem cyathis ad menſes ciendos dedit potu. Nec dubitatur, quin decoctum ejus utiliſſimum ſit vulvis, interaneiſque exhulceratis: ſicuti ſemen articulis atque præcordiis. Si vero cum malva deco-

quatur, poſtea addito mulſo potus, ante cetera vulvis interaneiſque laudatur: quippe cum vapor quoque decocti plurimum proſit: alarumque etiam graveolentiam decoctum fœni emendat. Farina porrigines capitis ſurfureſque cum vino & nitro celeriter tollit. In hydromelite autem decocta addita axungia genitalibus medetur: item pano, parotidi, podagræ, chiragræ, articulis, carnibuſque quæ recedunt ab oſſibus: aceto vero ſubacta luxatis. Illinitur & lieni decocta in aceto & melle tantum. Carcinomata ſubacta ex vino purgat: mox addito melle perſanat. Sumitur & ſorbitio e farina ad pectus exhulceratum, longamque tuſſim. Diu decoquitur, donec amaritudo deſinat. Poſtea mel additur. Nunc ipſa claritas herbarum dicetur.

C. PLINII SECUNDI
NATURALIS
HISTORIAE
LIBER XXV.

C. PLINII SECUNDI

NATURALIS HISTORIAE

LIBER XXV.

I. IPSA quæ nunc dicetur herbarum claritas, medicinæ tantum gignente eas tellure, in admirationem curæ priſcorum diligentiæque animum agit. Nihil ergo intentatum inexpertumque illis fuit: nihil deinde occultatum, quodque non prodeſſe poſteris vellent. At nos elaborata iis abſcondere atque ſupprimere cupimus, & fraudare vitam etiam alienis bonis. Ita certe recondunt, qui pauca aliqua novere, invidentes aliis: & neminem docere, in auctoritatem ſcientiæ eſt. Tantum ab excogitandis novis, ac juvanda vita mores abſunt, ſummumque opus ingeniorum diu jam hoc fuit, ut intra unumquemque recte facta veterum perirent. At hercules ſingula quoſdam inventa Deorum numero addidere: omnium utique vitam clariorem fecere cognominibus herbarum, tam benigne gratiam memoria referente. Non æque hæc cura eorum mira in his, quæ ſatu blandiuntur, aut cibo invitant: culmina quoque montium invia & ſolitudines abditas, omniſque terræ fibras ſcrutati invenere, quid quæque radix polleret, ad quos uſus herbarum folia pertinerent, etiam quadrupedum pabulo intacta ad ſalutis uſus vertentes.

II. Minus hoc, quam par erat, noſtri celebravere, omnium utilitatum & virtutum rapaciſſimi. Primuſque & diu ſolus idem ille M. Cato, omnium bonarum artium magiſter, paucis dumtaxat attigit, boum etiam medicina non omiſſa. Poſt eum unus illuſtrium tentavit C. Valgius eruditione ſpectatus, imperfecto volumine ad Divum Auguſtum, inchoata etiam præfatione religioſa, ut omnibus malis humanis illius potiſſimum principis ſemper mederetur majeſtas.

III. Antea condiderat ſolus apud nos, quod equidem inveni, Pompejus Lenæus, Magni libertus: quo primum tempore hanc ſcientiam ad noſtros perveniſſe animo adverto. Namque Mithridates, maximus ſua ætate regum, quem debellavit Pompejus, omnium ante ſe genitorum diligentiſſimus vitæ fuiſſe argumentis, præterquam fama, intelligitur. Uni ei excogitatum, quotidie venenum bibere præſumtis remediis, ut conſuetudine ipſa innoxium fieret. Primo inventa genera antidoti, ex quibus unum etiam nomen ejus retinet. Illius inventum autumant, ſanguinem anatum Ponticarum miſcere antidotis, quoniam veneno viverent. Ad illum Aſclepiadis medendi arte clari, volumina compoſita exſtant, cum ſollicitatus ex urbe Roma, præcepta pro ſe mitteret. Illum ſolum mortalium viginti duabus linguis locutum certum eſt, nec de ſubjectis gentibus ullum hominem per interpretem appellatum ab eo annis LVI, quibus regnavit. Is ergo in reliqua ingenii magnitudine medicinæ peculiariter curioſus, & ab omnibus

ſubjectis, qui fuere pars magna terrarum, ſingula exquirens, ſcrinium commentationum harum & exemplaria, effectuſque, in arcanis ſuis reliquit. Pompejus autem omni regia præda potitus, transferre ea ſermone noſtro libertum ſuum Lenæum, Grammaticæ artis, juſſit: vitæque ita profuit non minus, quam reipublicæ victoria illa.

IV. Præter hos Græci auctores medicinæ prodidere, quos ſuis locis diximus. Ex his Cratevas, Dionyſius, Metrodorus, ratione blandiſſima, ſed qua nihil pæne aliud, quam rei difficultas, intelligatur. Pinxere namque effigies herbarum, atque ita ſubſcripſere effectus. Verum & pictura fallax eſt, & coloribus tam numeroſis, præſertim in æmulatione naturæ, multum degenerat tranſcribentium ſors varia. Præterea parum eſt ſingulas earum ætates pingi, cum quadripartitis varietatibus anni faciem mutent.

V. Quare ceteri ſermone eas tradidere: aliqui ne effigie quidem indicata, & nudis plerumque nominibus defuncti, quoniam ſatis videbatur poteſtates vimque demonſtrare quærere volentibus. Nec eſt difficile cognitu. Nobis certe, exceptis admodum paucis, contigit reliquas contemplari ſcientia Antonii Caſtoris, cui ſumma auctoritas erat in ea arte noſtro ævo, viſendo hortulo ejus, in quo plurimas alebat, centeſimum ætatis annum excedens, nullum corporis malum expertus, ac ne ætate quidem memoria aut vigore concuſſis. Neque aliud mirata magis antiquitas reperietur. Inventa jampridem ratio eſt prænuntians horas, non modo

O 2

dies ac noctes, Solis Lunæque defectuum. Durat tamen tradita perſuaſio in magna parte vulgi, veneficiis & herbis id cogi, eamque num feminarum ſcientiam prævalere. Certe quid non replevere fabulis Colchis Medea, aliæque, in primis Itala Circe, Diis etiam adſcripta? unde arbitror natum, ut Æſchylus e vetuſtiſſimis in Poetica, refertam Italiam herbarum potentia proderet: multique Circeios, ubi habitavit illa, magno argumento etiamnum durante in Marſis a filio ejus orta gente, quos eſſe domitores ſerpentium conſtat. Homerus quidem primus doctrinarum & antiquitatis parens, multus alias in admiratione Circes, gloriam herbarum Ægypto tribuit: cum etiam, quæ rigatur, Ægyptus illa non eſſet, poſtea fluminis limo invecta. Herbas certe Ægyptias a regis uxore traditas ſuæ Helenæ plurimas narrat, ac nobile illud nepenthes, oblivionem triſtitiæ veniamque afferens, & ab Helena utique omnibus mortalibus propinandum. Primus autem omnium, quos memoria novit, Orpheus de herbis curioſius aliqua prodidit. Poſt eum Muſæus & Heſiodus polion herbam in quantum mirati ſunt, diximus. Orpheus & Heſiodus ſuffitiones commendavere. Homerus & alias nominatim herbas celebrat, quas ſuis locis dicemus. Ab eo Pythagoras clarus ſapientia, primus volumen de earum effectu compoſuit, Apollini, Æſculapioque, & in totum Diis immortalibus inventione & origine aſſignata. Compoſuit & Democritus, ambo peragratis Perſidis, Arabiæ, Æthiopiæ, Ægyptique Magis. Adeoque ad hæc

attonita antiquitas fuit, ut affirmaret etiam incredibilia dictu. Xanthus hiſtoriarum auctor, in prima earum tradit, occiſum draconis catulum revocatum ad vitam a parente, herba, quam balin nominat: eademque Thylonem, quem draco occiderat, reſtitutum ſaluti. Et Juba in Arabia herba revocatum ad vitam hominem tradit. Dixit Democritus, credidit Theophraſtus, eſſe herbam, cujus contactu illatæ ab alite, quam retulimus, exſiliret cuneus a paſtoribus arbori adactus: quæ etiamſi fide carent, admirationem tamen implent: coguntque confiteri, multum eſſe quod vero ſuperſit. Inde & pleroſque ita video exiſtimare, nihil non herbarum vi effici poſſe, ſed plurimarum vires eſſe incognitas: quorum in numero fuit Herophilus clarus medicina, a quo ferunt dictum, quaſdam fortaſſis etiam calcatas prodeſſe. Obſervatum certe eſt, inflammari vulnera ac morbos ſuperventu eorum, qui pedibus iter confecerint.

VI. Hæc erat antiqua medicina, quæ tota migrabat in Græciæ linguas. Sed quare non plures noſcantur, cauſa eſt, quod eas agreſtes literarumque ignari experiuntur, ut qui ſoli inter illas vivant: præterea ſecuritas quærendi, obvia medicorum turba. Multis etiam inventis nomina deſunt, ſicut illi, quam retulimus in frugum cura, ſcimuſque defoſſam in angulis ſegetis præſtare, ne qua ales intret. Turpiſſima cauſa raritatis, quod etiam qui ſciunt, demonſtrare nolunt; tanquam ipſis periturum ſit, quod tradiderint aliis. Accedit ratio in-

ventionis anceps. Quippe etiam in repertis, alias invenit caſus, alias (ut vere dixerim) Deus.

Inſanabile ad hoſce annos fuit rabidi canis morſus, pavorem aquæ, potuſque omnis afferens odium. Nuper cujuſdam militantis in Prætorio mater vidit in quiete, ut radicem ſilveſtris roſæ, quam cynorrhodon vocant, blanditam ſibi aſpectu pridie in frutecto, mitteret filio bibendam: in Lacetania res gerebatur, Hiſpaniæ proxima parte: caſuque accidit, ut milite a morſu canis incipiente aquas expaveſcere, ſuperveniret epiſtola orantis ut pareret religioni: ſervatuſque eſt ex inſperato, & poſtea quiſquis auxilium ſimile tentavit. Alias apud auctores cynorrhodi una medicina erat: ſpongiolæ, quæ in mediis ſpinis ejus naſcitur, cinere cum melle, alopecias capitis expleri. In eadem provincia cognovi in agro hoſpitis nuper ibi repertum dracunculum appellatum caulem, pollicari craſſitudine, verſicoloribus viperarum maculis, quem ferebant contra omnium morſus eſſe remedio: alium, quam quos in priori volumine ejuſdem nominis diximus: ſed huic alia figura, aliudque miraculum, exſerentis ſe terra ad primas ſerpentium vernationes, bipedali fere altitudine, rurſuſque cum iiſdem in terram condentis: nec omnino occultato eo apparet ſerpens: vel hoc per ſe ſatis officioſo naturæ munere, ſi tantum præmoneret, tempuſque formidinis demonſtraret.

Nec beſtiarum ſolum ad nocendum ſcelera ſunt, ſed interim aquarum quoque ac locorum. In Ger-

mania trans Rhenum caſtris a Germanico Cæſare promotis, maritimo tractu fons erat aquæ dulcis ſolus, qua pota intra biennium dentes deciderent, compageſque in genibus ſolverentur. Stomacacen medici vocabant, & ſceletyrben, ea mala. Reperta auxilio eſt herba, quæ vocatur Britannica, non nervis modo & oris malis ſalutaris, ſed contra anginas quoque, & contra ſerpentes. Folia habet oblonga nigra, radicem nigram. Succus ejus exprimitur & ex radice. Florem vibones vocant: qui collectus prius, quam tonitrua audiantur, & devoratus, ſecuros in totum reddit. Friſii, qua caſtra erant, noſtris demonſtravere illam: miror-que nominis cauſam: niſi forte confines Oceano Britanniæ, velut propinquæ, dicavere. Non enim inde appellatam eam, quoniam ibi plurima naſceretur, certum eſt, etiamnum Britannia libera.

VII. Fuit quidem & hic quondam ambitus, nominibus ſuis eas adoptandi, ut docebimus feciſſe reges: tanta res videbatur, herbam invenire, vitam juvare, nunc fortaſſis aliquibus curam noſtram frivolam quoque exiſtimaturis: adeo deliciis ſordent etiam quæ ad ſalutem pertinent. Auctores tamen quarum inveniuntur, in primis celebrare par eſt, effectu earum digeſto in genera morborum. Qua quidem in reputatione miſereri ſortis humanæ ſubit, præter fortuita caſuſque, & quæ nomina omnis hora excogitat, ad millia morborum ſingulis mortalium timenda. Qui graviſſimi ex his ſint diſcernere, ſtultitiæ prope videri poteſt, cum ſuus cuique ad præſens quiſque atro-

ciſſimus videatur. Et de hoc tamen judicavere avi experimento, aſperrimos cruciatus eſſe calculorum a ſtillicidio veſicæ: proximum ſtomachi, tertium eorum quæ in capite doleant: non ob alios fere morte concita. A Græcis & noxias herbas demonſtratas miror equidem. Nec venenorum tantum: quoniam ea vitæ conditio eſt, ut mori plerumque etiam optimi portus ſit: tradatque M. Varro, Servium Clodium equitem Romanum magnitudine doloris in podagra coactum, veneno crura perunxiſſe, & poſtea caruiſſe ſenſu omni, æque quam dolore in ea parte corporis. Sed quæ fuit venia monſtrandi, qua mentes ſolverentur, partus eliderentur, multaque ſimilia? Ego nec abortiva dico, ac ne amatoria quidem, memor Lucullum Imperatorem clariſſimum amatorio periiſſe: nec alia Magica portenta, niſi ubi cavenda ſunt aut coarguenda, in primis fide eorum damnata. Satis operæ fuit abundeque præſtitum vitæ, ſalutares dixiſſe, ac poſtea inventas.

VIII. 1. Laudatiſſima herbarum eſt Homero teſte, quam vocari a Diis putat moly, & inventionem ejus Mercurio aſſignat, contraque ſumma veneficia demonſtrat. Naſci eam hodie circa Pheneum, & in Cyllene Arcadiæ tradunt, ſpecie illa Homerica, radice rotunda nigraque, magnitudine cæpæ, folio ſcillæ; effodi autem difficulter. Græci auctores florem ejus luteum pinxere, cum Homerus candidum ſcripſerit. Inveni e peritis herbarum medicis, qui & in Italia naſci eam diceret, afferrique Campania mihi aliquot diebus effoſſam inter

difficultates ſaxeas, radicis XXX pedes longæ, ac ne ſic quidem ſolidæ, ſed abruptæ.

IX. 2. Ab ea maxima auctoritas herbæ eſt, quam dodecatheon vocant, omnium Deorum majeſtatem commendantes. In aqua potam omnibus morbis mederi tradunt. Folia ejus ſeptem, lactucis ſimillima, exeunt a lutea radice.

X. 3. Vetuſtiſſima inventu Pæonia eſt, nomenque auctoris retinet, quam quidam pentorobon appellant, alii glycyſiden. Hæc quoque difficultas eſt, quod eadem aliter alibi nuncupantur. Naſcitur opacis montibus, caule inter folia digitorum quatuor, ferente in cacumine veluti Græcas nuces quatuor aut quinque. Ineſt iis ſemen copioſum, rubrum, nigrumque. Hæc medetur & Faunorum in quiete ludibriis. Præcipiunt eruere noctu, quoniam ſi picus Martius videat, tuendo in oculos impetum faciat.

XI. 4. Panaces ipſo nomine omnium morborum remedia promittit, numeroſum & Diis inventoribus adſcriptum. Unum quippe Aſclepion cognominatur, quoniam is filiam Panaceam appellavit. Succus coactus ferulæ, qualem diximus, radice multi corticis & ſalſi. Hac evulſa ſcrobem repleri vario genere frugum religio eſt, ac terræ piamentum. Ubi, & quonam fieret modo, & quale maxime probaretur, inter peregrina docuimus. Id quod e Macedonia affertur, bucolicon vocant, armentariis ſponte erumpentem ſuccum excipientibus: hoc celerrime evaneſcit. Et in aliis autem generibus improbatur maxime nigrum ac molle. Id enim argumento eſt cera adulterati.

XII. 5. Alterum genus heraclion vocant, & ab Hercule inventum tradunt: alii origanum heracleoticum ſilveſtre, quoniam eſt origano ſimile, radice inutili: de quo origano diximus.

XIII. 6. Tertium panaces Chironion cognominatur ab inventore. Folium ejus lapatho ſimile, majus tamen & hirſutius. Flos aureus, radix parva. Naſcitur pinguibus locis. Hujus flos efficaciſſimus, eoque amplius, quam ſupra dicta, prodeſt.

XIV. 7. Quartum genus panacis ab eodem Chirone repertum, centaurion cognominatur: ſed & Pharnaceon, in controverſia inventionis, a Pharnace rege deductum. Seritur hoc, longioribus, quam cetera, foliis, & ſerratis. Radix odorata in umbra ſiccatur, vinoque gratiam adjicit. Hujus genera duo fecere, alterum lævis folii, alterum tenuius.

XV. 8. Heracleon ſiderion & ipſum ab Hercule inventum eſt, caule tenui digitorum quatuor altitudine, flore Puniceo, foliis coriandri. Juxta lacus & amnes invenitur, omniaque vulnera ferro illata efficaciſſime ſanat.

XVI. 9. Eſt Chironis inventum ampelos, quæ vocatur Chironia, de qua diximus inter vites, ſicuti de herba, cujus inventio aſſignatur Minervæ.

XVII. 10. Herculi eam quoque adſcribunt, quæ Apollinaris, apud Arabas altercum: apud Græcos vero hyoſcyamus appellatur. Plura ejus genera: unum nigro ſemine, floribus pæne purpureis ſpi-

noſum. Talis naſcitur in Galatia. Vulgare autem candidius eſt, & fruticoſius, altius papavere. Tertii ſemen irionis ſemini ſimile: & omnia inſaniam gignentia, capitiſque vertigines. Quartum genus molle, lanuginoſum, pinguius ceteris, candidi ſeminis, in maritimis naſcens: hoc recepere medici. Item rufi ſeminis. Nonnunquam autem candidum rufeſcit, ſi non ematuruit, improbaturque. Et alioqui nullum, niſi cum inaruit, legitur. Natura vini, ideoque mentem caputque infeſtans. Uſus ſeminis & per ſe, & ſucco expreſſo. Exprimitur ſeparatim, & caulibus foliiſque: utuntur & radice, temeraria in totum (ut arbitror) medicina. Quippe etiam foliis conſtat mentem corrumpi, ſi plura quam quatuor bibantur. Etiam antiqui in vino febrem depelli arbitrabantur. Et oleum fit ex ſemine, ut diximus, quod ipſum auribus infuſum tentat mentem. Mireque, ut contra venenum, remedia prodidere his qui id bibiſſent, & ipſum pro remediis: adeo nullo omnia experiendi fine, ut cogerentur etiam venena prodeſſe.

XVIII. 11. Linozoſtis, ſive parthenion, Mercurii inventum eſt: ideo apud Græcos Hermupoan multi vocant eam, apud nos omnes Mercurialem. Duo ejus genera: maſculus, & femina, quæ efficacior, caule cubitali, interdum ramoſo in cacumine, ocimo anguſtioribus foliis, geniculis denſis, alarum cavis multis, ſemine in geniculis dependente: feminæ copioſo, mari juxta genicula ſtante, rariori ac brevi, contortoque: feminæ, ſoluto & candido. Folia maribus nigriora, femi-

nis candidiora : radix ſupervacua, prætenuis. Naſcuntur in campeſtribus cultis. Mirum eſt, quod de utroque eorum genere proditur : ut mares gignantur, hunc facere : ut feminæ, illam. Hoc contingere, ſi a conceptu ſuccus protinus bibatur in paſſo, edanturve folia decocta ex oleo & ſale, vel cruda ex aceto. Quidam decoquunt eam in novo fictili cum heliotropio, & duabus aut tribus ſpicis, donec decoquatur. Decoctum dari jubent, & herbam ipſam in cibo, altero die purgationis mulieribus per triduum, quarto die a balneo coire eas. Hippocrátes miris laudibus in mulierum uſu prædicavit has : ad hunc modum medicorum nemo novit. Ille eas vulvæ cum melle, vel roſaceo, vel irino, vel lirino admovit : item ad ciendos menſes ſecundaſque. Hoc idem præſtare potu fotuque dixit. Inſtillavit auribus olidis ſuccum, inunxitque cum vino vetere. Alvo folia impoſuit, epiphoris, ſtranguriæ, & veſicæ. Decoctum ejus dedit cum myrrha & thure. Alvo quidem ſolvendæ, vel in febri, decoquitur quantum manus capiat in duobus ſextariis aquæ ad dimidias : bibitur ſale & melle admixto : nec non cum ungula ſuis, aut gallinaceo decoctum ſalubrius. Purgationis cauſa putavere aliqui utramque dandam, ſive cum malva decoctum. Thoracem purgant, bilem detrahunt, ſed ſtomachum lædunt. Reliquos uſus dicemus ſuis locis.

XIX. 12. Invenit & Achilles diſcipulus Chironis, qua vulneribus mederetur, quæ ob id Achilleos vocatur. Hac ſanaſſe Telephum dicitur. Alii

primum æruginem inveniſſe, utiliſſimam emplaſtris, ideoque pingitur a cuſpide decutiens eam gladio in vulnus Telephi. Alii utroque uſum medicamento volunt. Aliqui & hanc panacem heracleon, alii ſideritin, & apud nos millefoliam vocant, cubitali ſcapo, ramoſam, minutioribus quam fœniculi foliis veſtitam ab imo. Alii fatentur quidem illam vulneribus utilem, ſed veram Achilleon eſſe ſcapo cæruleo pedali, ſine ramis, ex omni parte ſingulis foliis rotundis eleganter veſtitam. Alii quadrato caule, capitulis marrubii, folio quercus. Hanc etiam præciſos nervos glutinare faciunt. Alii ſideritin in maceriis naſcentem, cum teratur, fœdi odoris. Etiamnum aliam ſimilem huic, ſed candidioribus foliis & pinguioribus, tenuioribus cauliculis, in vineis naſcentem. Aliam vero binûm cubitorum, ramulis exilibus, triangulis, folio filicis, pediculo longo, betæ ſemine, omnes vulneribus præcipuas. Noſtri eam, quæ eſt latiſſimo folio, ſcopam regiam vocant. Medetur anginis ſuum.

XX. 13. Invenit & Teucer eadem ætate Teucrion, quam quidam hemionion vocant, ſpargentem juncos tenues, folia parva, aſperis locis naſcentem, auſtero ſapore, nunquam florentem: neque ſemen gignit. Medetur lienibus. Conſtatque ſic inventam: Cum exta ſuper eam projecta eſſent, adhæſiſſe lieni, eumque exinaniſſe. Ob id a quibuſdam ſplenion vocatur. Narrant, ſues, qui radicem ejus ederint, ſine ſplene inveniri. Quidam ramis hyſſopi ſurculoſam, folio fabæ, eodem no-

mine appellant, & colligi florentem adhuc jubent: adeo florere non dubitant: maximeque ex Ciliciis & Piſidiæ montibus laudant.

XXI. 14. Melampodis fama, divinationis artibus nota eſt. Ab hoc appellatur unum ellebori genus Melampodion. Aliqui paſtorem eodem nomine inveniſſe tradunt, capras purgari paſto illo animadvertentem, datoque lacte earum ſanaſſe Prœtidas furentes. Quamobrem de omnibus ejus generibus dici ſimul convenit. Prima duo ſunt, candidum & nigrum. Hoc radicibus tantum intelligi tradunt plerique. Alii folia nigri, platano ſimilia, ſed minora, nigrioraque, & pluribus diviſuris ſciſſa: albi, betæ incipientis: hæc quoque nigriora, & canalium dorſo rubeſcentia. Utraque caule palmi ferulaceo, bulborum tunicis convoluto, radice fimbriata cæparum modo. Nigro equi, boves, ſues necantur: itaque cavent id, cum candido veſcantur. Tempeſtivum eſſe tradunt meſſibus. Plurimum autem naſcitur in Œta monte: & optimum uno ejus loco circa Pyram. Nigrum ubique provenit, ſed melius in Helicone, qui mons & aliis laudatur herbis. Candidum probatur Œtæum: ſecundum Ponticum: tertio loco Eleaticum, quod in vitibus naſci ferunt: quarto Parnaſſium, quod adulteratur Ætolico, ex vicino. Nigrum ex his Melampodion vocant, quo & domos ſuffiunt, purgantque, ſpargentes & pecora, cum precatione ſolemni: hoc & religioſius colligitur. Primum enim gladio circumſcribitur. Dein qui ſucciſurus eſt, ortum ſpectat: & precatur, ut id liceat ſibi con-

cedentibus Diis facere, obſervatque aquilæ volatus: fere enim ſecantibus intereſt: & ſi prope advolavit, moriturum illo anno qui ſuccidat, augurium eſt. Nec album facile colligitur, caput aggravans, maxime niſi præſumatur allium, & ſubinde vinum ſorbeatur, celeriterque fodiatur. Nigrum alii ectomon vocant, alii polyrrhizon: purgat per inferna: candidum autem vomitione, cauſaſque morborum extrahit: quondam terribile, poſtea tam promiſcuum, ut plerique ſtudiorum gratia ad pervidenda acrius, quæ commentabantur, ſæpius ſumtitaverint. Carneadem reſponſurum Zenonis libris: Druſum quoque apud nos, tribunorum popularium clariſſimum, (cui ante omnes plebs ſtans plauſit, optimates vero bellum Marſicum imputavere:) conſtat hoc medicamento liberatum comitiali morbo in Anticyra inſula. Ibi enim tutiſſime ſumitur, quoniam (ut diximus) ſeſamoides admiſcent. Italia veratrum vocat. Farina eorum per ſe, & mixta radicula, qua lanas diximus lavari, ſternumentum facit, amboque ſomnum. Leguntur autem tenuiſſimæ radices breveſque, ac velut decurtatæ etiam hæ. Nam ſumma, quæ eſt craſſiſſima, cæpis ſimilis, canibus tantum datur purgationis cauſa. Antiqui radicem cortice quam carnoſiſſimo ſeligebant, quo tenuior eximeretur medulla. Hanc humidis ſpongiis opertam, turgeſcentemque acu in longitudinem findebant. Deinde fila in umbra ſiccabant, iis utentes: nunc ramulos ipſos ab radice quam graviſſimi corticis ita dant. Optimum, quod acre guſtu fervenſque,

in frangendo pulverem emittit. Durare vim ejus XXX annis ferunt.

XXII. Nigrum medetur paralyticis, inſanientibus, hydropicis, dum citra febrim, podagris veteribus, articulariis morbis. Trahit alvum, & bilem, pituitaſque. Ex aqua datur ad leniter molliendam alvum, plurimum drachma, modice quatuor obolis. Miſcuere aliqui & ſcammoneam, ſed tutius ſalem. In dulcibus datum copioſius periculum infert: oculorum caliginem fotu diſcutit: ob id quidam & inunxere trito. Strumas, ſuppurata, duritias concoquit & purgat: item fiſtulas, tertia die exemtum. Verrucas tollit cum ſquamis æris & ſandaracha. Hydropicorum ventri imponitur cum farina hordeacea & vino. Pecorum & jumentorum pituitas ſanat, ſurculo per aurem trajecto, & poſtero die eadem hora exemto. Scabiem quadrupedum cum thure aut cera, ac pice, vel cum piſſelæo.

XXIII. Album optimum, quod celerrime movet ſternumenta: ſed multum terribilius nigro, præcipue ſi quis apparatum poturorum apud antiquos legat, contra horrores, ſtrangulatus, intempeſtivas ſomni vires, ſingultus infinitos aut ſternumenta, ſtomachi diſſolutiones, tardiores vomitus aut longiores, exiguos aut nimios. Quippe alia dare ſoliti, quæ concitarent vomitiones, ipſumque elleborum extraherent medicamentis, aut clyſteribus: ſæpius etiam ſanguine venis emiſſo. Jam vero & cum proſpere cedat, terribili viſu, variis coloribus vomitionum, & poſt vomitiones obſervatione

alvi, balinearum diſpenſatione, totius corporis cura, antecedente omnia hæc magno terrore famæ. Namque tradunt abſumi carnem, ſi coquatur una. Sed antiquorum vitium erat, quod propter hos metus parcius dabant: cum celerius erumpat, quo largius ſumitur. Themiſon binas non amplius drachmas datavit: ſequentes & quaternas dedere, claro Herophili præconio, qui elleborum fortiſſimi ducis ſimilitudini æquabat. Concitatis enim intus omnibus, ipſum in primis exire. Præterea mirum inventum eſt, quod inciſum forficulis, ut diximus, cribrant: cortex remanet, hoc inaniunt: medulla cadit, hæc in nimia purgatione data vomitiones ſiſtit.

XXIV. Cavendum eſt felici quoque cura, ne nubilo die detur: quippe impetibiles cruciatus exſiſtunt. Nam æſtate potius, quam hieme dandum, non eſt in dubio. Corpus ſeptem diebus ante præparandum cibis acribus, abſtinentia vini, quarto & tertio die vomitionibus, pridie cœnæ abſtinentia. Album & in dulci datur, aptiſſime vero in lente aut pulte. Nuper invenere, diſſectis raphanis inſerere elleborum, rurſuſque comprimere raphanos, ut tranſeat vis, atque eo lenimento dare. Reddi poſt quatuor fere horas incipit. Totum opus ſeptenis peragitur horis. Medetur ita morbis comitialibus, ut diximus, vertigini, melancholicis, inſanientibus, lymphaticis, elephantiaſi albæ, lepris, tetano, tremulis, podagricis, hydropicis, incipientibuſque tympaniticis, ſtomachicis, ſpaſticis, cynicis, iſchiadicis, quartanis, quæ aliter non de-

ſinant, tuſſi veteri, inflationibus, torminibus redeuntibus.

XXV. Vetant dari ſenibus & pueris: item mollis ac feminei corporis animive, exilibus aut teneris: & feminis minus quam viris. Item timidis, aut ſi exhulcerata ſint præcordia, vel tumeant: minime ſanguinem exſcreantibus, cauſariis vel latere, vel faucibus. Medetur extra corporis, eruptionibus pituitæ cum axungia ſalſa illitum: item ſuppurationi veteri. Mures polentæ admixtum necat. Galli ſagittas in venatu elleboro tingunt, circumciſoque vulnere teneriorem ſentiri carnem affirmant. Muſcæ quoque necantur albo trito, & cum lacte ſparſo. Eodem & phthiriaſis emendatur.

XXVI. 15. Ipſi Mithridati Cratevas adſcripſit unam Mithridatiam vocatam. Huic folia duo a radice acantho ſimilia. Caulis inter utraque ſuſtinens roſeum florem.

XXVII. 16. Alteram Lenæus, ſcordotin, ſive ſcordion, ipſius manu adſcriptam, magnitudine cubitali, quadrangulo caule, ramoſam quernæ ſimilitudine, foliis lanuginoſis: reperitur in Ponto, campis pinguibus humidiſque, guſtus amari. Eſt & alterius generis, latioribus foliis, mentaſtro ſimilis, plurimoſque utraque ad uſus per ſe, & inter alia in antidotis.

XXVIII. 17. Polemoniam, alii Philetæriam, a certamine regum inventionis appellant. Cappadoces autem chiliodynamam, radice craſſa, exilibus ramis, quibus in ſummis corymbi dependent, nigro ſemine: cetero rutæ ſimilis. Naſcitur in montuoſis.

XXIX. 18. Eupatoria quoque regiam auctoritatem habet, caulis lignoſi, nigricantis, hirſuti, cubitalis, & aliquando amplioris, foliis per intervalla quinquefolii, aut cannabis, per ambitum inciſis quinquepartito, nigris & ipſis, plumoſiſque: radice ſupervacua. Semen dyſentericis in vino potum auxiliatur unice.

XXX. 19. Centaurio curatus dicitur Chiron, cum Herculis excepti hoſpitio pertractanti arma, ſagitta excidiſſet in pedem: quare aliqui Chironion vocant. Folia ſunt lata & oblonga, ſerrato ambitu, denſa ab radice, caules ternûm cubitorum, geniculati. In his capita ceu papaverum. Radix vaſta, rubeſcens, tenera fragiliſque, ad bina cubita, madida ſucco, amara cum quadam dulcedine. Naſcitur in collibus pingui ſolo. Laudatiſſima in Arcadia, Elide, Meſſenia, Pholoe, & Lycia: & in Alpibus vero, plurimiſque aliis locis. In Lycia quidem & ex ea Lycium faciunt. Vis in vulneribus tanta, ut cohæreſcere etiam carnes tradant, ſi coquantur ſimul. In uſu radix tantum duabus drachmis bibenda, quibus dicetur: ſi febris ſit, in aqua trita, ceteris in vino. Medetur & iiſdem morbis decoctæ ſuccus.

XXXI. 20. Eſt alterum centaurion cognomine lepton, minutis foliis, quod aliqui libadion vocant, quoniam ſecundum fontes naſcitur, origano ſimile, anguſtioribus & longioribus foliis, anguloſo caule paululum alto, fruticante, flore lychnidis, radice tenui & ſupervacua, ſucco efficax. Ipſa herba autumno legitur, ſuccus e fronde. Qui-

dam caules conciſos madefaciunt diebus XVIII, atque ita exprimunt. Hoc centaurion noſtri fel terræ vocant, propter amaritudinem ſummam. Galli exacon, quoniam omnia mala medicamenta potum e corpore exigat per alvum.

XXXII. 21. Tertia eſt centauris, cognomine triorchis. Qui eam ſecat, rarum eſt, ut non vulneret ſeſe. Hæc ſuccum ſanguineum mittit. Theophraſtus defendi eam, impugnarique colligentes tradit a triorche accipitrum genere, a quo & nomen accepit. Imperiti confundunt hæc omnia, & primo generi aſſignant.

XXXIII. 22. Clymenus a rege herba appellata eſt, ederæ foliis, ramoſa, caule inani, articulis præcincta, odore gravi, & semine ederæ, ſilveſtribus & montuoſis naſcens. Quibus morbis pota medeatur, dicemus. Sed hic indicandum eſt, dum medeatur, ſterilitatem pota etiam viris fieri. Græci plantagini ſimilem eſſe dixerunt, caule quadrato, folliculis cum ſemine inter ſe implexis, velut in polyporum cirris. Et ſuccus autem in uſu, vi ſumma in refrigerando.

XXXIV. 23. Gentianam invenit Gentius rex Illyriorum, ubique naſcentem, in Illyrico tamen præſtantiſſimam, folio fraxini: ſed magnitudine lactucæ, caule tenero, pollicis craſſitudine, cavo & inani, ex intervallis foliato, trium aliquando cubitorum, radice lenta, ſubnigra, ſine odore, aquoſis montibus Subalpinis plurima. Uſus in radice & ſucco. Radicis natura eſt excalfactoria, ſed prægnantibus non bibenda.

XXXV. 24. Invenit & Lyſimachus herbam Lyſimachiam, quæ ab eo nomen retinet, celebrata Eraſiſtrato. Folia habet ſalicis viridia, florem purpureum, fruticoſa, ramulis erectis, odore acri: gignitur in aquoſis. Vis ejus tanta eſt, ut jumentis diſcordantibus jugo impoſita, aſperitatem cohibeat.

XXXVI. 25. Mulieres quoque hanc gloriam affectavere: in quibus Artemiſia uxor Mauſoli, adoptata herba, quæ antea parthenis vocabatur. Sunt qui ab Artemide Ilithyia cognominatam putant, quoniam privatim medeatur feminarum malis. Eſt autem abſinthii modo fruticoſa, majoribus foliis, pinguibuſque. Ipſius duo genera: altera latioribus foliis, altera tenera tenuioribus, & non niſi in maritimis naſcens. Sunt qui in mediterraneis eodem nomine appellent, ſimplici caule, minimis foliis, floris copioſi, erumpentis cum uva matureſcit, odore non injucundo: quam quidam botryn, alii ambroſiam vocant. Talis in Cappadocia naſcitur.

XXXVII. 26. Nymphæa nata traditur Nympha zelotypia erga Herculem mortua. Quare heracleon vocant aliqui, alii rhopalon, a radice clavæ ſimili. Ideoque eos, qui biberint eam duodecim diebus, coitu genituraque privari. Laudatiſſima in Orchomeno & Marathone. Bœoti madon vocant, qui & ſemen edunt. Naſcitur in aquoſis, foliis magnis, in ſumma aqua, & aliis ex radice prodeuntibus, flore lilio ſimili, & cum defloruit, capite papaveris, tenui caule: ſecatur autumno. Radix

nigra in Sole ſiccatur, adverſaturque alvinis. Eſt & alia nymphæa in Theſſalia, amne Peneo, radice alba, capite luteo, roſæ magnitudine.

XXXVIII. 27. Invenit & patrum noſtrorum ætate res Juba, quam appellavit Euphorbiam, medici ſui nomine. Frater is fuit Muſæ, a quo Divum Auguſtum conſervatum indicavimus. Iidem fratres inſtituere a balineis frigida multa corpora adſtringere. Antea non erat mos, niſi calida tantum lavari, ſicut apud Homerum etiam invenimus. Sed Jubæ volumen quoque exſtat de ea herba, & clarum præconium. Invenit eam in monte Atlante: ſpecie thyrſi, foliis acanthinis. Vis tanta eſt, ut e longinquo ſuccus excipiatur: inciſæ conto, ſubditis excipulis ventriculo hœdino, humor lactis videtur effluere: ſiccatus cum coiit, thuris effigiem habet. Qui colligunt, clarius vident. Contra ſerpentes medetur, quacunque parte percuſſa: vertice inciſo, & medicamento addito. Ibi Gætuli, qui legunt, hœdino lacte adulterant: ſed diſcernitur igni. Id enim, quod ſincerum non eſt, faſtidiendum odorem habet. Multum infra hunc ſuccum eſt, qui in Gallia fit ex herba chamelæa, granum cocci ferente. Fractus Hammoniaco ſimilis eſt, etiam levi guſtu os accenſum diu detinens, & magis ex intervallo, donec fauces quoque ſiccet.

XXXIX. 28. Celebravit & Themiſon medicus vulgarem herbam plantaginem, tanquam inventor, volumine de ea edito. Duo ejus genera. Minor anguſtioribus foliis & nigrioribus, linguæ pe-

corum ſimillimis, caule anguloſo, in terram inclinato, in pratis naſcens. Altera major, foliis laterum modo incluſa: quæ quia ſeptena ſunt, quidam eam heptapleuron vocavere. Hujus & caulis cubitalis eſt, & napi ſimilis. Naſcitur in humidis multo efficacior. Vis mira in ſiccando denſandoque corpore, cauterii vicem obtinens. Nulla res æque ſiſtit fluxiones, quas Græci rheumatiſmos vocant.

XL. 29. Jungitur huic bugloſſos, boum linguæ ſimilis, cui præcipuum, quod in vinum dejecta, animi voluptates auget: & vocatur euphroſynum.

XLI. 30. Jungitur & cynogloſſos, caninas imitans linguas, topiariis operibus gratiſſima. Ajuntque quæ tres thyrſos ſeminis emittit, ejus radicem potam ex aqua ad tertianas prodeſſe: quæ quatuor, ad quartanas. Eſt alia ſimilis ei, quæ ferat lappas minutas: ejus radix pota ex aqua, ranis & ſerpentibus adverſatur.

XLII. 31. Eſt & buphthalmos, ſimilis boum oculis, folio fœniculi, circa oppida naſcens, fruticoſa caulibus, qui & manduntur decocti. Quidam cachlam vocant. Hæc cum cera ſcirrhomata diſcutit.

XLIII. 32. Invenere herbas & univerſæ gentes. Scythia primum eam, quæ Scythice vocatur, circa Bœotiam naſcens: prædulcem alias, utiliſſimamque ad ea quæ ſpaſmata vocant. Magna & ea commendatio, quod in ore eam habentes, famem ſitimque non ſentiunt.

XLIV. 33. Idem præſtat apud eoſdem hippace

P 4

dicta, quod in equis quoque eundem effectum habeat. Traduntque, his duabus herbis Scythas etiam in duodenos dies durare in fame ſitique.

XLV. 34. Iſchæmonem Thracia invenit, qua ferunt ſanguinem ſiſti, non aperta modo vena, ſed etiam præciſa. Serpit e terra milio ſimilis, foliis aſperis & lanuginoſis, farcitur in nares. Quæ in Italia naſcitur, & ſanguinem eadem adalligata ſiſtit.

XLVI. 35. Vettones in Hiſpania eam, quæ Vettonica dicitur in Gallia, in Italia autem ſerratula, a Græcis ceſtros, aut pſychotrophon, ante cunctas laudatiſſima. Exit anguloſo caule, cubitorum duûm, a radice ſpargens folia fere lapathi, ſerrata, ſemine purpureo. Folia ſiccantur in farinam plurimos ad uſus. Fit vinum ex ea & acetum, ſtomacho & claritati oculorum. Tantumque gloriæ habet, ut domus in qua ſata ſit, tuta exiſtimetur a piaculis omnibus.

XLVII. 36. In eadem Hiſpania inventa ſic Cantabrica, per Divi Auguſti tempora a Cantabris reperta. Naſcitur ubique caule junceo pedali, in quo ſunt floſculi oblongi, veluti calathi: in his ſemen perquam minutum. Nec alias defuere Hiſpaniæ herbis exquirendis, ut in quibus etiamnum hodie in numeroſo & lætiore convictu, potionem e centum herbis mulſo additis, credidere ſaluberrimam ſuaviſſimamque: nec quiſquam genera earum jam novit aut multitudinem: numerus tamen conſtat in nomine.

XLVIII. 37. Noſtra ætas meminit herbam in

Marſis repertam. Naſcitur in Æquicolis circa vicum Nerveſiæ: vocatur conſiligo. Prodeſt, ut demonſtrabimus ſuo loco, deploratis in phthiſi.

XLIX. 38. Invenit nuper & Servilius Democrates e primis medentium, quam appellavit iberida, quanquam ficto nomine, inventioni ejus aſſignato carmine. Naſcitur maxime circa vetera monumenta parietinaſque, & inculta itinerum. Floret ſemper folio naſturtii, caule cubitali, ſemine tam parvo, ut vix aſpici poſſit. Radici odor naſturtii. Uſus æſtate efficacior, & recenti tantum. Tunditur difficulter. Coxendicibus & articulis omnibus cum axungia modica utiliſſima, viris plurimum quaternis horis, feminis minus dimidio adalligata, ut deinde in balineis deſcendatur in calidam, & poſtea oleo ac vino corpus perungatur: diebuſque vicenis interpoſitis idem fiat, ſi qua admonitio doloris ſuperſit. Hoc modo rheumatiſmos omnes ſanat occultos. Imponitur non in ipſa inflammatione, ſed imminuta.

L. 39. Animalia quoque invenere herbas, in primiſque chelidoniam. Hac enim hirundines oculis pullorum in nido reſtituunt viſum, ut quidam volunt, etiam erutis oculis. Genera ejus duo. Major fruticoſa caule, folio paſtinacæ erraticæ ampliore, ipſa altitudine duûm cubitorum. Colos albicans, flos luteus. Minori folia ederæ rotundiora, minus candida. Succus croci mordax, ſemen papaveris. Florent adventu hirundinum, diſceſſu marceſcunt. Florentibus ſuccus exprimitur, & in æreo vaſe cum melle Attico leniter cinere ferven-

ti decoquitur, ſingulari remedio contra caligines oculorum. Utuntur & per ſe ſucco in collyriis, quæ chelidonia appellantur ab ea.

LI. 40. Invenerunt & canes canariam, qua faſtidium deducunt, eamque in noſtro conſpectu mandunt, ſed ita ut nunquam intelligatur quæ ſit: etenim depaſta cernitur. Notata eſt hæc animalis hujus malignitas in alia herba major. Percuſſus enim a ſerpente mederi quadam ſibi dicitur: ſed illam homine inſpectante non decerpit.

LII. 41. Simplicius cervæ monſtravere elaphoboſcon, de qua diximus. Item ſeſeli, enixæ a partu.

LIII. 42. Dictamnum oſtendere (ut indicavimus) vulneratæ, paſtu ſtatim decidentibus telis. Non eſt alibi, quam in Creta, ramis prætenue, pulegio ſimile, fervens & acre guſtu: foliis tantum utuntur. Flos nullus ei, aut ſemen, aut caulis. Radix tenuis ac ſupervacua. Et in Creta autem non ſpatioſe naſcitur: mireque capris expetitur. Pro eo eſt & pſeudodictamnum, multis in terris naſcens, folio ſimile, ramulis minoribus, a quibuſdam chondris vocatum. Minoris effectus ſtatim intelligitur. Dictamnum enim minima potione accendit os. Qui legere eam, in ferula vel arundine condunt, præligantque, ne potentia evaneſcat. Sunt qui dicant, utramque naſci multifariam, ſed deteriores in agris pinguibus, veram quidem dictamnum non niſi in aſperis. Eſt & tertium genus dictamnum vocatum, ſed neque facie, neque effectu ſimile, folio ſiſymbrii, ramis majoribus, præcedente perſuaſione illa,

quidquid in Creta naſcitur, infinito præſtare ceteris ejuſdem generis alibi genitis: proxime quod in Parnaſſo. Alioqui herbiferum eſſe & Pelium montem in Theſſalia, & Telethrium in Eubœa, & totam Arcadiam ac Laconicam tradunt. Arcades quidem non medicaminibus uti, ſed lacte circa ver, quoniam tunc maxime ſuccis herbæ turgeant, medicenturque ubera paſcuis. Bibunt autem vaccinum, quoniam boves omnivoræ feræ ſunt in herbis. Potentia earum per quadrupedes etiamnum duobus claris exemplis manifeſta fit. Circa Abderam, & limitem, qui Diomedis vocatur, equi paſti inflammantur rabie: circa Potnias vero & aſini.

LIV. 43. Inter nobiliſſimas ariſtolochiæ nomen dediſſe gravidæ videntur, quoniam eſſet ἀρίστη λεχούσαις. Noſtri malum terræ vocant, & quatuor genera ejus ſervant. Unum tuberibus radicis rotundis, foliis inter malvam & ederam, nigrioribus mollioribuſque. Alterum maſculæ, radice longa quatuor digitorum longitudine, baculi craſſitudine. Tertium longiſſimæ tenuitatis, vitis novellæ, cujus ſit præcipua vis, quæ clematitis vocatur, ab aliis Cretica. Omnes colore buxeo, caulibus parvis, flore purpureo. Ferunt bacculas parvas, ut capparis. Valent radice tantum. Eſt & quæ pliſtolochia vocatur, quarti generis, tenuior, quam proxime dicta, denſis radicis capillamentis, junci plenioris craſſitudine. Hanc quidam polyrrhizon cognominant. Odor omnium medicatus, ſed oblongæ radici tenuiorique gratior. Carnoſi enim eſt

corticis, unguentis quoque nardinis conveniens. Naſcuntur pinguibus locis & campeſtribus. Effodere eas meſſibus tempeſtivum: ita deſquamato terreno ſervantur. Maxime tamen laudatur Pontica: & in quocunque genere ponderoſiſſima quæque, medicinis aptior. Rotunda contra ſerpentes. Oblonga tamen in ſumma gloria eſt, ſi modo a conceptu admota vulvis in carne bubula, mares figurat, ut traditur. Piſcatores Campaniæ radicem eam quæ rotunda eſt, venenum terræ vocant, coramque nobis contuſam immixta calce, in mare ſparſere: advolant piſces cupiditate mira, ſtatimque exanimati fluitant. Quæ polyrrhizos cognominatur, convulſis, contuſis, ex alto præcipitatis, radice pota ex aqua, utiliſſima eſſe traditur: ſemine pleuriticis & nervis: confirmare, excalfacere, eadem ſatyrion eſſe.

LV. Verum & effectus earum uſuſque dicendi ſunt: ordiendumque a malorum omnium peſſimo, id eſt, ſerpentium ictu. Medentur ergo Britannica herba, panaciſque generum omnium radix e vino, Chironii flos & ſemen potum, illitumve ex vino & oleo: privatimque, quæ cunila bubula appellatur: Polemonia vel Philetæria radicis drachmis quatuor ex mero: Teucria, ſideritis, ſcordotis ex vino, privatim ad angues, potæ & illitæ, ſive ſucco, ſive folio, ſive decocto: centaurii majoris radix drachma in vini albi cyathis tribus: Gentiana præcipue adverſus angues, duabus drachmis cum pipere & ruta, vini cyathis ſex, ſive viridis, ſive ſicca. Et Lyſimachiæ odorem fu-

giunt. Datur ex vino percuſſis chelidonia. Morſibus imponitur Vettonica præcipue : cui vis tanta perhibetur, ut incluſæ circulo ejus ſerpentes, ipſæ ſeſe interimant flagellando. Datur ad ictus ſemen ejus denarii pondere cum tribus cyathis vini : vel farina drachmis tribus ſextario aquæ imponitur. Cantabrica, dictamnum, ariſtolochia : radicis drachma in vini hemina ſæpius bibenda. Prodeſt & illita ex aceto : ſimiliter pliſtolochia. Quin & omnino ſuſpenſa ſupra focum fugat e domibus ſerpentes.

LVI. 1. Argemonia quoque, radice ejus denarii pondere in vini cyathis tribus pota. Plura de ea convenit dici, ceteriſque quæ primum nominabuntur: in eo autem genere medendi primum nominari quamque, in quo maxime valebit. Folia habet, qualia anemone, diviſa apii modo, caput in cauliculo papaveris ſilveſtris, item radicem. Succum croci colore acrem & acutum. Naſcitur & in arvis apud nos. Noſtri tria genera ejus faciunt, & id demum probant, cujus radix thus redoleat.

LVII. 2. Agaricon ut fungus naſcitur in arboribus circa Boſphorum, colore candido. Datur obolis quatuor contritum cum binis cyathis aceti mulſi. Id quod in Gallia naſcitur, infirmius habetur. Præterea mas ſpiſſior, amariorque. Hic & capitis dolores facit. Femina ſolutior, initio guſtu dulcis, mox in amaritudinem tranſit.

LVIII. 3. Echios utriuſque generis : pulegio ſimilis foliis coronata : drachmis duabus ex vini cya-

this quatuor datur. Item altera, quæ lanugine diſtinguitur ſpinoſa, cui & capitula viperæ ſimilia ſunt, hæc ex vino & aceto. Quidam echion perſonatam vocant, cujus folio nullum eſt latius, grandes lappas ferentem. Hujus radicem decoctam ex aceto dant potui. Hyoſcyamum contuſum cum foliis ex vino datur peculiariter contra aſpidas.

LIX. 4. Nulla tamen Romanæ nobilitatis plus habet, quam hierabotane. Aliqui periſtereona, noſtri verbenacam vocant. Hæc eſt, quam legatos ferre ad hoſtes indicavimus. Hac Jovis menſa verritur, domus purgantur luſtranturque. Genera ejus duo ſunt: folioſa, quam feminam putant: mas rarioribus foliis. Ramuli utriuſque plures, tenues, cubitales, anguloſi. Folia minora, quam quercus, anguſtioraque, diviſuris majoribus, flos glaucus, radix longa, tenuis. Naſcitur ubique in planis aquoſis. Quidam non diſtinguunt, ſed unum omnino genus faciunt, quoniam eoſdem effectus habeat. Utraque ſortiuntur Galli, & præcinunt reſponſa. Sed Magi utique circa hanc inſaniunt. Hac perunctos impetrare quæ velint, febres abigere, amicitias conciliare, nullique non morbo mederi. Colligi circa Canis ortum debere, ita ut ne Luna aut Sol conſpiciat, ſavis ante & melle terræ ad piamentum datis. Circumſcriptam ferro effodi ſiniſtra manu, & in ſublime tolli. Siccari in umbra ſeparatim folia, caulem, radicem. Ajuntque, ſi aqua ſpargatur triclinium, qua maduerit, lætiores convictus fieri. Adverſus ſerpentes conteritur ex vino.

LX. 5. Eſt ſimilis verbaſco herba, quæ ſæpe fal-

ſit pro ea capta, foliis minus candidis, cauliculis pluribus, flore luteo. Hæc abjecta blattas in ſe contrahit, ideoque Romæ blattaria vocatur.

LXI. 6. Lemonium ſuccum lacteum mittit, concreſcentem gummi modo, humidis locis. Datur denarii pondus in vino.

LXII. 7. Quinquefolium nulli ignotum eſt, cum etiam fraga gignendo commendetur: Græci vocant pentapetes, ſive pentaphyllon. Cum effoditur, rubram habet radicem. Hæc inareſcens, nigreſcit & anguloſa fit. Nomen a numero foliorum habet. Et ipſa herba incipit & deſinit cum vite. Adhibetur & purgandis domibus.

LXIII. 8. Adverſus ſerpentes bibitur & ejus radix, quæ ſparganion vocatur, ex vino albo.

LXIV. 9. Dauci genera quatuor fecit Petronius Diodotus, quæ perſequi nihil attinet, cum ſint differentiæ duæ. Probatiſſimi in Creta, mox in Achaja, & in ſiccis ubicunque nati, fœniculi ſimilitudine, candidioribus foliis & minoribus hirſutiſque: caule pedali recto, radice ſuaviſſimi guſtus & odoris. Hoc in ſaxoſis meridianis. Reliqua genera ubique naſcuntur terrenis collibus limitibuſque, nec niſi pingui ſolo, foliis coriandri, caule cubitali, capitibus rotundis, ſæpe pluribus quam ternis, radice lignoſa, & cum inaruit ſupervacua. Semen hujus cumino ſimile: prioris, milio: album, acre, odoratum omnibus, & fervens. Secundum priore vehementius eſt, ideoque parce ſumi debet. Si jam maxime tertium genus facere libeat, eſt ſimile ſtaphylino, quod paſtinacam erraticam ap-

pellant, ſemine oblongo, radice dulci. Omnia hæc & hieme & æſtate ſunt intacta quadrupedi, niſi poſt abortus. Ex aliis uſus ſeminis: ex Cretico, radicis eſt: magis ad ſerpentes bibitur e vino drachma una. Datur & quadrupedibus percuſſis.

LXV. 10. Therionarca alia quam Magica, & in noſtro orbe naſcitur fruticoſa, foliis ſubviridibus, flore roſeo: ſerpentes necat: cuicunque admota feræ & hæc torporem affert.

LXVI. 11. Perſolata, quam nemo ignorat, Græci vero arcion vocant, folia habet majora etiam cucurbitis & hirſutiora, nigrioraque & craſſiora, radicem albam & grandem. Hæc ex vino bibitur denariorum duûm pondere.

LXVII. 12. Item cyclamini radix contra ſerpentes omnes. Folia habet minora, quam edera, nigrioraque & tenuiora, ſine angulis: in quibus albicant maculæ. Caule exiguo, inani, floribus purpureis, radice lata, ut rapum videri poſſit, cortice nigro. Naſcitur in umbroſis: a noſtris tuber terræ vocatur: in omnibus ſerenda domibus, ſi verum eſt, ubi ſata ſit, nihil nocere mala medicamenta: amuletum vocant. Narrant & ebrietatem repræſentari addita in vinum. Radix ſiccata, ſcillæ modo conciſa, reponitur: decoquitur eadem ad craſſitudinem mellis. Suum tamen venenum ei eſt: traduntque, ſi prægnans radicem tranſgrediatur, abortum fieri.

LXVIII. 13. Eſt & altera cyclaminos cognomine ciſſanthemos, geniculatis caulibus, ſupervacuis, a priore diſtans, circa arbores ſe volvens, acinis

ederæ, ſed mollibus, flore candido, ſpecioſo, radice ſupervacua. Acini tantum in uſu, guſtu acri, ſed lenti. Siccantur in umbra, tuſique dividuntur in paſtillos.

LXIX. 14. Mihi & tertia cyclaminos demonſtrata eſt, cognomine chamæciſſos, uno omnino folio, radice ramoſa, qua piſces necantur.

LXX. 15. Sed inter primas celebratur peucedanum, laudatiſſimum in Arcadia, mox Samothrace. Caulis ei tenuis, longus, fœniculo ſimilis, juxta terram folioſus, radice nigra, craſſa, gravi odore, ſuccoſa: gignitur in montibus opacis: foditur exitu autumni. Placent tenerrimæ & altiſſimæ radices. Hæ conciduntur in quaternos digitos oſſeis cultellis, funduntque ſuccum in umbra, capite prius & naribus roſaceo perunctis, ne vertigo ſentiatur. Et alius ſuccus invenitur caulibus adhærens, inciſiſque manat. Probatur craſſitudine mellea, colore rufo, odore ſuaviter gravi, fervens guſtu. Et hic in uſu, & radix, & decoctum ejus, plurimis medicamentis. Succo tamen efficaciſſimo, qui reſolvitur amaris amygdalis, aut ruta, bibiturque contra ſerpentes, & ex oleo perunctos tuetur.

LXXI. 16. Ebuli quoque, quem nemo ignorat, fumo fugantur ſerpentes.

LXXII. 17. Privatim adverſatur ſcorpionibus polemoniæ radix, vel adalligata tantum: item phalangio, ac ceteris minoribus venenatis. Scorpionibus ariſtolochia: agaricum obolis quatuor in vini mixti cyathis totidem. Verbenaca & phalan-

gio cum vino aut poſca: item quinquefolium, daucum.

LXXIII. 18. Verbaſcum Græci phlomon vocant. Genera habet prima duo: album, in quo mas intelligitur: alterum nigrum, in quo femina. Tertium genus non niſi in ſilvis invenitur. Sunt folia braſſicæ latiora, piloſa, caulis erectus, cubitali amplior. Semen nigrum inutile. Radix una, craſſitudine digiti. Naſcuntur & in campeſtribus. Silveſtri folia eleliſphaci, alta, ramis lignoſis.

LXXIV. 19. Sunt & phlomides duæ hirſutæ, rotundis foliis, humiles. Tertia lychnitis vocatur, ab aliis thryallis, foliis ternis, aut cum plurimum quaternis, craſſis, pinguibuſque, ad lucernarum lumina aptis. Ajunt in foliis ejus, quam feminam diximus, ficus omnino non putreſcere. Diſtingui genera hæc pæne ſupervacuum eſt, cum ſint omnia ejuſdem effectus. Contra ſcorpiones bibitur radix cum ruta ex aqua, magna amaritudine, ſed effectu pari.

LXXV. 20. Thelyphonon herba ab aliis ſcorpion vocatur, propter ſimilitudinem radicis, cujus tactu moriuntur ſcorpiones. Itaque contra eorum ictus bibitur. Scorpionem mortuum ſi quis elleboro candido linat, reviveſcere ajunt. Thelyphonon omnem quadrupedem necat, impoſita verendis radice: folio quidem intra eundem diem, quod eſt ſimile cyclamino. Ipſa geniculata naſcitur in opacis. Scorpionibus adverſatur & Vettonicæ ſuccus, ac plantaginis.

LXXVI. 21. Sunt & ranis venena, rubetis maxime: vidimuſque Pſyllos in certamine patinis candefactas admittentes, ociore etiam quam aſpidum pernicie. Auxiliatur eis phrynion in vino pota. Aliqui nevrada appellant, alii poterion, floribus parvis, radicibus multis, nervoſis, bene olentibus.

LXXVII. 22. Item aliſma, quam alii damaſonion, alii lyron appellant. Folia erant plantaginis, niſi anguſtiora eſſent, & magis lacinioſa, convexaque in terram, alias etiam venoſa ſimiliter, caule ſimplici & tenui, cubitali, capite thyrſi, radicibus denſis, tenuibus, ut veratri nigri, acribus, odoratis, pinguibus. Naſcitur in aquoſis. Alterum genus ejuſdem in ſilvis, nigrius, majoribus foliis. Uſus in radice utriuſque adverſus ranas & lepores marinos, drachmæ pondere in vini potu. Lepori marino adverſatur & cyclaminos. Veneni vim canis quoque rabidi morſus habent, contra quos erit cynorrhodon, de quo diximus. Plantago ad omnes beſtiarum morſus pota atque illita prodeſt: Vettonica ex mero vetere.

LXXVIII. 23. Periſtereos vocatur, caule alto, foliato, cacumine in alios caules ſe ſpargens, columbis admodum familiaris, unde & nomen. Hanc habentes negant latrari a canibus.

LXXIX. Proxima ab his malis venena ſunt, quæ ſibimetipſi homines excogitant. Contra hæc omnia Magicaſque artes erit primum illud Homericum moly, dein Mithridation, & ſcordotis, &

centaurium. Potu omnia mala medicamenta exigit per alvum Vettonicæ ſemen in mulſo aut paſſo, vel farinæ drachma in vini veteris cyathis IV. Vomere cogendi, atque iterum bibere. Iis qui quotidie guſtent eam, nulla nocitura mala medicamenta tradunt. Poto veneno ariſtolochia ſubvenit eadem menſura, qua contra ſerpentes: quinquefolii ſuccus: agaricum, poſtquam vomuerint denarii pondere ex aquæ mulſæ cyathis tribus.

LXXX. 1. Antirrhinon vocatur, ſive anarrhinon, ſive lychnis agria, ſimilis lino, radice nulla, flore hyacinthi, ſemine vituli narium. Et hoc perunctos venuſtiores fieri, nec ullo malo medicamento lædi poſſe aut veneno, ſi quis in brachiali habeat, arbitrantur Magi.

LXXXI. 2. Similiter ea, quam eupleam vocant, traduntque ea perunctos commendatioris eſſe famæ. Artemiſiam quoque ſecum habentibus negant nocere mala medicamenta, beſtiamve ullam, ne Solem quidem. Bibitur & hæc ex vino adverſus opium. Alligata privatim potens traditur, potave, adverſus ranas.

LXXXII. 3. Pericarpum bulbi genus eſt. Duæ ejus ſpecies: cortice rubro alterum, alterum nigro papaveri ſimile. Sed vis major, quam priori: utrique autem excalfaciendi. Ideo contra cicutam dantur: contra quam & thus, & panaces, Chironium præcipue. Hoc & contra fungos.

LXXXIII. Verum & generatim membratimque ſingulis corporum morbis remedia ſubtexemus, orſi a capite.

1. Alopecias emendat nymphææ & cicutæ radix, ſi una tritæ illinantur. Polythrix diſtat a callitriche, quod juncos albos habet, & folia plura, majoraque. Frutice quoque maior eſt: defluentem capillum confirmat & denſat.

LXXXIV. 2. Item lingulaca circa fontes naſcens, cujus radix admixta combuſta teritur cum adipe ſuis nigræ. Id quoque excipitur, ut ejus ſit ſuis quæ nunquam peperit. Sol deinde plurimum confert illitæ. Similis uſus eſt cyclamini radicis. Porriginem veratri radix tollit in oleo decocta, vel in aqua. Capitis dolori medetur panacis omnium generum radix in oleo contrita: ariſtolochia, & iberis adalligata hora, vel diutius, ſi pati poſſit, comitante balinei uſu. Medetur & daucum. Purgat autem cyclaminos cum melle in nares addita: & hulcera capitis ſanat illita. Medetur & periſtereos.

LXXXV. 3. Cacalia ſive leontice vocatur, ſemen margaritis minutis ſimile, dependens inter folia grandia, in montibus fere. Hujus grana quindecim in oleo macerantur, atque ita adverſo capillo caput ungitur.

LXXXVI. 4. Fit & ex callitriche ſternumentum. Folia ſunt lenticulæ: caules junci tenuis ſimilis: radice minima. Naſcitur in opacis & humidis, guſtatu fervens.

LXXXVII. 5. Hyſſopum in oleo contritum phthiriaſi reſiſtit, & prurigini in capite. Eſt autem optimum Cilicium e Tauro monte, dein Pamphylium, ac Smyrnæum: ſtomacho contra-

rium. Purgat cum fico ſumtum per inferna: cum melle, vomitionibus. Putant & ſerpentium ictibus adverſari, tritum cum melle & ſale & cumino.

LXXXVIII. 6. Lonchitis non (ut plerique exiſtimaverunt) eadem eſt quæ xiphion, aut phaſganion, quanquam cuſpidi ſimilis ſemine. Habet enim folia porri, rubentia ad radicem, & plura, quam in caule, capitula, perſonis comicis ſimilia, parvam exſerentibus linguam, radicibus prælongis. Naſcitur in ſitientibus.

LXXXIX. 7. E diverſo xiphion, & phaſganion in humidis: cum primum exit, gladii præbet ſpeciem, caule duûm cubitorum, radicis ad nucis avellanæ figuram fimbriatæ, quam effodi ante meſſes oportet, ſiccari in umbra. Superior pars ejus cum thure trita, æquo pondere admixto vino, oſſa fracta e capite extrahit: aut ſi quid in corpore ſuppurat, vel ſi calcata ſunt oſſa ſerpentis: eadem contra venena efficax.

Caput in dolore veratro, vel oleo, vel roſaceo decocto tritoque ungi convenit: peucedano ex oleo vel roſaceo, & aceto. Tepidum hoc prodeſt & doloribus, qui plerumque ex dimidia parte capitis ſentiuntur, & vertigini. Perungunt & radice ejus ſudoris cauſa eliciendi, quoniam cauſtica vis ei eſt.

XC. 8. Pſyllion, alii cynoides, alii cryſtallion, alii Sicelicon, alii cynomyiam appellant, radice tenui; ſupervacua, ſarmentoſum, fabæ granis in cacuminibus, foliis canino capiti non diſſimilibus,

ſemine autem pulici, unde & nomen: hoc in baccis, ipſa herba in vineis invenitur. Vis ei ad refrigerandum & diſcutiendum ingens. Semen in uſu. Fronti imponitur in dolore & temporibus, ex aceto & roſaceo aut poſca. Ad cetera illinitur acetabuli menſura ſextario aquæ: denſat ſe ac contrahit: tunc terere, & craſſitudinem illinire oportet cuicunque dolori, & collectioni, inflammationique. Et vulneribus capitis medetur ariſtolochia, fracta extrahens oſſa, & in alia quidem parte corporis, ſed maxime capite: ſimiliter pliſtolochia. Thyſſelium eſt non diſſimile apio. Hujus radix commanducata purgat capitis pituitas.

XCI. Oculorum aciem centaurio majore putant adjuvari, ſi addita aqua foveantur. Succo vero minoris cum melle, culices, nubeculas, obſcuritatem diſcuti, cicatrices extenuari: albugines quidem etiam jumentorum ſideriti. Jam chelidonia ſupra dictis omnibus mire medetur. Panacis radicem cum polenta epiphoris imponunt. Hyoſcyami ſemen bibunt obolo, tantundem meconii adjicientes, vinumque, ad epiphoras inhibendas. Adjungunt & Gentianæ ſuccum, quem collyriis quoque acrioribus pro meconio miſcent. Facit claritatem & euphorbium inunctis. Inſtillatur plantaginis ſuccus lippitudini. Caligines ariſtolochia diſcutit. Iberis adalligata capiti cum quinquefolio, epiphoras, & ſi qua in oculis vitia ſunt, emendat. Verbaſcum epiphoris imponitur. Periſtereos ex roſaceo vel aceto. Ad hypochyſin & caligi-

nem, cyclaminon in paſtillos diluunt. Peucedani ſuccum, ut diximus, ad claritatem & caligines, cum meconio & roſaceo. Pſyllion illitum fronti epiphoras ſuſpendit.

XCII. 1. Anagallida aliqui corchoron vocant. Duo genera ejus: mas flore phœniceo, femina cæruleo, non altiores palmo: frutice tenero, foliis puſillis, rotundis, in terra jacentibus: naſcuntur in hortis & aquoſis. Prior floret cærulea. Utriuſque ſuccus oculorum caliginem diſcutit cum melle, & ex ictu cruorem, & argema rubens, magis cum Attico melle inunctis. Pupillas dilatat: & ideo hoc inunguntur ante, quibus paracenteſis fit. Jumentorum quoque oculis medentur. Succus caput purgat per nares infuſus, ita ut deinde vino colluatur. Bibitur & contra angues ſucci drachma in vino. Mirum, quod pecora feminam vitant. At ſi decepta ſimilitudine (flore enim tantum diſtant) deguſtavere, ſtatim eam, quæ aſyla appellatur, in remedio quærunt: ea a noſtris ferus oculus vocatur. Præcipiunt aliqui effoſſuris, ante Solis ortum, priuſquam quidquam aliud loquantur, ter ſalutare eam, tum ſublatam exprimere: ita præcipuas eſſe vires. De euphorbii ſucco ſatis dictum eſt. Lippitudini, ſi tumor erit, abſinthium cum melle tritum, itemque Vettonicæ farina conveniet.

XCIII. 2. Ægilopas ſanat herba eodem nomine, quæ in hordeo naſcitur, tritici folio, ſemine contrito cum farina permixta impoſitaque, vel ſucco. Exprimitur hic e caule foliiſque prægnantibus,

demta ſpica, & in trimeſtri farina digeritur in paſtillos.

XCIV. 3. Atqui & mandragora utebantur: poſtea abdicatus in hac curatione eſt. Epiphoris (quod certum eſt) medetur, & oculorum dolori, radix tuſa cum roſaceo & vino. Nam ſuccus multis oculorum medicamentis miſcetur. Mandragoram, alii Circæum vocant. Duo ejus genera: candidus, qui & mas: niger, qui femina exiſtimatur, anguſtioribus foliis, quam lactucæ, hirſutis & caulibus, radicibus binis ternisve rufulis, intus albis, carnoſis teneriſque, pæne cubitalibus. Ferunt mala avellanarum nucum magnitudine, & in his ſemen ceu pirorum. Album hoc alii arſena, alii morion, alii hippophlomon vocant. Hujus folia alba, quam alterius latiora, ut lapathi ſativæ. Cavent effoſſuri contrarium ventum, & tribus circulis ante gladio circumſcribunt: poſtea fodiunt ad occaſum ſpectantes. Succus fit & e malis, & caule, deciſo cacumine, & radice punctis aperta, aut decocta: utilis hæc vel ſurculo. Conciſa quoque in orbiculos ſervatur in vino. Succus non ubique invenitur, ſed ubi poteſt, circa vindemias quæritur. Odor gravis ei: ſed radicis & mali gravior. Ex albo mala matura in umbra ſiccantur. Succus ex iis Sole denſatur: item radicis tuſæ, vel in vino nigro ad tertias decoctæ. Folia ſervantur in muria efficacius, alias recentium ſuccus peſtis eſt: ſic quoque noxiæ vires. Gravedinem etiam afferunt olfactu: quanquam mala in aliquibus terris manduntur, nimio tamen odore obmuteſcunt ignari. Potu qui-

dem largiore etiam moriuntur. Vis ſomnifica pro viribus bibentium. Media potio cyathi unius. Bibitur & contra ſerpentes, & ante ſectiones punctioneſque, ne ſentiantur. Ob hæc ſatis eſt aliquibus ſomnum odore quæſiſſe. Bibitur & pro elleboro duobus obolis in mulſo. Efficacius elleborum ad vomitiones, & ad bilem nigram extrahendam.

XCV. 4. Cicuta quoque venenum eſt, publica Athenienſium pœna inviſa, ad multa tamen uſus non omittendi. Semen habet noxium. Caulis autem & viridis eſtur a pleriſque & in patinis. Lævis hic & geniculatus, ut calami, nigricans, altior ſæpe binis cubitis, in cacuminibus ramoſus: folia coriandri teneriora, gravi odoratu: ſemen aniſo craſſius: radix concava, nullius uſus. Semini & foliis refrigeratoria vis: quos enecat, incipiunt algere ab extremitatibus corporis. Remedio eſt, priuſquam perveniat ad vitalia, vini natura excalfactoria. Sed in vino pota, irremediabilis exiſtimatur. Succus exprimitur foliis floribuſque: tunc enim maxime tempeſtivus eſt. Semine trito expreſſus, & Sole denſatus in paſtillos, necat ſanguine ſpiſſando. Hæc altera vis. Et ideo ſic necatorum maculæ in corporibus apparent. Ad reſolvenda medicamenta utuntur illo pro aqua. Fit ex eo ad refrigerandum ſtomachum malagma. Præcipuus tamen ad cohibendas epiphoras æſtivas, oculorumque dolores ſedandos circumlitus. Miſcetur collyriis, & alios omnes rheumatiſmos cohibet. Folia quoque tumorem omnem, doloremque, & epiphoras ſedant. Anaxilaus auctor eſt, mam-

mas a virginitate illitas, ſemper ſtaturas. Quod certum eſt, lac puerperarum mammis impoſita exſtinguit, Veneremque teſtibus circa pubertatem illita. Remedia liberationi, quibus bibenda cenſetur, non equidem præceperimus. Maxima vis natæ Suſis Parthorum, mox Laconicæ, Creticæ, Aſiaticæ. In Græcia vero Megaricæ, deinde Atticæ.

XCVI. 5. Crethmos agrios gramias tollit oculorum impoſitus, tumorem quoque polenta addita.

XCVII. 6. Naſcitur vulgo molybdæna; id eſt, plumbago, etiam in arvo, folia lapathi, craſſa radice, hiſpida. Hac commanducata ſi oculus ſubinde elingatur, plumbum (quod eſt genus vitii) ex oculo tollitur.

XCVIII. 7. Capnos prima, quam pedes gallinaceos vocant, naſcens in parietinis & ſepibus, ramis tenuiſſimis, ſparſiſque, flore purpureo, viridis, ſucco caliginem diſcutit: itaque in medicamenta oculorum additur.

XCIX. 8. Similis & nomine & effectu, ſed alia eſt capnos fruticoſa, prætenera, foliis coriandri, cineracei coloris, flore purpureo. Naſcitur in hortis & ſegetibus hordeaceis. Claritatem facit inunctis oculis, delacrimationemque, ceu fumus: unde nomen. Eadem evulſas palpebras renaſci prohibet.

C. 9. Acoron iridis folia habet, anguſtiora tantum, & longiore pediculo, radices nigras, minuſque venoſas: cetero & has ſimiles iridis, guſtu acres, odore non ingratas, ructu faciles. Optimæ Ponticæ, dein Galaticæ, mox Creticæ. Sed primæ in Colchide juxta Phaſin amnem, & ubi-

cunque in aquoſis. Recentibus virus majus, quam vetuſtis. Creticæ candidiores Ponticis. Siccantur utribus in umbra digitalibus fruſtis. Nec non inveniuntur, qui oxymyrſinæ radicem acoron vocant, ideoque quidam hanc acoron agrium vocare malunt. Vis ei ad calfaciendum extenuandumque efficax: contra ſuffuſiones & caligines oculorum ſucco ejuſdem poto, contraque ſerpentes.

CI. 10. Cotyledon parvula herba, cauliculo tenero puſillo, pingui folio & concavo, ut coxendices: naſcitur in maritimis petroſiſque, viridis, radice olivæ modo rotunda. Oculis medetur ſucco. Eſt aliud genus ejuſdem, ſordidis foliis, latioribus denſioribuſque circa radicem velut oculum cingentibus, aſperrimi guſtus, longiore caule, ſed pergracili. Uſus ejus ad eadem, quæ iris.

CII. 11. Aizoi duo genera. Majus in fictilibus vaſculis ſeritur, quod aliqui buphthalmum vocant, alii zoophthalmon, alii ſtergethron, quod amatoriis conveniat: alii hypogeſon, quoniam in ſubgrundiis fere naſcitur. Sunt qui ambroſiam potius vocant, & qui amerimnon: Itali ſedum magnum, aut oculum, aut digitellum. Alterum minuſculum, quod erithales vocant, alii trithales, quia ter floreat: alii chryſothales, aliqui iſoetes: ſed aizoum utrumque, quoniam viret ſemper, aliqui ſempervivum. Majus cubiti altitudinem excedit, craſſitudine pluſquam pollicari. Folia cacumine linguæ ſimilia, carnoſa, pinguia, larga ſucco, latitudine pollicari, alia in terram con-

vexa, alia ſtantia, ita ut ambitu effigiem imitentur oculi. Quod minus eſt, in muris parietiniſque naſcitur, & tegulis: fruticoſum a radice, & folioſum uſque ad cacumen: foliis anguſtis, mucronatis, ſuccoſis, palmo alto caule: radix inutilis.

CIII. 12. Huic ſimilis eſt, quam Græci andrachnen agriam vocant, Itali illecebram, puſillis, latioribus foliis, breviori cacumine. Naſcitur in petris, & colligitur cibi cauſa. Omnium harum vis eadem, refrigerare & adſtringere. Medentur epiphoris folia impoſita, vel ſuccus inunctis. Purgat enim hulcera oculorum, expletque, & ad cicatricem perducit: palpebras deglutinat. Eædem capitis doloribus medentur, ſucco vel folio temporibus illitis. Adverſantur phalangiorum ictibus: aconito vero majus aizoum præcipue. A ſcorpionibus quoque habentem id feriri negant.

Medentur & aurium dolori. Item ſuccus inunctus hyoſcyami modice: item Achilleæ, & minoris centaurii, & plantaginis: peucedani cum roſaceo & meconio: acori ſuccus cum roſa. Omnis autem ſtrigili calefactus infunditur. Cotyledon etiam purulentis, & cum medulla cervina calefacta. Ebuli radicis tritæ ſuccus linteo colatus, mox in Sole denſatus, & cum opus ſit, roſaceo dilutus & calefactus, parotidas ſanat. Verbenaca quoque: item plantago: item ſideritis, cum axungia vetere.

CIV. Narium ozænas emendat ariſtolochia cum cypero.

CV. Dentibus remedio ſunt panacis radix commanducata, præcipue Chironiæ, item ſuccus collutis: radix hyoſcyami ex aceto manducata, item Polemoniæ. Commanducantur & plantaginis radices, aut colluuntur in aceto decoctæ ſucco. Et folia ſunt utilia, vel ſi ſanguine gingivæ putreſcant. Semen ejuſdem apoſtemata, & collectiones gingivarum ſanat. Et ariſtolochia gingivas denteſque confirmat. Verbenaca cum radice commanducata, & decocta ex vino aut aceto ſuccus collutus. Item quinquefolii radices, decoctæ ad tertias vino aut aceto. Prius vero quam decoquantur, aqua marina aut ſalſa lavantur. Decoctum diu tenendum in ore. Quidam cinere quinquefolii fricare malunt. Et verbaſci radix decoquitur in vino ad colluendos dentes. Et hyſſopo colluuntur, & peucedani ſucco, cum meconio: vel radicum anagallidis magis feminæ ſucco, ab altera nare, quam doleat, infuſo.

CVI. 1. Erigeron a noſtris vocatur ſenecio. Hanc ſi ferro circumſcriptam effodiat aliquis, tangatque ea dentem, & alternis ter deſpuat, ac reponat in eundem locum, ita ut vivat herba, ajunt dentem eum poſtea non doliturum. Herba eſt trixaginis ſpecie & mollitia, cauliculis ſubrubicundis. Naſcitur & in tegulis, & in muris. Nomen hoc Græci dederunt, quia vere caneſcit. Caput ejus numeroſa dividitur lanugine, (qualis eſt ſpinæ) inter diviſuras exeunte. Quare eam Callimachus acanthida appellat, alii pappum. Nec deinde Græcis de ea conſtat. Alii crucæ foliis eſſe di-

xerunt, alii roboris, ſed minoribus multo. Radice alii ſupervacua, alii nervis utili, alii potu ſtrangulante. E diverſo quidam regio morbo cum vino dederunt, & contra omnia veſicæ vitia: item cordis & jocineris. Renibus extrahere arenam dixere. Iſchiadicis drachmam cum oxymelite ab ambulatione propinavere: torminibus quoque in paſſo utiliſſimam: præcordiis etiam cibo ex aceto eam prædicantes, ſerenteſque in hortis. Nec defuere, qui & alterum genus facerent, nec quale eſſet, demonſtrarent, contra ſerpentes in aqua bibendam, edendamque comitialibus dantes. Nos eam Romanis experimentis per uſus digeremus. Lanugo ejus cum croco & exiguo aquæ frigidæ trita illinitur epiphoris: toſta cum mica ſalis, ſtrumis.

CVII. 2. Ephemeron folia habet lilii, ſed minora, caulem parem, florem cæruleum, ſemen ſupervacuum, radicem unam digitali craſſitudine, dentibus præcipuam, conciſam in aceto, decoctamque, ut tepido colluantur. Et ipſa etiam radix mobiles ſiſtit. Cavis & exeſis imprimitur. Chelidoniæ radix ex aceto trita continetur ore. Eroſis veratrum nigrum imponitur: mobiles utralibet decocta in aceto firmantur.

CVIII. 3. Labrum Venereum vocant in flumine naſcentem. Eſt ei vermiculus, qui circa dentes necatur, aut cavis dentium cera includitur. Cavendum, ne avulſa herba terram tangat.

CIX. 4. Ranunculum vocamus, quem Græci batrachion. Genera ejus quatuor. Unum pinguio-

ribus, quam coriandri, foliis, & ad latitudinem malvæ accedentibus, colore livido, caule albo, gracili, & radice alba. Naſcitur in limitibus humidis & opacis. Alterum folioſius, pluribus foliorum inciſuris, altis caulibus. Tertium minimum eſt, gravi odore, flore aureo. Quartum ſimile huic, flore luteo. Omnibus vis cauſtica, ſi cruda folia imponantur: puſulaſque, ut ignis, faciunt. Ideo ad lepras & pſoras eis utuntur, & ad tollenda ſtigmata: cauſticiſque omnibus miſcent. Alopeciis imponunt, celeriter removentes. Radix in dolore commanducata diutius, rumpit dentes. Eadem ſicca conciſa, ſternumentum eſt. Noſtri herbarii ſtrumeam vocant, quoniam medetur ſtrumis, & panis, parte in fumo ſuſpenſa. Creduntque ea rurſus ſata, rebellare quæ curaverint vitia: quo ſcelere & plantagine utuntur. Oris hulcera intus ſuccus plantaginis emendat, & folia radiceſque commanducata, vel ſi rheumatiſmo laboret os. Hulcera fœtoremque quinquefolium: hulcera pſyllium.

CX. Compoſita quoque ad fœtorem, vel maxime pudendum vitium, trademus. Ergo folia myrti & lentiſci pari pondere, gallæ Syriacæ dimidium pondus, ſimul terere, & vino vetuſto ſparſa mandere matutino, ex uſu eſt. Vel ederæ baccas cum caſia & myrrha, pari pondere ex vino. Naribus utiliſſimum eſt dracontii ſemen contritum ex melle, etiamſi carcinomata in his ſint. Sugillata hyſſopo emendantur. Stigmata in facie mandragoras illitus delet.

C. PLINII SECUNDI
NATURALIS
HISTORIAE
LIBER XXVI.

C. PLINII SECUNDI

NATURALIS HISTORIAE

LIBER XXVI.

I. SENSIT & facies hominum novos, omnique ævo priore incognitos, non Italiæ modo, verum etiam univerſæ prope Europæ, morbos: tunc quoque non tota Italia, nec per Illyricum Galliaſve aut Hiſpanias magnopere vagatos, aut alibi, quam Romæ, circaque: ſine dolore quidem illos, ac ſine pernicie vitæ, ſed tanta fœditate, ut quæcunque mors præferenda eſſet.

II. Graviſſimum ex his lichenas appellavere Græco nomine: Latine, quoniam a mento fere oriebatur, joculari primum laſcivia, (ut eſt procax natura multorum in alienis miſeriis,) mox & uſurpato vocabulo, mentagram: occupantem in multis totos utique vultus, oculis tantum immunibus, deſcendentem vero & in colla pectuſque ac manus, fœdo cutis furfure.

III. Non fuerat hæc lues apud majores patreſque noſtros. Et primum Tiberii Claudii Cæſaris principatu medio irrepſit in Italiam, quodam Peruſino Equite Romano Quæſtorio ſcriba, cum in Aſia apparuiſſet, inde contagionem ejus importante. Nec ſenſere id malum feminæ, aut ſervitia, plebeſque humilis, aut media: ſed proceres veloci

tranſitu oſculi maxime: fœdiore multorum, qui perpeti medicinam toleraverant, cicatrice, quam morbo. Cauſticis namque curabatur: ni uſque in oſſa corpus exuſtum eſſet, rebellante tædio. Adveneruntque ex Ægypto genitrice talium vitiorum medici, hanc ſolam operam afferentes, magna ſua præda. Siquidem certum eſt, Manilium Cornutum e Prætoriis legatum Aquitanicæ provinciæ, HS. CC elocaſſe in eo morbo curandum ſeſe. Acciditque ſæpius, ut nova contra genera morborum gregatim ſentirentur. Quo mirabilius quid poteſt reperiri? aliqua gigni repente vitia terrarum in parte certa, membriſque hominum certis, vel ætatibus, aut etiam fortunis, tanquam malo eligente, hæc in pueris graſſari, illa in adultis: hæc proceres ſentire, illa pauperes.

IV. L. Paullo, Q. Marcio Cenſoribus, primum in Italiam carbunculum veniſſe, Annalibus conſcriptum eſt, peculiare Narbonenſis provinciæ malum: quo duo Conſulares obiere condentibus hæc nobis eodem anno, Julius Rufus, & Q. Lecanius Baſſus, ille medicorum inſcientia ſectus: hic vero pollice lævæ manus evulſo acu ab ſemetipſo, tam parvo vulnere, ut vix cerni poſſet. Naſcitur in occultiſſimis corporum partibus, & plerumque ſub lingua, duritia rubens vari modo, ſed nigricans capite: alias livida, corpus intendens, neque intumeſcens, ſine dolore, ſine pruritu, ſine alio quam ſomni indicio, quo gravatos in triduo aufert: aliquando & horrorem afferens, circaque puſulas parvas, rarius febrem:

ſtomachum fauceſque cum invaſit, ociſſime exanimans.

V. Diximus elephantiaſin ante Pompeji Magni ætatem non accidiſſe in Italia, & ipſam a facie ſæpius incipientem, in nare prima veluti lenticula: mox inareſcente per totum corpus, maculoſa, variis coloribus, & inæquali cute, alibi craſſa, alibi tenui, dura alibi, ceu ſcabie aſpera: ad poſtremum vero nigreſcente, & ad oſſa carnes apprimente, intumeſcentibus digitis in pedibus manibuſque. Ægypti peculiare hoc malum: & cum in reges incidiſſet, populis funebre. Quippe in balineis ſolia temperabantur humano ſanguine ad medicinam eam. Et hic quidem morbus celeriter in Italia reſtinctus eſt: ſicut & ille, quem gemurſam appellavere priſci, inter digitos pedum naſcentem, etiam nomine obliterato.

VI. Id ipſum mirabile, alios deſinere in nobis, alios durare, ſicuti colum. Tiberii Cæſaris principatu irrepſit id malum. Nec quiſquam id prior Imperatore ipſo ſenſit, magna civitatis ambage, cum edicto ejus excuſantis valetudinem, legeretur nomen incognitum. Quid hoc eſſe dicamus, aut quas Deorum iras? Parum enim erant homini certa morborum genera, cum ſupra CCC eſſent, niſi etiam nova timerentur? Neque ipſi autem homines pauciora ſibi opera ſua negotia important.

Hæc apud priſcos erant, quæ memoramus, remedia, medicinam ipſa quodammodo rerum natura faciente, & diu fuere. Hippocratis certe, qui

primus medendi præcepta clariſſime condidit, referta herbarum mentione invenimus volumina: nec minus Dioclis Caryſtii, qui ſecundus ætate famaque exſtitit: item Praxagoræ, & Chryſippi, ac deinde Eraſiſtrati: Herophilo quidem, quanquam ſubtilioris ſectæ conditori, ante omnes celebratam rationem eam, paulatim uſu efficaciſſimo rerum omnium magiſtro, peculiariter utique medicinæ, ad verba garrulitatemque defendente. Sedere namque his in ſcholis auditioni operatos gratius erat, quam ire per ſolitudines, & quærere herbas alias aliis diebus anni.

VII. Durabat tamen antiquitas firma, magnaſque confeſſæ rei vindicabat reliquias, donec Aſclepiades ætate Magni Pompeji orandi magiſter, nec ſatis in arte ea quæſtuoſus, ut ad alia, quam forum, ſagacis ingenii, huc ſe repente convertit: atque (ut neceſſe erat homini, qui nec id egiſſet, nec remedia noſſet, oculis uſuque percipienda) torrenti ac meditata quotidie oratione blandiens omnia abdicavit: totamque medicinam ad cauſam revocando, conjecturæ fecit: quinque res maxime communium auxiliorum profeſſus, abſtinentiam cibi, alias vini, fricationem corporis, ambulationem, geſtationes: quæ cum unuſquiſque ſemetipſum ſibi præſtare poſſe intelligeret, faventibus cunctis, ut eſſent vera quæ facillima erant, univerſum prope humanum genus circumegit in ſe, non alio modo, quam ſi cælo emiſſus adveniſſet.

VIII. Trahebat præterea mentes artificio mira-

bili, vinum promittendo ægris, dandoque tempeſtive, tum frigidam aquam. Et quoniam cauſas morborum ſcrutari prior Herophilus inſtituerat, vini rationem illuſtraverat Cleophantus apud priſcos, ipſe cognominari ſe frigida danda præferens, ut auctor eſt M. Varro, alia quoque blandimenta excogitabat, jam ſuſpendendo lectulos, quorum jactatu aut morbos extenuaret, aut ſomnos alliceret: jam balineas avidiſſima hominum cupidine inſtituendo, & alia multa dictu grata atque jucunda: magna auctoritate: nec minore fama, cum occurriſſet ignoto funeri, relato homine ab rogo, atque ſervato: ne quis levibus momentis tantam converſionem factam exiſtimet. Id ſolum poſſumus indignari, unum hominem e leviſſima gente, ſine opibus ullis orſum, vectigalis ſui cauſa, repente leges ſalutis humano generi dediſſe, quas tamen poſtea abrogavere multi. Aſclepiadem adjuvere multa, in antiquorum cura nimis anxia & rudia, ut obruendi ægros veſte, ſudoreſque omni modo ciendi: nunc corpora ad ignes torrendi, Soleſve aſſiduo quærendi, in urbe nimboſa, immo vero tota Italia imperatrice: tum primum penſili balinearum uſu ad infinitum blandientem. Præterea in quibuſdam morbis medendi cruciatus detraxit, ut in anginis, quas curabant in fauces organo demiſſo. Damnavit merito & vomitiones, tunc ſupra modum frequentes. Arguit & medicamentorum potus ſtomacho inimicos, quod eſt magna ex parte vetitum. Itaque nos in primis quæ ſunt ſtomacho utilia ſignamus.

IX. Super omnia adjuvere eum Magicæ vanitates, in tantum evectæ, ut abrogare herbis fidem cunctis poſſent. Æthiopide herba amnes ac ſtagna ſiccari conjectu, tactu clauſa omnia aperiri. Achæmenide conjecta in aciem hoſtium trepidare agmina, ac terga vertere. Latacen dari ſolitam a Perſarum rege legatis, ut quocunque veniſſent, omnium rerum copia abundarent: ac multa ſimilia. Ubinam iſtæ fuere, cum Cimbri Teutonique terribili Marte ulularent, aut cum Lucullus tot reges Magorum paucis legionibus ſterneret? Curve Romani duces primam ſemper in bellis commerciorum habuere curam? Cur hercule Cæſaris miles ad Pharſaliam famem ſenſit, ſi abundantia omnis contingere unius herbæ felicitate poterat? Non ſatius fuit Æmilianum Scipionem Carthaginis portas herba patefacere, quam machinis clauſtra per tot annos quatere? Siccentur hodie Meroide Pontinæ paludes, tantumque agri ſuburbanæ reddatur Italiæ. Nam quæ apud eundem Democritum invenitur compoſitio medicamenti, quo pulchri bonique & fortunati gignantur liberi, cui unquam Perſarum regi tales dedit? Mirum eſſet profecto, hucuſque profectam credulitatem antiquorum, ſaluberrimis ortam initiis: ſi in ulla re modum humana ingenia noviſſent, atque non hanc ipſam medicinam ab Aſclepiade repertam, ſuo loco probaturi eſſemus evectam ultra Magos etiam. Sed hæc eſt omni in re animorum conditio, ut a neceſſariis orſa primo, cuncta pervenerint ad nimium. Igitur demonſtratarum priore libro herba-

rum reliquos effectus reddemus: adjiciemus, ut quaſque ratio dictaverit.

X. Sed in lichenis remediis, atque tam fœdo malo, plura undique acervabimus, quanquam non paucis jam demonſtratis. Medetur ergo plantago trita, quinquefolium, radix albuci ex aceto, ficulni caules aceto decocti, hibiſci radix cum glutino & aceto acri decocta ad quartas. Defricantur etiam pumice, ut rumicis radix trita ex aceto illinatur, & flos viſci cum calce ſubactus. Laudatur & tithymali cum reſina decoctum. Lichen vero herba omnibus his præfertur, inde nomine invento. Naſcitur in ſaxoſis, folio uno ad radicem lato, caule uno parvo, longis foliis dependentibus. Hæc delet & ſtigmata. Teritur cum melle. Eſt aliud genus lichenis, petris totum inhærens, ut muſcus, qui & ipſe illinitur. Hic & ſanguinem ſiſtit vulneribus inſtillatus, & collectiones illitus. Morbum quoque regium cum melle ſanat ore illito, & lingua. Qui ita curantur, ſalſa lavari jubentur, ungi oleo amygdalino, hortenſiis abſtinere. Ad lichenas & thapſiæ radice utuntur trita cum melle.

XI. Anginæ argemonia medetur ſumta ex vino: hyſſopum cum vino decoctum & gargarizatum: peucedanum cum coagulo vituli marini æquis partibus. Proſerpinaca cum muria ex mænis & oleo trita, vel ſub lingua habita. Item ſuccus de quinquefolio, potus cyathis tribus. Hic & omnibus faucium vitiis medetur gargarizatus: verbaſcum privatim tonſillis in aqua potum.

XII. Strumis plantago: chelidonia cum melle &

axungia: quinquefolium: radix perſolatæ, item cum axungia, operitur folio ſuo impoſita. Item artemiſia: radix mandragoræ ex aqua. Sideritis lata folia, clavo ſiniſtra manu circumfoſſa adalligantur, cuſtodienda ſanatis, ne rurſus ſata diro herbariorum ſcelere (ut in quibuſdam) rebellet: quod in his, quos artemiſia ſanaverit, prædici reperio: item in his, quos plantago. Damaſonion, quæ & alcea vocatur, ſub ſolſtitio collecta, imponitur ex aqua cæleſti, folium tritum, vel radix cum axungia tuſa, ita ut impoſita folio ſuo operiatur. Sic & ad omnes cervicis dolores, tumoreſque quacunque in parte.

XIII. 1. Bellis in pratis naſcitur, flore albo, aliquatenus rubente. Hanc cum artemiſia illitam, efficaciorem eſſe produnt.

XIV. 2. Condurdum herba ſolſtitialis, flore rubro, ſuſpenſa in collo, comprimere dicitur ſtrumas. Item verbenaca, cum plantagine. Digitorum vitiis omnibus, & privatim pterygiis, quinquefolium medetur.

XV. In pectoris vitiis vel graviſſimum eſt tuſſis: huic medetur panacis radix in vino dulci. Succus hyoſcyami etiam ſanguinem exſcreantibus: nidor quoque accenſi tuſſientibus. Item ſcordotis mixto naſturtio, & reſina, cum melle tuſa arida. Facit & per ſe faciles exſcreationes. Item centaurium majus, vel ſanguinem rejicientibus: cui vitio & plantaginis ſuccus medetur. Et Vettonica obolis tribus in aqua, contra purulentas, contraque cruentas exſcreationes. Perſolatæ radix drachmæ pondere,

cum pineis nucleis undecim. Peucedani ſuccus, pectoris doloribus, & acorum ſubvenit, & ideo antidotis miſcetur. Tuſſi daucum: item Scythica herba. Ea demum omnibus pectoris vitiis, tuſſi, & purulenta exſcreantibus, obolis tribus in paſſo. Totidem verbaſcum, cujus eſt flos aureus. Tanta huic vis eſt, ut jumentis etiam non tuſſientibus modo, ſed ilia quoque trahentibus, auxilietur potu: quod & de Gentiana reperio. Radix cacaliæ commanducata, & in vino madefacta, non tuſſi tantum, ſed & faucibus prodeſt. Hyſſopi quinque rami cum duobus rutæ & ficis tribus decocti thoracem purgant.

XVI. 1. Tuſſim ſedat bechion, quæ & thuſſilago dicitur. Duo ejus genera. Silveſtris ubi naſcitur, ſubeſſe aquas credunt: & hoc habent ſignum aquileges. Folia ſunt majuſcula, quam ederæ, quinque aut ſeptem, ſubalbida a terra, ſuperne pallida, ſine caule, ſine flore, ſine ſemine, radice tenui. Quidam eandem eſſe bechion & alio nomine chamæleucen putant. Hujus aridæ cum radice fumus per arundinem hauſtus & devoratus, veterem ſanare dicitur tuſſim: ſed in ſingulos hauſtus paſſum guſtandum eſt.

XVII. 2. Altera a quibuſdam ſalvia appellatur, ſimilis verbaſco: conteritur ea & ſcolata calefit, atque ita ad tuſſim lateriſque dolores bibitur: contra ſcorpiones eadem & dracones marinos efficax. Contra ſerpentes quoque ex oleo perungi ea prodeſt. Hyſſopi faſciculus cum quadrante mellis decoquitur ad tuſſim.

XVIII. Lateris & pectoris doloribus verbaſcum cum ruta ex aqua: Vettonicæ farina bibitur ex aqua calida.

Stomachum corroborat ſcordotis ſuccus: centaurium, Gentiana ex aqua potæ. Plantago aut per ſe ſumta in cibo, aut cum lente, alicæve ſorbitione. Vettonica alias gravis ſtomacho, vitia tamen ſanat pota, vel foliis commanducata. Item ariſtolochia pota: agaricum manducatum ſiccum, ut ex intervallo merum ſorbeatur: nymphæa heraclia illita: peucedani ſuccus. Pſyllion ardoribus imponitur: vel cotyledon trita cum polenta, vel aizoum.

XIX. 1. Molon ſcapo eſt ſtriato, foliis mollibus, parvis, radice IV digitorum, in qua extrema allii caput eſt. Vocatur a quibuſdam ſyron. Ex vino ſtomacho, & diſpnœæ medetur: centaurium majus ecligmate: plantago ſucco vel cibo: Vettonicæ tuſæ pondo libra, mellis Attici ſemuncia, ex aqua calida quotidie bibentibus. Ariſtolochia, vel agaricon, obolis ternis ex aqua calida, aut lacte aſini pota. Ciſſanthemos ad orthopnœas bibitur: item hyſſopum & aſthmaticis. Peucedani ſuccus in jocineris doloribus, & pectoris lateriſque, ſi febres non ſint. Sanguinem quoque exſpuentibus ſubvenit agaricum, Victoriati pondere tritum, & in mulſi quinque cyathis datum. Idem & amomon facit.

Jocineri privatim Teucria bibitur recens, drachmis IV, in poſcæ hemina: Vettonicæ drachma una in aqua calida cyathis tribus: ad cordis vitia, in frigidæ cyathis duobus. Quinquefolii ſuccus joci-

neris, & pulmonis vitiis, ſanguinemque rejicientibus, & cuicunque ſanguinis vitio intus occurrit. Jocineri anagallides mire proſunt. Capnon herbam qui edere, bilem per urinam reddunt. Acoron jocineri medetur, thoraci quoque, & præcordiis.

XX. 2. Ephedra, ab aliis anabaſis vocata, naſcitur ventoſo fere tractu, ſcandens arborem & ex ramis propendens, folio nullo, cirris numeroſa, qui ſunt junci geniculati, radice pallida. Datur ex vino nigro auſtero trita ad tuſſim, ſuſpiria, tormina: & ſorbitione facta, in quam vinum addi convenit. Item Gentiana madefacta pridie contrita denarii pondere in vini cyathis tribus.

XXI. 3. Geum radiculas tenues habet, nigras, bene olentes. Medetur non modo pectoris doloribus, aut lateris, ſed & cruditates diſcutit, jucundo ſapore. Verbenaca vero omnibus viſceribus medetur, lateribus, pulmonibus, jocineribus, thoraci. Peculiariter autem pulmonibus, & quos ab his phthiſis tentat, radix herbæ conſiliginis, quam nuper inventam diximus: ſuum quidem & pecoris omnis remedium præſens eſt pulmonum vitio, vel trajecta tantum in auricula. Bibi debet ex aqua, haberique in ore aſſidue ſub lingua. Superficies ejus herbæ an ſit in aliquo uſu, adhuc incertum eſt. Renibus prodeſt plantaginis cibus, Vettonicæ potus, agaricum potum, ut in tuſſi.

XXII. 1. Tripolium in maritimis naſcitur ſaxis, ubi alludit unda, neque in mari, neque in ſicco, folio iſatis craſſiore, palmo alto, in mucrone diviſo, radice alba, odorata, craſſa, calidi guſtus.

Datur hepaticis in farre decocta. Hæc herba eadem videtur quibuſdam, quæ polium, de qua ſuo loco diximus.

XXIII. 2. Gromphæna, alternis viridibus roſeiſque per caulem foliis, in poſca ſanguinem rejicientibus medetur.

XXIV. 3. Jocineri autem herba malundrum, naſcens in ſegete ac pratis, flore albo odorata. Ejus cauliculus conteritur ex vino vetere.

XXV. 4. Item herba chalcetum e vineis contrita imponitur. Faciles præſtat vomitiones radix Vettonicæ, ellebori modo, IV drachmis in paſſo aut mulſo. Hyſſopum tritum cum melle utilius, præſumto naſturtio aut irione:

5. Molemonium denarii pondere. Eſt & ſilybo lacteus ſuccus, qui denſatus in gummi, ſumitur cum melle ſupra dicto pondere: præcipueque bilem trahit. Rurſus ſiſtunt vomitionem cuminum ſilveſtre, Vettonicæ farina: ſumuntur ex aqua. Abſtergunt faſtidia, cruditateſque digerunt, daucum, Vettonicæ farina ex aqua mulſa, plantago decocta caulium modo. Singultus hemionium ſedat: item ariſtolochia. Suſpiria clymenos. Pleuriticis & peripneumonicis centaurium majus: item hyſſopum bibitur. Pleuriticis peucedani ſuccus.

XXVI. 6. Halus autem, quam Galli ſic vocant, Veneti cotoneam, medetur lateri: item renibus, convulſiſque & ruptis. Similis eſt cunilæ bubulæ, cacuminibus thymo, dulcis, & ſitim ſedans, radicis alibi albæ, alibi nigræ.

XXVII. 7. Eoſdem effectus in lateris doloribus

habet chamærops, myrteis circa caulem geminis foliis, capitibus Græculæ roſæ, ex vino pota. Iſchiadicos dolores & ſpinæ levat agaricum potum, ut in tuſſi.

8. Item ſtœchadis, aut Vettonicæ farina ex aqua mulſa.

XXVIII. Plurimum tamen homini negotii alvus exhibet, cujus cauſa major pars mortalium vivit. Alias enim cibos non tranſmittit, alias non continet, alias non capit, alias non conficit. Eoque mores venere, ut homo maxime cibo pereat. Peſſimum corporum vas inſtat, ut creditor, & ſæpius die appellat. Hujus gratia præcipue avaritia expetitur: huic luxuria conditur: huic navigatur ad Phaſin: huic profundi vada exquiruntur. Et nemo utilitatem ejus æſtimat, conſummationis fœditate. Ergo numeroſiſſima eſt circa hanc medicinæ opera.

Siſtit eam ſcordotis recens, drachma cum vino trita, vel decocta potu. Polemonia quoque & dyſentericis ex vino datur: verbaſci radix pota ex aqua duorum digitorum magnitudine: nymphææ heracliæ ſemen cum vino potum: radix ſuperior e xiphio, drachmæ pondere ex aceto. Semen plantaginis in vino tritum, vel ipſa ex aceto cocta, aut alica ex ſucco ejus ſumta. Item cum lenticula cocta, vel aridæ farina inſperſa potioni cum papavere toſto & trito, vel ſuccus infuſus, aut ſuccus Vettonicæ, in vino ferro calefacto. Eadem cœliacis in vino auſtero datur: his & iberis imponitur, ut dictum eſt. Teneſmo radix nymphææ he-

racliæ e vino bibitur : pſyllium in aqua : acori radicis decoctum. Aizoi ſuccus alvum ſiſtit, & dyſenterias, & tineas rotundas pellit. Symphyti radix dyſenterias ſiſtit : item dauci. Aizoum foliis contritis ex vino torminibus reſiſtit. Alceæ ſiccæ farina torminibus pota cum vino.

XXIX. 1. Aſtragalus folia habet longa inciſuris multis, obliqua circa radices, caules tres aut quatuor foliorum plenos, florem hyacinthi, radices villoſas, implicatas, rubras, præduras. Naſcitur in petroſis, apricis, & iiſdem nivalibus, ſicut Pheneo Arcadiæ. Vis ei ad ſpiſſanda corpora. Alvum ſiſtit radix in vino pota : quo fit ut moveat urinam repercuſſo liquore, ſicut pleraque quæ alvum ſiſtunt. Sanat & dyſentericos in vino rubro tuſa. Difficile autem tunditur. Eadem gingivarum ſuppurationi utiliſſima eſt fotu. Colligitur exitu autumni, cum folia amiſit : ſiccatur in umbra.

XXX. 2. Et ladano ſiſtitur alvus utroque : quod in ſegetibus naſcitur, contuſo & cribrato : bibitur ex aqua mulſa : item nobili e vino. Ledon appellatur herba, ex qua ladanum fit in Cypro, barbis caprarum adhæreſcens. Nobilius in Arabia. Fit jam & in Syria atque Africa, quod toxicon vocant. Nervos enim in arcu circumdatos lanis trahunt, adhæreſcente roſcida lanugine. Plura de eo diximus inter unguenta. Hoc graviſſimum odore eſt, duriſſimum tactu. Plurimum enim terræ colligit : cum probetur maxime purum, odoratum, molle, viride, reſinoſum. Natura ei molliendi, ſiccandi, concoquendi, ſomnum alliciendi. Capil-

lum fluentem cohibet, nigritiamque cuſtodit. Auribus cum hydromelite aut roſaceo infunditur. Furfures cutis & manantia hulcera ſale addito ſanat. Tuſſim veterem cum ſtyrace ſumtum. Efficaciſſimum ad ructus.

XXXI. 3. Alvum ſiſtit & chondris, ſive pſeudodictamnum:

4. Hypociſtis, orobethron quibuſdam dicta, malo granato immaturo ſimilis. Naſcitur, ut diximus, ſub ciſtho, unde nomen. Hæc areſacta in umbra ſiſtit alvum ex vino auſtero nigroque utraque. Duo enim genera ejus, candida & rufa. Uſus in ſucco: ſpiſſat, ſiccat. Et rufa magis ſtomachi rheumatiſmos emendat. Pota tribus obolis, ſanguinis exſcreationes, cum amylo. Dyſenterias pota, & infuſa. Item verbenaca ex aqua data, aut carentibus febre ex vino ammineo, cochlearibus quinque additis in cyathos tres vini.

XXXII. 5. Laver quoque naſcens in rivis condita & cocta torminibus medetur.

XXXIII. 6. Potamogeton vero ex vino dyſentericis etiam & cœliacis, ſimilis betæ foliis: minoribus tantum hirſutioribuſque, paulum ſuperemineus extra aquam. Uſus in foliis: refrigerant, ſpiſſant: peculiariter cruribus vitioſis utilia, & contra hulcerum nomas, cum melle vel aceto. Caſtor hanc aliter noverat, tenui folio velut equinis ſetis, thyrſo longo & lævi, in aquoſis naſcentem. Radice ſanabat ſtrumas & duritias. Potamogeton adverſatur & crocodilis: itaque ſecum habent eam qui venantur. Alvum ſiſtit & Achillea.

7. Eoſdem effectus præſtat & ſtatice, ſeptem caulibus veluti roſæ capita ſuſtinens.

XXXIV. 8. Ceratia uno ſolio, radice nodoſa magna, in cibo cœliacis & dyſentericis medetur.

9. Leontopodion, alii leuceoron, alii doripetron, alii thorybetron vocant, cujus radix alvum ſiſtit, purgatque bilem, in aquam mulſam addito pondere denariorum duorum. Naſcitur in campeſtri & gracili ſolo. Semen ejus potum, lymphatica ſomnia facere dicitur.

10. Lagopus ſiſtit alvum e vino pota, aut in febri ex aqua. Eadem inguini adalligatur in tumore. Naſcitur in ſegetibus. Multi ſuper omnia laudant ad deploratos dyſentericos quinquefolium, decoctis in lacte radicibus potis: & ariſtolochiam Victoriati pondere in cyathis vini tribus. Quæ ex ſupra dictis calida ſumentur, hæc candente ferro temperari aptius erit.

E diverſo purgat alvum ſuccus centaurii minoris drachma in hemina aquæ cum exiguo ſalis & aceti, bilemque detrahit. Majore tormina diſcutiuntur. Vettonica alvum ſolvit drachmis quatuor, in hydromelitis cyathis novem. Item euphorbium, vel agaricum, drachmis duabus cum ſale modico potum ex aqua, aut in mulſo obolis tribus. Solvit & cyclaminos ex aqua potá, aut balanis ſubditis: item chamæciſſi balanus. Hyſſopi manipulus decoctus ad tertias cum ſale, pituitas trahit illitus, vel contritus cum oxymelite & ſale: pellitque ventris animalia. Pituitam & bilem detrahit peucedani radix.

XXXV. 11. Alvum purgat anagallis ex aqua mulſa: item epithymon, qui eſt flos e thymo, ſaturejæ ſimili. Differentia, quod hic herbaceus eſt, alterius thymi albus: quidam hippopheon vocant: ſtomacho minus utilis, vomitiones minus movet: ſed tormina & inflationes diſcutit. Sumitur & eclig-mate ad pectoris vitia cum melle, & aliquando iride. Alvum ſolvit, a quatuor drachmis ad ſex cum mellis exiguo ſaliſque & aceti. Quidam aliter epithymum tradunt ſine radice naſci, tenue, ſimilitudine pallioli, rubens: ſiccari in umbra, bibi ex aqua acetabuli parte dimidia, detrahere pituitam bilemque. Alvum leniter ſolvit & nymphæa in vino auſtero.

XXXVI. 12. Solvit & pycnocomon, erucæ foliis craſſioribus, & acrioribus, radice rotunda, lutei coloris, terram olente, caule quadrangulo, modico, tenui, flore ocimi. Invenitur in ſaxoſis locis. Radix ejus in aqua mulſa denariorum duûm pondere, & alvum, & bilem, & pituitam exinanit. Semen ſomnia tumultuoſa facit, una drachma in vino potum. Et panos diſcutit.

XXXVII. 13. Detrahit bilem polypodion, quam noſtri filiculam vocant: ſimilis enim eſt filici. Radix in uſu, piloſa, coloris intus herbacei, craſſitudine digiti minimi, acetabulis cavernoſa, ceu polyporum cirri, ſubdulcis, in petris naſcens, aut ſub arboribus vetuſtis. Exprimitur ſuccus aqua madefactæ: ipſa minute conciſa inſpergitur oleri, vel betæ, vel malvæ, vel ſalſamento: aut cum pulticula coquitur ad alvum vel in febri leniter ſolvendam.

Detrahit bilem & pituitam, ſtomachum offendit. Aridæ farina indita naribus polypum conſumit. Florem & ſemen non fert.

XXXVIII. 14. Scammonium quoque diſſolutionem ſtomachi facit, bilem detrahit, alvum ſolvit, præterquam ſi adjiciantur aloes drachmæ duæ obolis ejus duobus. Eſt autem ſuccus herbæ ab radice ramoſæ pinguibus foliis, triangulis, albis, radice craſſa, madida, nauſeoſa. Naſcitur pingui & albo ſolo. Radix circa Canis ortum excavatur, ut in ipſa confluat ſuccus: qui Sole ſiccatus, digeritur in paſtillos. Siccatur & ipſa, vel cortex. Laudatur natione Colophonium, Myſium, Prienenſe: ſpecie autem nitidum, & quam ſimillimum taurino glutini, fungoſum tenuiſſimis fiſtulis, cito liqueſcens, virus redolens, cumminoſum, linguæ tactu lacteſcens, quam leviſſimum, cum diluitur albeſcens. Hoc evenit & adulterino, quod fit ervi farina, & tithymali marini ſucco, in Judæa fere: quod etiam ſtrangulat ſumtum. Deprehenditur guſtu. Tithymalus enim linguam excalfacit. Uſus bimo: nec ante, nec poſtea utili. Dedere & per ſe ex aqua mulſa & ſale quaternis obolis. Sed utiliſſime cum aloe, ita ut incipiente purgatione mulſum bibatur. Fit & decoctum radicis in aceto ad craſſitudinem mellis, quo lepræ illinuntur, & caput ungitur in dolore cum oleo.

XXXIX. 15. Tithymalum noſtri herbam lactariam vocant, alii lactucam caprinam: narrantque lacte ejus inſcripto corpore, cum inaruerit, ſi cinis inſpergatur, apparere literas, & ita quidam

adulteras alloqui maluere quam codicillis. Genera ejus multa. Primus cognominatur characias, qui & maſculus exiſtimatur, ramis digitali craſſitudine, rubris, ſuccoſis, quinque aut ſex, cubitali longitudine: a radice foliis pæne oleæ, in cacuminibus coma junci. Naſcitur in aſperis maritimis. Legitur ſemen autumno, cum coma: ſiccatum Sole tunditur, & reponitur. Succus vero incipiente pomorum lanugine, defractis ramulis, excipitur farina ervi, aut ficis, ut cum iis areſcat. Quinas autem guttas ſingulis excipi ſatis eſt. Traduntque etiam toties purgari hydropicos fico ſumta, quot guttas lactis exceperit. Succus cum colligitur, ne attingat oculos cavendum eſt. Fit & e foliis tuſis priore minus efficax. Fit & decoctum e ramis. Eſt ſemen in uſu cum melle decoctum ad catapotia ſolvendæ alvi gratia. Semen & dentium cavis cera includitur. Colluuntur & radicis decocto e vino aut oleo. Illinunt & lichenas ſucco: bibuntque eum, ut purgent vomitione & alvo ſoluta, alias ſtomacho inutilem. Trahit pituitam ſale adjecto in potu, bilem aphronitro. Si per alvum purgari libeat, in poſca: ſi vomitione, in paſſo aut aqua mulſa. Media potio tribus obolis datur. Ficos a cibo ſumſiſſe melius eſt. Fauces urit leniter: eſt enim tam ferventis naturæ, ut per ſe extra corpori impoſitum, puſulas ignium modo faciat, & pro cauſtico in uſu ſit.

XL. 16. Alterum genus tithymali myrſiniten vocant: alii caryiten: foliis myrti acutis & pungentibus, ſed mollioribus: & ipſum in aſperis naſcens.

Colliguntur comæ ejus hordeo turgeſcente, ſiccatæque in umbra diebus novem in Sole inareſcunt. Fructus non pariter matureſcit, ſed pars anno ſequente, & nux vocatur. Inde cognomen Græci dedere. Demetitur cum meſſium maturitate, lavaturque, dein ſiccatur, & datur cum papaveris nigri duabus partibus, ita ut ſit totum acetabuli modus: minus hic vomitionibus, quam ſuperior: ceteri item. Aliqui ſic & folium ejus dedere, nucem vero ipſam in mulſo, aut paſſo, vel cum ſeſama. Trahit bilem & pituitam per alvum. Oris hulcera ſanat. Ad nomas oris folium cum melle eſtur.

XLI. 17. Tertium genus tithymali paralium vocatur, ſive tithymalis folio rotundo, caule palmum alto, ramis rubentibus, ſemine albo, quod colligitur incipiente uva, & ſiccatum teritur, ſumiturque acetabuli menſura ad purgationes.

XLII. 18. Quartum genus helioſcopion appellant, foliis porcilacæ, ramulis ſtantibus a radice quatuor aut quinque, rubentibus, ſemipedali altitudine, ſucci plenis. Hoc circa oppida naſcitur, ſemine albo, columbis gratiſſimo. Nomen accipit, quoniam capita cum Sole circumagit. Trahit bilem per inferna in oxymelite dimidio acetabulo: ceteri uſus, qui characiæ.

XLIII. 19. Quintum cypariſſian vocant, propter foliorum ſimilitudinem, caule gemino aut triplici, naſcentem in campeſtribus: cui eadem vis, quæ helioſcopio, aut characiæ.

XLIV. 20. Sextum platyphyllon vocant: alii corymbiten, alii amygdaliten a ſimilitudine. Nec

ullius latiora ſunt folia. Piſces necat, alvum ſolvit, radice, vel foliis, vel ſucco in mulſo, aut aqua mulſa drachmis quatuor. Detrahit privatim aquas.

XLV. 21. Septimum dendroides cognominant, alii cobion, alii leptophyllon, in petris naſcens, comoſiſſimum ex omnibus maxime, cauliculis rubentibus, & ſemine copioſiſſimum: ejuſdem effectus, cujus characias.

XLVI. 22. Apios iſchas, ſive raphanos agria, juncos duos, ſive tres, ſpargit in terra rubentes, foliis rutæ: radix cæpæ, ſed amplior: quare quidam raphanum ſilveſtrem vocant. Intus habet mammam candidam: extra, cortices nigros. Naſcitur in montuoſis aſperis, aliquando & in herboſis. Effoditur vere, tuſaque in fictili mergitur, dejectoque quod ſupernatat, reliquus ſuccus purgat utraque parte, ſeſquiobolo in aqua mulſa. Sic & hydropicis datur acetabuli menſura. Inſpergitur & aridæ radicis farina potioni: ajuntque ſuperiorem partem ejus vomitione biles extrahere: inferiorem, per alvum, aquas.

XLVII. Tormina diſcutit quodcunque panaces, & Vettonica, præterquam a cruditate: peucedani ſuccus & inflationes, ructus gignens: item acori radix, daucumve, ſi lactucæ modo ſumatur. Ladanum Cyprium potum interaneorum vitiis occurrit: item Gentianæ farina, ex aqua tepida fabæ magnitudine. Plantago mane ſumta duabus linguis, & tertia papaveris in vini cyathis quatuor non veteris. Datur & in ſomnum euntibus, addito ni-

tro vel polenta, ſi multo poſt cibum detur. Colo infunditur hemina ſucci, vel in febri.

XLVIII. Agaricum potum obolis tribus in vini veteris cyatho uno, lieni medetur: & panacis omnium generum radix in mulſo. Sed Teucria præcipue, pota arida & decocta quantum manus capiat, in aceti heminis tribus. Ad vulnus illinitur eadem cum aceto: aut ſi tolerari non poſſit, ex ficu vel aqua. Polemonia bibitur ex vino. Vettonica drachma in oxymelitis cyathis tribus. Ariſtolochia, ut contra ſerpentes. Argemonia ſeptem diebus in cibo ſumta lienem conſumere dicitur: agaricum in aceto mulſo obolis duobus. Nymphææ heracliæ radix e vino pota, & ipſa conſumit. Ciſſanthemus, drachma bis die ſumta, in vini albi cyathis duobus per dies XL lienem dicitur paulatim emittere per urinam. Prodeſt & hyſſopum cum fico decoctum. Lonchitidis radix decocta, priuſquam ſemen emittat. Peucedani quoque radix decocta, & lieni & renibus. Lien acori potu conſumitur. Præcordiis & ilibus utiliſſimæ radices. Clymeni ſemen potum diebus triginta pondere denarii in vino albo. Vettonicæ farina ex melle & aceto ſcillite pota. Radix lonchitidis in aqua, & Teucrium illinitur. Item ſcordium cum cera, agaricum cum farina fœni Græci.

XLIX. Veſicæ malis, contraque calculos, graviſſimis cruciatibus, ut diximus, auxilio eſt Polemonia ex vino pota: item agaricum. Plantago radice vel foliis potis ex paſſo. Et Vettonica, ut in jocinere diximus. Item ramici, pota atque illita:

eadem ad ſtrangurias efficaciſſima. Ad calculos quidam Vettonicam & verbenacam & milleſolium æquis portionibus, ex aqua, pro ſingulari remedio bibere ſuadent. Strangurias diſcuti & dictamno certum eſt. Item quinquefolio decocto ad tertias in vino : hoc & enterocelicis dari atque illini, utiliſſimum eſt. Xiphii quoque radix ſuperior urinam ciet infantibus. Enterocelicis datur ex aqua, & illinitur veſicæ vitiis. Peucedani ſuccus infantium ramici : & umbilicis eminentibus pſyllion illinitur. Urinam cient anagallides, acorique radicis decoctum, vel ipſa trita potaque : & omnia veſicæ vitia ſanat. Et calculos herba & radix cotyledonis. Itemque genitalium inflammationem omnem, pari pondere caulis, & ſeminis, & myrrhæ. Ebulum teneris cum foliis tritum, ex vino potum, calculos pellit : impoſitum teſtes ſanat. Erigeron quoque cum farina thuris & vino dulci, teſtium inflammationes ſanat. Symphyti radix illita enterocelas cohibet : genitalium nomas hypociſthis alba. Artemiſia quoque datur contra calculos ex vino dulci, & ad ſtranguriam. Dolores veſicæ ſedat ex vino nymphææ heracliæ radix.

L. 1. Eadem vis crethmo ab Hippocrate admodum laudatæ. Eſt autem inter eas quæ eduntur ſilveſtrium herbarum. Hanc certe apud Callimachum apponit ruſtica illa Hecale : ſpecieſque eſt batis hortenſiæ. Caulis unus palmum altus, ſemen ferens odoratum, ceu libanotidis rotundum, ſiccatum rumpitur : habet intus nucleum candidum, quem aliqui cachryn vocant. Folio pingui, albicante vel-

uti olivæ, craſſiore, & ſalſo guſtu: radices digiti craſſitudine tres aut quatuor. Naſcitur in maritimis petroſis. Eſtur crudum coctumve cum olere, odorati ſaporis & jucundi. Servatur etiam in muria: præcipui uſus ad ſtranguriam, folio, vel caule, vel radice ex vino. Colorem quoque corporis gratiorem facit: verum æquo largior inflationes. Alvum ſolvit decocto, urinamque, & a renibus humorem trahit: Sic & althææ ſiccæ farina in vino pota, ſtranguriam tollit, efficacius addito dauco. Lieni quoque utilis. Adverſus ſerpentes bibitur. Jumentis quoque in pituita, aut ſtranguria, hordeo inſperſa ſuccurrit.

LI. 2. Anthyllion eſt lenti ſimillima, quæ in vino pota veſicas vitiis liberat, ſanguinem ſiſtit. Altera eſt anthyllis, chamæpityos ſimilis, flore purpureo, odore gravi, radice intubi.

LII. 3. Vel magis cepæa, ſimilis portulacæ, nigriore radice, ſed inutili, naſcens in litoribus arenoſis, guſtu amara. In vino cum aſparagi radice veſicæ plurimum prodeſt.

LIII. 4. Eadem præſtat hypericon, quam alii chamæpytin, alii corion appellant, oleraceo frutice, tenui, cubitali, rubente, folio rutæ, odore acri, ſemine in ſiliqua nigro, matureſcente cum hordeo. Natura ſemini ſpiſſandi: alvum ſiſtit: urinam ciet: veſicæ cum vino bibitur.

LIV. 5. Eſt aliud hypericon, quod alii corin appellant, folio tamaricis, & ſub ea naſcitur, ſed pinguioribus foliis & minus rubentibus, odoratum, palmo altius, ſuave, leniter acutum. Vis ſemini

excalfactoria : & ideo inſlationem facit : ſed ſtomacho non inutile : præcipuum ad ſtranguriam, ſi exhulcerata non ſit veſica. Medetur & pleuriticis ex vino potum.

LV. 6. Veſicæ autem callithrix trita ſimul cum cumino, & data ex vino albo. Verbenaca quoque cum foliis decocta ad tertias, vel radix ejus e mulſo calido, calculos ejicit.

7. Item perpreſſa, quæ Aretii & in Illyrico naſcitur, in aqua decocta e tribus heminis ad unam, & pota. Trifolium ex vino ſumtum.

8. Et chryſanthemum.

9. Anthemum quoque calculos ejicit, parvis a radice foliis quinis, caulibus longis duobus, flore roſeo : radices tritæ per ſe, ceu laver crudum.

LVI. 10. Silaus naſcitur glareoſis & perennibus rivis, cubitalis apii ſimilitudine. Coquitur, ut olus acidum, magna utilitate veſicæ : quæ ſi ſcabiem ſentiat, panacis radice ſanatur, aliter inutile veſicis. Calculos pellit malum erraticum, radicis libra in vini congio decocta ad dimidias : inde heminæ ſumuntur per triduum : reliquum ex vino cum ſio : urtica marina, & daucum, & plantaginis ſemen ex vino.

LVII. 11. Et herba Fulviana trita ex vino, (& hæc nomen inventoris habet, nota tractantibus,) urinas ciet.

LVIII. Scordion teſtium tumores ſedat. Hyoſcyamum genitalibus medetur : peucedani ſuccus ex melle, & ſemen, ſtranguriæ : agaricum obolis tribus in vini veteris cyatho uno : trifolii radix drach-

mis duabus in vino : dauci una drachma, vel ſeminis. Iſchiadici & ſemine & foliis erythrodani tritis ſanantur : panace poto : & infricata Polemonia, ariſtolochiæ decocto folii. Agarico quidem & nervus, qui platys appellatur, & humerorum dolor ſanatur, obolis tribus in vini veteris cyatho uno poto. Quinquefolium iſchiadicis & bibitur & imponitur. Item ſcammonia decocta cum hordei farina. Semen hyperici utriuſque bibitur ex vino. Sedis vitia & attritus celerrime ſanat plantago: condylomata quinquefolium : ſedem everſam cyclamini radix ex aceto. Anagallidum cærulea procidentiam ſedis retro agit : e diverſo rubens proritat. Cotyledon condylomata & hæmorrhoidas mire curat. Teſtium tumores acori radix decocta in vino, tritaque, & illita. Intertrigines negat fieri Cato, abſinthium Ponticum ſecum habentibus. Alii adjiciunt & pulegium : quod jejunus qui legerit, ſi poſt ſe alliget, inguinis dolores prohibet, aut ſedat cœptos.

LIX. Inguinalis (quam quidam argemonem vocant) paſſim in vepribus naſcens, ut proſit inguinibus, in manu tantum habenda eſt.

LX. Panos ſanat panaces cum melle : plantago cum ſale : quinquefolium : perſolatæ radix, ut in ſtrumis : item damaſonium : verbaſcum cum ſua radice tuſum, vino aſperſum, folioque involutum, & ita in cinere calfactum, ut imponatur calidum. Experti affirmavere, plurimum referre ſi virgo imponat nuda, jejuna jejuno, & manu ſupina tangens dicat : *Negat Apollo peſtem poſſe creſcere, cui*

nuda virgo reſtinguat: atque ita retrorſa manu ter dicat, totieſque deſpuant ambo. Medetur & radix mandragoræ ex aqua: radicis ſcammoniæ decoctum cum melle: ſideritis cum adipe vetere: vel Chryſippea cum ficis pinguibus: & hæc ab inventore habet nomen.

LXI. Venerem in totum adimit, ut diximus, nymphæa heraclia: eadem ſemel pota, in XL dies. Inſomnia quoque Veneris a jejuno pota, & in cibo ſumta. Illita quoque radix genitalibus, inhibet non ſolum Venerem, ſed & affluentiam genituræ: ob id corpus alere vocemque dicitur. Appetentiam Veneris facit radix e xiphio ſuperior, data potu in vino. Item quam crethmon agrion appellant: & horminos agrios, cum polenta contrita.

LXII. 1. Sed inter pauca mirabilis eſt orchis herba: ſive ſerapias, foliis porri, caule palmeo, flore purpureo, gemina radice, teſticulis ſimili: ita ut major, ſive (ut aliqui dicunt) durior, ex aqua pota excitet libidinem: minor ſive mollior, e lacte caprino inhibeat. Quidam folio ſcillæ eſſe dicunt, læviore ac minore, caule ſpinoſo. Radices ſanant oris hulcera: thoracis pituitas, alvum ſiſtunt e vino potæ. Concitatricem vim habet ſatyrion. Duo ejus genera: una longioribus foliis, quam oleæ, caule quatuor digitorum, flore purpureo, radice gemina ad formam hominis teſtium, alternis annis intumeſcente ea ac reſidente. Altera ſatyrios orchis cognominatur, & femina eſſe creditur. Diſtinguitur internodiis & ramoſiore frutice, radice faſcinis utili. Naſcitur fere juxta mare. Hæc tumores, &

vitia partium earum cum polenta illita ſedat, vel per ſe. Superioris radix in lacte ovis colonicæ data, nervos intendit: eadem ex aqua remittit.

LXIII. 2. Græci ſatyrion, foliis lilii rubri, minoribus, & tribus non amplius e terra exeuntibus tradunt, caule lævi, cubitali, nudo, radice gemina: cujus inferior pars & major mares gignat, ſuperior ac minor feminas. Et aliud genus ſatyrii erythraicon appellant, ſemine viticis majore, lævi: duræ radicis, cortice rubro, intus album includi, ſapore ſubdulce, fere in montuoſis inveniri. Venerem, etiamſi omnino manu teneatur radix, ſtimulari: adeo ſi bibatur in vino auſtero. Arietibus quoque & hircis ſegnioribus in potu dari. Et a Sarmatis, equis ob aſſiduum laborem pigrioribus in coitu, quod vitium proſedamum vocant. Vim ejus reſtinguit aquà mulſa, aut lactuca ſumta. In totum quidem Græci, cum concitationem hanc volunt ſignificare, ſatyrion appellant: ſic & cratægin cognominantes, & thelygonon, & arrhenogonon, quarum ſemen teſtium ſimile eſt. Tithymali quoque ramorum medullam habentes, ad Venerem proniores fieri dicuntur. Prodigioſa ſunt, quæ circa hoc tradidit Theophraſtus, auctor alioqui gravis, ſeptuageno coitu duraſſe libidinem contactu herbæ cujuſdam, cujus nomen genuſque non poſuit.

LXIV. Sideritis adalligata varices minuit, & ſine dolore perſanat. Podagræ morbus rarior ſolebat eſſe non modo patrum avorumque memoria, verum etiam noſtra, peregrinus & ipſe. Nam ſi Italiæ fuiſſet antiquitus, Latinum nomen inveniſſet.

Inſanabilis non eſt credendus: quippe quoniam & in multis ſponte deſiit, & in pluribus cura. Medentur panacis radices, cum uva paſſa: ſuccus hyoſcyami cum farina, vel ſemen, ſcordion ex aceto: iberis, uti dictum eſt. Verbenaca cum axungia trita, cyclamini radix, cujus decoctum & pernionibus prodeſt. Podagras refrigerat radix e xiphio, ſemen e pſyllio, cicuta cum lithargyro aut axungia, aizoum in primo impetu podagræ rubentis, hoc eſt, calidæ. Utrilibet vero convenit erigeron cum axungia, plantaginis folia trita addito ſale modico, argemonia tuſa ex melle. Medetur & verbenaca illita, aut ſi pedes macerentur in aqua in qua decocta ſit.

LXV. 1. Et lappago, ſimilis anagallidi, niſi eſſet ramoſior, ac pluribus foliis aſpera, rugoſa, aſperioris ſucci, gravis odoris: quæ talis eſt, mollugo vocatur.

2. Similis, ſed aſperioribus foliis, aſperugo. Superioris ſuccus expreſſus pondere XI denariorum in vini cyathis duobus quotidie ſumitur.

LXVI. 3. Præcipue vero liberat eo malo phycos thalaſſion, id eſt, fucus marinus, lactucæ ſimilis, qui conchyliis ſubſternitur: non podagræ modo, ſed omnibus articulorum morbis impoſitus, priuſquam exareſiat. Tria autem genera ejus: latum, & alterum longius, quadamtenus rubens: tertium criſpis foliis, quo in Creta veſtes tingunt: omnia ejuſdem uſus. Nicander ea & adverſus ſerpentes in vino dedit. Salutare eſt & ſemen ejus herbæ, quam pſyllion appellavimus, madefactum

aqua, admixtis in heminam ſeminis reſinæ Colophoniæ cochlearibus duobus, thuris uno. Laudantur & mandragoræ folia cum polenta tuſa. Talis vero tumentibus limus aquaticus cum oleo ſubactus mire prodeſt. Articulis ſuccus e centaurio minore. Idem nervis utiliſſimus. Item centauris. Vettonica nervis diſcurrentibus per ſcapulas, humeris, ſpinæ, lumbis, pota, ut in jocinere. Articulis quinquefolium impoſitum. Mandragoræ folia cum polenta, vel radix recens tuſa cum cucumere ſilveſtri, vel decocta in aqua. Digitorum in pedibus rimis polypodii radix. Articulis ſuccus hyoſcyami cum axungia: amomi ſuccus cum decocto: item centunculus decocta, vel muſcus recens ex aqua obligatus, donec inareſcat:

4. Item lappæ boariæ radix e vino pota. Cyclaminos decocta in aqua perniunculos curat, omniaque alia frigoris vitia. Perniunculos & cotyledon cum axungia: folia ex batrachio: epithymi ſuccus. Clavos pedum extrahit ladanum cum caſtoreo: verbenaca ex vino.

LXVII. Nunc peractis malis quæ membratim ſentiuntur, dicemus de his, quæ totis corporibus graſſantur. Remedia autem hæc communia invenio. Ante omnes potandam dodecatheum, de qua diximus: deinde panacis omnium generum radices, peculiariter longinquis morbis, & ſemen interaneorum vitiis. Ad omnes vero corporis dolores ſuccum e ſcordio: item Vettonicæ, quæ pota colorem plumbeum corporis privatim emendat, gratioremque reducit.

LXVIII. 1. Geranion aliqui myrrhin, alii merthryda appellant. Similis eſt cicutæ, foliis minutioribus, & caule brevior, rotunda, ſaporis & odoris jucundi. Noſtri ſic eam tradunt. Græci foliis candidioribus paulo quam malvæ, caulibus tenuibus, piloſis, ramoſam ex intervallis, binûm palmorum: & in his, foliis, inter quæ in cacuminibus capitula ſint gruum. Alterum genus foliis anemones, diviſuris longioribus, radice mali modo rotunda, dulci, reficientibus ſe ab imbecillitate utiliſſima: & fere talis vera eſt. Bibitur contra phthiſin drachma in vini cyathis tribus bis die. Item contra inflationes: & cruda idem præſtat. Succus radicis auribus medetur. Opiſthotonicis ſemen drachmis quatuor cum pipere & myrrha potum. Phthiſin ſanat & plantaginis ſuccus, ſi bibatur, & ipſa decocta. In cibo cum ſale & oleo, & a ſomno matutino, refrigerat. Eadem datur his, quos atrophos vocant, interpoſitis diebus. Vettonica vero phthiſicis, eclignate cum melle, fabæ magnitudine: agaricum potum duobus obolis in paſſo, vel daucon, cum centaurio majore in vino. Phagedænis (quod nomen ſine modo eſurientium eſt, & alias hulcerum) tithymali medentur cum ſeſamis ſumti.

LXIX. 2. Inter mala univerſi corporis vigiliæ ſunt plerisque. Harum remedio monſtratur panaces, clymenos, ariſtolochia, & odore, & perunc to capite: aizoum, ſive ſedum, ſi involutum panno nigro, ignorantis pulvino ſubjiciatur: & œnotheras, ſive onuris, hilaritatem afferens in vino,

amygdalaceo folio, flore roſeo, fruticoſa, longa radice, & cum ſiccata eſt, vinum olente. Hæc in potu data feras quoque mitigat.

Cruditates, quæ nauſeam faciunt, digerit Vettonica. Eadem pota a cœna concoctionem facit, in oxymelitis cyathis tribus drachmæ pondere: & crapulam diſcutit. Item agaricum poſt cibum in aqua calida potum. Paralyſin Vettonica ſanare dicitur: item iberis, ut dictum eſt. Eadem & torpentibus membris prodeſt: item argemonia, omnia quæ periclitentur ſecari, diſcutiendo.

LXX. Comitiales ſanant panacis, quam Heraclion diximus, radices potæ cum coagulo vituli marini, ita ut ſint panacis tres partes: plantago pota: Vettonicæ in oxymelite drachma, vel agaricum obolis tribus: folia quinquefolii ex aqua. Sanat & archezoſtis, ſed anno pota. Sanat & baccharis radix arida in pulverem contrita, cyathis tribus cum coriandri uno in aqua calida. Et centunculus trita in aceto, aut melle, aut in aqua calida: verbenaca ex vino pota: hyſſopi baccæ ternæ contritæ, & in aqua potæ diebus ſedecim: peucedanum cum coagulo vituli marini æquis portionibus potum: quinquefolii contrita folia ex vino pota diebus XXXI. Vettonicæ farina pondere X. III. cum aceti ſcillitici cyatho, mellis Attici uncia: ſcammonium obolis duobus cum caſtorei drachmis quatuor.

LXXI. Febres frigidas leviores facit agaricum potum in calida aqua: tertianas ſideritis cum oleo: item ladanum, quod in ſegetibus naſcitur, contu-

ſum : plantago ex aqua mulſa, duabus horis ante acceſſionem pota binis drachmis : vel ſuccus radicis madefactæ vel tuſæ : vel ipſa radix trita in aqua ferro calefacta. Quidam ternas radices in tribus cyathis aquæ dedere. Iidem in quartanis & quaternas fecerunt. Bugloſſo inareſcente, ſi quis medullam e caule eximat, dicatque ad quem liberandum febre id faciat, & alliget ei ſeptem folia ante acceſſionem, ajunt a febre liberari. Item Vettonicæ drachmam, in aquæ mulſæ cyathis tribus : vel agaricum, maxime in his febribus, quæ cum horrore veniant. Quinquefolii folia quidam terna tertianis dedere, quaterna quartanis, plura ceteris : alii omnibus, tres obolos cum pipere ex aqua mulſa. Verbenaca quidem & jumentorum febribus in vino medetur : ſed in tertianis a tertio geniculo inciſa, quartanis a quarto. Bibitur & ſemen hyperici utriuſque in quartanis, & horroribus. Vettonicæ farina, quæ omnes horrores coercet. Item panaces, adeo excalfactoria natura, ut per nivem ituris bibere id perungique eo præcipiant. Et ariſtolochia perfrictionibus reſiſtit.

LXXII. Phreneticos ſomnus ſanat, qui contingit peucedano ex aceto capiti infuſo, anagallidum ſucco. E diverſo lethargicos excitare labor eſt : hoc præſtante (ut perhibent) ex aceto naribus tactis peucedani ſucco. Contra inſanias Vettonica bibitur. Carbunculos rumpit panaces. Sanat Vettonicæ farina ex aqua, aut braſſica cum thure, frequenti potu calidæ : vel e carbone in conſpectu exſtincto, favilla digito ſublata & illita : vel plantago tuſa.

LXXIII. Tithymalus characias hydropicos ſanat: plantago in cibo, cum prius panem ſiccum ederint ſine potu: Vettonica drachmis duabus in duobus cyathis vini aut mulſi: vel agaricum, vel ſemen lonchitidis duabus lingulis ex aqua potum: pſyllion ex vino: anagallidum ſuccus: cotyledonis radix e mulſo: ebuli recentis radix, excuſſa tantum, nec colluta, quod duo digiti comprehendant, ex vini veteris calidi hemina: trifolii radix drachmis duabus ex vino: tithymalum, platyphyllon cognomine: ſemen hyperici, quod coris appellatur.

1. Acte, quam quidam eſſe ebulum putant, radice contrita in vini cyathis tribus, ſi febris abſit, vel ſemine ex vino nigro. Item verbenaca, faſciculo manus plenæ decocta in aqua ad dimidias.

2. Præcipue tamen chamæactes ſuccus aptiſſimus creditur. Eruptiones pituitæ emendant plantago, cyclamini radix e melle: ebuli folia trita, & e vetere vino impoſita etiam boam ſanant, id eſt, rubentes papulas. Pruriginem ſuccus ſtrychni illitus.

LXXIV. Igni ſacro medetur aizoum: folia trita cicutæ: mandragoræ radix. Secatur in aſſes, ut cucumis: primoque ſuper muſtum ſuſpenditur, mox in fumo: dein tunditur in vino aut aceto. Prodeſt & vino myrteo fovere. Mentæ ſextans, vivi ſulphuris uncia, ex aceto ſimul trita: fuligo ex aceto. Ignis ſacri plura ſunt genera, inter quæ medium hominem ambiens, qui zoſter appellatur, & enecat, ſi cinxerit. Medetur plantago cum creta

Cimolia, & periſtereos per ſe : radix perſolatæ. Aliis quæ ſerpunt, cotyledonis radix cum mulſo, aizoum, ſuccus linozoſtis ex aceto.

LXXV. Radix polypodii illita luxatis medetur. Doloremque & tumores tollunt ſemen pſyllii, folia plantaginis tuſa, ſale modico addito : verbaſci ſemen ex vino decoctum & contritum : cicuta cum axungia. Folia ephemeri tuberibus tumoribuſque illinuntur, quæ etiamdum diſcuti poſſunt.

LXXVI. Morbum regium in oculis præcipue mirari eſt, tenuitatem illam denſitatemque tunicarum felle ſubeunte. Hippocrates a ſeptimo die in febre mortiferum ſignum eſſe docuit. Nos ſcimus vixiſſe aliquos etiam ab hac deſperatione. Fit vero & citra febres, impugnaturque centaurio majore (ut diximus) poto, Vettonica, agarici obolis tribus ex vini veteris cyatho : item verbenacæ folio, obolis tribus ex vini calidi hemina quatriduo. Sed celerrime quinquefolii ſuccus medetur tribus cyathis potus cum ſale & melle. Cyclamini radix drachmis tribus bibitur in loco calido, & a perfrictionibus tuto : ſudores enim felleos movet. Folia tuſſilaginis ex aqua : ſemen linozoſtis utriuſque inſperſum potioni, vel cum abſinthio aut cicere decoctum : hyſſopi baccæ cum aqua potæ : lichen herba, ſi cum ſumitur, cetero olere abſtineatur : polythrix in vino data, ſtruthion in mulſo.

LXXVII. Paſſim & in quacunque parte maxima incommoda naſcuntur, qui furunculi vocantur, mortiferum aliquando malum confectis corporibus. Remedio ſunt pycnocomi folia trita cum polenta,

ſi nondum caput fecerint. Diſcutiunt & folia ephedri illita.

LXXVIII. Fiſtulæ quoque in omni parte ſerpunt, medicorum vitio male ſectis corporibus. Auxilio eſt centaurium minus, collyriis cum melle decocto additis: plantaginis ſuccus infuſus: quinquefolium cum ſale & melle: ladanum cum caſtoreo: cotyledon cum medulla cervina calefacta & impoſita: verbaſci radicis medulla collyrii tenuitate in fiſtulam additur: vel ariſtolochiæ radix, vel ſuccus tithymali.

LXXIX. Collectiones inflammationeſque ſanant argemoniæ folia illita. Duritias & collectiones omnes verbenaca, vel quinquefolium decoctum in aceto: verbaſci folia vel radix, hyſſopum e vino impoſitum: acori radix, decocto ejus herbæ foventibus: aizoum. Item quæ contuſa ſint, duritiaſque & ſinus corporis, illecebra. Omnia infixa corpori extrahunt, folia tuſſilaginis, daucum, ſemen leontopodii tritum in aqua cum polenta. Suppurationibus imponuntur pycnocomi folia trita cum polenta, vel ſemen: item orchis. Vitia, quæ ſint in oſſibus, ſatyrii radice impoſita, efficaciſſime ſanari dicuntur. Nomæ & collectiones omnes fuco maris, priuſquam inareſcat. Et alceæ radix collectiones diſcutit.

LXXX. Ambuſta ſanantur plantagine, arctio, ita ut cicatrix fallat. Folia ejus in aqua decocta & contrita illinuntur: radices cyclamini cum aizoo: herba ipſa hyperici, quod corion appellavimus.

LXXXI. Nervis & articulis convenit plantago

trita cum ſale: argemonia tuſa ex melle. Peucedani ſucco perunguntur ſpaſtici, tetanici. Nervorum duritiæ ægilops ſucco, doloribus erigeron ex aceto illinitur. Epithymo ſpaſticis, & opiſthotonicis perungi: ſemine hyperici, quod coris vocatur, idemque bibere prodeſt. Phrynion dicitur etiam abſciſſos ſanare nervos, ſi confeſtim imponatur trita vel manſa. Spaſticis, tremulis, opiſthotonicis, alceæ radix bibitur ex aqua mulſa. Sic & rigores excalfacit.

LXXXII. Sanguinis profluvium ſiſtit herbæ Pæoniæ ſemen rubrum. Eadem & in radice vis. Clymenos vero, ſi ore ſanguis rejiciatur, ſive e naribus, ſive alvo fluat, ſive feminarum utero. Item Lyſimachia pota vel illita, vel naribus indita: item plantaginis ſemen: quinquefolium potum & illitum: cicutæ ſemen in nares, ſi inde fluat, tritum ex aqua inditum: aizoum, aſtragali radix: ſiſtit & iſchæmon, & Achillea.

LXXXIII. 1. Equiſetum hippuris a Græcis dicta, & in pratis vituperata nobis, (eſt autem pilus terræ, equinæ ſetæ ſimilis,) lienes curſorum exſtinguit decocta fictili novo ad tertias, quantum vas capiat, & per triduum heminis pota: unctis eſculentis ante diem unum interdicitur. Græcorum varia circa hanc opinio. Alii pinus foliis ſimilem, nigricantem, eodem nomine appellant, vim ejus admirabilem tradentes, ſanguinis profluvia vel tacto tantum ea homine ſiſti. Alii hippurin, alii ephedron, alii anabaſin vocant. Traduntque juxta arbores naſci, & ſcandentem eas dependere comis

junceis multis nigris, ut eſt equorum cauda, geniculatis ramulis, folia habere pauca, tenuia, exigua. Semen rotundum, ſimile coriandro, radice lignoſa: naſci in arbuſtis maxime. Vis ejus ſpiſſare corpora. Succus ſanguinem e naribus fluentem incluſus ſiſtit: item alvum. Medetur dyſentericis in vino dulci, potus cyathis tribus. Urinam ciet: tuſſim, orthopnœam ſanat: item rupta, & quæ ſerpunt. Inteſtinis & veſicæ folia bibuntur. Enterocelem cohibet. Faciunt & aliam hippurin, brevioribus & mollioribus comis, candidioribuſque, perquam utilem iſchiadicis, & vulneribus ex aceto impoſitam, propter ſanguinem ſiſtendum.

Et nymphæa trita plagis imponitur. Peucedanum cum ſemine cupreſſi bibitur, ſi ſanguis per os redditus eſt, fluxitve ab infernis. Sideritis tantam vim habet, ut quamvis recenti gladiatoris vulneri illigata, ſanguinem claudat: quod facit & ferulæ cinis, vel carbo: fungus vero etiam efficacius, qui ſecundum radicem ejus naſcitur.

LXXXIV. 2. Per nares autem fluenti, & cicutæ ſemen tritum ex aqua inditumque, efficax habetur: item ſtephanomelis ex aqua. Vettonicæ farina e lacte caprino pota, ſiſtit ex ubere fluentem: plantagoque contuſa. Ejuſdem ſuccus vomentibus ſanguinem datur. Ad erraticum autem radix perſolatæ cum axungia vetere illita probatur.

LXXXV. Ruptis, convulſiſque, ex alto dejectis, centaurium majus, Gentianæ radix trita vel decocta, vel ſuccus Vettonicæ, & hoc amplius a vocis aut lateris contentionibus: panaces, ſcor-

dion, ariſtolochia, pota: agaricum item contuſis & everſis potum duobus obolis in mulſi cyathis tribus: aut ſi febris ſit, in aqua mulſa: verbaſcum, cujus flos ſimilis auro eſt: acori radix, aizoum omne, ſed majoris ſuccus efficaciſſime: item ſymphyti radicis decoctum: daucum crudum. Eryſithales eſt flore luteo, foliis acanthi: bibitur e vino: item chamærops: & in ſorbitione irio, vel plantago omnibus modis.

LXXXVI. Item phthiriaſi, (qua Sulla Dictator conſumtus eſt, naſcunturque in ſanguine ipſo hominis animalia exeſura corpus,) reſiſtitur uvæ taminiæ ſucco, aut veratri, cum oleo perunctis corporibus. Taminia quidem in aceto decocta, etiam veſtes eo tædio liberat.

LXXXVII. Hulcera multorum ſunt generum, ac multis modis curantur. Panacis omnium generum radix ex vino calido illinitur manantibus. Siccat privatim, quam Chironiam diximus. Cum melle trita tubera aperit: hulceribuſque, quæ ſerpunt, deploratis auxilio eſt, cum æris flore vino temperato, omnibus modis, vel flore, vel ſemine, vel radice. Eadem cum polenta vetuſtis vulneribus prodeſt. Heraclion quoque ſiderion, Apollinaris, pſyllium, tragacantha, ſcordotis cum melle purgat. Farina ejus carnes excreſcentes per ſe inſparſa conſumit. Polemonia hulcera, quæ cacoethe vocant, ſanat: centaureum majus inſparſum vel illitum, item minoris coma decocta vel trita, vetera quoque hulcera purgat & perſanat. Folliculi clymeni recentibus plagis imponuntur. Illinitur autem Gen-

tiana hulceribus, quæ ſerpunt, radice tuſa vel decocta in aqua ad mellis craſſitudinem, vel ſucco: vulneribus, ex ea factum Lycium. Lyſimachia recentibus plagis medetur. Plantago omnium generum hulceribus, peculiariter ſeminarum, ſenum, & infantium. Igni emollita melior, & cum ceroto, craſſa hulcerum labra purgat, nomas ſiſtit. Tritam ſuis foliis integere oportet. Suppurationes, collectiones, ſinus hulcerum, chelidonia quoque ſiccantur: vulnera adeo, ut etiam pro ſpodio utantur. Eadem jam deſperatis cum axungia imponitur. Dictamnum pota ſagittas pellit, & alia tela extrahit illita. Bibitur ex aquæ cyatho foliorum obolo. Proxime pſeudodictamnum. Utraque etiam ſuppurationes diſcutit. Ariſtolochia quoque putria hulcera exeſt: ſordida expurgat cum melle, vermeſque extrahit: item clavos in hulcere natos, & infixa corpori omnia, præcipue ſagittas, & oſſa fracta cum reſina. Cava vero hulcera explet per ſe. Et cum iride recentia vulnera ex aceto. Vetera hulcera verbenaca, quinquefolium cum ſale & melle. Radices perſolatæ, vulneribus ferro illatis recentibus imponuntur: folia veteribus. Cum axungia utrumque: & ſuo folio operitur. Damaſonium, ut in ſtruma: folia verbaſci ex aceto aut vino. Periſtereos ad omnia genera, vel calloſorum putreſcentiumque hulcerum facit. Manantia nymphææ heracliæ radix ſanat. Item cyclamini radix vel per ſe, vel ex aceto, vel cum melle. Eadem & contra ſteatomata efficax, ſicut ad hulcera manantia hyſſopum: item peucedanum, cui ad recentia vulnera

vis tanta eſt, ut ſquamam oſſibus extrahat. Præſtant hoc & anagallides, cohibentque quas vocant nomas, & rheumatiſmos. Utiles & recentibus plagis, ſed præcipue ſenum corpori. Cum ceroto apoſtemata & hulcera tetra, folia mandragoræ recentia : radix vulnera cum melle aut oleo : cicuta cum ſiligine mixta mero : aizoum herpetas quoque & nomas, ac putreſcentia, ſicut erigeron verminoſa : recentia autem vulnera aſtragali radix : & vetera quoque hulcera purgat hypociſthis utraque. Leontopodii ſemen tritum in aqua, & cum polenta illitum, ſpicula ſagittarum extrahit : item pycnocomi ſemen. Tithymalus characias ſucco gangrænas, phagedænas, putria, vel decocto ramorum cum polenta & oleo : orchis radices hoc amplius, & cacoethe ex aceto cum melle, ſiccæ & recentes : per ſe onothera efferantia ſeſe hulcera ſanat. Scythæ vulnera ſcythice curant. Ad carcinomata, argemonia ex melle efficaciſſima eſt. Vulneribus præſanatis aſphodeli radix decocta, ut diximus, trita cum polenta & illita : quibuſcunque vero Apollinaris. Aſtragali radix in pulverem trita humidis hulceribus prodeſt : item callithrix decocta in aqua. Privatim vero iis quæ calceamento facta ſint, verbenaca : nec non & Lyſimachia contrita, ac nymphæa arida infriata. Polythrix inveteratis iiſdem utilior.

LXXXVIII. Polycnemon cunilæ bubulæ ſimilis eſt, ſemine pulegii, ſurculoſa, multis geniculis, corymbo odorato, acri & dulci odore : ferro factis vulneribus commanducata imponitur, quinto

die ſolvitur. Symphyton ad cicatricem celerrime perducit: item ſideritis. Hæc imponitur ex melle. Verbaſci ſemine ac foliis ex vino decoctis ac tritis omnia corpori infixa extrahuntur: item mandragoræ foliis cum polenta: cyclamini radicibus cum melle. Trixaginis folia in oleo contrita iis maxime adhibentur hulceribus, quæ ſerpunt: & alga in melle trita. Vettonica ad carcinomata, & melanias veteres, addito ſale.

LXXXIX. Verrucas tollit argemonia ex aceto, vel batrachii radix, quæ & ungues ſcabros aufert. Linozoſtidis utriuſque folia, vel ſuccus illitus. Tithymali omnes genera verrucarum omnia: item omnia pterygia, varoſque tollunt. Cicatrices cum elegantia ad colorem reducit ladanum. Artemiſiam & eleliſphacum alligatas qui habeat viator, negatur laſſitudinem ſentire.

XC. Muliebribus morbis medetur maxime in univerſum Pæoniæ herbæ ſemen nigrum ex aqua mulſa. Eadem & in radice vis menſes ciet: panacis ſemen cum abſinthio menſes & ſudores: ſcordotis potu & illitu. Vettonica drachma in vini cyathis tribus bibitur contra omnia vulvarum vitia, aut quæ a partu fiunt. Menſes nimios ſiſtit Achillea impoſita, & decoctum ejus inſidentibus. Mammis imponitur hyoſcyami ſemen ex vino: locis radix e cataplaſmate: & mammis etiam chelidonia. Secundas morantes, vel partus emortuos, radices panacis appoſitæ extrahunt. Ipſum panaces in vino potum vulvas purgat, appoſitumque cum melle. Polemonia pota ex vino, ſecundas pellit: nidore

corrigit vulvas. Centaurei minoris ſuccus potu, fotuque menſes ciet. Item majoris radix, in vulvæ doloribus iiſdem modis prodeſt. Deraſa vero & appoſita, extrahit partus emortuos. Plantago apponitur in lana in dolore vulvæ: in ſtrangulatu bibitur. Sed præcipua dictamno vis eſt. Menſes ciet, partus emortuos vel tranſverſos ejicit: bibitur ex aqua foliorum obolo, adeo ad hæc efficax, ut ne in cubiculum quidem prægnantium inferatur. Nec potu tantum, ſed & illitu, & ſuffitu valet. Proxime pſeudodictamnum. Sed menſes ciet cum mero decoctum pondere denarii. Pluribus tamen modis ariſtolochia prodeſt: nam & menſes & ſecundas ciet, & emortuos partus extrahit, myrrha & pipere additis, pota, vel ſubdita. Vulvas quoque procidentes inhibet fotu, vel ſuffitu, vel ſubjectu, maxime tenuis. Strangulatum ab his, menſiumque difficultatem, agaricum tribus obolis in vini veteris cyatho potum, emendat: periſtereos appoſita in adipe ſuillo recenti: antirrhinon cum roſaceo & melle. Item appoſita nymphææ Theſſalæ radix, dolori medetur. In vino nigro pota, profluvia inhibet. E diverſo ciet cyclamini radix pota & appoſita: & veſicæ inſidentium decocto medetur. Secundas pota ciſſanthemos pellit, vulvam ſanat. E xiphio radix ſuperior menſes ciet, drachma ex aceto pota. Peucedanum ſtrangulatus vulvæ nidore uſtum recreat: menſes albos præcipue pſyllium drachma in cyathis tribus aquæ mulſæ ciet: ſemen mandragoræ potum vulvam purgat. Menſes ciet ſuccus appoſitus, & emortuos partus. Nimia rurſus proflu-

via ſiſtit ſemen cum vivo ſulphure: contra facit batrachion potu vel cibo, ardens alias (ut diximus) cruda. Sed cocta commendatur ſale, & oleo, & cumino. Daucum & menſes & ſecundas potu facillime pellit. Ladanum ſuffitu corrigit vulvas: dolori earum exhulceratiſque imponitur. Emortua ſcammonium pellit, potum vel appoſitum. Menſes ciet hypericum utrumque, appoſitum. Ante alia vero (ut Hippocrati videtur) crethmos e vino, ſemine vel radice: cortice trahit & ſecundas: ſuccurrit & ſtrangulationibus ex aqua pota. Item radix e geranio peculiariter ſecundis, inflationibuſque vulvarum conveniens: purgat hippuris pota & appoſita vulvas. Polygonus pota menſes ciet, & althææ radix. Folia plantaginis pellunt, item agaricum ex aqua mulſa. Artemiſia vulvæ medetur trita, ex oleo irino, aut fico, aut cum myrrha appoſita. Ejuſdem radix pota in tantum purgat, ut partus enectos extrahat. Menſes & ſecundas ciet ramorum decoctum inſidentibus: item folia pota drachma. Ad eadem omnia proſunt vel impoſita ventri, immo cum farina hordeacea. Acoron quoque utile eſt interioribus feminarum morbis, & conyza utraque, & crethmos. Et anthyllides duæ vulvis utiliſſimæ, torminibuſque, ſecundarum moræ, in vino potæ. Callithrix fotu locis medetur, albugines in capite tollit, capillos inficit oleo trita. Geranion in vino albo potum, hypociſthis in rubro, profluvium ſiſtunt. Hyſſopum ſuffocationes laxat. Radix verbenacæ pota ex aqua, ad omnia in partu aut ex partu mala, præſtantiſ-

ſima eſt. Peucedano quidam miſcent in vino nigro ſemen cupreſſi contritum. Nam ſemen pſyllii deſervefactum in aqua, cum intepuit, epiphoras omnes uteri lenit. Symphyton tritum in vino nigro evocat menſes. Partus accelerat ſcordotis pota, drachma ſucci in aqua mulſa cyathis quatuor: dictamni folia præclare dantur ex aqua. Conſtat unius oboli pondere, vel ſi mortui ſint in utero infantes, protinus reddi ſine vexatione puerperæ. Similiter prodeſt pſeudodictamnum, ſed tardius: cyclaminos adalligata: ciſſanthemos pota: item Vettonicæ farina ex aqua mulſa.

XCI. 1. Arſenogonon & thelygonon herbæ ſunt habentes uvas floribus oleæ ſimiles, pallidiores tamen, ſemen album papaveris modo. Thelygoni potu feminam concipi narrant. Arſenogonon ab ea ſemine oleæ, nec alio diſtat. Hujus potu mares generari perhibentur, ſi credimus. Alii utramque ocimo ſimilem tradunt. Arſenogoni autem ſemen geminum eſſe teſtibus ſimile.

XCII. 2. Mammarum vitiis aizoum, quod digitellum appellavimus, unice medetur. Erigeron ex paſſo mammas uberiores facit: ſonchum in farre coctum. Quæ vero maſtos vocatur, illita, pilos mammarum e partu naſcentium aufert, & teſtas in facie: aliaque cutis vitia emendat. Gentiana, nymphæa Heraclia illita, cyclamini radix, maculas omnes. Cacaliæ grana mixta ceræ liquidæ extendunt cutem in facie, erugantque: vitia omnia acori radix emendat.

XCIII. 1. Capillum Lyſimachia flavum facit:

denigrat hypericon, quod & corion vocatur.

2. Item ophrys herba denticulato oleri ſimilis, foliis duobus. Nigritiam dat & Polemonia, in oleo decocta. Pſilothrum nos quidem in muliebribus medicamentis tractamus: verum jam & viris eſt in uſu. Efficaciſſimum autem habetur archezoſtis. Item tithymali ſucco, vel in Sole cum oleo illito crebro, vel evulſis pilis. Quadrupedum ſcabiem ſanat hyſſopum ex oleo, ſuum anginas peculiariter ſideritis. Verum & reliqua genera herbarum reddamus.

C. PLINII SECUNDI
NATURALIS
HISTORIAE
LIBER XXVII.

C. PLINII SECUNDI

NATURALIS HISTORIAE

LIBER XXVII.

I. Crescit profecto apud me certe tractatu ipſo admiratio antiquitatis: quantoque major copia herbarum dicenda reſtat, tanto magis adorare priſcorum in inveniendo curam, in tradendo benignitatem ſubit. Nec dubie ſuperata hoc modo poſſet videri etiam rerum naturæ ipſius munificentia, ſi humani operis eſſet inventio. Nunc vero deorum fuiſſe eam apparet, aut certe divinam, etiam cum homo inveniret: eandemque omnium parentem & genuiſſe hæc, & oſtendiſſe, nullo vitæ miraculo majore, ſi verum fateri volumus. Scythicam herbam a Mæotis paludibus, & euphorbiam e monte Atlante ultraque Herculis columnas: & ipſo rerum naturæ defectu, parte alia Britannicam ex Oceani inſulis extra terras poſitis, itemque Æthiopidem ab exuſto ſideribus axe: alias præterea aliunde ultro citroque humanæ ſaluti in toto orbe portari, immenſa Romanæ pacis majeſtate, non homines modo diverſis inter ſe terris gentibuſque, verum etiam montes & excedentia in nubes juga, partuſque eorum & herbas quoque invicem oſtentante. Æternum, quæſo, Deorum ſit munus iſtud,

Adeo Romanos, velut alteram lucem, dediſſe rebus humanis videntur.

II. Sed antiquorum curam diligentiamque quis poſſit ſatis venerari, cum conſtet omnium venenorum ociſſimum eſſe aconitum : & tactis quoque genitalibus feminini ſexus animalium eodem die inferre mortem ? Hoc fuit venenum, quo interemtas dormientes a Calpurnio Beſtia uxores M. Cæcilius accuſator objecit. Hinc illa atrox peroratio ejus in digitum. Ortum fabulæ narravere, e ſpumis Cerberi canis, extrahente ab inferis Hercule, ideoque apud Heracleam Ponticam, ubi monſtratur is ad inferos aditus, gigni. Hoc quoque tamen in uſus humanæ ſalutis vertere : ſcorpionum ictibus adverſari, experiendo datum in vino calido. Ea eſt natura ut hominem occidat, niſi invenerit quod in homine perimat. Cum eo ſolo colluctatur, velut pari intus invento. Sola hæc pugna eſt, cum venenum in viſceribus reperit : mirumque, exitialia per ſe ambo cum ſint, duo venena in homine commoriuntur, ut homo ſuperſit. Immo vero etiam ferarum remedia antiqui prodiderunt, demonſtrando quomodo venenata quoque ipſa ſanarentur. Torpeſcunt ſcorpiones aconiti tactu, ſtupentque pallentes, & vinci ſe confitentur. Auxiliatur his elleborum album, tactu reſolvente : ceditque aconitum duobus malis, ſuo & omnium. Quæ ſi quis ullo forte ab homine excogitari potuiſſe credit, ingrate Deorum munera intelligit. Tangunt carnes aconito, necantque guſtatu earum pantheras : niſi hoc fieret, repleturas illos ſitus.

Ob id quidam pardalianches appellavere. At illas ſtatim liberari morte, excrementorum hominis guſtu, demonſtratum. Quod certe caſu repertum quis dubitet? & quoties fiat etiam nunc ut novum naſci? quoniam feris ratio & uſus inter ſe tradi non poſſit. Hic ergo caſus, hic eſt ille, qui plurima in vita invenit Deus. Hoc habet nomen, per quem intelligitur eadem & parens rerum omnium & magiſtra natura, utraque conjectura pari, ſive iſta quotidie feras invenire, ſive ſemper ſcire judicemus. Pudendumque rurſus, omnia animalia, quæ ſint ſalutaria ipſis, noſſe, præter hominem. Sed majores oculorum quoque medicamentis aconitum miſceri ſaluberrime promulgavere: aperta profeſſione, malum quidem nullum eſſe ſine aliquo bono. Fas ergo nobis erit, qui nulla diximus venena, monſtrare quale ſit aconitum, vel deprehendendi gratia. Folia habet cyclamini aut cucumeris, non plura quatuor, ab radice leniter hirſuta. Radicem modicam cammaro ſimilem marino. Quare quidam cammaron appellavere, alii thelyphonon, ex qua diximus cauſa. Radix incurvatur paulum ſcorpionum modo, quare & ſcorpion aliqui appellavere. Nec defuere, qui myoctonon appellare mallent, quoniam procul & e longinquo odore mures necat. Naſcitur in nudis cautibus, quas aconas nominant. Et ideo aconitum aliqui dixere, nullo juxta, ne pulvere quidem nutriente. Hanc aliqui rationem nominis attulere. Alii quoniam vis eadem in morte eſſet, quæ cotibus ad ferri aciem deterendam, ſtatimque admota velocitas ſentiretur.

III. Æthiopis folia habet phlomo ſimilia, magna & multa, & hirſuta ab radice. Caulem quadrangulum, ſcabrum, ſimilem arctio, multis concavum alis: ſemen ervo ſimile, candidum, geminum: radices numeroſas, longas, plenas, molles, glutinoſas guſtu. Siccæ nigreſcunt, duranturque, ut cornua videri poſſint. Præter Æthiopiam naſcuntur, & in Ida monte Troadis, & in Meſſenia. Colliguntur autumno, ſiccantur in Sole aliquot diebus, ne ſitum ſentiant. Medentur vulvis potæ in vino albo, iſchiadicis, pleuriticis, faucibus ſcabris, decoctæ potu dantur. Sed quæ ex Æthiopia venit, eximia eſt, atque illico prodeſt.

IV. Ageraton ferulacea eſt, duorum palmorum altitudine, origano ſimilis, flore bullis aureis. Hujus uſtæ nidor urinam ciet, vulvaſque purgat, tanto magis inſidentibus. Cauſa nominis, quoniam diutiſſime non marceſcit.

V. Aloe ſcillæ ſimilitudinem habet, major, & pinguioribus foliis, ex obliquo ſtriata. Caulis ejus tener eſt, rubens medius, non diſſimilis antherico: radice una, ceu palo, in terram demiſſa: gravi odore, guſtu amara. Laudatiſſima ex India affertur, ſed naſcitur & in Aſia: non tamen ea utuntur, niſi ad vulnera recentibus foliis: mirifice enim conglutinat, vel ſucco. Ob id in turbinibus cadorum eam ferunt, ut aizoum majus. Quidam & caulem ante maturitatem ſeminis incidunt ſucci gratia, aliqui & folia. Invenitur & per ſe lacrima adhærens. Ergo pavimentandum, ubi ſata ſit, cenſent, ut lacrima non abſorbeatur. Fuere, qui tra-

derent in Judæa ſuper Hieroſolyma metallicam ejus naturam: ſed nulla magis improba eſt, neque alia nigrior eſt, aut humidior. Erit ergo optima pinguis ac nitida, rufi coloris, friabilis, ac jocineris modo coacta, facile liqueſcens. Improbanda nigra & dura, arenoſa quoque, quæ & guſtu intelligitur. Gummi adulteratur, & acacia. Natura ejus ſpiſſare, denſare, & leniter calfacere: uſus in multis, ſed principalis alvum ſolvere, cum pæne ſola medicamentorum, quæ id præſtant, confirmet etiam ſtomachum, adeo non infeſtet ulla vi contraria. Bibitur drachma: ad ſtomachi vero diſſolutionem, in duobus cyathis aquæ tepidæ vel frigidæ, cochlearis menſura, bis terve in die ex intervallis, ut res exigit. Purgationis etiam cauſa plurimum tribus drachmis. Efficacior, ſi pota ea ſumatur cibus. Capillum fluentem continet cum vino auſtero, capite in Sole contra capillum peruncto. Dolorem capitis ſedat temporibus & fronti impoſita ex aceto & roſaceo, dilutiorque infuſa. Oculorum vitia omnia ſanari ea convenit: privatim prurigines & ſcabiem genarum: item inſignita ac livida, illita cum melle, maxime Pontico. Tonſillas, gingivas, & omnia oris hulcera. Sanguinis exſcreationes, ſi modicæ ſint, drachma ex aqua: ſi minus, ex aceto pota. Vulnerum quoque ſanguinem, & undecunque fluentem ſiſtit per ſe, vel ex aceto. Alias etiam eſt vulneribus utiliſſima, ad cicatricem perducens. Eadem inſpergitur exhulceratis genitalibus virorum, condylomatis, rimiſque ſedis alias ex vino, alias ex paſſo, alias ſicca

per ſe, ut exigit mitiganda curatio, aut coercenda. Hæmorrhoidum quoque abundantiam leniter ſiſtit. Dyſenteriæ infunditur. Et ſi difficilius concoquantur cibi, bibitur a cœna modico intervallo. Et in regio morbo tribus obolis ex aqua. Devorantur & pilulæ cum melle decocto, aut reſina terebinthina, ad purganda interiora. Digitorum pterygia tollit. Oculorum medicamentis lavatur, ut quod ſit arenoſiſſimum, ſubſidat. Aut torretur in teſta, pennaque ſubinde verſatur, ut poſſit æqualiter torreri.

VI. Alcea folia habet ſimilia verbenacæ, quæ ariſtereon cognominatur, caules tres aut quatuor, foliorum plenos, florem roſæ, radices albas, cum plurimum ſex, cubitales, obliquas. Naſcitur in pingui ſolo, nec ſicco. Uſus radicis ex vino vel ex aqua dyſentericis, alvo citæ, & ruptis convulſis.

VII. Alypon cauliculus eſt molli capite, non diſſimilis betæ, acre guſtatu ac lentum, mordenſque vehementer & accendens. Alvum ſolvit in aqua mulſa, addito ſale modico. Minima potio duarum drachmarum, media quatuor, maxima ſex: ea purgatione quibus datur e gallinaceo jure.

VIII. Alſine, quam quidam myoſoton appellant, naſcitur in lucis, unde & alſine dicta eſt. Incipit a media hieme, areſcit æſtate media: cum prorepit, muſculorum aures imitatur foliis. Sed aliam docebimus eſſe, quæ juſtius myoſotis vocetur. Hæc eadem erat quæ helxine, niſi minor minuſque hirſuta eſſet. Naſcitur in hortis, & maxime in parietibus. Cum teritur, odorem cucumeris reddit. Uſus

ejus ad collectiones inflammationeſque : & in eadem omnia quæ helxine, ſed infirmius. Epiphoris peculiariter imponitur : item verendis, hulceribuſque cum farina hordeacea. Succus ejus auribus infunditur.

IX. Androſaces herba eſt alba, amara, ſine foliis, folliculos in cirris habens, & in his ſemen: naſcitur in maritimis Syriæ maxime. Datur hydropicis drachmis duabus tuſa aut decocta in aqua, vel aceto, vel vino. Vehementer enim urinas ciet. Datur & podagricis illiniturque. Idem effectus & ſeminis.

X. Androſæmon, ſive (ut alii appellavere) aſcyron, non abſimile eſt hyperico, de qua diximus, cauliculis maioribus, denſioribuſque, & magis rubentibus. Folia alba rutæ figura : ſemen papaveris nigri. Comæ tritæ ſanguineo ſucco manant. Odor eis reſinoſus. Gignitur in vineis. Fere medio autumno effoditur, ſuſpenditurque. Uſus ad purgandam alvum tuſæ cum ſemine, potæque matutino, vel a cœna duabus drachmis in aqua mulſa, vel vino, vel aqua pura, totius potionis ſextario. Trahit bilem : prodeſt iſchiadi maxime. Sed poſtera die capparis radicem reſinæ permixtam devorare oportet drachmæ pondere, iterumque quatridui intervallo eadem facere : a purgatione autem ipſa robuſtiores vinum bibere, infirmiores aquam. Imponitur & podagris, & ambuſtis, & vulneribus, cohibens ſanguinem.

XI. Ambroſia vagi nominis eſt, & circa alias herbas fluctuati : unam habet certam, denſam, ramo-

ſam, tenuem, trium fere palmorum, tertia parte radice breviore, foliis rutæ circa imum caulem. In ramulis ſemen eſt uvis dependentibus, odore vinoſo: qua de cauſa botrys a quibuſdam vocatur, ab aliis artemiſia. Coronantur illa Cappadoces. Uſus ejus ad ea quæ diſcuti opus ſit.

XII. Anonin quidam ononida malunt vocare, ramoſam, ſimilem fœno Græco, niſi fruticoſior hirſutiorque eſſet, odore jucunda, poſt ver ſpinoſa. Eſtur etiam muria condita. Recens vero margines hulcerum erodit. Radix decoquitur in poſca dolori dentium. Eadem cum melle pota, calculos pellit. Comitialibus datur in oxymelite decocta ad dimidias.

XIII. Anagyros, quam aliqui acopon vocant, fruticoſa eſt, gravis odore, flore oleris: ſemen in corniculis non brevibus gignit, ſimile renibus, quod dureſcit per meſſes. Folia collectionibus imponuntur, difficulterque parientibus adalligantur, ita ut a partu ſtatim auferantur. Quod ſi emortuus hæreat, & ſecundæ menſeſque morentur, drachma bibuntur in paſſo folia. Sic & ſuſpirioſis dantur: & in vino vetere ad phalangiorum morſus. Radix diſcutiendis concoquendiſque adhibetur. Semen commanducatum vomitiones facit.

XIV. Anonymos non inveniendo nomen invenit. Affertur e Scythia, celebrata Hiceſio, non parvæ auctoritatis Medico: item Ariſtogitoni: in vulneribus præclara, ex aqua tuſa & impoſita: pota vero, mammis præcordiiſque percuſſis: item ſanguinem exſcreantibus. Putavere & bibendam vul-

neratis. Fabuloſa arbitror, quæ adjiciuntur: recente ea, ſi uratur, ferrum aut æs ferruminari.

XV. Aparinen aliqui omphacocarpon, alii philanthropon vocant, ramoſam, hirſutam, quinis ſeniſve in orbem circa ramos foliis per intervalla. Semen rotundum, durum, concavum, ſubdulce. Naſcitur in frumentario agro, aut hortis pratiſve, aſperitate etiam veſtium tenaci. Efficax contra ſerpentes, ſemine poto ex vino drachma: & contra phalangia. Sanguinis abundantiam ex vulneribus reprimunt folia impoſita: ſuccus auribus infunditur.

XVI. Arction aliqui arcturum vocant: ſimilis eſt verbaſco foliis, niſi quod hirſutoria ſunt: caule longo, molli, ſemine cumini. Naſcitur in petroſis, radice tenera, alba, dulcique. Decoquitur in vino ad dentium dolorem, ita ut contineatur ore decoctum. Bibitur propter iſchiada & ſtranguriam: e vino ambuſtis imponitur, & pernionibus. Foventur eadem cum radice ſemine trito in vino.

XVII. Aſplenum ſunt qui hemionion vocant, foliis trientalibus multis, radice limoſa, cavernoſa, ſicut filicis, candida, hirſuta: nec caulem, nec florem, nec ſemen habet. Naſcitur in petris, parietibuſque opacis, humidis: laudatiſſima in Creta. Hujus foliorum in aceto decocto per dies XL poto lienem abſumi ajunt: & illinuntur autem: eadem ſedante ſingultus. Non danda feminis, quoniam ſterilitatem facit.

XVIII. Aſclepias folia ederæ habet, ramos lon-

gos, radices numeroſas, tenues, odoratas: floris virus grave, ſemen ſecuridacæ. Naſcitur in montibus. Radices torminibus medentur, & contra ſerpentium ictus, non ſolum potu, ſed etiam illitu.

XIX. Aſter ab aliquibus bubonion appellatur, quoniam inguinum præſentaneum remedium eſt. Cauliculus foliis oblongis duobus aut tribus: in cacumine capitula ſtellæ modo radiata. Bibitur & adverſus ſerpentes. Sed ad inguinum medicinam, ſiniſtra manu decerpi jubent, & juxta cinctus alligari. Prodeſt & coxendicis dolori adalligata.

XX. Aſcyron & aſcyroides ſimilia ſunt inter ſe, & hyperico: ſed majores habet ramos, quod aſcyroides vocatur, ferulaceos, omnino rubentes: capitulis parvis, luteis. Semen in calyculis puſillum, nigrum, reſinoſum. Comæ tritæ velut cruentant. Qua de cauſa quidam hanc androſæmon vocavere. Uſus ſeminis ad iſchiadicos, poti duabus drachmis in hydromelitis ſextario. Alvum ſolvit, bilem detrahit. Illinitur & ambuſtis.

XXI. Aphaca tenuia admodum folia habet: puſillo altior lenticula eſt. Siliquas majores fert, in quibus terna aut quaterna ſemina ſunt nigriora, & madidiora lenticula. Naſcitur in arvis. Natura ei ad ſpiſſandum efficacior, quam lenti: reliquo uſu eoſdem effectus habet. Stomachi alvique fluxiones ſiſtit ſemen decoctum.

XXII. Alcibion qualis eſſet herba, apud auctores non reperi. Sed radicem ejus & folia trita, ad ſerpentis morſum imponi & bibi: folia, quantum manus capiat, trita cum vini meri cyathis tribus,

aut radicem drachmarum trium pondere cum vini eadem menſura.

XXIII. Alectorolophos, quæ apud nos criſta dicitur, folia habet ſimilia gallinacei criſtæ, plura, caulem tenuem, ſemen nigrum in ſiliquis. Utilis tuſſientibus cocta cum faba freſa, melle addito: & caligini oculorum. Solidum ſemen conjicitur in oculum, nec turbat, ſed in ſe caliginem contrahit. Mutat colorem, ſed ex nigro albicare incipit, & intumeſcit, ac per ſe exit.

XXIV. Alum nos vocamus, Græci ſymphyton petræum, ſimile cunilæ bubulæ, foliis parvis, ramis tribus aut quatuor a radice, cacuminibus thymi, ſurculoſum, odoratum, guſtu dulce, ſalivam ciens, radice longa rutila. Naſcitur in petris, ideo petræum cognominatum: utiliſſimum lateribus, renibus, torminibus, pectori, pulmonibus, ſanguinem rejicientibus, faucibus aſperis. Bibitur radix trita, & in vino decocta, & aliquando ſuperlinitur. Quin & commanducata ſitim ſedat, præcipueque pulmonem refrigerat. Luxatis quoque imponitur, & contuſis: lenit interanea. Alvum ſiſtit cocta in cinere, detractiſque folliculis trita cum piperis novem granis, & ex aqua pota. Vulneribus ſanandis tanta præſtantia eſt, ut carnes quoque, dum coquuntur, conglutinet addita: unde & Græci nomen impoſuere. Oſſibus quoque fractis medetur.

XXV. Alga rufa, & ſcorpionum ictibus.

XXVI. Actæa gravi foliorum odore, caulibus aſperis geniculatis, ſemine nigro, ut ederæ, bac-

cis mollibus, naſcitur in opacis & aſperis, aquoſiſque. Datur acetabulo pleno interioribus feminarum morbis.

XXVII. Ampelos agria vocatur herba, foliis duris cineracei coloris, qualem in ſatis diximus, viticulis longis, calloſis, rubentibus, qualiter flos, quem Jovis flammam appellavimus in violis: fert ſemen Punici mali ſimile acinis. Radix ejus decocta in aquæ cyathis ternis, additis vini Coi cyathis duobus, alvum ſolvit leniter, ideoque hydropicis datur. Vulvæ vitia & cutis in facie mulierum emendat. Iſchiadicos quoque uti hac herba prodeſt, tuſa cum foliis, & illita cum ſucco ſuo.

XXVIII. Abſinthii genera ſunt plura: Santonicum appellatur a Galliæ civitate: Ponticum a Ponto, ubi pecora pingueſcunt illo, & ob id ſine felle reperiuntur: neque aliud præſtantius: multoque Italicum amarius, ſed medulla Pontici dulcis. De uſu ejus convenit dicere, herbæ facillimæ, atque inter paucas utiliſſimæ, præterea ſacris populi Romani celebratæ peculiariter. Siquidem Latinarum feriis quadrigæ certant in Capitolio, victorque abſinthium bibit: credo, ſanitatem præmio dari honorifice arbitratis majoribus. Stomachum corroborat, & ob hoc ſapor ejus in vina transfertur, ut diximus. Bibitur & decoctum aqua, ac poſtea nocte & die refrigeratum ſub dio, decoctis ſex drachmis foliorum cum ramis ſuis in cæleſtis aquæ ſextariis tribus: oportet & ſalem addi. Vetuſtiſſime in uſu eſt. Bibitur & madefacti dilutum: ita enim appelletur hoc genus. Diluti ratio, ut (quiſquis fuerit

modus aquæ) tegatur per triduum. Tritum raro in uſu eſt, ſicut & ſuccus expreſſi. Exprimitur autem, cum primum ſemen turgeſcit, madefactum aqua triduo recens, aut ſiccum ſeptem diebus. Deinde coctum in æneo vaſe ad tertias, x heminis in aquæ ſextariis XLV, iterumque percolatum lente coquitur ad craſſitudinem mellis, qualiter ex minore centaureo quæritur ſuccus. Sed hic abſinthii inutilis ſtomacho capitique eſt, cum ſit ille decocti ſaluberrimus. Namque adſtringit ſtomachum bilemque detrahit, urinam ciet, alvum emollit, & in dolore ſanat: ventris animalia pellit, malaciam ſtomachi & inflationes diſcutit cum ſili & nardo Gallico, aceto exiguo addito. Faſtidia abſterget: concoctiones adjuvat. Cruditates detrahit cum ruta, & pipere, & ſale. Antiqui purgationis cauſa dabant, cum marinæ aquæ veteris ſextario, ſeminis ſex drachmis, cum tribus ſalis, & mellis cyatho. Efficacius purgat duplicato ſale. Diligenter autem teri debet, propter difficultatem. Quidam & in polenta dedere ſupra dictum pondus, addito pulegio: alii pueris in fico ſicca, ut amaritudinem fallerent. Thoracem purgat cum iride ſumtum. In regio morbo crudum bibitur cum apio, aut adianto. Adverſus inflationes, calidum paulatim ſorbetur ex aqua: jocineris cauſa cum Gallico nardo: lienis, cum aceto, aut pulte, aut fico ſumitur. Adverſatur fungis ex aceto: item viſco: cicutæ ex vino, & muris aranei morſibus, draconi marino, ſcorpionibus. Oculorum claritati multum confert. Epiphoris cum paſſo imponitur, ſugilla-

tis cum melle. Aures decoctum ejus vaporis ſuffitu ſanat: aut ſi manent ſanie, cum melle tritum. Urinam ac menſes cient tres quatuorve ramuli, cum Gallici nardi radice una, cyathis aquæ VI. Menſes privatim cum melle ſumtum, & in vellere appoſitum. Anginis ſubvenit cum melle & nitro. Epinyctidas ex aqua ſanat: vulnera recentia, prius quam aqua tangantur, impoſitum: præterea capitis hulcera. Peculiariter ilibus imponitur, cum Cypria cera, aut cum fico. Sanat & pruritus. Non eſt dandum in febri. Nauſeam maris arcet in navigationibus potum: inguinum tumorem in ventrali habitum. Somnos allicit olfactum, aut inſcio ſub capite poſitum. Veſtibus inſertum tineas arcet. Culices ex oleo perunctis abigit: & fumo, ſi uratur. Atramentum librarium ex diluto ejus temperatum, literas a muſculis tuetur. Capillum denigrat abſinthii cinis, unguento roſaceoque permixtus.

XXIX. Eſt & abſinthium marinum, quod quidam Seriphium vocant, probatiſſimum in Tapoſiri Ægypti. Hujus ramum Iſiaci præferre ſolemne habent. Anguſtius priore, minuſque amarum, ſtomacho inimicum, alvum mollit, pellitque animalia interaneorum. Bibitur cum oleo & ſale, aut in farinæ trimeſtris ſorbitione dilutum. Coquitur, quantum manus capiat, in aquæ ſextario ad dimidias.

XXX. Balloten alio nomine porrum nigrum Græci vocant, herbam fruticoſam, anguloſis caulibus nigris, hirſutis foliis veſtientibus, majoribus quam porri, & nigrioribus, graveolentibus. Vis ejus efficax adverſus canis morſus, ex ſale foliis

tritis impoſitæ : item ad condylomata, coctis cinere, in folio oleris. Purgat & ſordida hulcera cum melle.

XXXI. Botrys fruticoſa herba eſt, luteis ramulis. Semen circa totos naſcitur : folia cichorio ſimilia. Invenitur in torrentium ripis. Medetur orthopnoicis. Hoc Cappadoces ambroſiam vocant, alii artemiſiam.

XXXII. Brabyla ſpiſſandi vim habet, cotonei mali modo : nec amplius de ea tradunt auctores.

XXXIII. Bryon marinum, herba ſine dubitatione eſt, lactucæ foliis ſimilis ; rugoſa veluti contracta, ſine caule, ab ima radice exeuntibus foliis. Naſcitur in ſcopulis maxime, teſtiſque terra comprehenſis. Præcipua ſiccandi ei ſpiſſandique vis, & collectiones omnes inflammationeſque cohibendi, præcipue podagræ, & quidquid refrigerare opus ſit.

XXXIV. Bupleuri ſemen ad ictus ſerpentium dari reperio, foverique plagas decocta ea herba, adjectis foliis mori aut origani.

XXXV. Catanancen Theſſalam herbam, qualis ſit, a nobis deſcribi ſupervacuum eſt, cum ſit uſus ejus ad amatoria tantum. Illud non ab re eſt dixiſſe ad detegendas Magicas vanitates, electam ad hunc uſum conjectura, quoniam areſcens contraheret ſe ad ſpeciem unguium milvi exanimati. Eadem ex cauſa & cemos ſilebitur a nobis.

XXXVI. Calſa duorum generum eſt. Una ſimilis aro. Naſcitur in arationibus. Colligitur antequam inareſcat, uſuſque eoſdem habet, quos arum. Bi-

bitur quoque radix hujus ad exinaniendas alvos, menſeſque mulierum: item caulis cum foliis in leguminibus decoctus, ſanat teneſmon.

XXXVII. Alterum genus ejus quidam anchuſam vocant, alii rhinochiſiam. Folia lactucæ longiora, plumoſa, radice rubra, quæ ignes ſacros cum flore polentæ ſanat impoſita: jocineris autem vitia, in vino albo pota.

XXXVIII. Circæa ſtrychno ſativo ſimilis eſt, flore nigro, puſillo, parvo ſemine, ut milii, naſcente in quibuſdam corniculis, radice ſemipedali, triplici ferme, aut quadruplici, alba, odorata, guſtus calidi. Naſcitur in apricis ſaxis. Diluitur in vino, bibiturque ad dolorem vulvæ & vitia. Macerari oportet in ſextariis tribus quadrantem radicis tuſæ, noctem & diem. Trahit eadem potio & ſecundas: ſemine lac minuitur, in vino aut mulſa aqua poto.

XXXIX. Cirſion cauliculus eſt tener duûm cubitorum, triangulo ſimilis, foliis ſpinoſis circumdatus. Spinæ molles ſunt. Folia bovis linguæ ſimilia, minora, ſubcandida, & in cacumine capitula purpurea, quæ ſolvuntur in lanugines. Hanc herbam radicemve ejus adalligatam, dolores varicum ſanare tradunt.

XL. Cratæogonon ſpicæ tritici ſimile eſt, multis calamis ex una radice emicantibus, multorumque geniculorum. Naſcitur in opacis, ſemine milii, vehementer aſpero guſtu: quod ſi bibant ex vino ante cœnam, tribus obolis in cyathis aquæ totidem, mulier ac vir, ante conceptum diebus

XL, virilis ſexus partum futurum ajunt. Eſt & alia cratæogonos, quæ thelygonos vocatur. Differentia intelligitur lenitate guſtus. Sunt qui florem cratæogoni bibentes mulieres intra XL diem concipere tradant. Eadem ſanant hulcera vetera nigra cum melle: explent ſinus hulcerum, & atropha carnoſiora faciunt: purulenta expurgant: panos diſcutiunt: podagras collectioneſque omnes leniunt, peculiariter mammarum. Theophraſtus arboris genus intelligi voluit cratægon, ſive cratægona, quam Itali aquifoliam vocant.

XLI. Crocodilion chamæleonis herbæ nigræ figuram habet, radice longa, æqualiter craſſa, odoris aſperi. Naſcitur in ſabuletis. Pota ſanguinem per nares pellit copioſum craſſumque, atque ita lienem conſumere dicitur.

XLII. Cynoſorchin aliqui orchin vocant, foliis oleæ, mollibus, ternis per ſemipedem longitudinis in terra ſtratis, radice bulboſa, oblonga, duplici ordine, ſuperiore quæ durior eſt, & inferiore quæ mollior. Eduntur ut bulbi cocti, in vineis fere inventi. Ex his radicibus ſi majorem edant viri, mares generari dicunt: ſi minorem feminæ, alterum ſexum. In Theſſalia molliorem in lacte caprino viri bibunt ad ſtimulandos coitus, duriorem vero ad inhibendos. Adverſantur alter alteri.

XLIII. Chryſolachanum in pineto, lactucæ ſimile naſcitur. Sanat nervos inciſos, ſi confeſtim imponatur. Et aliud genus chryſolachani traditur, flore aureo, foliis oleris. Coctum eſtur, ut olus molle. Herba hac adalligata morbum regium ha-

X 2

bentibus, ita ut ſpectari ab his poſſit, ſanari id malum traditur. De chryſolachano nec ſatis dici ſcio, nec plura reperio. Namque & hoc vitio laboravere proximi utique herbarii noſtri, quod ipſi notas velut vulgares, ſtrictim, & nominibus tantum indicavere: tanquam coagulo terræ alvum ſiſti, ſtranguriam diſſolvi, ſi bibatur ex vino aut aqua:

XLIV. Cuculi folia trita cum aceto, ſerpentium ictibus & ſcorpionum mederi. Quidam hanc alio nomine ſtrumum appellant, alii Græce ſtrychnon: acinos habet nigros. Ex his cyathus ſucci cum mulſi duobus, medetur lumbis: item capitis dolori cum roſaceo infuſus. Ipſa ſtrumis illita.

XLV. Peculiaris eſt Alpinis maxime fluminibus conferva, appellata a conferruminando, ſpongia aquarum dulcium verius, quam muſcus aut herba, villoſæ denſitatis atque fiſtuloſæ. Curatum ea ſcio, omnibus fere oſſibus confractis, prolapſum ex arbore alta putatorem, circumdata univerſo corpori, aquam ſuam inſpergentibus, quoties inareſceret, raroque, nec niſi deficientem herbam mutationis cauſa reſolventibus, convaluiſſe vix credibili celeritate.

XLVI. Cocco Gnidio color cocci, magnitudo grano piperis major, vis ardens. Itaque in pane devoratur ne adurat, cum gulam tranſit. Huic vis præſentanea contra cicutam.

XLVII. Siſtit alvum dipſacos: folia habet lactucæ, bullaſque ſpinoſas in dorſi medio, caulem duûm cubitorum, iiſdem ſpinis horridum, geni-

cula ejus binis foliis amplectentibus, concavo alarum ſinu, in quo ſubſtitit ros ſalſus. In cacumine capitula ſunt echinata ſpinis. Naſcitur in aquoſis. Sanat rimas ſedis. Item fiſtulas decocta in vino radice, uſque dum ſit craſſitudo ceræ, ut poſſit in fiſtulas collyrium mitti. Item verrucas omnium generum. Quidam & alarum, quas ſupra diximus, ſuccum illinunt his.

XLVIII. Dryopteris filici ſimilis, in arboribus naſcitur, tenui foliorum ſubdulcium inciſura, radice hirſuta. Vis ei cauſtica eſt. Ideo pſilothrum eſt radix tuſa: illinitur enim, uſque dum ſudores evocet: iterumque, & tertio, ita ne ſudor abluatur.

XLIX. Dryophonon ſimilis herba eſt, cauliculis tenuibus, cubitalibus, circumdatis utrinque foliis pollicari amplitudine, qualia oxymyrſines, ſed candidioribus mollioribuſque, flore candido ſambuci. Edunt cauliculos decoctos. Semine vero ejus pro pipere utuntur.

L. Elatine folia habet helxinæ, puſilla, piloſa, rotunda, ſemipedalibus ramulis quinis ſeniſve a radice ſtatim folioſis. Naſcitur in ſegetibus, acerba guſtu, & ideo oculorum fluxionibus efficax, foliis cum polenta tritis & impoſitis, ſubdito linteolo. Eadem cum lini ſemine cocta ſorbitionis uſu dyſenteria liberat.

LI. Empetros, quam noſtri calcifragam vocant, naſcitur in montibus maritimis, fere in ſaxo: quo propius mari fuerit, minus ſalſa eſt: potaque bilem trahit, ac pituitas: quo longius magiſque ter-

rena, amarior ſentitur. Trahit aquam. Sumitur autem in jure aliquo, aut in hydromelite. Vetuſtate vires perdit. Recens urinas ciet decoctum in aqua vel tritum, calculoſque frangit. Qui fidem promiſſo huic quærunt, affirmant lapillos, qui ſubferveſiant una, rumpi.

LII. Epipactis, ab aliis ellebòrine vocatur, parva herba, exiguis foliis, jocineris vitiis utiliſſima, & contra venena pota.

LIII. Epimedion caulis eſt non magnus, ederæ foliis denis atque duodenis, nunquam florens, radice tenui, nigra, gravi odore. Naſcitur in humidis, & huic ſpiſſandi refrigerandique natura, feminis cavenda. Folia in vino trita virginum mammas cohibent.

LIV. Enneaphyllon, longa folia novena habet, cauſticæ naturæ. Imponitur lana circumdatum, ne urat latus: continuo enim puſulas excitat: lumborum doloribus & coxendicum utiliſſimum.

LV. Filicis duo genera, nec florem habent, nec ſemen. Pterin Græci vocant, alii blechnon, cujus ex una radice complures exeunt filices, bina etiam cubita excedentes longitudine, non graves odore. Hanc marem exiſtimant. Alterum genus thelypterin Græci vocant, alii nymphæam pterin. Eſt autem ſingularis, atque non fruticoſa, brevior, molliorque, & denſior, foliis ad radicem canaliculata. Utriuſque radice ſues pingueſcunt. Folia utriuſque lateribus pinnata, unde nomen Græci impoſuere. Radices utrique longæ in obliquum, nigræ, præcipue cum inaruere. Siccari autem eas Sole

oportet. Naſcuntur ubique, ſed maxime frigido ſolo. Effodi debent Vergiliis occidentibus. Uſus radicis in trimatu tantum, neque antea, neque poſtea. Pellunt interaneorum animalia: ex his tænias cum melle: cetera ex vino dulci triduo potæ. Utraque ſtomacho inutiliſſima. Alvum ſolvit: primo bilem trahens, mox aquam: melius tænias cum ſcammonii pari pondere. Radix ejus duûm obolorum pondere ex aqua, poſt unius diei abſtinentiam bibitur, melle præguſtato contra rheumatiſmos. Neutra danda mulieribus, quoniam gravidis abortum, ceteris ſterilitatem facit. Farina earum hulceribus tetris inſpergitur: jumentorum quoque cervicibus. Folia cimicem necant: ſerpentem non recipiunt. Ideo ſubſterni utile eſt in locis ſuſpectis: uſtæ etiam fugant nidore. Fecere medici hujus quoque herbæ diſcrimen. Optima Macedonica eſt, ſecunda Caſſiopica.

LVI. Femur bubulum appellatur herba, nervis & ipſa utilis, recens in aceto ac ſale trita.

LVII. Galeopſis, aut, ut alii, galeobdolon, vel galion, caulem & folia habet urticæ læviora, & quæ gravem odorem trita reddant: flore purpureo. Naſcitur circa ſepes ac ſemitas ubique. Folia cauleſque duritias & carcinomata ſanant, ex aceto, trita & impoſita: item ſtrumas. Panos & parotidas diſcutiunt. Ex uſu eſt & decoctæ ſucco fovere. Putreſcentia quoque & gangrænas ſanat cum ſale.

LVIII. Glaux antiquitus eugalacton vocabatur, cytiſo & lenticulæ foliis ſimilis: averſa candidio-

ra. Rami in terram ſerpunt quini ſenive, admodum tenues ab radice. Floſculi purpurei exeunt. Invenitur juxta mare. Coquitur in ſorbitione ſimilaginis, ad excitandam ubertatem lactis. Eam qui hauſerint, balineis uti convenit.

LIX. Glaucion in Syria & Parthia naſcitur, humilis herba, denſis foliis, fere papaveris, minoribus tamen ſordidioribuſque: odoris tetri, guſtus amari cum adſtrictione. Granum habet crocei coloris. Hoc in olla fictili luto circumlitum, in clibanis calefaciunt: deinde exemto ſuccum exprimunt ejuſdem nominis: uſus eſt & ſucci & foliorum, ſi terantur, adverſus epiphoras, quæ univerſæ uno impetu cadunt. Hinc temperatur collyrium, quod medici diaglaucion vocant. Lactis quoque ubertas intermiſſa reſtituitur. Sumitur ejus rei cauſa ex aqua.

LX. Glycyſide, quam aliqui Pæoniam, aut pentorobon vocant, caulem habet duûm cubitorum, comitantibus duobus aut tribus, ſubrutilum, cute lauri: folia qualia iſatis, pinguiora, rotundioraque, & minora: ſemen in ſiliquis, aliud grano rubente, aliud nigro. Duo autem genera ſunt. Femina exiſtimatur, cujus radicibus ceu balani longiores circiter octo aut ſex adhærent. Mas plures habet, quoniam non una radice nixus eſt, palmi altitudine, candidaque. Ea guſtu adſtringit. Feminæ folia myrrham redolent, & denſiora ſunt. Naſcuntur in ſilvis. Tradunt noctu effodiendas, quoniam pico Martio impetum in oculos faciente, interdiu periculoſum ſit. Radix vero cum effodiatur, pe-

riculum eſſe ne ſedes procidat. Magna id vanitate ad oſtentationem rei fictum arbitror. Uſus in his diverſus. Rubra enim grana rubentes menſes ſiſtunt, XV fere pota in vino nigro. Nigra grana vulvis medentur, ex paſſo aut vino totidem pota. Radix omnes ventris dolores ſedat in vino, alvumque purgat: ſanat opiſthotonum, morbum regium, renes, veſicam: arteriam autem & ſtomachum decocta in vino: alvumque ſiſtit: eſtur etiam contra malum mentis: ſed in medendo quatuor drachmæ ſatis ſunt. Grana nigra auxiliantur & ſupreſſionibus nocturnis, in vino pota, quo dictum eſt numero. Stomachi vero eroſionibus, & eſſe ea, & illinire prodeſt. Suppurationes quoque diſcutiuntur: recentes nigro ſemine, veteres rubro. Utrumque auxiliatur a ſerpente percuſſis: & pueris contra calculos, incipiente ſtranguria.

LXI. Gnaphalion alii chamæzelon vocant, cujus foliis albis mollibuſque pro tomento utuntur: ſane & ſimilia ſunt. Datur in vino auſtero ad dyſenteriam; ventris ſolutiones menſeſque mulierum ſiſtit. Infunditur autem teneſmo. Illinitur & putreſcentibus hulcerum.

LXII. Gallidragam vocat Xenocrates leucacantho ſimilem, paluſtrem & ſpinoſam, caule ferulaceo, alto, cui ſummo capite inhæret ſimile ovo. In hoc creſcente ætate vermiculos naſci tradunt, quos pyxide conditos adalligari cum pane brachio ad eam partem, qua dens doleat, mireque illico dolorem tolli. Valere non diutius anno, & ita ſi terram non attigerint.

LXIII. Holcus in ſaxis naſcitur ſiccis. Ariſtas habet in cacumine, tenui culmo: quale hordeum reſtibile. Hæc circa caput alligata, vel circa lacertum, educit e corpore ariſtas. Quidam ob id ariſtidam vocant.

LXIV. Hyoſiris intubo ſimilis, ſed minor, & tactu aſperior: vulneribus contuſa præclare medetur.

LXV. Holoſteon ſine duritia eſt, herba ex adverſo appellata a Græcis, ſicut fel dulce, tenuis uſque in capillamenti ſpeciem, longitudine quatuor digitorum, ceu gramen: foliis anguſtis, adſtringens guſtu. Naſcitur in collibus terrenis. Uſus ejus ad convulſa, rupta, in vino pota. Et vulnera quoque conglutinat. Nam & carnes coguntur, addita.

LXVI. Hippophæſton naſcitur in ſpinis, ex quibus fiunt æneæ fulloniæ, ſine cauliculo, ſine flore, capitulis tantum inanibus, & foliis parvis, multis, herbacei coloris, radiculas habens albas, molles. Succus earum exprimitur æſtate, ad ſolvendam alvum, tribus obolis, maxime in comitialibus morbis, & tremulis, hydropicis. Contra vertigines, orthopnœas, paralyſes incipientes.

LXVII. Hypogloſſa folia habet figura ſilveſtris myrti, concava, ſpinoſa, & in his ceu linguas, folio parvo exeunte de foliis. Capitis dolorem corona ex his impoſita minuit.

LXVIII. Hypecoon in ſegetibus naſcitur, foliis rutæ. Natura ejus eadem, quæ papaveris ſucco.

LXIX. Idææ herbæ folia ſunt, quæ oxymyrſines: adhærent his velut pampini, in quibus flos. Ipſa alvum, menſeſque, & omnem abundantiam

ſanguinis ſiſtit. Spiſſandi cohibendique naturam habet.

LXX. Iſopyron aliqui phaſiolon vocant, quoniam folium, quod eſt aniſo ſimile, in pampinos torquetur. Capitula ſunt in ſummo caule tenuia, plena ſeminis melanthii. Contra tuſſim, & cetera pectoris vitia, ex melle aut aqua mulſa: item jocineri utiliſſima.

LXXI. Lathyris folia habet multa lactucæ ſimilia, tenuiora germina multa, in quibus ſemen tuniculis continetur, ut capparis: quæ cum inaruere, eximuntur grana piperis magnitudine, candida, dulcia, facilia purgatu. Hæc vicena in aqua pura aut mulſa pota hydropicos ſanant. Trahunt & bilem. Qui vehementius purgari volunt, cum folliculis ipſis ſumunt ea: nam ſtomachum lædunt. Itaque inventum eſt, ut cum piſce aut jure gallinacei ſumerentur.

LXXII. Leontopetalon, alii rhapeion vocant, folio braſſicæ, caule ſemipedali: alæ multæ, ſemen in cacumine, in ſiliquis, ciceris modo: radix rapo ſimilis, grandis, nigra. Naſcitur in arvis. Radix adverſatur omnium ſerpentium generibus ex vino pota: nec alia res celerius proficit. Datur & Iſchiadicis.

LXXIII. Lycapſos longioribus, quam lactuca, eſt foliis, craſſioribuſque. Caule longo, hirſuto, adnatis multis cubitalibus, flore parvo, purpureo. Naſcitur in campeſtribus. Illinitur cum farina hordeacea igni ſacro. Sudores in febribus movet, ſucco aquæ calidæ admixto.

LXXIV. Inter omnes herbas lithoſpermo nihil eſt mirabilius. Aliqui ægonychon vocant, alii Dioſpyron, alii Heracleos. Herba quincuncialis fere, foliis duplo majoribus, quam rutæ, ramulis ſurculoſis, craſſitudine junci: gerit juxta folia ſingulas veluti barbulas, & earum in cacuminibus lapillos candore & rotunditate margaritarum, magnitudine ciceris, duritia vero lapidea. Ipſi, qua pediculis adhæreant, cavernulas habent, & intus ſemen. Naſcitur & in Italia; ſed laudatiſſimum in Creta. Nec quidquam inter herbas majore quidem miraculo aſpexi. Tantus eſt decor, velut aurificum arte alternis inter folia candicantibus margaritis: tam exquiſita difficultas lapidis ex herba naſcentis. Jacere atque humi ſerpere auctores tradunt. Ego vulſam, non hærentem vidi. Iis lapillis drachmæ pondere potis in vino albo calculos frangi pellique conſtat, & ſtranguriam diſcuti. Neque in alia herbarum fides eſt viſu ſtatim, ad quam medicinam nata ſit. Eſt autem ejus ſpecies, ut etiam ſine auctore viſu ſtatim noſci poſſit.

LXXV. Lapis vulgaris juxta flumina fert muſcum ſiccum, canum. Hic fricatur altero lapide, addita hominis ſaliva: illo lapide tangitur impetigo. Qui tangit, dicit, *φεύγετε κανθαρίδες, λύκος ἄγριος ὔμμε διώκει.*

LXXVI. Limeum herba appellatur a Gallis, qua ſagittas in venatu tingunt medicamento, quod venenum cervarium vocant. Ex hac in tres modios ſalivati additur, quantum in unam ſagittam addi ſolet: ita offa demittitur boum faucibus in morbis.

Alligari poſtea ad præſepia oportet, donec purgentur, (inſanire enim ſolent:) ſi ſudor inſequitur, aqua frigida perfundi.

LXXVII. Leuce Mercuriali ſimilis, nomen ex cauſa accepit, per medium folium candida linea tranſcurrente: quare meſoleucon quidam vocant. Succus ejus fiſtulas ſanat: ipſa contrita, carcinomata. Fortaſſis eadem ſit, quæ leucas appellatur, contra omnia marina venena efficax. Speciem ejus auctores non tradunt, nec aliud, quam ſilveſtrem latioribus foliis eſſe efficaciorem, hanc ſemine acriorem.

LXXVIII. Leucographis qualis eſſet, ſcriptum non reperi: quod eo magis miror, quoniam utilis proditur ſanguinem exſcreantibus, tribus obolis cum croco: item cœliacis: trita ex aqua & appoſita, profluvio feminarum: oculorum quoque medicamentis, & explendis hulceribus, quæ fiunt in teneris partibus corporis.

LXXIX. Medion folia habet iridis ſativæ, caulem tripedalem, & in eo florem grandem, purpureum, rotundum, ſemine minuto, radicem ſemipedalem. In ſaxis opacis naſcitur. Radix drachmis duabus cum melle menſes feminarum ſiſtit, ecligmate per aliquot dies ſumto. Semen quoque in vino, tritum, contra abundantiam feminarum datur.

LXXX. Myoſota, ſine myoſotis, lævis herba, caulibus pluribus ab una radice, aliquatenus rubentibus, concavis, ab imo foliis anguſtis, oblongis, dorſo acuto, nigris, per intervalla aſſidue geminatis, tenuibus cauliculis ex alis prodeuntibus,

flore cæruleo. Radix digitali craſſitudine multis capillamentis fimbriata. Vis ei ſeptica & exhulceratrix, ideoque ægilopas ſanat. Tradunt Ægyptii, menſis quem Thothi vocant die XXVIII fere in Auguſtum menſem incurrente, ſi quis hujus herbæ ſucco inungatur mane priuſquam loquatur, non lippiturum eo anno.

LXXXI. Myagros herba ferulacea eſt foliis ſimilis rubiæ, tripedanea. Semen oleoſum, quod & fit ex eo. Medetur oris hulceribus perunctis hoc ſucco.

LXXXII. Herba, quæ vocatur nigina, tribus foliis longis intubaceis, illita cicatrices ad colorem reducit.

LXXXIII. Natrix vocatur herba, cujus radix evulſa virus hirci redolet. Hac in Piceno a feminis abigunt, quos mira perſuaſione Fatuos vocant: ego ſpecies lymphantium hoc modo animorum eſſe crediderim, qui tali medicamento juventur.

LXXXIV. Odontitis inter fœni genera eſt, cauliculis denſis ab eadem radice, geniculatis, triangulis, nigris. In geniculis folia parva habet, longiora tamen quam polygonon. Semen in alis hordeo ſimile, florem purpureum, puſillum. Naſcitur in pratis. Decoctum cauliculorum ejus in vino auſtero, quantum manus capiat, dentium dolori medetur, ita ut contineatur ore.

LXXXV. Othonna in Syria naſcitur, ſimilis erucæ, perforatis crebro foliis, flore croci: quare quidam anemonen vocaverunt. Succus ejus oculorum medicamentis convenit. Mordet enim leniter & excalfacit, adſtringitque ſiccando. Purgat cicatri-

ces, & nubeculas, & quidquid obſtat. Quidam tradunt lavari, atque ita ſiccatam digeri in paſtillos.

LXXXVI. Onoſma longa folia habet, fere ad tres digitos, in terra jacentia, tria, ad ſimilitudinem anchuſæ inciſa, ſine caule, ſine flore, ſine ſemine. Prægnans ſi edat eam, aut ſupergradiatur, abortum facere dicitur.

LXXXVII. Onopordon ſi comederint aſini, crepitus reddere dicuntur. Trahit urinas & menſes: alvum ſiſtit: ſuppurationes & collectiones diſcutit.

LXXXVIII. Oſyris ramulos fert nigros, tenues, lentos: & in iis folia nigra, ceu lini: ſemenque in ramulis nigrum initio, dein colore mutato rubeſcens. Smegmata mulieribus faciunt ex his. Radicum decoctum potum, ſanat arquatos. Eædem, priuſquam matureſcat ſemen, conciſæ, & Sole ſiccatæ, alvum ſiſtunt. Poſt maturitatem vero collectæ, & in ſorbitione decoctæ, rheumatiſmis ventris medentur, & per ſe tritæ ex aqua cæleſti bibuntur.

LXXXIX. Oxys folia terna habet. Datur ad ſtomachum diſſolutum. Edunt & qui enterocelen habent.

XC. Polyanthemum, quam quidam batrachion appellant, cauſtica vi exhulcerat cicatrices, & ad colorem reducit. Eademque vitiligines concorporat.

XCI. Polygonon Græci vocant, quam nos ſanguinariam: non attollitur a terra, foliis rutæ, ſemine graminis: ſuccus ejus infuſus naribus ſupprimit ſanguinem: & potus cum vino, cujuslibet partis profluvium, exſcreationeſque cruentas inhibet.

Qui plura genera polygoni faciunt, hanc marem intelligi volunt, appellarique a multitudine ſeminis, aut denſitate fruticis calligonon. Alii polygonaton, a frequentia geniculorum: alii teuthalida, alii carcinethron, alii clema, multi myrtopetalon. Nec non inveniuntur, qui hanc feminam eſſe dicunt: marem autem majorem, minuſque nigram, & geniculis denſiorem, ſemine ſub omnibus foliis turgeſcentem. Quocunque hæc modo ſe habeant, vis earum eſt ſpiſſare ac refrigerare. Semina alvum ſolvunt: largius ſumta urinam cient, rheumatiſmos cohibent: qui ſi non fuere, non proſunt. Stomachi fervori folia imponuntur: veſicæ dolori illinuntur, & ignibus ſacris. Succus & auribus purulentis inſtillatur, & oculorum dolori per ſe. Dabatur & in febribus ante acceſſiones duobus cyathis in tertianis, quartaniſque præcipue: item cholericis, dyſentericis, & in ſolutione ſtomachi. Tertium genus oreon vocatur, in montibus naſcens, arundini teneræ ſimile, uno caule, denſis geniculis & in ſe fractis, foliis autem piceæ, radicis ſupervacuæ, inefficacius quam ſuperiora. Peculiare iſchiadicis. Quartum genus ſilveſtre appellatur, pæne arboris modo frutex, radice lignoſa, ſtirpe cedri rubicundo: ramis ſparti, binûm palmorum, nigris geniculorum ternis quaterniſve articulis. Huic quoque ſpiſſandi natura, ſapor mali cotonei. Decoquitur in aqua ad tertias, aut aridi farina inſpergitur & oris hulceribus & attritis partibus. Propter gingivarum vero vitia commanducatur. Nomas ſiſtit, omniaque quæ ſerpunt, aut difficilem

cicatricem habent. Privatim vero ſanat a nive facta hulcera. Herbarii & ad anginas utuntur illa: & in capitis dolore coronam ex ea imponunt: & contra epiphoras collo circumdant. In tertianis quidam ſiniſtra manu evulſam adalligant: adeo contra profluvia ſanguinis, nec ullam magis aridam quam polygonum, ſervant.

XCII. Pancration aliqui ſcillam puſillam appellare malunt, foliis albi lilii, longioribus craſſioribuſque, radice bulbi magni, colore rufo. Alvum ſolvit ſucco, cum farina ervi ſumto: hulcera purgat. Hydropicis ſpleniciſque cum melle datur. Alii decoquunt eam, donec aqua dulcis fiat: eaque effuſa radicem terentes digerunt in paſtillos Sole ſiccatos: & poſtea utuntur ad capitis hulcera, & cetera quæ repurganda ſunt. Item ad tuſſim, quantum tribus digitis apprehenderint, in vino dantes: & ad lateris dolores, aut peripneumonicis ecligmate. Dant & propter iſchiada in vino bibendum, & propter tormina, menſeſque ciendos.

XCIII. Peplis, quam aliqui ſycen, alii meconion, alii mecona aphrode vocant, ex una radice tenui fruticat, foliis rutæ paulo latioribus, ſemine ſub foliis rotundo, minore quam candidi papaveris. Inter vites fere colligitur meſſibus: ſiccaturque cum fructu ſuo, ſubjectis, in quæ excidat. Hoc poto alvus ſolvitur, bilis ac pituita detrahitur. Media potio eſt acetabuli menſura, in aquæ mulſæ heminis tribus. Et cibis inſpergitur obſoniiſque ad molliendam alvum.

XCIV. Periclymenos fruticat & ipſa, ex inter-

vallo duo folia habens, ſubcandida, mollia. In cacumine autem ſemen inter folia durum, & quod difficile vellatur. Naſcitur in arvis ac ſepibus, convolvens ſe adminiculis quibuſcunque. Semen ejus in umbra ſiccatum tunditur & in paſtillos digeritur. Hi reſoluti dantur in vini albi cyathis tribus, tricenis diebus ad lienem: eumque urina cruenta, aut per alvum abſumit: quod intelligitur a decimo ſtatim die. Urinam cient & folia decocta: quæ & orthopnoicis proſunt. Partum quoque adjuvant, ſecundaſque pellunt pota ſimili modo.

XCV. Pelecinum in ſegetibus diximus naſci, fruticoſam cauliculis, foliis ciceris. Semen in ſiliquis fert, corniculorum modo aduncis, ternis quaterniſve, quale gith novimus, amarum, ſtomacho utile. Additur in antidota.

XCVI. Polygala palmi altitudinem petit, in caule ſummo foliis lenticulæ, guſtu adſtricto: quæ pota lactis abundantiam facit.

XCVII. Poterion, aut (ut alii vocant) phrynion, vel nevrada, large fruticat, ſpinis retorrida, lanugine ſpiſſa, foliis parvis, rotundis, ramulis longis, mollibus, lentis, tenuibus, flore longo, herbacei coloris: ſeminis nulli uſus, ſed guſtu acuto & odorato. Invenitur in aquoſis collibus. Radices habet duas aut tres, binûm cubitorum in altitudine, nervoſas, candidas, firmas. Circumfoditur autumno, præciſo frutice dat ſuccum gummi ſimilem. Radix mira vulneribus ſanandis traditur, præcipueque nervis vel præciſis illita. Decoctum quoque ejus cum melle potum diſſolutio-

nes nervorum, & infirmitates, & inciſuras juvat.

XCVIII. Phalangites, a quibuſdam phalangion vocatur, ab aliis leucanthemon, vel (ut in quibuſdam exemplaribus invenio) leucacantha. Ramuli ſunt ei nunquam pauciores duobus, in diverſa tendentes: flos candidus, lilio rubro ſimilis; ſemine nigro, lato, ad lenticulæ dimidiæ figuram, multo tenuiore, radice tenui herbacei coloris. Hujus folio vel flore vel ſemine auxiliantur contra ſcorpionum, phalangiorumque, & ſerpentium ictus: item contra tormina.

XCIX. Phyteuma quale ſit, deſcribere ſupervacuum habeo, cum ſit uſus ejus tantum ad amatoria.

C. Phyllon a Græcis vocatur herba in ſaxoſis montibus, femina magis herbacei coloris, caule tenui, radice parva, ſemine rotundo, papaveri ſimili. Hæc ſui ſexus facit partus: mares autem ſemine tantum differens, quod eſt incipientis olivæ. Utrumque bibitur in vino.

CI. Phellandrion naſcitur in paluſtribus, folio apii. Bibitur ſemen ejus propter calculos & veſicæ incommoda.

CII. Phalaris thyrſum habet longum, tenuem, ceu calamum, in ſummo florem inclinatum: ſemen ſimile ſeſamæ. Et hoc calculos frangit, potum ex vino vel aceto cum melle & lacte. Idem & vitia veſicæ ſanat.

CIII. Polyrrhizon folia habet myrti, radices multas. Hæ tuſæ dantur in vino contra ſerpentes: proſunt & quadrupedibus.

CIV. Proſerpinaca herba vulgaris eſt, eximii adverſus ſcorpiones remedii. Eadem contrita, addita muria & oleo e mænis, anginam eximie curari tradunt. Præterea & in quantalibet laſſitudine recreari defeſſos, etiam cum obmutuerint, ſi ſubjiciatur linguæ. Si devoretur, vomitionem ſequi ſalutarem.

CV. Rhacoma affertur ex his, quæ ſupra Pontum ſunt, regionibus. Radix coſto nigro ſimilis, minor & rufior paulo, ſine odore, calfaciens guſtu & adſtringens. Eadem trita vini colorem reddit, ad crocum inclinantem. Illita collectiones inflammationeſque ſedat: vulnera ſanat: epiphoras oculorum ſedat ex paſſo illita: inſignita cum melle, & alia liventia ex aceto. Farina ejus inſpergitur contra cacoethe, & ſanguinem rejicientibus drachmæ pondere in aqua. Dyſentericis etiam & cœliacis, ſi febri carent, in vino: ſin aliter, ex aqua. Facilius teritur, nocte antecedente madefacta. Datur & decoctum ejus bibendum duplici menſura ad rupta, convulſa, contuſis, ex ſublimi devolutis. Si pectoris ſint dolores, additur piperis aliquid & myrrhæ: ſi diſſolutio ſtomachi, ex frigida aqua ſumitur: ſic & in tuſſi vetere, ac purulentis exſcreationibus: item hepaticis, ſplenicis, iſchiadicis: ad renum vitia, ſuſpiria, orthopnœas. Arteriæ ſcabritias ſanat ex paſſo, tribus obolis potis trita, aut decoctum ejus. Lichenas quoque ex aceto impoſita ſanat. Bibitur contra inflationes, & perfrictiones, febres frigidas, ſingultus, tormina, aſperitates, capitis gravitates, melancholicas ver-

tigines, laſſitudinum dolores, & convulſiones.

CVI. Circa Ariminum nota eſt herba, quam reſedam vocant. Diſcutit collectiones, inflammationeſque omnes: qui curant ea, addunt hæc verba: Reſeda morbos reſeda, ſciſne, ſciſne quis hic pullos egerit? radices nec caput, nec pedes habeant. Hæc ter dicunt, totieſque deſpuunt.

CVII. Stœchas in inſulis tantum ejuſdem nominis gignitur, odorata herba, coma hyſſopi, amara guſtu. Menſes ciet potu: pectoris dolores levat. Antidotis quoque miſcetur.

CVIII. Solanum Græci ſtrychnon vocant, ut tradit Cornelius Celſus. Huic vis reprimendi refrigerandique.

CIX. Smyrnion caulem habet apii, folia latiora, & maxime circa ſtolones multos, quorum a ſinu exſiliunt pinguia, ad terram infracta, odore medicato, & cum quadam acrimonia jucundo, colore in luteum langueſcente, capitibus caulium orbiculatis, ut anethi: ſemine rotundo, nigro, quod areſcit incipiente æſtate. Radix quoque odorata, guſtu acri mordet, ſuccoſa, mollis. Cortex ejus foris niger, intus pallidus. Odor myrrhæ habet qualitatem: unde & nomen. Naſcitur & in ſaxoſis collibus, & in terrenis. Uſus ejus excalfacere. Urinam & menſes cient folia & radix. Semen alvum ſiſtit. Radix collectiones & ſuppurationes non veteres, item duritias diſcutit illita. Prodeſt & contra phalangia ac ſerpentes, admixto cachry aut polio, aut meliſſophyllo, in vino pota: ſed particulatim, quoniam univerſitate vomitionem movet. Qua de

cauſa aliquando cum ruta datur. Medetur tuſſi & orthopnoeæ ſemen, vel radix: item thoracis, aut lienis, aut renum, aut veſicæ vitiis. Radix autem ruptis, convulſis. Partus quoque adjuvat, & ſecundas pellit. Datur & iſchiadicis cum crethmo in vino. Sudores ciet & ructus: ideo inflationem ſtomachi diſcutit. Vulnera ad cicatricem perducit. Exprimitur & ſuccus radici, utilis feminis, & thoracis præcordiorumque deſideriis: calfacit enim & concoquit, & purgat. Semen peculiariter hydropicis datur potu: quibus & ſuccus illinitur, & malagmate e cortice arido. Et ad obſonia utuntur cum mulſo & oleo, & garo, maxime in elixis carnibus. Sinon concoctiones facit, ſapore ſimillima piperi. Eadem in dolore ſtomachi efficax.

CX. Telephion portulacæ ſimilis eſt & caule & foliis. Rami a radice ſepteni octonive fruticant, foliis craſſis, carnoſis. Naſcitur in cultis, & maxime inter vites. Illinitur lentigini, & cum inaruit, deteritur. Illinitur & vitiligini, ternis fere menſibus, ſenis horis noctis aut diei: poſtea farina hordeacea illinitur. Medetur & vulneribus & fiſtulis.

CXI. Trichomanes adianto ſimilis eſt, exilius modo, nigriuſque, foliis lenticulæ denſis, amaris, adverſis inter ſe. Decoctum ejus ſtrangurias ſanat in vino albo potum, addito cumino ruſtico. Illitum cohibet capillos defluentes: aut ſi effluxerint, reparat. Alopeciaſque denſat tritum, & in oleo illitum. Sternumenta quoque guſtatu movet.

CXII. Thalitruum folia coriandri habet pinguiora paulo, caulem papaveris. Naſcitur ubique, præci-

pue in campeſtribus. Medentur hulceribus folia cum melle.

CXIII. Thlaſpi duorum generum eſt: anguſtis foliis digitali longitudine & latitudine, in terram verſis, in cacumine diviſis, cauliculo ſemipedali, non ſine ramis: peltarum ſpecie, ſemine incluſo lenticulæ effigie, niſi quod infringitur, unde nomen. Flos albicat. Naſcitur in ſemitis & ſepibus. Semen aſperi guſtus, bilem & pituitam utrinque extrahit. Modus ſumendi, acetabuli menſura. Prodeſt & iſchiadicis infuſum, donec ſanguinem trahat. Menſes quoque ciet, ſed partus necat. Alterum thlaſpi, aliqui Perſicum napy vocant, latis foliis, radicibus magnis, & ipſum utile iſchiadicorum infuſioni. Prodeſt & inguinibus utrumque. Præcipitur, ut qui colligit, dicat ſumere ſe contra inguina, & contra omnes collectiones, & contra vulnera, unaque manu tollat.

CXIV. Trachinia herba qualis ſit, non traditur. Credo & falſum eſſe promiſſum Democriti. Portentoſum enim eſt adalligatam triduo abſumere lienes.

CXV. Tragonis, ſive tragion, naſcitur in Cretæ tantum inſulæ maritimis, junipero ſimilis, & ſemine, & folio, & ramis. Succus ejus lacteus in gummi ſpiſſatus, vel ſemen, impoſitione ſpicula e corpore ejicit: tunditur recens, & cum vino illinitur, aut ſiccæ farina cum melle. Eadem lactis abundantiam facit: mammiſque unice medetur.

CXVI. Eſt & alia herba tragos, quam aliqui ſcorpion vocant, ſemipedem alta, fruticoſa, ſine foliis, puſillis racemis rubentibus, grano tritici, acu-

to cacumine, & ipſa in maritimis naſcens. Hujus ramorum x aut xii cacumina trita ex vino pota cœliacis, dyſentericis, ſanguinem exſcreantibus, menſiumque abundantiæ auxiliantur.

CXVII. Eſt & tragopogon, quem alii comen vocant, caule parvo, foliis croci, radice longa, dulci, ſuper caulem calyce lato, nigro. Naſcitur in aſperis, ſine uſu.

CXVIII. Et de herbis quidem memoria digna hactenus aut accepimus, aut comperimus. In fine earum admonere non ab re judicamus, aliis alias virium ætates eſſe. Longiſſimo tempore durat elaterium, ut diximus: chamæleon niger xl annis: centaureum non ultra xii. Peucedanum ſex: & ariſtolochia ac vitis ſilveſtris anno in umbra ſervantur. Et animalium quidem exterorum nullum aliud radices a nobis dictas attingit, excepta ſpondyle, quæ omnes perſequitur. Genus id ſerpentis eſt.

CXIX. Ne illud quidem dubitatur, omnium radicum vim effectuſqne minui, ſi fructus prius matureſcant: item ſeminum, ante radice propter ſuccum inciſa. Reſolvitur autem omnium vis conſuetudine: & deſinunt prodeſſe, cum opus eſt, quæ quotidie in uſu fuere, æque quam nocere. Omnes vero herbæ vehementiores effectu viribuſque ſunt in frigidis locis, & in aquiloniis: item ſiccis.

CXX. Sunt & gentium differentiæ non mediocres: ſicut accepimus de tineis lumbriciſque, ineſſe Ægypti, Arabiæ, Syriæ, Ciliciæ populis: e diverſo Græciæ, Phrygiæ omnino non innaſci. Minus id mirum, quam quod in confinio Atticæ Bœotiæ-

que Thebanis innaſcuntur, cum abſint Athenienſibus. Quæ contemplatio aufert rurſus nos ad ipſorum animalium naturas, ingenitaſque iis vel certiores morborum omnium medicinas. Enimvero rerum omnium parens, nullum animal ad hoc tantum ut paſceretur, aut alia ſatiaret, naſci voluit: arteſque ſalutares inſeruit & viſceribus, quippe cum ſurdis etiam rebus inſeruerit. Tum vero illa animæ auxilia præſtantiſſima ex anima alia eſſe voluit, contemplatione ante cuncta mirabili.

C. PLINII SECUNDI
NATURALIS
HISTORIAE
LIBER XXVIII.

C. PLINII SECUNDI

NATURALIS HISTORIAE

LIBER XXVIII.

I. DICTÆ erant omnium rerum naturæ, inter cælum ac terram naſcentium, reſtabantque quæ ex ipſa tellure fodiuntur, ſi non herbarum ac fruticum tractata remedia auferrent tranſverſos, ex ipſis animalibus quæ ſanantur, reperta majore medicina. Qui ergo dixerimus herbas, & florum imagines, ac pleraque inventu rara ac difficilia, iidem tacebimus quid in ipſo homine proſit homini, ceteraque genera remediorum inter nos viventia? cum præſertim, niſi carenti doloribus morbiſque, vita ipſa pœna fiat. Minime vero: omnemque inſumemus operam, licet faſtidii periculum urgeat: quando ita decretum eſt, minorem gratiæ, quam utilitatum vitæ, reſpectum habere. Quin immo externa quoque, & barbaros etiam ritus indagabimus. Fides tantum auctores appellet. Quanquam & ipſi conſenſu prope judicata eligere laboravimus, potiuſque curæ rerum, quam copiæ inſtitimus. Illud admonuiſſe perquam neceſſarium eſt, dictas jam a nobis naturas animalium, & quæ cujuſque eſſent inventa: (neque enim minus profuere medicinas reperiendo, quam proſunt præbendo:) nunc quæ

in ipſis auxilientur indicari, neque illic in totum omiſſa. Itaque hæc eſſe quidem alia, illis tamen connexa.

II. Incipiemus autem ab homine, ipſum ſibi exquirentes, immenſa ſtatim difficultate obvia. Sanguinem quoque gladiatorum bibunt, ut viventibus poculis, comitiales morbi: quod ſpectare facientes in eadem arena feras quoque horror eſt. At hercule illi ex homine ipſo ſorbere efficaciſſimum putant calidum ſpirantemque, & una ipſam animam ex oſculo vulnerum: cum plagis ne ferarum quidem admoveri ora fas ſit humana. Alii medullas crurum quærunt, & cerebrum infantium. Nec pauci apud Græcos, ſingulorum viſcerum membrorumque etiam ſapores dixere, omnia perſecuti uſque ad reſegmina unguium: quaſi vero ſanitas videri poſſit, feram ex homine fieri, morboque dignum in ipſa medicina: egregia hercule fruſtratione, ſi non proſit. Aſpici humana exta nefas habetur, quid mandi? Quis iſta invenit oſtenta? Tecum enim res erit, everſor juris humani, monſtrorumque artifex, qui primus ea condidiſti: credo, ne vita tui oblivisceretur. Quis invenit ſingula membra humana mandere? qua conjectura inductus? Quam poteſt medicina iſta originem habuiſſe? Quis veneficia innocentiora effecit, quam remedia? Eſto, barbari externique ritus invenerint, etiamne Græci ſuas fecere has artes? Exſtant commentationes Democriti, ad alia noxii hominis e capite oſſa plus prodeſſe: ad alia, amici & hoſpitis. Jam vero vi interemti dente gingivas in dolore ſcarificari, Apol-

lonius efficaciſſimum ſcripſit: Miletus, oculorum ſuffuſiones felle hominis ſanari. Artemon calvaria interfecti, neque cremati, propinavit aquam e fonte noctu comitialibus morbis. Ex eadem ſuſpendio interemti catapotia fecit, contra canis rabioſi morſus Antæus. Atque etiam quadrupedes homines ſanavere, contra inflationes boum, perforatis cornibus inſerentes oſſa humana: ubi homo occiſus eſſet, aut crematus, ſiliginem quæ pernoctaſſet, ſuum morbis dando. Procul a nobis noſtriſque literis abſint iſta. Nos auxilia dicemus, non piacula: ſicubi lactis puerperarum uſus mederi potuit, ſicubi ſaliva, tactuſve corporis, ceteraque ſimilia. Vitam quidem non adeo expetendam cenſemus, ut quoquo modo trahenda ſit. Quiſquis es talis, æque moriere, etiam cum obſcœnus vixeris, aut nefandus. Quapropter hoc primum quiſque in remediis animi ſui habeat: ex omnibus bonis, quæ homini tribuit natura, nullum melius eſſe tempeſtiva morte: idque in ea optimum, quod illam ſibi quiſque præſtare poterit.

III. Ex homine remediorum primum maximæ quæſtionis, & ſemper incertæ eſt, valeantne aliquid verba & incantamenta carminum. Quod ſi verum eſt, homini acceptum ferri oportere conveniet. Sed viritim ſapientiſſimi cujuſque reſpuit fides. In univerſum vero omnibus horis credit vita, nec ſentit. Quippe victimas cædi ſine precatione non videtur referre, nec Deos rite conſuli. Præterea alia ſunt verba impetritis, alia depulſoriis, alia commentationis. Vidimuſque certis pre-

cationibus obſecraſſe ſummos magiſtratus : & ne quid verborum prætereatur, aut præpoſterum dicatur, de ſcripto præire aliquem : rurſuſque alium cuſtodem dari qui attendat : alium vero præponi, qui faveri linguis jubeat : tibicinem canere, ne quid aliud exaudiatur : utraque memoria inſigni, quoties ipſæ diræ obſtrepentes nocuerint, quotieſve precatio erraverit, ſic repente extis adimi capita vel corda, aut geminari victima ſtante. Durat immenſo exemplo Deciorum patris filiique, quo ſe devovere, carmen. Exſtat Tucciæ Veſtalis inceſtæ precatio, qua uſa aquam in cribro tulit, anno Urbis DCIX. Boario vero in foro Græcum Græcamque defoſſos, aut aliarum gentium, cum quibus tum res eſſet, etiam noſtra ætas vidit. Cujus ſacri precationem, qua ſolet præire Quindecemvirûm collegii magiſter, ſi quis legat, profecto vim carminum fateatur, ea omnia approbantibus octingentorum triginta annorum eventibus. Veſtales noſtras hodie credimus nondum egreſſa urbe mancipia fugitiva retinere in loco precatione : cum ſi ſemel recipiatur ea ratio, & Deos preces aliquas exaudire, aut illis moveri verbis, confitendum ſit. De tota conjectione priſci quidem noſtri perpetuo talia prodidere, difficillimumque ex his, etiam fulmina elici, ut ſuo loco docuimus.

IV. L. Piſo primo Annalium auctor eſt, Tullum Hoſtilium regem ex Numæ libris eodem, quo illum, ſacrificio Jovem cælo devocare conatum, quoniam parum rite quædam feciſſet, fulmine ictum : multi vero, magnarum rerum fata & oſtenta

verbis permutari. Cum in Tarpejo fodientes delubro fundamenta, caput humanum inveniſſent, miſſis ob id a ſe legatis, Etruriæ celeberrimus vates Olenus Calenus præclarum id fortunatumque cernens, interrogatione in ſuam gentem transferre tentavit, ſcipione prius determinata templi imagine in ſolo ante ſe: *Hoc ergo dicitis, Romani? Hic templum Jovis optimi maximi futurum eſt: hic caput invenimus:* cònſtantiſſima Annalium affirmatione, tranſiturum fuiſſe fatum in Etruriam, ni præmoniti a filio vatis legati Romani reſpondiſſent: *Non plane hic, ſed Romæ inventum caput dicimus.* Iterum id áccidiſſe tradunt, cum in faſtigium ejuſdem delubri præparatæ quadrigæ fictiles in fornace creviſſent, & iterum ſimili modo retentum augurium. Hæc ſatis ſint, exemplis ut appareat, oſtentorum vires & in noſtra poteſtate eſſe: ac prout quæque accepta ſint, ita valere.

In augurum certe diſciplina conſtat, neque diras, neque ulla auſpicia pertinere ad eos, qui quamque rem ingredientes, obſervare ſe ea negaverint: quo munere divinæ indulgentiæ majus nullum eſt. Quid? non & legum ipſarum in duodecim tabulis verba ſunt? QUI FRUGES EXCANTASSET. Et alibi, QUI MALUM CARMEN INCANTASSET. Verrius Flaccus auctores ponit, quibus credat, in oppugnationibus ante omnia ſolitum a Romanis ſacerdotibus evocari Deum, cujus in tutela id oppidum eſſet: promittique illi eundem, aut ampliorem apud Romanos cultum. Et durat in Pontificum diſciplina id ſacrum: conſtatque ideo occultatum, in

cujus Dei tutela Roma eſſet, ne qui hoſtium ſimili modo agerent.

Deſigi quidem diris deprecationibus nemo non metuit. Huc pertinet ovorum, ut exſorbuerit quiſque, calyces, cochlearumque, protinus frangi, aut eoſdem cochlearibus perforari. Hinc Theocriti apud Græcos, Catulli apud nos, proximeque Virgilii incantamentorum amatoria imitatio. Figlinarum opera multi rumpi credunt tali modo: non pauci etiam ſerpentes ipſas recanere: & hunc unum illis eſſe intellectum, contrahique Marſorum cantu, etiam in nocturna quiete. Etiam parietes incendiorum deprecationibus conſcribuntur. Neque eſt facile dictu, externa verba atque ineffabilia abrogent fidem validius, an Latina inopinata, & quæ ridicula videri cogit animus, ſemper aliquid immenſum exſpectans, ac dignum Deo movendo, immo vero quod numini imperet. Dixit Homerus, profluvium ſanguinis vulnerato femine Ulyſſem inhibuiſſe carmine: Theophraſtus, iſchiadicos ſanari. Cato prodidit luxatis membris carmen auxiliare, M. Varro podagris. Cæſarem Dictatorem poſt unum ancipitem vehiculi caſum, ferunt ſemper, ut primum conſediſſet, id quod pleroſque nunc facere ſcimus, carmine ter repetito ſecuritatem itinerum aucupari ſolitum.

V. Libet hanc partem ſingulorum quoque conſcientia coarguere. Cur enim primum anni incipientis diem lætis precationibus invicem fauſtum ominamur? Cur publicis luſtris etiam nomina victimas ducentium proſpera legimus? Cur & faſcina-

tionibus adoratione peculiari occurrimus alii, Græcam Nemeſin invocantes: cujus ob id Romæ ſimulacrum in Capitolio eſt, quamvis Latinum nomen non ſit? Cur ad mentionem defunctorum, teſtamur memoriam eorum a nobis non ſollicitari? Cur impares numeros ad omnia vehementiores credimus: idque in febribus dierum obſervatione intelligitur? Cur ad primitias pomorum, hæc vetera eſſe dicimus, alia nova optamus? Cur ſternumentis ſalutamus? quod etiam Tiberium Cæſarem, triſtiſſimum (ut conſtat) hominum, in vehiculo exegiſſe tradunt. Et aliqui nomine quoque conſalutare, religioſius putant. Quin & abſentes tinnitu aurium præſentire ſermones de ſe, receptum eſt. Attalus affirmat, ſcorpione viſo, ſi quis dicat DUO, cohiberi, nec vibrare ictus. Et quoniam ſcorpio admonuit, in Africa nemo deſtinat aliquid, niſi præfatus Africam. In ceteris vero gentibus, Deos ante obteſtatur, ut velint. Nam ſi menſa adſit, anulum ponere tralatitium videmus. Quin etiam multas religiones pollere manifeſtum eſt. Alius ſaliva poſt aurem digito relata, ſollicitudinem animi propitiat. Pollices, cum faveamus, premere etiam proverbio jubemur. In adorando dexteram ad oſculum referimus, totumque corpus circumagimus: quod in lævum feciſſe, Galliæ religioſius credunt. Fulgetras poppyſmis adorare, conſenſus gentium eſt.

Incendia inter epulas nominata, aquis ſub menſas profuſis abominamur. Recedente aliquo ab epulis, ſimul verri ſolum: aut bibente conviva, menſam vel repoſitorium tolli, inauſpicatiſſimum judicatur.

Servii Sulpicii principis viri commentatio eſt, quamobrem menſa linquenda non ſit: nondum enim plures, quam convivæ numerabantur. Nam ſternumento revocari ferculum menſamve, ſi non poſtea guſtetur aliquid, inter diras habetur, aut omnino non eſſe. Hæc inſtituere illi, qui omnibus negotiis horiſque intereſſe credebant Deos: & ideo placatos etiam vitiis noſtris reliquerunt. Quin & repente conticeſcere convivium adnotatum eſt, non niſi in pari præſentium numero: iſque famæ labor eſt, ad quemcunque eorum pertinens. Cibus etiam e manu prolapſus reddebatur, utique per menſas: vetabantque munditiarum cauſa deflare. Et ſunt condita auguria, quid loquenti cogitantive id acciderit: inter exſecratiſſima, ſi Pontifici accidat Ditis cauſa epulanti. In menſa utique id reponi, adolerique ad Larem, piatio eſt. Medicamenta, priuſquam adhibeantur, in menſa forte depoſita, negant prodeſſe. Ungues reſecari nundinis Romanis tacenti, atque a digito indice, multorum pecuniæ religioſum eſt. Capillum vero contrectari, contra defluvia ac dolores capitis XVII Luna, atque XXIX. Pagana lege in pleriſque Italiæ prædiis cavetur, ne mulieres per itinera ambulantes torqueant fuſos, aut omnino detectos ferant, quoniam adverſetur id omnium ſpei, præcipueque frugum. M. Servilius Nonianus princeps civitatis, non pridem in metu lippitudinis, priuſquam ipſe eam nominaret, aliuſve ei prædiceret, duabus literis Græcis P & A, chartam inſcriptam, circumligatam lino, ſubnectebat collo: Mucianus ter Conſul,

eadem obſervatione viventem muſcam in linteolo albo: his remediis carere ipſos lippitudine prædicantes. Carmina quædam exſtant contra grandines, contraque morborum genera, contraque ambuſta, quædam etiam experta: ſed prodendo obſtat ingens verecundia in tanta animorum varietate. Quapropter de his, ut libitum cuique fuerit, opinetur.

VI. Hominum monſtrificas naturas & veneficos aſpectus diximus in portentis gentium, & multas animalium proprietates, quæ repeti ſupervacuum eſt. Quorundam hominum tota corpora proſunt; ut ex his familiis quæ ſunt terrori ſerpentibus, tactu ipſo levant percuſſos, ſuctuve modico. Quorum e genere ſunt Pſylli, Marſique, & qui Ophiogenes vocantur in inſula Cypro: ex qua familia legatus Evagon nomine, a Conſulibus Romæ in dolium ſerpentium conjectus experimenti cauſa, circummulcentibus linguis miraculum præbuit. Signum ejus familiæ eſt, ſi modo adhuc durat, vernis temporibus odoris virus. Atque eorum ſudor quoque medebatur, non modo ſaliva. Nam in inſula Nili Tentyri naſcentes tanto ſunt crocodilis terrori, ut vocem quoque eorum fugiant. Horum omnium generum in ſua repugnantia interventum quoque mederi conſtat: ſicuti aggravari vulnera introitu eorum, qui unquam fuerint ſerpentium, caniſve dente læſi. Iidem gallinarum incubitus, pecorum fœtus, abortu vitiant. Tantum remanet virus, excepto ſemel malo, ut venefici fiant venena paſſi. Remedio eſt, ablui prius manus eorum, aquaque

illa eos, quibus medearis, inſpergi. Rurſus a ſcorpione aliquando percuſſi, nunquam poſtea a crabronibus, veſpis, apibuſve feriuntur. Minus miretur hoc qui ſciat, veſtem a tineis non attingi, quæ fuerit in funere: ſerpentes ægre præterquam læva manu extrahi: e Pythagoræ inventis non temere fallere, impoſitivorum nominum imparem vocalium numerum, clauditates, oculive orbitatem, ac ſimiles caſus dextris aſſignare partibus, parem lævis. Ferunt difficiles partus ſtatim ſolvi, cum quis tectum, in quo ſit gravida, tranſmiſerit lapide, vel miſſili, ex his, qui tria animalia ſingulis ictibus interfecerint, hominem, aprum, urſum. Probabilius id facit haſta velitaris, evulſa e corpore hominis, ſi terram non attigerit. Eoſdem enim illata effectus habet. Sic & ſagittas corpore eductas, ſi terram non attigerint, ſubjectas cubantibus, amatorium eſſe, Orpheus & Archelaus ſcribunt. Quin & comitialem morbum ſanari cibo e carne feræ occiſæ eodem ferro, quo homo interfectus ſit. Quorundam partes medicæ ſunt, ſicuti diximus de Pyrrhi regis pollice. Et Elide ſolebat oſtendi Pelopis coſta, quam eburneam affirmabant. Nævos in facie tondere, religioſum habent etiam nunc multi.

VII. Hominum vero in primis jejunam ſalivam contra ſerpentes præſidio eſſe, docuimus. Sed & alios efficaces ejus uſus recognoſcat vita. Deſpuimus comitiales morbos, hoc eſt, contagia regerimus. Simili modo & faſcinationes repercutimus, dextræque clauditatis occurſum. Veniam quoque a Deis ſpei alicujus audaciores petimus, in ſinum

ſpuendo. Etiam eadem ratione terna deſpuere deprecatione, in omni medicina mos eſt, atque ita effectus adjuvare: incipientes furunculos ter præſignare jejuna ſaliva. Mirum dicemus, ſed experimento facile: Si quem pœniteat ictus eminus cominuſve illati, & ſtatim exſpuat mediam in manum, qua percuſſit, levatur illico percuſſus a pœna. Hoc ſæpe delumbata quadrupede approbatur, ſtatim a tali remedio correcto animalis ingreſſu. Quidam vero aggravant ictus, ante conatum ſimili modo ſaliva in manu ingeſta. Credamus ergo lichenas lepraſque jejunæ illitu aſſiduo arceri: item lippitudines, matutina quotidie velut inunctione: carcinomata, malo terræ ſubacto: cervicis dolorem, ſaliva jejuni dextra manu ad dextrum poplitem relata, læva ad ſiniſtrum: ſi quod animal aurem intraverit, & inſpuatur, exire. Inter amuleta eſt, editæ quemque urinæ inſpuere: ſimiliter in calceamentum dextri pedis, antequam induatur: item cum quis tranſeat locum, in quo aliquod periculum adierit. Marcion Smyrnæus, qui de ſimplicibus effectibus ſcripſit, rumpi ſcolopendras marinas ſputo tradit: item rubetas, aliaſque ranas: Opilius, ſerpentes, ſi quis in hiatum earum exſpuat. Salpe, torporem ſedari quocunque membro inſtupente, ſi quis in ſinum exſpuat: aut ſi ſuperior palpebra ſaliva tangatur. Nos ſi hæc, & illa credamus rite fieri: extranei interventu, aut ſi dormiens ſpectetur infans, a nutrice terna adſpui: quanquam illos religione tutatur & Faſcinus, Imperatorum quoque, non ſolum infantium cuſtos, qui Deus inter ſacra Ro-

mana a Veſtalibus colitur, & currus triumphantium, ſub his pendens, defendit medicus invidiæ: jubetque eoſdem reſpicere ſimilis medicina linguæ, ut ſit exorata a tergo Fortuna gloriæ carnifex.

VIII. Morſus hominis inter aſperrimos quoque numeratur. Medentur ſordes ex auribus: ac ne quis miretur, etiam ſcorpionum ictibus ſerpentiumque, ſtatim impoſitæ. Melius e percuſſi auribus proſunt: ita & reduvias ſanari. Serpentium vero ictum, contuſi dentis humani farina.

IX. Capillus puerorum, qui primum deciſus eſt, podagræ impetus dicitur levare circumligatus: & in totum impubium impoſitus. Virorum quoque capillus canis morſibus medetur ex aceto: & capitum vulneribus ex oleo aut vino. Si credimus, a revulſo cruci, quartanis. Combuſtus æque capillus, carcinomati. Pueri qui primus ceciderit dens, ut terram non attingat, incluſus in armillam, & aſſidue in brachio habitus, muliebrium locorum dolores prohibet. Pollex in pede præligatus proximo digito, tumores inguinum ſedat. In manu dextra duo medii lino leviter colligati, diſtillationes atque lippitudines arcent. Quin & ejectus lapillus calculoſo, alligatuſque ſupra pubem levare ceteros dicitur, ac jocineris etiam dolores: ac celeritatem partus facere. Addidit Granius, efficaciorem ad hoc eſſe ferro exemtum. Partus accelerat vicinos, ex quo quæque conceperit, ſi cinctu ſuo ſoluto feminam cinxerit, dein ſolverit, adjecta precatione, ſe vinxiſſe, eundem & ſoluturum, atque abierit.

X. Sanguine ipſius hominis, ex quacunque parte

emiſſo, efficaciſſime anginam illini tradunt Orpheus & Archelaus: item ora, comitiali morbo lapſorum: exſurgere enim protinus. Quidam, ſi pollices pedum pungantur, exque his guttæ referantur in faciem: aut ſi virgo dextro pollice attingat: hac conjectura cenſentes virgines carnes edendas. Æſchines Athenienſis excrementorum cinere anginis medebatur, & tonſillis, uviſque, & carcinomatis. Hoc medicamentum vocabat botryon. Multa genera morborum primo coitu ſolvuntur, primoque feminarum menſe. Aut ſi hoc non contingit, longinqua fiunt, maximeque comitiales. Quin & a ſerpente ac ſcorpione percuſſos coitu levari produnt: verum feminas Venere ea lædi. Oculorum vitia fieri negant, nec lippire eos, qui cum pedes lavant, aqua inde ter oculos tangant.

XI. Immatura morte raptorum manu, ſtrumas, parotidas, guttura, tactu ſanari affirmant. Quidam vero cujuſcunque defuncti, dumtaxat ſui ſexus, læva manu averſa. Et e ligno fulgure icto, rejectis poſt terga manibus demorderi aliquid, & ad dentem qui doleat, admoveri, remedio eſſe produnt. Sunt qui præcipiant dentem ſuffiri dente hominis ſui ſexus: & eum qui caninus vocetur, inſepulto exemtum adalligari. Terram e calvaria, pſilothrum eſſe palpebrarum tradunt. Herba vero, ſi qua ibi genita ſit, commanducata, dentes cadere. Hulcera non ſerpere oſſe hominis circumſcripta. Alii e tribus puteis pari menſura aquas miſcent, & prolibant novo fictili: reliquum dant in tertianis acceſſu febrium bibendum. Iidem in quartanis fragmentum

clavi a cruce, involutum lana, collo ſubnectunt: aut ſpartum e cruce: liberatoque condunt caverna, quam Sol non attingat.

XII. Magorum hæc commenta ſunt: Ut cotem, qua ferramenta ſæpe exacuta ſint, ſubjectam ignari cervicalibus, de veneficio deficientis, evocare indicium, ut ipſe dicat quid ſibi datum ſit, & ubi, & quo tempore: auctorem tamen non nominare. Fulmine utique percuſſo, circumactum in vulnus hominem, loqui protinus conſtat. Inguinibus medentur aliqui, licium telæ detractum alligantes novenis ſeptenisve nodis, ad ſingulos nominantes viduam aliquam, atque ita inguini adalligantes. Licio & clavum aliudve, quod quis calcaverit, alligatum ipſos jubent gerere, ne ſit dolori vulnus. Verrucas avellunt a viceſima Luna, in limitibus ſupini ipſam intuentes, ultra caput manibus porrectis, & quidquid apprehendere, eo fricantes. Clavum corporis, cum cadit ſtella, ſi quis diſtringat, vel cito ſanari ajunt, cardinibus oſtiorum aceto affuſo: lutum fronti illitum, capitis dolorem ſedare: item laqueum ſuſpendioſi circumdatum temporibus. Si quid e piſce hæſerit faucibus, in aquam demiſſis frigidam pedibus, cadere. Si vero ex aliis oſſibus, impoſitis capiti ex eodem vaſe oſſiculis. Si panis hæreat, ex eodem in utramque aurem addito pane.

XIII. Quin & ſordes hominis in magnis fecere remediis quæſtuoſorum gymnaſia Græcorum: quippe ea ſtrigmenta molliunt, calfaciunt, diſcutiunt, complent, ſudore & oleo medicinam facientibus. Vulvis inflammatis, contractiſque admoventur. Sic

& menſes cient: ſedis inflammationes & condylomata leniunt: item nervorum dolores, luxata, articulorum nodos. Efficaciora ad eadem, ſtrigmenta a balineis, & ideo miſcentur ſuppuratoriis medicamentis. Nam illa, quæ ſunt e ceromate, permixta cœno, articulos tantum molliunt, calefaciunt, diſcutiunt efficacius: ſed ad cetera minus valent. Excedit fidem impudens cura, qua ſordes virilitatis contra ſcorpionum ictus ſingularis remedii, celeberrimi auctores clamant. Rurſus in feminis, quas infantium alvo editas in utero ipſo, contra ſterilitatem ſubdi cenſent: meconium vocant. Immo etiam ipſos gymnaſiorum raſere parietes: & illæ quoque ſordes excalfactoriam vim habere dicuntur: panos diſcutiunt. Hulceribus ſenum puerorumque, & deſquamatis ambuſtiſve illinuntur.

XIV. Eo minus omitti convenit ab animo hominis pendentes medicinas. Abſtinere cibo omni, aut potu, alias vino tantum aut carne, alias balineis, cum quid eorum poſtulet valetudo, in præſentiſſimis remediis habetur. His remediis adnumeratur exercitatio, intentio vocis, ungi, fricari cum ratione. Vehemens enim fricatio ſpiſſat, lenis mollit: multa adimit corpus, auget modica. In primis vero prodeſt ambulatio, geſtatio, & ea pluribus modis. Equitatio ſtomacho & coxis utiliſſima: phthiſi navigatio: longis morbis locorum mutatio. Item ſomno mederi ſibi, aut lectulo, aut rara vomitione. Supini cubitus oculis conducunt, at proni tuſſibus, in latera adverſum diſtillationes. Ariſtoteles & Fabianus plurimum ſomniari circa ver &

autumnum tradunt, magiſque ſupino cubitu, at prono nihil. Theophraſtus celerius concoqui dextri lateris incubitu, difficilius a ſupinis. Sol quoque remediorum maximum ab ipſo ſibi præſtari poteſt, ſicut linteorum ſtrigiliumque vehementia: perfundere caput calida ante balinearum vaporationem, & poſtea frigida, ſaluberrimum intelligitur. Item præſumere cibis, & interponere frigidam, ejuſdemque potu ſomnos antecedere, & ſi libeat, interrumpere. Notandum, nullum aliud animal calidos potus ſequi, ideoque non eſſe naturales. Mero ante ſomnos colluere ora, propter halitus: frigida matutinis impari numero ad cavendos dentium dolores: item poſca oculos contra lippitudines, certa experimenta ſunt: ſicut totius corporis valetudini varietatem victus inobſervatam. Hippocrates tradit non prandentium exta celerius ſeneſcere. Verum id remediis cecinit, non epulis: quippe multo utiliſſima eſt temperantia in cibis. L. Lucullus hanc de ſe præfecturam ſervo dederat: ultimoque probro manus in cibis triumphali ſeni dejiciebatur, vel in Capitolio epulanti, pudenda re, ſervo ſuo facilius parere, quam ſibi.

XV. Sternumenta pinna gravedinem emendant: & ſi quis mulæ nares, ut tradunt, oſculo attingat, ſternumenta & ſingultum. Ob hoc Varro ſuadet palmam alterna manu ſcalpere. Plerique anulum e ſiniſtra in longiſſimum dexteræ digitum transferre, aut in aquam ferventem manus immergere. Theophraſtus ſenes laborioſius ſternuere dicit.

XVI. Venerem damnavit Democritus, ut in qua

homo alius exſiliret ex homine. Eſt hercule raritas ejus utilior. Athletæ tamen torpentes reſtituuntur Venere: vox revocatur, cum e candida declinat in fuſcam. Medetur & lumborum dolori, oculorum hebetationi, mente captis, ac melancholicis.

XVII. Adſidere gravidis, vel cum remedium alicui adhibeatur, digitis pectinatim inter ſe implexis, veneficium eſt: idque compertum tradunt Alcmena Herculem pariente. Pejus, ſi circa unum ambove genua. Item poplites alternis genibus imponi. Ideo hæc in conciliis ducum poteſtatumve fieri vetuere majores, velut omnem actum impedientia. Vetuere & ſacris, votiſve, ſimili modo intereſſe. Capita autem aperiri aſpectu magiſtratuum, non venerationis cauſa juſſere, ſed (ut Varro auctor eſt) valetudinis, quoniam firmiora conſuetudine ea fierent. Cum quid oculo inciderit, alterum comprimi prodeſt. Cum aqua dextræ auriculæ, ſiniſtro pede exſultare, capite in dextrum humerum devexo: invicem e diverſa aure. Si tuſſim concitet ſaliva, in fronte ab alio afflari. Si jacet uva, a vertice morſu alterius ſuſpendi. In cervicis dolore poplites fricare, aut cervicem in poplitum. Pedes in humo deponi, ſi nervi in his cruribuſve tendantur in lectulo. Aut ſi in læva parte id accidat, ſiniſtræ plantæ pollicem dextra manu apprehendi. Item e diverſo. Extremitates corporis vel aurium perſtringi contra horrores corporis, ſanguinemve narium immodicum. Lino vel papyro principia genitalium: femur medium, ad cohibenda urinæ profluvia. In ſtomachi ſolutione pedes

preſſare, aut manus in ferventem aquam dimittere. Jam & ſermoni parci, multis de cauſis ſalutare eſt. Triennio Mæcenatem Meliſſum accepimus ſilentium ſibi imperaviſſe, a convulſione reddito ſanguine. Nam everſos, ſcandenteſque ac jacentes, ſi quid ingruat, contraque ictus ſpiritum cohibere ſingularis præſidii eſt: quod inventum eſſe animalis docuimus. Clavum ferreum defigere, in quo loco primum caput defixerit corruens morbo comitiali, abſolutorium ejus mali dicitur. Contra renum, aut lumborum, veſicæque cruciatus, in balinearum ſoliis pronos urinam reddere mitigatorium habetur. Vulnera nodo Herculis præligare, mirum quantum ocior medicina eſt. Atque etiam quotidiani cinctus tali nodo, vim quandam habere utilem dicuntur: quippe cum Hercules eum prodiderit. Numerum quoque quaternarium Demetrius condito volumine, & quare quaterni cyathi ſextariive non eſſent potandi. Contra lippitudinem retro aures fricare prodeſt, & lacrimoſis oculis frontem. Augurium ex homine ipſo eſt non timendi mortem in ægritudine, quamdiu oculorum pupillæ imaginem reddant.

XVIII. Magna & urinæ non ratio ſolum, ſed etiam religio apud auctores invenitur, digeſta in genera. Spadonum quoque ad fœcunditatis beneficia. Verum ex his quæ referre fas ſit, impubium puerorum contra ſalivas aſpidum, quas ptyadas vocant, quoniam venena in oculos hominum exſpuant: contra oculorum albugines, obſcuritates, cicatrices, argema, palpebras, & cum ervi farina

contra aduſtiones: contra aurium pura, vermiculoſque, ſi decoquatur ad dimidias partes cum porro capitato novo fictili. Vaporatio quoque ea menſes feminarum ciet. Salpe fovet illa oculos firmitatis cauſa: illinit Sole uſta, cum ovi albumine, efficacius ſtruthiocameli, binis horis. Hac & atramenti lituræ abluuntur. Virilis podagris medetur, argumento fullonum, quos ideo tentari eo morbo negant. Veteri miſcetur cinis oſtreorum, adverſus eruptiones in corpore infantium, & omnia hulcera manantia. Ea exeſis, ambuſtis, ſedis vitiis, rhagadiis, & ſcorpionum ictibus illinitur. Obſtetricum nobilitas non alio ſucco efficacius curari pronuntiavit corporum pruritus: nitro addito hulcera capitum, porrigines, nomas, præcipue genitalium. Sua cuique autem (quod fas ſit dixiſſe) maxime prodeſt, confeſtim per ſe, canis morſui, echinorumque ſpinis inhærentibus, & in ſpongia laniſve impoſita: aut adverſus canis rabidi morſus, cinere ex ea ſubacto: contraque ſerpentium ictus. Nam contra ſcolopendras mirum proditur, vertice tacto urinæ ſuæ gutta, liberari protinus læſos.

XIX. Auguria valetudinis ex ea traduntur. Si mane candida, dein rufa ſit: illo modo concoquere, hoc concoxiſſe ſignificatur. Mala ſigna rubræ, peſſima nigræ: mala bullantis, & craſſæ: in qua quod ſubſidit, ſi album eſt, ſignificat circa articulos, aut viſcera dolorem imminere. Eadem viridis, morbum viſcerum: pallida, bilis: rubens, ſanguinis. Mala, & in qua veluti furfures, atque nubeculæ apparent. Diluta quoque alba vitioſa eſt:

mortifera vero craſſa, gravi odore: & in pueris tenuis ac diluta. Magi vetant ejus cauſa contra Solem Lunamque nudari, aut umbram cujuſquam ab ipſa reſpergi. Heſiodus juxta obſtantia reddi ſuadet, ne Deum aliquem nudatio offendat. Oſthanes contra mala medicamenta omnia promiſit auxiliari, matutinis horis ſuam cuique inſtillatam in pedem.

XX. Quæ ex mulierum corporibus traduntur, ad portentorum miracula accedunt, ut ſileamus diviſos membratim in ſcelera abortus, menſium piacula, quæque alia non obſtetrices modo, verum etiam ipſæ meretrices prodidere. Capilli ſi crementur, odore ſerpentes fugari. Eodem odore vulvæ morbo ſtrangulatas reſpirare. Cinere eo quidem, ſi in teſta ſint cremati, vel cum ſpuma argenti, ſcabritias oculorum ac prurigines emendari: item verrucas, & infantium hulcera cum melle. Capitis quoque vulnera, & omnium hulcerum ſinus, addito melle ac thure. Panos, podagras, cum adipe ſuillo, ſacrum ignem, ſanguinemque ſiſti illito, & formicationes corporum.

XXI. De lactis uſu convenit, dulciſſimum eſſe molliſſimumque, & in longa febre, cœliaciſque utiliſſimum, maxime ejus quæ jam infantem removerit. Et in malacia ſtomachi, in febribus, roſionibuſque efficaciſſimum experiuntur. Item mammarum collectionibus cum thure, oculo ab ictu cruore ſuffuſo, & in dolore, aut epiphoris, ſi immulgeatur, plurimum prodeſt: magiſque cum melle & narciſſi ſucco, aut thuris polline. Semperque in omni uſu efficacius eius, quæ marem enixa ſit:

multoque efficaciſſimum ejus, quæ geminos mares: & ſi vino ipſa cibiſque acrioribus abſtineat. Mixto præterea ovorum candido liquore, madidaque lana frontibus impoſitum, fluxiones oculorum ſuſpendit. Nam ſi rana ſaliva ſua oculum aſperſerit, præcipuum eſt remedium. Et contra morſum ejuſdem bibitur, inſtillaturque. Eum qui ſimul matris filiæque lacte inunctus ſit, liberari omni oculorum metu in totam vitam affirmant. Aurium quoque vitiis medetur, admixto modice oleo: aut ſi ab ictu doleant, anſerino adipe tepefactum. Si odor gravior ſit, ut plerumque fit longis vitiis, diluto melle lana includitur. Et contra morbum regium in oculis relictum, inſtillatur cum elaterio. Peculiariter valet potum contra venena, quæ data ſunt e marino lepore, bupreſtique, & ut Ariſtoteles tradit, dorycnion. Et contra inſaniam, quæ facta ſit hyoſcyami potu. Podagris quoque jubent illini cum cicuta. Alii cum œſypo & adipe anſerino: qualiter etiam vulvarum doloribus imponitur. Alvum etiam ſiſtit potum, ut Rabirius ſcribit, & menſes ciet. Ejus vero quæ feminam enixa ſit, ad vitia tantum in facie ſananda prævalet. Pulmonum quoque incommoda lacte mulieris ſanantur: cui ſi admiſceatur impubis pueri urina, vel mel Atticum, omnia ſingulorum cochlearium menſura, murmura quoque aurium ejici invenio. Ejus quæ marem peperit lacte guſtato, canes rabioſos fieri negant.

XXII. Mulieris quoque ſalivam jejunæ potentem dijudicant oculis cruentatis. Et ſi contra epiphoras, ferventes anguli oculorum ſubinde made-

ſiant : efficacius, ſi cibo vinoque ſe pridie ea abſtinuerit. Invenio & faſcia mulieris alligato capite, dolores minui.

XXIII. Poſt hæc nullus eſt modus. Jam primum abigi grandines turbineſque contra fulgura, ipſa in menſe connudata, ſic averti violentiam cæli : in navigando quidem tempeſtates etiam ſine menſtruis. Ex ipſis vero menſibus, monſtrificis alias, uti ſuo loco indicavimus, dira & infanda vaticinantur : e quibus dixiſſe non pudeat, ſi in defectus Lunæ Soliſve congruat vis illa, irremediabilem fieri : non ſegnius & in ſilente Luna, coituſque tum maribus exitiales eſſe atque peſtiferos. Purpuram quoque ab his eo tempore pollui. Tanto vim eſſe majorem. Quocunque autem alio menſtruo, ſi nudatæ ſegetem ambiant, erucas, ac vermiculos, ſcarabæoſque, ac noxia alia decidere. Metrodorus Scepſius in Cappadocia inventum prodit, ob multitudinem cantharidum. Ire ergo per media arva, retectis ſuper clunes veſtibus. Alibi ſervatur, ut nudis pedibus eant, capillo cinctuque diſſoluto. Cavendum ne id oriente Sole faciant : ſementem enim areſcere. Item novellas vites ejus tactu in perpetuum lædi : rutam & ederas, res medicatiſſimas, illico mori. Multa diximus de hac violentia. Sed præter illa certum eſt, apes tactis alveariis fugere : lina, cum coquantur, nigreſcere : aciem in cultris tonſorum hebeteſcere : æs contactum grave virus odoris accipere & æruginem, magis ſi decreſcente Luna id accidat : equas, ſi ſint gravidæ, tactas abortum pati. Quin & aſpectu omnino, quamvis procul viſas,

ſi purgatio illa poſt virginitatem prima ſit, aut in virgine ætatis ſponte. Nam bitumen in Judæa naſcens, ſola hac vi ſuperari filo veſtis contactæ, docuimus. Ne igne quidem vincitur, quo cuncta: ciniſque etiam ille, ſi quis aſpergat lavandis veſtibus, purpuras mutat, florem coloribus adimit, ne ipſis quidem feminis malo ſuo inter ſe immunibus. Abortum facit illitus, aut ſi omnino prægnans ſupergrediatur. Quæ Lais & Elephantis inter ſe contraria prodidere de abortivis, carbone e radice braſſicæ, vel myrti, vel tamaricis in eo ſanguine exſtincto: item aſinas non concipere tot annis, quot grana hordei contacta ederint: quæque alia nuncupavere monſtrifica, aut inter ipſas pugnantia: cum hæc fœcunditatem fieri iiſdem modis, quibus illa ſterilitatem, prænuntiaret, melius eſt non credere. Bythus Dyrrachenus hebetata aſpectu ſpecula recipere nitorem tradit, iiſdem averſa rurſus contuentibus: omnemque vim talem reſolvi, ſi mullum piſcem ſecum habeant. Multi vero ineſſe etiam remedia tanto malo ajunt: podagras illini, ſtrumas & parotidas, panos, ſacros ignes, furunculos, epiphoras tractatu earum mulierum leniri. Lais & Salpe canum rabioſorum morſus, & tertianas quartanaſque febres, menſtruo in lana arietis nigri, argenteo brachiali incluſo. Diotimus Thebanus, vel omnino veſtis ita infectæ portiuncula, ac vel licio, brachiali inſerta. Sotira obſtetrix, tertianis quartaniſque efficaciſſimum dixit plantas ægri ſubterlini: multoque efficacius ab ipſa muliere, & ignoranti. Sic & comitiales excitari. Icetidas medicus

quartanas coitu finiri, incipientibus dumtaxat menſtruis, ſpopondit. Inter omnes vero convenit, ſi aqua potuſque formidetur a morſu canis, ſuppoſita tantum calici lacinia tali, ſtatim metum eum diſcuti: videlicet prævalente ſympathia illa Græcorum, cum rabiem canum ejus ſanguinis guſtatu incipere diximus. Cinere eo jumentorum omnium hulcera ſanari certum eſt, addita caminorum farina & cera. Maculas autem e veſte eas, non niſi ejuſdem urina ablui. Cinerem per ſe roſaceo mixtum, feminarum præcipue, capitis ſedare dolores illitum fronti. Aſperrimamque vim profluvii ejus eſſe per ſe annis virginitate ſoluta. Id quoque convenit, quo nihil equidem libentius crediderim, tactis omnino menſtruo poſtibus, irritas fieri Magorum artes, generis vaniſſimi, ut æſtimare licet. Ponam enim vel modeſtiſſimum e promiſſis eorum: ex homine ſiquidem reſegmina unguium e pedibus manibuſque cera permixta, ita ut dicatur, tertianæ, vel quotidianæ, vel quartanæ febri remedium quæri, ante Solis ortum alienæ januæ affigi jubent, ad remedia in iis morbis: quanta vanitate, ſi falſum eſt? quantave noxia, ſi transferunt morbos? Innocentiores ex his omnium digitorum reſegmina unguium, ad cavernas formicarum abjici jubent, eamque quæ prima cœperit trahere, correptam ſubnecti collo, ita diſcuti morbum.

XXIV. Hæc ſunt quæ retuliſſe fas ſit, ac pleraque ex iis non niſi honore dicto. Reliqua inteſtabilia & infanda, ut feſtinet oratio ab homine fugere. In ceteris claritates animalium aut operum ſe-

quemur. Elephanti ſanguis, præcipue màris, fluxiones omnes, quas rheumatiſmos vocant, ſiſtit. Ramentis eboris cum melle Attico (ut ajunt) nubeculæ in facie, ſcobe paronychia tolluntur. Proboſcidis tactu capitis dolor levatur, efficacius ſi & ſternuat. Dextra pars proboſcidis cum Lemnia rubrica adalligata, impetus libidinum ſtimulat. Sanguis & ſyntecticis prodeſt, jecurque comitialibus morbis.

XXV. Leonis adipes cum roſaceo cutem in facie cuſtodiunt a vitiis, candoremque ſervant. Sanant & aduſta nivibus, articulorumque tumores. Màgorum vanitas perunctis eo adipe, faciliorem gratiam apud populos regeſve promittit: præcipue tamen eo pingui, quod ſit inter ſupercilia, ubi eſſe nullum poteſt. Similia dentis, maxime a dextra parte, villique e roſtro inferiori, promiſſa ſunt. Fel aqua addita, claritatem oculis inunctis facit: & cum adipe ejuſdem, comitiales morbos diſcutit, levi guſtu, & ut protinus, qui ſumſere, curſu id digerant. Cor in cibo ſumtum, quartanis medetur: adeps cum roſaceo quotidianis febribus. Perunctos eo beſtiæ fugiunt. Reſiſtere etiam inſidiis videtur.

XXVI. Cameli cerebrum arefactum, potumque ex aceto, comitialibus morbis ajunt mederi: item fel cum melle potum: hoc & anginæ. Cauda arefacta ſolvi alvum: fimi cinere criſpari capillum cum oleo. Et dyſentericis prodeſt illitus cinis, potuſque quantum tribus digitis capiatur, & comitialibus morbis. Urinam fullonibus utiliſſimam eſſe tradunt: itemque hulceribus manantibus: Barbaros eam ſer-

vare quinquennio, & heminis pota ciere alvum. Setas e cauda contortas, & ſiniſtro brachio alligatas quartanis mederi.

XXVII. Hyænam Magi ex omnibus animalibus in maxima admiratione poſuerunt, utpote cui & ipſi Magicas artes dederint, vimque, qua alliciat ad ſe homines mente alienatos. De permutatione ſexus annua vice diximus, ceteraque de monſtrifica natura ejus: nunc perſequemur quæcunque medicinis produntur. Præcipue pantheris terrori eſſe traditur, ut ne conentur quidem reſiſtere: & aliquid de corio ejus habentem non appeti. Mirumque dictu, ſi pelles utriuſque contrariæ ſuſpendantur, decidere pilos pantheræ. Cum fugiant venantem, declinare ad dextram, ut prætergreſſi hominis veſtigia occupent. Quod ſi ſucceſſerit, alienari mente, ac vel ex equo hominem decidere. At ſi in lævam detorſerit, deficientis argumentum eſſe, celeremque capturam. Facilius autem capi, ſi cinctus ſuos venator, flagellumque imperitans equo ſeptenis alligaverit nodis. Mox, ut eſt ſolers ambagibus vanitas Magorum, capi jubent Geminorum ſignum tranſeunte Luna, ſinguloſque prope pilos ſervari. Capitis dolori alligatam cutem prodeſſe, quæ fuerit in capite ejus. Lippitudini fel illitum frontibus: aut ne omnino lippiatur, decoctum cum mellis Attici cyathis tribus, & croci uncia inunctum: ſic & caligines diſcuti, & ſuffuſiones. Claritatem excitari melius inveterato medicamento. Aſſervari autem in Cypria pyxide. Eodem ſanari argema, ſcabritias, excreſcentia in oculis: item cicatrices.

Glaucomata vero jocineris recentis inaſſati ſanie, cum deſpumato melle inunctis. Dentes ejus dentium doloribus tactu prodeſſe, vel adalligatos ordine: humeros humerorum & lacertorum doloribus. Ejuſdem dentes, ſi de ſiniſtra parte roſtri eruti ſint, illigatos pecoris aut capri pelle ſtomachi cruciatibus. Pulmones in cibo ſumtos cœliacis. Ventriculis, cinerem cum oleo illitum. Nervis, medullas e dorſo cum oleo vetere ac felle. Febribus quartanis, jecur deguſtatum ter ante acceſſiones. Podagris, ſpinæ cinerem cum lingua & dextro pede vituli marini, addito felle taurino, omnia pariter cocta atque illita hyænæ pelle. In eodem morbo prodeſſe & fel cum lapide Aſſio. Tremulis, ſpaſticis, exſilientibus, & quibus cor palpitet, aliquid ex corde coctum mandendum, ita ut reliquæ partis cinis cum cerebro hyænæ illinatur. Pilos etiam auferri hac compoſitione illita, aut per ſe felle, evulſis prius quos renaſci non libeat. Sic & palpebris inutiles tolli. Lumborum doloribus carnes e lumbis edendas, illinendaſque cum oleo. Sterilitatem mulierum emendari, oculo cum glycyrrhiza & anetho ſumto in cibo, promiſſo intra triduum conceptu. Contra nocturnos pavores, umbrarumque terrorem, unus e magnis dentibus lino alligatus ſuccurrere narratur. Furentes ſuffiri eodem, & circumligari ante pectus, cum adipe renium, aut jocinere, aut pelle præcipiunt. Mulieri candida a pectore hyænæ caro, & pili ſeptem, & genitale cervi, ſi illigentur dorcadis pelle, collo ſuſpenſa, continere partus promittuntur. Venerem ſtimu-

lare genitalia ad ſexus ſuos in melle ſumta, etiamſi viri mulierum coitus oderint. Quin immo totius domus concordiam, eodem genitali & articulo ſpinæ cum adhærente corio aſſervatis conſtare: hunc ſpinæ articulum, ſive nodum, Atlantion vocant: eſt autem primus. In comitialium quoque remediis habent eum. Adipe accenſo, ſerpentes fugari dicunt. Maxilla comminuta in aniſo, & in cibo ſumta, horrores ſedari. Eodem ſuffitu mulierum menſes evocari. Tantumque eſt vanitatis, ut ſi ad brachium alligetur ſuperioris roſtri dextræ partis dens, jaculantium ictus deerraturos negent. Palato ejuſdem arefacto, & cum alumine Ægyptio calefacto, ac ter in ore permutato, fœtores & hulcera oris emendari. Eos vero qui linguam in calceamento ſub pede habeant, non latrari a canibus. Siniſtra parte cerebri naribus illita, morbos pernicioſos mitigari, ſive hominum, ſive quadrupedum. Frontis corium faſcinationibus reſiſtere. Cervicis carnes, ſive mandantur, ſive bibantur arefactæ, lumborum doloribus. Nervis a dorſo armiſque, ſuffiendos nervorum dolores. Pilos roſtri admotos mulierum labris amatorium eſſe. Jecur in potu datum, torminibus & calculis mederi. Jam cor in cibo potuve ſumtum, omnibus doloribus corporum auxiliari: lienem lienibus: omentum, hulcerum inflammationibus cum oleo: medullas, doloribus ſpinæ & nervorum laſſitudini. Renium nervos potos in vino cum thure, fœcunditatem reſtituere ademtam veneficio. Vulvam cum mali Punici dulcis cortice in potu datam prodeſſe mulierum vulvæ.

Adipe e lumbis ſuffiri difficulter parientes, & ſtatim parere. E dorſo medullam adalligatam contra vanas ſpecies opitulari. Spaſticis, genitale e maribus ſuffitu. Item lippientibus, ruptis, & contra inflammationes: ſervatos pedes, tactu: lævos dextris partibus, dextros lævis. Siniſtrum pedem ſuperlatum parturienti, letalem eſſe: dextro illato facile eniti. Membranam quæ fel continuerit, cardiacis potam in vino, vel in cibo ſumtam, ſuccurrere: veſicam in vino potam, contra urinæ incontinentiam. Quæ autem in veſica inventa ſit urina, additis oleo ac ſeſamo, & melle, hauſtam prodeſſe ægrimoniæ veteri. Coſtarum primam & octavam, ſuffitu ruptis ſalutarem eſſe: ex ſpina vero parturientibus oſſa: ſanguinem cum polenta ſumtum, torminibus. Eodem tactis poſtibus, ubicunque Magorum infeſtari artes, non elici Deos, nec colloqui, ſive lucernis, ſive pelvi, ſive aqua, ſive pila, ſive quo alio genere tententur. Carnes ſi edantur, contra canis rabidi morſus efficaces eſſe: etiamnum jecur efficacius. Carnes vel oſſa hominis, ſi quæ in ventriculo occiſæ inveniantur, ſuffitu podagris auxiliari. Si ungues inveniantur in his, mortem alicujus capientium ſignificari. Excrementa ſive oſſa reddita, cum interimitur, contra Magicas inſidias pollere. Fimum, quod in inteſtinis inventum ſit, arefactum, ad dyſentericos valere potum: illitumque cum adipe anſerino opitulari toto corpore læſis malo medicamento: a cane vero morſis adipem illitum, & corium ſubſtratum. Rurſus tali ſiniſtri cinere decocto cum ſanguine mu-

ſtelæ perunctos omnibus odio venire: idem fieri oculo decocto. Super omnia eſt, quod extremam fiſtulam inteſtini contra ducum ac poteſtatum iniquitates commonſtrant, & ad ſucceſſus petitionum, judiciorumque ac litium eventus, ſi omnino tantum aliquis ſecum habeat. Ejuſdem caverna ſiniſtro lacerto alligata, ſi quis mulierem reſpiciat, amatorium eſſe tam præſens, ut illico ſequatur. Ejuſdem loci pilorum cinerem ex oleo illitum viris, qui ſint probroſæ mollitiei, ſeveros, non modo pudicos mores induere.

XXVIII. Proxime fabuloſus eſt crocodilus, ingens quoque ille, cui vita in aqua terraque communis. Duo enim genera eorum: illius e dextra maxilla dentes adalligati dextro lacerto, coitus (ſi credimus) ſtimulant. Canini ejus dentes febres ſtatas arcent thure repleti, ſunt enim cavi, ita ne diebus quinque ab ægro cernatur, qui adalligaverit. Idem pollere & ventre exemtos lapillos, adverſus febrium horrores venientes tradunt. Eadem de cauſa Ægyptii perungunt & adipe ægros ſuos. Alter illi ſimilis, multum infra magnitudine, in terra tantum, odoratiſſimiſque floribus vivit. Ob id inteſtina ejus diligenter exquiruntur jucundo nidore referta. Crocodileam vocant, oculorum vitiis utiliſſimam, cum porri ſucco inunctis, & contra ſuffuſiones vel caligines. Illita quoque ex oleo cyprino, moleſtias in facie enaſcentes tollit: ex aqua vero morbos omnes, quorum natura ſerpit in facie, nitoremque reddit. Lentigines tollit ac varos, maculaſque omnes. Et contra comitiales morbos

bibitur ex aceto mulſo binis obolis. Appoſita menſes ciet. Optima, quæ candidiſſima, & friabilis, minimeque ponderoſa: cum teratur, inter digitos fermenteſcens. Lavatur, ut ceruſſa. Adulterant amylo, aut Cimolia, ſed maxime, qui captos oryza tantum paſcunt. Felle inunctis oculis ex melle contra ſuffuſiones, nihil utilius prædicant. Inteſtinis & reliquo corpore ejus ſuffiri vulva laborantes ſalutare tradunt. Item velleribus circumdâri vapore ejuſdem infectis. Corii utriuſque cinis ex aceto illitus his partibus, quas ſecari opus ſit, aut nidor cremati, ſenſum omnem ſcalpelli aufert. Sanguis utriuſque claritatem viſus inunctis donat, & cicatrices oculorum emendat. Corpus ipſum, excepto capite pedibuſque, elixum manditur iſchiadicis, tuſſimque veterem ſanat, præcipue in pueris: item lumborum dolores. Habent & adipem, quo tactus pilus defluit. Hic perunctos a crocodilis tuetur, inſtillaturque morſibus. Cor annexum in lana ovis nigræ, cui nullus alius color incurſaverit, & primo partu genitæ, quartanas abigere dicitur.

XXIX. Jungemus illis ſimillima & peregrina æque animalia: priuſque chamæleonem, peculiari volumine dignum exiſtimatum Democrito, ac per ſingula membra deſecratum, non ſine magna voluptate noſtra, cognitis proditiſque mendaciis Græcæ vanitatis. Similis & magnitudine eſt ſupra dicto crocodilo, ſpinæ tantum acutiore curvatura, & caudæ amplitudine diſtans. Nullum animal pavidius exiſtimatur, & ideo verſicoloris eſſe mutationis. Vis ejus maxima contra accipitrum genus. De-

trahere enim ſupervolantem ad ſe traditur, & voluntarium præbere lacerandum ceteris animalibus. Caput ejus & guttur ſi roboreis lignis accendantur, imbrium & tonitruum concurſus facere, Democritus narrat: item jecur in tegulis uſtum. Reliqua ad veneficia pertinentia quæ dicit, quanquam falſa exiſtimantes, omittemus, præterquam ubi irriſu coarguendum. Dextro oculo, ſi viventi eruatur, albugines oculorum cum lacte caprino tolli: lingua adalligata, pericula puerperii. Eundem ſalutarem eſſe parturientibus, ſi ſit domi: ſi vero inferatur, pernicioſiſſimum. Linguam, ſi viventi ademta ſit, ad judiciorum eventus pollere. Cor adverſus quartanas illigatum nigra lana primæ tonſuræ. Pedem e prioribus dextrum, hyænæ pelle adalligatum ſiniſtro brachio, contra latrocinia terroreſque nocturnos pollere. Item dextram mamillam contra formidines, pavoreſque. Siniſtrum vero pedem torreri in furno cum herba, quæ æque chamæleon vocetur, additoque unguento in paſtillos digeri: eos in ligneum vas conditos, præſtare (ſi credimus) ne cernatur ab aliis qui habeat. Armum dextrum ad vincendos adverſarios vel hoſtes valere, utique ſi abjectos ejuſdem nervos calcaverit. Siniſtrum humerum quibus monſtris conſecret, qualiter ſomnia quæ velis, & quibus velis, mittantur, pudet referre. Omnia ea dextro pede reſolvi: ſicut ſiniſtro latere lethargos, quos fecerit dexter. Capitis dolores, inſperſo vino, in quo latus alterutrum maceratum ſit, ſanari. Feminis ſiniſtri, vel pedis cineri ſi miſceatur lac ſuillum, po-

dagricos fieri illitis pedibus. Felle glaucomata & ſuffuſiones corrigi prope creditur, tridui inunctione: ſerpentes fugari ignibus inſtillato: muſtelas contrahi in aquam conjecto: corpore vero illito detrahi pilos. Idem præſtare narrant jecur, cum ranæ rubetæ pulmone illitum. Præterea jocinere amatoria diſſolvi. Melancholicos autem ſanari, ſi ex corio chamæleonis herbæ ſuccus bibatur. Inteſtina & fartum eorum, cum id animal nullo cibo vivat, cum ſimiarum urina illita inimicorum januæ, odium omnium hominum his conciliare. Cauda flumina & aquarum impetus ſiſti, ſerpentes ſoporari. Eadem medicata cedro & myrrha, illigataque gemino ramo palmæ, percuſſam aquam diſcuti, ut quæ intus ſint omnia appareant: utinamque eo ramo contactus eſſet Democritus, quoniam ita loquacitates immodicas promiſit inhiberi. Palamque eſt, virum alias ſagacem & vitæ utiliſſimum, nimio juvandi mortales ſtudio prolapſum.

XXX. Ex eadem ſimilitudine eſt ſcincus, quem quidam terreſtrem crocodilum eſſe dixerunt, candidior autem, & tenuiore cute. Præcipua tamen differentia dignoſcitur a crocodilo, ſquamarum ſerie a cauda ad caput verſa. Maximus Indicus, deinde Arabicus. Afferuntur ſalſi. Roſtrum ejus & pedes in vino albo poti, cupiditates Veneris accendunt: utique cum ſatyrio & erucæ ſemine, ſingulis drachmis omnium, ac piperis duabus admixtis, ita ut paſtilli ſingularum drachmarum bibantur: per ſe laterum carnes obolis binis cum myrrha & pipere pari modo potæ, efficaciores ad idem creduntur.

Prodeſt & contra ſagittarum venena, ut Apelles tradit, ante poſteaque ſumtus. In antidota quoque nobilia additur. Sextius plus quam drachmæ pondere in vini hemina potum, perniciem afferre tradit. Præterea ejuſdem decocti jus cum melle ſumtum, Venerem inhibere.

XXXI. Eſt crocodilo cognatio quædam amnis ejuſdem, geminique victus, cum hippopotamo, repertore detrahendi ſanguinis, ut diximus. Plurimi autem ſuper Saiticam præfecturam. Hujus corii cinis cum aqua illitus, panos ſanat: adeps frigidas febres: item fimum ſuffitu. Dentes e parte læva dolores dentium, ſcarificatis gingivis. Pellis ejus e ſiniſtra parte frontis in inguina adalligata, Venerem inhibet. Ejuſdem cinis alopecias explet. Teſticuli drachma ex aqua contra ſerpentes bibitur. Sanguine pictores utuntur.

XXXII. Peregrinæ ſunt & lynces, quæ clariſſime omnium quadrupedum cernunt. Ungues earum omnes cum corio exuri efficaciſſime in Carpatho inſula tradunt. Hoc cinere poto propudia virorum: ejuſdem aſperſu, feminarum libidines inhiberi: item pruritus corporum: urina, ſtillicidia veſicæ. Itaque eam protinus terra pedibus aggeſta obruere traditur. Eadem autem & jugulorum dolori monſtratur in remedio. Hactenus de externis.

XXXIII. Nunc revertemur ad noſtrum orbem: primumque communia animalium remedia atque eximia dicemus: ſicuti de lactis uſu. Utiliſſimum cuique maternum. Concipere nutrices exitioſum eſt: hi ſunt enim infantes, qui coloſtrati appellan-

tur, denſato lacte in caſei ſpeciem. Eſt autem coloſtra, prima a partu ſpongioſa denſitas lactis. Maxime autem alit quodcunque humanum, mox caprinum: unde fortaſſis fabulæ Jovem ita nutritum dixere. Dulciſſimum ad hominis camelinum, efficaciſſimum ex aſinis. Magnorum animalium & corporum facilius redditur. Stomacho accommodatiſſimum caprinum, quoniam fronde magis, quam herba, veſcuntur. Bubulum medicatius. Ovillum dulcius & magis alit, ſtomacho minus utile, quoniam eſt pinguius. Omne autem vernum aquatius æſtivo, & de novellis: probatiſſimum vero, quod in ungue hæret, nec defluit. Innocentius decoctum, præcipue cum calculis marinis. Alvus maxime ſolvitur bubulo. Minus autem inflat quodcunque decoctum.

Uſus lactis ad omnia intus exhulcerata, maxime renes, veſicam, interanea, fauces, pulmones: foris pruritum cutis, eruptiones pituitæ, poſt abſtinentiam. Nam ut in Arcadia bubulum biberent phthiſici, ſyntecticique, & cachectæ, diximus in ratione herbarum. Sunt inter exempla, qui aſininum bibendo liberati ſint podagra, chiragrave. Medici ſpeciem unam addidere lactis generibus, quod ſchiſton appellavere. Id fit hoc modo: fictili novo fervet caprinum maxime, ramiſque ficulneis recentibus miſcetur, additis totidem cyathis mulſi, quot ſint heminæ lactis. Cum fervet, ne circumfundatur, præſtat cyathus argenteus cum frigida aqua demiſſus, ita ne quid infundat: ablatum deinde igni, refrigeratione dividitur, & diſcedit ſerum a lacte. Quidam & ipſum ſerum jam mulſo

potentiſſimum, decoquunt ad tertias partes, & ſub dio refrigerant. Bibitur autem efficaciſſime heminis per intervalla ſingulis, diebus quinis: melius a potu geſtari. Datur comitialibus, melancholicis, paralyticis, in lepris, elephantiaſi, articularibus morbis.

Infunditur quoque lac contra roſiones a medicamentis factas. Et ſi urat dyſenteria, decoctum cum marinis lapillis, aut cum ptiſana hordeacea. Item ad roſiones inteſtinorum, bubulum aut ovillum utilius. Recens quoque dyſentericis infunditur: ad colum autem, crudum: item vulvæ, & propter ſerpentium ictus: potiſve pityocampes, bupreſtis, cantharidum, aut ſalamandræ venenis. Privatim bubulum his qui Colchicon biberint, aut cicutam, aut dorycnium, aut leporem marinum: ſicut aſininum contra gypſum, & ceruſſam, & ſulphur, & argentum vivum: item duræ alvo in febri. Gargarizatur quoque faucibus exhulceratis utiliſſime. Et bibitur ab imbecillitate vires recolligentibus, quos atrophos vocant: in febri etiam quæ careat dolore capitis. Pueris ante cibum, lactis aſinini heminam dari, aut ſi exitus cibi roſiones ſentirent, antiqui in arcanis habuerunt: ſi hoc non eſſet, caprini. Bubuli ſerum orthopnoicis prodeſt ante cetera, addito naſturtio. Inunguntur etiam oculi, in lactis heminis ſeſamæ additis drachmis quatuor tritis in lippitudine. Caprino lienes ſanantur, poſt bidui inediam tertia die edera paſtis capris, per triduum poto ſine alio cibo. Lactis uſus alias contrarius capitis doloribus, hepa-

ticis, ſplenicis, nervorum vitio, febres habentibus, vertigini, præterquam purgationis gratia, gravedini, tuſſientibus, lippis. Suillum utiliſſimum teneſmo, dyſenteriæ, nec non phthiſicis. Hoc & mulieribus ſalubertimum qui dicerent, fuerunt.

XXXIV. De generibus caſeorum diximus, cum de uberibus ſinguliſque animalium membris diceremus. Sextius eoſdem effectus equino, quos bubulo, tradit. Hunc vocant hippacem. Stomacho utiles, qui non ſint ſalſi, id eſt, recentes. Veteres alvum ſiſtunt, corpuſque minuunt, ſtomacho utiliores: & in totum ſalſa minuunt corpus, alunt mollia. Caſeus recens cum melle, ſugillata emendat, mollis alvum ſiſtit. Sedat tormina paſtillis in vino auſtero decoctis, rurſuſque in patina toſtis cum melle. Sapron vocant, qui cum ſale & ſorbis ſiccis e vino tritus potuſque medetur cœliacis. Genitalium carbunculis caprinus tritus & impoſitus: item acidus cum oxymelite. Maculis in balineo illitus oleo interlinitur.

XXXV. E lacte fit & butyrum, barbararum gentium lautiſſimus cibus, & qui divites a plebe diſcernat. Plurimum e bubulo, & inde nomen: pinguiſſimum ex ovibus. Fit & ex caprino, ſed hieme, calefacto lacte: æſtate, expreſſo tantum crebro jactatu in longis vaſis, anguſto foramine ſpiritum accipientibus ſub ipſo ore, alias præligato. Additur paululum aquæ, ut aceſcat. Quod eſt maxime coactum, in ſummo fluitat: id exemtum addito ſale, oxygala appellant. Reliquum decoquunt in ollis. Ibi quod ſupernatat, butyrum eſt,

oleoſum natura. Quo magis virus reſipit, hoc præſtantius judicatur. Pluribus compoſitionibus miſcetur inveteratum. Natura ejus adſtringere, mollire, replere, purgare.

XXXVI. Oxygala fit & alio modo, acido lacte addito in recens quod velis inaceſcere, utiliſſimum ſtomacho. Effectus dicemus ſuis locis.

XXXVII. Proxima in communibus adipi laus eſt, ſed maxime ſuillo, apud antiquos etiam religioſius. Certe novæ nuptæ intrantes, etiamnum ſolenne habent poſtes eo attingere. Inveteratur duobus modis, aut cum ſale, aut ſincerus: tanto utilior, quanto ſit vetuſtior. Axungiam Græci etiam appellavere jam in voluminibus ſuis. Neque eſt occulta virium cauſa, quoniam id animal herbarum radicibus veſcitur. Itaque etiam fimo innumeri uſus. Quamobrem non de alia loquimur ſue, multo efficaciore femina, & quæ non peperit. Multo vero præſtantior in apris eſt. Uſus igitur axungiæ eſt ad emollienda, excalfacienda, diſcutienda, purgandaque. Medicorum aliqui admixto anſeris adipe, taurorumque ſevo & œſypo, ad podagras uti jubent. Si vero permanet dolor, cum cera, myrto, reſina, pice. Sincera axungia medetur ambuſtis vel nive: pernionibus autem cum hordei cinere & galla pari modo. Prodeſt & confricatis membris, itinerumque laſſitudines & fatigationes levat. Ad tuſſim veterem recens decoquitur quadrantis pondere in vini cyathis tribus addito melle. Vetus etiam phthiſin in pilulis ſumta ſanat, quæ ſine ſale inveterata eſt. Omnino enim non niſi ad ea quæ pur-

ganda ſint, aut quæ non ſint exhulcerata, ſalſa petitur. Quidam quadrantes axungiæ & mulſi in vini cyathis tribus decoquunt contra phthiſes, quarto quoque die picem liquidam in ovo ſumi jubent, circumligatis lateribus, & pectoribus, & ſcapulis eorum qui phthiſin ſentiunt. Tantaque eſt vis, ut genibus etiam adalligata, redeat in os ſapor, eamque exſpuere videantur. E ſue quæ non peperit, aptiſſime utuntur ad cutem mulieres. Contra ſcabiem vero quivis, admixto jumentorum ſevo, pro parte tertia, & pice, pariterque ſubſervefactis. Sincera partus in abortum vergentes nutrit, collyrii modo ſubdita. Cicatrices concolores facit ceruſſa admixta, vel argenti ſpuma. At cum ſulphure, unguium ſcabritias emendat. Medetur & capillo fluenti: & hulceribus in capite mulierum cum gallæ parte quarta: & infumata pilis oculorum. Datur & phthiſicis unciatim, cum vini veteris hemina decocta, donec tres unciæ e toto reſtent. Aliqui & mellis exiguum adjiciunt. Panis illinitur cum calce, item furunculis duritiæque mammarum. Rupta, & convulſa, & ſpaſmata, & luxata ſanat. Clavos, & rimas, callique vitia, cum elleboro albo: parotidas admixta farina ſalſamentariæ teſtæ: quo genere proficit & ad ſtrumas. Pruritus & papulas in balineo perunctis tollit: alioque etiamnum modo podagricis prodeſt mixto oleo vetere, contrito una ſarcophago lapide, & quinquefolio tuſo in vino, vel cum calce, vel cum cinere. Facit & peculiare emplaſtrum LXXV X ponderi centum ſpumæ argenteæ mixtis, utiliſſimum contra inflammationes

hulcerum. Adipe verrino inungi putant utile, quæque ſerpant, illinire cum reſina. Antiqui maxime axibus vehiculorum perungendis, ad faciliorem circumactum rotarum utebantur: unde nomen: ſic quoque utili medicina, cum illa ferrugine rotarum, ad ſedis vitia virilitatiſque. Et per ſe axungiam medici antiqui maxime probabant renibus detractam, exemtiſque venis aqua cæleſti fricabant crebro, decoquebantque fictili novo ſæpius, tum demum aſſervantes. Convenit ſalſam magis emollire, excalfacere, diſcutere, utilioremque eſſe vino lotam. Maſurius palmam lupino adipi dediſſe antiquos tradit. Ideo novas nuptas illo perungere poſtes ſolitas, ne quid mali medicamenti inferretur.

XXXVIII. Quæ ratio adipis, eadem in his quæ ruminant ſevi eſt, aliis modis, non minoris potentiæ. Perficitur omne exemtis venis aqua marina vel ſalſa lotum, mox in pila tuſum, aſperſa marina. Crebro poſtea coquitur, donec odor omnis aboleatur. Mox aſſiduo Sole ad candorem reducitur. A renibus autem laudatiſſimum eſt. Si vero vetus revocetur ad curam, liquefieri prius jubent: mox frigida aqua lavari ſæpius, dein liquefacere affuſo vino quam odoratiſſimo. Eodemque modo iterum ac ſæpius coquunt, donec virus evaneſcat. Multi privatim ſic taurorum, leonumque, ac pantherarum, & camelorum pinguia curari jubent. Uſus dicetur ſuis locis.

XXXIX. Communis & ratio medullarum eſt. Omnes molliunt, explent, ſiccant, excalfaciunt. Laudatiſſima cervina, mox vitulina, dein hircina,

& caprina. Curantur ante autumnum recentes lotæ, ſiccatæque in umbra: per cribrum dein liquatæ, per lintea exprimuntur, ac reponuntur in fictili, locis frigidis.

XL. Inter omnia autem communia animalium vel præſtantiſſimi effectus fel eſt. Vis ejus excalfacere, mordere, ſcindere, extrahere, diſcutere. Minorum animalium ſubtilius intelligitur, & ideo ad oculorum medicamenta utilius exiſtimatur. Taurino præcipua potentia, etiam in ære pellibuſque colore aureo ducendis. Omne autem curatur recens præligato ore lino craſſo, demiſſum in ferventem aquam ſemihora, mox ſiccatum ſine Sole, atque in melle conditum. Damnatur equinum, tantum inter venena: ideo Flamini ſacrorum equum tangere non licet, cum Romæ publicis ſacris equus etiam immoletur.

XLI. Quin & ſanguis eorum ſepticam vim habet. Item equarum, præterquam virginum, erodit, emarginat hulcera. Taurinus quidem recens inter venena eſt, excepta Ægira. Ibi enim ſacerdos Terræ vaticinatura, tauri ſanguinem bibit prius quam in ſpecum deſcendat. Tantum poteſt ſympathia illa, de qua loquimur, ut aliquando religione, aut loco fiat. Druſus Tribunus plebei traditur caprinum bibiſſe, cum pallore & invidia veneni ſibi dati inſimulare Q. Cæpionem inimicum vellet. Hircorum ſanguini tanta vis eſt, ut ferramentorum ſubtilitas non aliter acrius induretur, ſcabritia poliatur vehementius, quam lima. Non igitur & ſanguis animalium inter communia dici poteſt, & ideo ſuis quiſque dicetur effectibus.

XLII. Digeremus enim in mala ſingula uſus; plurimumque contra ſerpentes. Exitio his eſſe cervos nemo ignorat, ut ſi quæ ſunt, extractas cavernis mandentes. Nec vero ipſi ſpiranteſque tantum adverſantur, ſed membratim quoque. Fugari eas nidore cornus eorum ſi uratur, dictum eſt: at e ſummo gutture uſtis oſſibus, congregari dicuntur. Pelles ejuſdem animalis ſubſtratæ, ſecuros præſtant ab eo metu ſomnos. Coagulum quoque ex aceto potum ab ictu: & ſi omnino tractatum ſit, eo die non ferit ſerpens. Teſtes quoque ejus inveterati, vel genitale maris, ſalutariter dantur in vino: item venter, quem centipellionem vocant. Fugiunt & omnino dentem cervi habentes, aut medulla perunctos, ſevove cervi, aut vituli. 2. Summis autem remediis præfertur hinnulei coagulum, matris utero exſecti, ut indicavimus. Sanguine quoque cervino, ſi una urantur dracontion, & cunilago, & anchuſa lentiſci ligno, contrahi ſerpentes tradunt. Diſſipari deinde, ſi ſanguine detracto adjiciatur pyrethrum. 3. Invenio apud auctores Græcos animal cervo minus, & pilo demum ſimile, quod ophion vocaretur. Sardiniam id tantum ferre ſolitam. Hoc interiiſſe arbitror, & ideo medicinas ex eo omitto.

4. Apri quoque cerebrum contra eas laudatur cum ſanguine. Jecur etiam inveteratum cum ruta potum ex vino. Item adeps, cum melle reſinaque. Simili modo verrinum jecur, & fellis dumtaxat fibra, x quatuor pondere, vel cerebrum in vino potum. 5. Caprarum cornu vel pilis accenſis, fugari ſerpentes dicunt, cineremque e cornu po-

tum vel illitum contra ictus valere: item lactis hauſtus cum uva taminia, vel urinæ cum aceto ſcillite: caſeum caprinum cum origano impoſitum, vel ſevum cum cera. Millia præterea remediorum ex eo animali demonſtrantur, ſicut apparebit: quod equidem miror, cum febri negetur carere. Amplior potentia feris ejuſdem generis, quod numeroſiſſimum eſſe diximus. Alia vero & hircis. Democritus etiamnum effectus ejus auget, qui ſingularis natus ſit. Fimo quoque caprarum in aceto decocto illini ictus ſerpentium placet, & recentis cinere in vino: atque in totum difficilius ſe recolligentes a ſerpentium ictu, in caprilibus optime convaleſcunt. Qui efficacius volunt mederi, occiſæ capræ alvum diſſectam cum fimo intus reperto ſtatim illigant. Alii carnem recentem hœdorum pilo ſuffiunt, eodemque nidore fugant ſerpentes. Utuntur & pelle eorum recente ad plagas, carne & fimo equi in agro paſti, coagulo leporis ex aceto, contraque ſcorpionem & murem araneum. Ajunt autem non feriri leporis coagulo perunctos. A ſcorpione percuſſis, fimum capræ efficacius cum aceto decoctum auxiliatur: lardum juſque decocti potum his, qui bupreſtim hauſerint.

6. Quin etiam ſi quis aſino in aurem percuſſum a ſcorpione ſe dicat, tranſire malum protinus tradunt: venenataque omnia accenſo ejus pulmone fugere. Et fimo vituli ſuffiri percuſſos a ſcorpione prodeſt.

XLIII. 1. Canis rabioſi morſu facta vulnera circumcidunt ad vivas uſque partes quidam, carnem-

que vituli admovent, & jus ex eodem carnis decoctæ dant potui, aut axungiam cum calce tuſam.

2. Hirci jecore impoſito ne tentari quidem aquæ metu affirmant.

3. Laudant & capræ fimum ex vino illitum: melis, & cuculi, & hirundinis decoctum & potum. Ad reliquos beſtiarum morſus caprinum caſeum ſiccum cum origano imponunt, & bibi jubent: ad hominis morſus carnem bubulam coctam, efficacius vituli, ſi non ante quintum diem ſolvant.

XLIV. Veneficiis roſtrum lupi reſiſtere inveteratum ajunt, ob idque villarum portis præfigunt. Hoc idem præſtare & pellis e cervice ſolida exiſtimatur: quippe tanta vis eſt animalis, præter ea quæ retulimus, ut veſtigia ejus calcata equis afferant torporem.

XLV. Iis qui argentum vivum biberint, lardum remedio eſt. Aſinino lacte poto venena reſtinguuntur, peculiariter ſi hyoſcyamum potum ſit, aut viſcum, aut cicuta, aut lepus marinus, aut opocarpathum, aut pharicon, aut dorycnium, & ſi coagulum alicui nocuerit: nam id quoque venenum eſt prima lactis coagulatione. Multos ejus & alios uſus dicemus. Sed meminiſſe oportebit recenti utendum, aut non multo poſtea tepefacto. Nullum enim celerius evaneſcit. Oſſa quoque aſini confracta & decocta, contra leporis marini venenum dantur. Omnia eadem onagris efficaciora. De equiferis non ſcripſerunt Græci, quoniam terræ illæ non gignebant. Verumtamen fortiora omnia eadem, quam in equis intelligi debent. Lacte equi-

no venena leporis marini, & toxica expugnantur. Nec uros aut biſontes habuerunt Græci in experimentis, quanquam bove fero refertis Indiæ ſilvis: portione tamen eadem efficaciora omnia ex his credi par eſt. Sic quoque lacte bubulo cuncta venena expugnari tradunt, maxime ſupra dicta: & ſi ephemerum impactum ſit: aut ſi cantharides datæ, vomitione omnia egeri: ſic & caprino jure cantharidas. Contra ea vero quæ exhulceratione enecant, ſebum vitulinum vel bubulum auxiliatur. Nam contra ſanguiſugas potas butyrum remedio eſt, cum aceto ferro calefacto: quod & per ſe prodeſt contra venena. Nam ſi oleum non ſit, vicem ejus repræſentat. Multipedæ morſus cum melle ſanat. Omaſi quoque jure poto venena ſupra dicta expugnari putant, privatim vero aconita & cicutas: itemque vitulino ſevo. Caprinus caſeus recens, his qui viſcum biberint: lac vero contra cantharidas remedio eſt, & contra ephemeri potum cum taminia uva. Sanguis caprinus decoctus cum medulla contra toxica venena ſumitur: hœdinus contra reliqua. Coagulum hœdi contra viſcum, & chamæleonem album, ſanguinemque taurinum, contra quem & leporis coagulum eſt ex aceto. Contra paſtinacam vero & omnium marinorum ictus vel morſus, coagulum leporis, vel hœdi, vel agni, drachmæ pondere ex vino. Leporis coagulum & contra venena additur antidotis. Papilio quoque lucernarum luminibus advolans, inter mala medicamenta numeratur. Huic contrarium eſt jecur caprinum: ſicut fel veneficiis ex muſtela ru-

ſtica factis. Hinc deinde revertemur ad genera morborum.

XLVI. Capilli defluvia urſinus adeps admixto ladano & adianto continet, alopeciaſque emendat, & raritatem ſuperciliorum, cum fungis lucernarum, ac fuligine, quæ eſt in roſtris earum. Porrigini cum vino prodeſt. Ad hanc & cornus cervini cinis e vino, utque non tædia animalium capillis increſcant. Item fel caprinum cum creta Cimolia & aceto, ſic ut paulum capiti inareſcant. Item fel ſcrofinum cum urina tauri. Si vero vetus ſit, etiam furfures adjecto ſulphure emendat. Cinere genitalis aſinini ſpiſſari capillum putant, & a canitie vindicari, ſi raſis illinatur, plumboque tritus cum oleo. Denſari & aſinini pulli cum urina: admiſcentque nardum faſtidii gratia. Alopecias felle taurino cum Ægyptio alumine tepefactis illinunt. Capitis hulcera manantia urina tauri efficaciter ſanat: item hominis vetus, ſi cyclaminum adjiciatur, & ſulphur. Efficacius tamen & vitulinum fel: quo cum aceto calefacto & lendes tolluntur. Sevum vitulinum cum ſale tritum, capitis hulceribus utiliſſimum. Laudatur & vulpium adeps, ſed præcipue felis fimum cum ſinapis pari modo illitum. Caprini cornus farina vel cinis, magiſque hircini, addito nitro & tamaricis ſemine, & butyro oleoque, prius capite raſo, mire continent ita fluentem capillum. Sicuti carnis cinere ex oleo illito ſupercilia nigreſcunt. Lacte caprino lendes tolli tradunt: fimo cum melle alopecias expleri: item ungularum cinere cum pice, fluentem capillum contine-

ri. Leporinus cinis cum oleo myrteo capitis dolorem ſedat: item aqua pota, quæ e bovis aut aſini potu relicta eſt: &, ſi credimus, vulpis maſculæ genitale circumligatum: cornus cervini cinis illitus ex aceto, aut roſaceo, aut ex irino.

XLVII. Oculorum epiphoras bubulo ſevo cum oleo cocto illinunt. Cervini cornus cinere ſcabritias eorundem inungunt: mucrones autem ipſos efficaciores putant. Lupi excrementis circumlini ſuffuſiones prodeſt. Cinere eorum cum Attico melle inungi obſcuritates: item felle urſino. Epinyctidas, adipe aprugno cum roſaceo. Ungulæ aſininæ cinis inunctus e ſuo lacte, cicatrices oculorum, & albugines tollit. Medulla bubula ex dextro crure priore trita cum fuligine, pilis & palpebrarum vitiis angulorumque occurrit: calliblephari modo fuligo in hoc uſu temperatur: optime ellychnio papyraceo, oleoque ſeſamino, fuligine in novum vas pennis deterſa. Efficaciſſime tamen evulſos ibi pilos coercet. Felle tauri cum ovi albo, collyria fiunt, aquaque diſſoluta inungunt per quatriduum. Sevum vituli cum anſeris adipe & ocimi ſucco, genarum vitiis aptiſſimum eſt. Ejuſdem medullæ cum pari pondere ceræ & olei vel roſacei, addito ovo, duritiæ genarum illinuntur. Caſeo molli caprino impoſito ex aqua calida epiphoræ ſedantur: ſi tumor ſit, ex melle. Utrumque vero ſero calido fovendum. Sicca lippitudo, lumbulis ſuum exuſtis atque contritis, & impoſitis tollitur. Capras negant lippire, quoniam eæ quaſdam herbas edant: item dorcadas: & ob id fimum earum cera cir-

cumdatum nova Luna devorare iubent. Et quoniam noctu æque quoque cernant, ſanguine hircino ſanari luſciosos putant, nyctalopas a Græcis dictos: capræ vero jocinere, in vino auſtero decocto. Quidam inaſſati jocineris ſanie inungunt, aut felle capræ, carneſque eas veſci, & dum coquantur oculos vaporari his præcipiunt. Id quoque referre arbitrantur, ut rutili coloris fuerit. Volunt & oculos ſuffiri, jocinere in ollis decocto: quidam inaſſato. Fel quidem caprinum pluribus modis aſſumunt: cum melle, contra caligines: cum veratri candidi tertia parte, contra glaucomata: cum vino, contra cicatrices, & albugines, & caligines, & pterygia, & argema: ad palpebras vero evulſo prius pilo, cum ſucco oleris, ita ut unctio inareſcat. Contra ruptas tuniculas, cum lacte mulieris. Ad omnia inveteratum fel efficacius putant. Nec abdicant fimum ex melle illitum, epiphoris: contraque dolores, medullam: item pulmonem leporis. Et ad caligines fel cum paſſo aut melle. Lupino quoque adipe, vel medulla ſuum, fricari oculos contra lippitudines præcipiunt. Nam vulpinam linguam habentes in armilla, lippituros negant.

XLVIII. Aurium dolori & vitiis medetur urina apri in vitro ſervata: fel apri vel ſuis, vel bubulum cum oleo cicino & roſaceo æquis portionibus. Præcipue vero taurinum, cum porri ſucco tepidum, vel cum melle, ſi ſuppuret. Contraque odorem gravem per ſe tepefactum in malicorio. In ea parte rupta cum lacte mulierum efficaciter ſanat. Quidam etiam ingravatas aures ſic perluendas pu-

tant. Alii cum ſenecta ſerpentium & aceto includunt lana collutas ante calida aqua. Aut ſi major ſit gravitas aurium, fel cum myrrha & ruta in malicorio excalfactum infundunt: lardum quoque pingue: item fimum aſini recens cum roſaceo inſtillatur: omniaque ea tepefacta. Utilior equi ſpuma, vel equini fimi recentis cinis cum roſaceo. Sevum bubulum cum adipe anſerino, butyrum recens. Urina capræ, vel tauri, aut fullonia vetus calfacta, vapore per lagenæ collum ſubeunte. Admiſcent & aceti tertiam partem: & aliquid urinæ vituli, qui nondum herbam guſtaverit. Fimum etiam mixto felle eiuſdem. Et cutem, quam relinquunt angues, excalfactis prius auribus. Lana autem medicamina ea includuntur. Prodeſt & ſevum vituli cum anſeris adipe, & ocimi ſucco: ejuſdem medulla admixto cumino trito infuſa. Virus verrinum e ſcrofa exceptum priuſquam terram attingat, contra dolores. Auribus fractis glutinum e naturis vitulorum factum, & in aqua liquatum. Aliis vitiis adeps vulpium. Item fel caprinum cum roſaceo tepido, aut porri ſucco: aut ſi ſint rupta ibi aliqua, e lacte mulieris. Si gravitas ſit audiendi, fel bubulum cum urina capræ, vel hirci, vel ſi pus ſit. In quocunque autem uſu putant hæc efficaciora in cornu caprino per dies viginti infumata. Laudant & coagulum leporis tertia denarii parte, dimidiaque ſacopeni in ammineo vino. Parotidas urſinus adeps comprimit pari pondere ceræ & taurini ſevi. Addunt quidam hypociſthidem: & per ſe butyrum illitum, ſi prius foveantur fœni Græci

decocti ſucco. Efficacius cum ſtrychno. Proſunt & vulpium teſtes, & taurinus ſanguis aridus tritus. Urina capræ calefacta inſtillata auribus: fimumque ejuſdem cum axungia illitum.

XLIX. Dentes mobiles confirmat cervini cornus cinis, doloreſque eorum mitigat, ſive infricentur, ſive colluantur. Quidam efficaciorem ad omnes eoſdem uſus crudi cornus farinam arbitrantur. Dentifricia utroque modo fiunt. Magnum remedium eſt in luporum capitis cinere. Certumque eſt in excrementis eorum plerumque inveniri oſſa. Hæc adalligata eundem effectum habent. Item leporina coagula per aurem infuſa contra dolores: & capitis eorum cinis dentifricium eſt, adjectoque nardo mulcet graveolentiam oris. Aliqui murinorum capitum cinerem miſcuiſſe malunt. Reperitur in latere leporis acui os ſimile: hoc ſcarificari dentes in dolore ſuadent. Talus bubulus accenſus, eos qui labant cum dolore, admotus confirmat. Ejuſdem cinis cum myrrha, dentifricium eſt. Oſſa quoque ex ungulis ſuum combuſta, eundem uſum præbent: item oſſa ex acetabulis pernarum, circa quæ coxendices vertuntur. Iiſdem ſanari, demiſſis in fauces jumentorum, verminationes notum eſt: ſed & combuſtis dentes confirmari. Aſinino quoque lacte percuſſu vexatos, aut dentium ejuſdem cinere: lichene item equi cum oleo infuſo per aurem. Eſt autem hoc non hippomanes, quod alioqui noxium omitto, ſed in equorum genibus, ac ſuper ungulas. Præterea in corde equorum invenitur os, dentibus caninis maximis ſimile: hoc ſcarificari do-

lorem, aut exemto dente emortui equi maxillis, ad numerum ejus qui doleat, demonſtrant. Equarum virus a coitu in lychnis accenſum Anaxilaus prodidit, equinorum capitum uſus repræſentare monſtrifice: ſimiliter ex aſinis. Nam hippomanes tantas in veneficio vires habet, ut affuſum æris mixturæ in effigiem equæ Olympiæ, admotos mares equos ad rabiem coitus agat. Medetur dentibus & fabrile glutinum, in aqua decoctum, illitumque, & mox paulo detractum, ita ut confeſtim colluantur vino, in quo decocti ſunt cortices mali Punici dulcis. Efficax habetur & caprino lacte collui dentes, vel felle taurino. Talorum capræ recentium cinis dentifricio placet, & omnium fere villaticarum quadrupedum, ne ſæpius eadem dicantur.

L. Cutem in facie erugari & tenereſcere, & candorem cuſtodire lacte aſinino putant. Notumque eſt quaſdam quotidie ſeptingenties cuſtodito numero fovere. Poppæa hoc Neronis principis inſtituit, balinearum quoque ſolia ſic temperans, aſinarum gregibus ob hoc eam comitantibus. Impetus pituitæ in facie, butyro illito tolluntur: efficacius cum ceruſſa. Sincero vero vitia quæ ſerpunt, inſuper impoſita farina hordeacea. Hulcera in facie membrana e partu bovis madida. Frivolum videatur, non tamen omittendum, propter deſideria mulierum: Talum candidi juvenci, quadraginta diebus noctibuſque, donec reſolvatur in liquorem decoctum, & illitum linteolo, candorem cutiſque erugationem præſtare. Fimo taurino malas rubeſce-

re ajunt: non crocodileam illini melius: ſed foveri frigida & ante & poſtea jubent. Æſtates, & quæ decolorem faciunt cutem, fimum vituli cum oleo & gummi manu ſubactum emendat. Hulcera oris ac rimas, ſevum vituli vel bovis cum adipe anſerino, & ocimi ſucco. Eſt & alia mixtura, e ſevo vituli cum medulla cervi, & albæ ſpinæ foliis una tritis. Idem præſtat & medulla cum reſina, vel ſi vaccina ſit, & jus e carne vaccina. Lichenas oris præſtantiſſime vincit glutinum factum e genitalibus vitulorum, liquatum aceto cum ſulphure vivo, ramo ficulneo permixtum, ita ut bis die recens illinatur. Item lepras ex melle & aceto decoctum, quas & jecur hirci calidum illitum tollit: ſicut elephantiaſin fel caprinum: etiamnum lepras ac furfures, tauri fel addito nitro: urina aſini circa Canis ortum: maculas in facie, fel utriuſque per ſeſe aqua infractum, evitatiſque Solibus ac ventis poſt detractam cutem. Similis effectus & in taurino vitulinove felle, cum ſemine cunilæ, ac cinere e cornu cervino, ſi Canicula exoriente comburatur. Aſinino ſevo cicatricibus ac licheni lepriſque maxime color redditur. Hirci fel & lentigines tollit, admixto caſeo, cum vivo ſulphure ſpongiæque cinere, ut mellis ſit craſſitudo. Aliqui inveterato felle uti maluere, mixtis calidis furfuribus pondere oboli unius, quatuorque mellis, prius defricatis maculis. Efficax ejuſdem & ſevum cum melanthio, & ſulphure, & iride. Labrorum fiſſuris cum adipe anſerino, ac medulla cervina reſinaque & calce. Invenio apud auctores, his qui len-

tigines habeant, negari Magices ſacrificiorum uſus.

LI. Lacte bubulo aut caprino tonſillæ & arteriæ exhulceratæ juvantur. Gargarizatur tepidum, ut eſt expreſſum, aut calefactum. Caprinum utilius, cum malva decoctum & ſale exiguo. Linguæ exhulcerationi & arteriarum prodeſt jus omaſi gargarizatu: tonſillis autem privatim renes vulpium aridi, cum melle triti illitique: anginæ fel taurinum vel caprinum cum melle. Jecur melis ex aqua oris gravitatem, hulceraque butyrum emendat. Spinam aliudve quid faucibus adhærens, extrinſecus fimo perfricatis, aut reddi aut delabi tradunt. Strumas diſcutit fel aprinum, vel bubulum tepidum illitum. Nam coagulum leporis e vino in linteolo exhulceratis dumtaxat imponitur. Diſcutit & ungulæ aſini vel equi cinis, ex oleo, vel aqua illitus, & urina calefacta: & bovis ungulæ cinis ex aqua: fimum quoque fervens ex aceto. Item ſevum caprinum cum calce, aut fimum ex aceto decoctum, teſteſque vulpini. Prodeſt & ſapo: Galliarum hoc inventum rutilandis capillis. Fit ex ſebo & cinere. Optimus fagino & caprino: duobus modis, ſpiſſus ac liquidus: uterque apud Germanos majore in uſu viris, quam feminis.

LII. Cervicum dolores butyro aut adipe urſino perfricantur: rigores bubulo ſevo: quod & ſtrumis prodeſt cum oleo. Dolorem inflexibilem (opiſthotonon vocant) levat urina capræ auribus infuſa, aut fimum cum bulbis illitum: ungues contuſos vel cujuſcunque animalis circumligatum: pte-

rygia digitorum fel tauri aridum aqua calida diſſolutum. Quidam adjiciunt ſulphur & alumen, pari pondere omnium.

LIII. Tuſſim jecur lupi ex vino tepido ſanat: urſinumque fel admixto melle, aut ex cornus bubuli ſummis partibus cinis: vel ſaliva equi triduo pota: at equum mori tradunt: pulmo cervinus cum gula ſua arefactus in fumo, dein tuſus ex melle, quotidiano ecligmate. Efficacior eſt ad id ſubulo cervorum generis. Sanguinem exſpuentes, cervini cornus cinis: coagulum leporis tertia parte denarii cum terra Samia & vino myrteo potum ſanat. Ejuſdem fimi cinis in vino veſperi potus, nocturnas tuſſes: pili quoque leporis ſuffiti, extrahunt pulmonibus difficiles exſcreationes. Purulentas autem exhulcerationes pectoris pulmoniſque, & a pulmone graveolentiam halitus, butyrum efficaciſſime juvat, cum pari modo mellis Attici decoctum, donec rufeſcat, & matutinis ſumtum ad menſuram lingulæ. Quidam pro melle, laricis reſinam addere maluere. Si ſanguis rejiciatur, efficacem tradunt bubulum ſanguinem, modice & cum aceto ſumtum: nam de taurino credere, temerarium eſt. Sed glutinum taurinum tribus obolis cum calida aqua bibitur in vetere ſanguinis exſcreatione.

LIV. Stomachum exhulceratum lactis aſinini potus reficit: item bubuli. Roſiones ejus caro bubula admixto aceto & vino cocta. Rheumatiſmos cornus cervini cinis. Sanguinis exſcreationes hœdinus ſanguis recens, ad cyathos ternos cum ace-

to acri pari modo ſervens potus: coagulum tertia parte ex aceto potum.

LV. Jocineris dolores, lupi jecur aridum ex mulſo: aſini jecur aridum cum petroſelini partibus duabus, ac nucibus tribus, ex melle tritum, & in cibo ſumtum: ſanguis hircinus cibo aptatus. Suſpirioſis ante omnia efficax eſt potus equiferorum ſanguinis. Proxime lactis aſinini tepidi cum bulbis decocti, ita ut ſerum ex eo bibatur: addito in tres heminas cyatho naſturtii perfuſi aqua, deinde melle diluti. Jecur quoque vulpinum, aut pulmo, in vino nigro, aut fel urſinum in aqua, laxat meatus ſpirandi.

LVI. Lumborum dolores, & quæcunque alia molliri opus ſit, urſino adipe fricari convenit: cinerem aprini aut ſuilli fimi inveterati aſpergi potioni vini. Afferunt & Magi ſua commenta. Primum omnium, rabiem hircorum, ſi mulceatur barba, mitigari: eadem præciſa, non abire eos in alienum gregem. Huic admiſcent fimum caprinum, & ſubdito linteolo uncto, cava manu, quantum pati poſſit, fervens ſuſtinere jubent: ita ut ſi læva pars doleat, hæc medicina in dextra manu fiat, aut e contrario. Fimum quoque ad eum uſum acus æreæ punctis tolli jubent. Modus curationis eſt, donec vapor ad lumbos perveniſſe ſentiatur. Poſtea vero manum porro tuſo illinunt, item lumbos ipſo fimo cum melle: ſuadentque in eodem dolore & teſtes leporis devorare. Iſchiadicis fimum bubulum imponunt, calfactum in foliis cinere ferventi. In renumque dolore leporis renes crudos

devorari jubent, aut certe coctos, ita ne dente contingantur. Ventris quidem dolore tentari negant talum leporis habentes.

LVII. Lienem ſedat fel apri vel ſuis potum, vel cervini cornus cinis in aceto. Efficaciſſime tamen inveteratus lien aſini, ita ut in triduo ſentiatur utilitas. Aſinini pulli fimum, quod primum edidit, (poleam vocant Syri) dant in aceto mulſo: datur & equi lingua inveterata ex vino, præſentaneo medicamento, ut didiciſſe ſe ex barbaris Cæcilius Bion tradidit: & lien bubulus ſimili modo: recens autem aſſus vel elixus in cibo. In veſica quoque bovis allii capita XX tuſa, cum aceti ſextario, imponuntur ad lienis dolores. Eadem ex cauſa emi lienem vituli, quanti indicatus ſit, jubent Magi, nulla pretii contatione: quoniam hoc quoque religioſè pertineat: diviſumque per longitudinem annecti tunicæ utrinque, & induentem pati decidere ad pedes: dein collectum in umbra arefacere. Cum hoc fiat, ſimul reſidere lienem ægri vitiatum, liberarique morbo dicitur. Prodeſt & pulmo vulpium cinere ſiccatus, atque in aqua potus. Item hœdorum lien impoſitus.

LVIII. Alvum ſiſtit cervi ſanguis: item cornus cinis: jecur aprinum ex vino potum citra ſalem recenſque: item aſſum ſuillum, vel hircinum decoctum ad quintam heminam in vino. Coagulum leporis in vino ciceris magnitudine: aut ſi febris ſit, ex aqua. Aliqui & gallam adjiciunt, alii per ſe leporis ſanguine contenti ſunt lacte cocto. Equini fimi cinis in aqua potus. Taurini cornus veteris ex par-

te ima cinis, inſperſus potioni aquæ. Sanguis hircinus in carbone decoctus: corium caprinum cum ſuo pilo decoctum, ſucco epoto.

Coagulum equi, & ſanguis caprinus, vel medulla, vel jecur, alvum ſolvit: fel lupi cum elaterio umbilico illigatum. Vel lactis equini potus: item caprini cum ſale & melle. Capræ fel cum cyclamini ſucco & aluminis momento. Aliqui & nitrum & aquam adjeciſſe malunt. Fel tauri cum abſinthio tritum ac ſubditum paſtillo. Butyrum largius ſumtum.

Cœliacis & dyſentericis medetur jecur vaccinum. Cornus cervini cinis tribus digitis captus in potione aquæ. Coagulum leporis ſubactum in pane: ſi vero ſanguinem detrahunt, in polenta. Apri vel ſuilli vel leporini fimi cinis, inſperſus potioni tepidi vini. Vituli quoque jus vulgariter datum, inter auxilia cœliacorum & dyſentericorum tradunt. Lactis aſinini potus utilior, addito melle. Nec minus efficax fimi cinis ex vino utrique vitio. Item polea ſupra dicta. Equi coagulum, quod aliqui hippacen appellant, etiam ſi ſanguinem detrahant, vel fimi cinis, dentiumque ejuſdem tuſorum farina, ſalutaris dicitur: & bubuli lactis decocti potus. Dyſentericis addi mellis exiguum præcipiunt: & ſi tormina ſint, cornus cervini cinerem: aut fel taurinum cumino mixtum, & cucurbitæ carnes umbilico imponere. Caſeus recens vaccinus immittitur ad utrumque vitium. Item butyrum heminis quatuor, cum reſinæ terebinthinæ ſextante, aut cum malva decocta, aut roſaceo.

Datur & ſevum vitulinum, aut bubulum. Item medullæ excoquuntur cum farina ceræque exiguo, & oleo, ut ſorberi poſſint. Medulla & in pane ſubigitur. Lac caprinum ad dimidias partes decoctum. Si ſint & tormina, additur protropum. Torminibus ſatis eſſe remedii in leporis coagulo poto e vino tepido, vel ſemel, arbitrantur aliqui. Cautiores & ſanguine caprino cum farina hordeacea & reſina ventrem illinunt. Ad omnes epiphoras ventris illini caſeum mollem ſuadent: veterem autem in farina tritum, cœliacis & dyſentericis dari, cyatho caſei in cyathis vini tribus. Sanguis caprinus decoctus cum medulla dyſentericis. Jecur aſſum capræ cœliacis ſubvenit, magiſque etiam hirci, in vino auſtero decoctum potumque, vel ex oleo myrteo umbilico impoſitum. Quidam decoquunt a tribus ſextariis aquæ ad heminam, addita ruta. Utuntur & liene aſſo capræ hircive, & ſevo hirci in pane qui cinere coctus ſit: capræ, a renibus maxime, ut per ſe hauriatur protinus: inque modice frigida ſorberi jubent. Aliqui & in aqua decoctum ſevum admixta polenta, & cumino, & anetho, acetoque. Illinunt & ventrem cœliacis, fimo cum melle decocto. Utuntur ad utrumque vitium & coagulo hœdi in vino myrtite, magnitudine fabæ poto: & ſanguine ejuſdem in cibum formato, quem ſanguiculum vocant. Infundunt dyſentericis & glutinum taurinum aqua calida reſolutum. Inflationes diſcutit vitulinum fimum in vino decoctum. Inteſtinorum vitiis magnopere prodeſt coagulum cervorum, decoctum cum lente betaque, atque in ci-

bo ſumtum. Leporis pilorum cinis cum melle decoctus. Lactis caprini potus, decocti cum malva, exiguo ſale addito. Si & coagulum addatur, majoribus emolumentis fiat. Eadem vis eſt & in ſevo caprino in ſorbitione aliqua, uti protinus hauriatur frigida aqua. Item feminum hœdi cinis rupta inteſtina ſarcire mire traditur. Fimum leporis cum melle decoctum, & quotidie fabæ magnitudine ſumtum, ita ut deploratos ſanaverint. Laudant & caprini capitis cum ſuis pilis decocti ſuccum.

LIX. Teneſmos, id eſt, crebra & inanis voluntas deſurgendi, tollitur poto lacte aſinino: item bubulo. Tæniarum genera pellit cervini cornus cinis potus. Quæ in excrementis lupi diximus inveniri oſſa, ſi terram non attigerint, colo medentur, adalligata brachio. Polea quoque ſupra dicta magnopere prodeſt in ſapa decocta. Item ſuilli fimi farina addito cumino in aqua rutæ decoctæ. Cornus cervini teneri cinis, cochleis Africanis cum teſta ſua tuſis mixtus, in vini potione.

LX. Veſicæ calculorumque cruciatibus auxiliatur urina apri, & ipſa veſica pro cibo ſumta: efficacius, ſi prius fumo maceretur utrumque. Veſicam elixam mandi oportet: & a muliere, feminæ ſuis. Inveniuntur & in jocineribus eorum lapilli, aut duritie lapillis ſimiles, candidi, ſicuti in vulgari ſue: quibus contritis atque potis in vino, pelli calculos ajunt. Ipſi apro tam gravis ſua urina eſt, ut niſi egeſta, fugæ non ſufficiat, ac velut devinctus opprimatur. Exuri illa tradunt eos. Leporis renes inveterati, in vino poti, calculos pel-

lunt. In perna ſuum articulos eſſe diximus, quorúm decoctum jus facit urinæ utile. Aſini renes inveterati, tritique, & in vino mero dati, veſicæ medentur. Calculos expellunt lichenes equini ex vino aut mulſo poti diebus XL. Prodeſt & ungulæ equinæ cinis, in vino, aut aqua. Item fimum caprarum in mulſo, efficacius ſilveſtrium. Pili quoque caprini cinis. Verendorum carbunculis, cerebrum apri vel ſuis, ſanguiſque. Vitia vero, quæ in eadem parte ſerpunt, jecur eorum combuſtum, maxime juniperi ligno, cum charta & arrhenico ſanat: fimi cinis: fel bubulum cum alumine Ægyptio ac myrrha ad craſſitudinem mellis ſubactum, inſuper beta ex vino cocta impoſita: caro quoque. Manantia vero hulcera, ſevum cum medulla vituli in vino decoctum: fel caprinum cum melle rubique ſucco: vel ſi ſerpant, fimum etiam prodeſſe cum melle dicunt, aut cum aceto, & per ſe butyrum. Teſtium tumor ſevo vituli, addito nitro cohibetur: vel fimo ejuſdem ex aceto decocto. Urinæ incontinentiam cohibet veſica aprina, ſi aſſa mandatur. Ungularum apri vel ſuis cinis potioni inſperſus. Veſica feminæ ſuis combuſta ac pota: item hœdi, vel pulmo: cerebrum leporis in vino: ejuſdem teſticuli toſti, vel coagulum cum anſerino adipe in polenta: renes aſinini in mero triti potique. Magi verrini genitalis cinere poto ex vino dulci demonſtrant urinam facere in canis cubili, ac verba adjicere, ne ipſe urinam faciat, ut canis, in ſuo cubili. Rurſus ciet urinam veſica ſuis, ſi terram non attigerit, impoſita pubi.

LXI. Sedis vitiis præclare prodeſt fel urſinum cum adipe. Quidam adjiciunt ſpumam argenti ac thus. Prodeſt & butyrum cum adipe anſerino ac roſaceo. Modum ipſæ res ſtatuunt, ut ſint illitu faciles. Præclare medetur & taurinum fel, in linteolis concerptis: rimaſque perducit ad cicatricem. Inflationibus in ea parte, ſevum vituli, maxime ab inguinibus cum ruta: ceteris vitiis medetur ſanguis caprinus cum polenta. Item fel caprinum condylomatis per ſe. Item fel lupinum ex vino. Panos & apoſtemata in quacunque parte ſanguis urſinus diſcutit: item taurinus aridus tritus. Præcipuum tamen remedium traditur in calculo onagri: quem dicitur, cum interficiatur, reddere urina, liquidiorem initio, ſed in terra ſpiſſantem ſe. Hic adalligatus femini, omnes impetus diſcutit, omnique ſuppuratione liberat. Eſt autem rarus inventu, nec ex omni onagro, ſed celebri remedio. Prodeſt & urina aſini cum melanthio. Et ungulæ equinæ cinis cum oleo & aqua illitus. Sanguis equi, præcipue admiſſarii: & ſanguis bubulus: item fel. Caro quoque eoſdem effectus habet calida impoſita: & ungulæ cinis ex aqua aut melle: urina caprarum: hircorum quoque carnes in aqua decoctæ: aut fimum ex his cum melle decoctum: verrinum fel: urina ſuum in lana impoſita. Femina atteri adurique equitatu notum eſt. Utiliſſimum eſt ad omnes inde cauſas, ſpumam equi ex ore, inguinibus illinire. Inguina & ex hulcerum cauſa intumeſcunt. Remedio ſunt equi ſetæ tres totidem nodis alligatæ intra hulcus.

LXII. Podagris medetur urſinus adeps, taurinum-

que ſevum pari pondere & ceræ. Addunt quidam hypociſthida & gallam. Alii hircinum præferunt ſevum cum fimo capræ, & croco ſinapive, vel caulibus ederæ tritis, ac perdicio, vel flore cucumeris ſilveſtris. Item bovis fimum cum aceti fæce. Magnificant & vituli, qui nondum herbam guſtaverit, fimum: aut per ſe ſanguinem tauri: vulpem decoctam vivam, donec oſſa tantum reſtent: lupumve vivum oleo cerati modo incoctum: ſevum hircinum, cum helxines parte æqua, ſinapis tertia: fimi caprini cinerem cum axungia. Quin & iſchiadicos uri ſub pollicibus pedum eo fimo fervente, utiliſſime tradunt. Articulorumque vitiis fel urſinum utiliſſimum eſſe, & leporis pedes adalligatos. Podagras quidem mitigari pede leporis viventis abſciſſo, ſi quis ſecum aſſidue habeat. Perniones urſinus adeps, rimaſque pedum omnes ſarcit: efficacius alumine addito: ſevum caprinum: dentium equi farina: aprinum vel ſuillum fel: cum adipe pulmo impoſitus: etſi ſubtriti ſint contuſive offenſatione: ſi vero aduſti frigore, leporini pili cinis. Ejuſdem pulmo contuſis diſſectus, aut pulmonis cinis. Sole aduſta, ſevo aſinino aptiſſime curantur: item bubulo cum roſaceo. Clavos & rimas callique vitia, fimum apri vel ſuis recens illitum, ac tertio die ſolutum ſanat: talorum cinis, pulmo aprinus, aut ſuillus, aut cervinus. Attritus calceamentorum, urina aſini cum luto ſuo illita. Clavos ſevum bubulum cum thuris polline. Perniones vero corium combuſtum: melius ſi ex vetere calceamento: injurias e calceatu, ex oleo corii caprini cinis. Va-

ricum dolores ſedat fimi vitulini cinis, cum lilii bulbis decoctus, addito melle modico: itemque omnia inflammata, & ſuppurationes. Sed podagricis prodeſt & articulariis morbis, e maribus præcipue vitulis. Articulorum attritis, vel aprorum vel ſuum, linteo calefacto impoſitum: vitulique qui nondum herbam guſtaverit, fimum: item caprinum cum melle in aceto decoctum. Ungues ſcabros ſevum vituli emendat: item caprinum admixta ſandaracha. Verrucas vero aufert vitulini fimi cinis ex aceto: aſini urinæ lutum.

LXIII. Comitiali morbo teſtes urſinos ediſſe prodeſt, vel aprinos bibiſſe ex lacte equino, aut ex aqua: item aprinam urinam ex aceto mulſo: efficacius, quæ inaruerit in veſica ſua. Dantur & ſuum teſticuli inveterati tritique in ſuis lacte, præcedente vini abſtinentia, & ſequente continuis diebus. Dantur & leporis ſale cuſtoditi pulmones, cum thuris tertia parte, in vino albo, per dies XXX. Item coagula ejuſdem. Aſini cerebrum ex aqua mulſa, infumatum prius in foliis, ſemuncia per dies: vel ungularum ejus cinis cochlearibus binis toto menſe potus. Item teſtes ſale aſſervati & inſperſi potioni, in aſinarum maxime lacte, vel ex aqua. Membrana partus earum, præcipue ſi marem pepererint, olfactata accedente morbo comitialium reſiſtit. Sunt qui e mare nigroque cor edendum cum pane ſub dio prima aut ſecunda Luna præcipiant. Alii carnem, aliqui ſanguinem aceto dilutum per dies XL bibendum. Quidam urinam equi aquæ ferrariæ ex officinis miſcent, eademque potione & lymphaticis me-

dentur. Comitialibus datur & lactis equini potus, lichenque in aceto mulſo bibendus. Dantur & carnes caprinæ in rogo hominis toſtæ, ut volunt Magi. Sevum earum cum felle taurino pari pondere decoctum, & in folliculo fellis reconditum, ita ne terram attingat, potum vero ex aqua ſublime. Morbum ipſum deprehendit caprini cornus vel cervini uſti nidor. Sideratis urina pulli aſinini nardo admixto perunctione prodeſſe dicitur.

LXIV. Regio morbo cornus cervini cinis: ſanguis aſinini pulli ex vino. Item fimum aſinini pulli, quod primum edidit a partu, datum fabæ magnitudine e vino medetur intra diem tertium. Eadem & ex equino pullo ſimiliterque vis eſt.

LXV. Fractis oſſibus præſentaneus maxillarum apri cinis vel ſuis. Item lardum elixum atque circumligatum mira celeritate ſolidat. Coſtis quidem fractis laudatur unice caprinum fimum ex vino vetere: aperit, extrahit, perſanat.

LXVI. Febres arcet cervorum caro, ut diximus. Eas quidem quæ certo dierum numero redeunt, oculus lupi dexter ſalſus adalligatuſque, ſi credimus Magis. Eſt genus febrium, quod amphemerinon vocant. Hoc liberari tradunt, ſi quis e vena auris aſini tres guttas ſanguinis in duabus heminis aquæ hauſerit. Quartanis Magi excrementa felis cum digito bubonis adalligari jubent, & ne recidant, non removeri ſepteno circuito. Quis hoc, quæſo, invenire potuit? quæve eſt iſta mixtura? cur digitus potiſſimum bubonis electus eſt? Modeſtiores jecur felis decreſcente Luna occiſæ inveteratum ſale, ex

vino bibendum ante acceſſiones quartanæ dixere. Iidem Magi fimi bubuli cinere conſperſo puerorum urina illinunt digitos pedum, manibuſque leporis cor adalligant. Coagulum ante acceſſiones propinant. Datur & caſeus caprinus recens cum melle, diligenter ſero expreſſo.

LXVII. Melancholicis fimum vituli in vino decoctum remedio eſt. Lethargicos excitat aſini lichen, naribus illitus ex aceto: caprini cornus nidor aut pilorum: jecur aprinum. Itaque & veternoſis datur. Phthiſicis medentur, jecur lupi ex vino, macræ ſuis feminæ herbis paſtæ lardum, carnes aſininæ ex jure ſumtæ. Hoc genere maxime in Achaja curant id malum. Fimi quoque aridi, ſed pabulo viridi paſto bove, fumum arundine hauſtum prodeſſe tradunt. Bubuli quoque cornus mucronem exuſtum, duorum cochlearium menſura, addito melle, pilulis devoratis. Capræ ſevo in pulte ex alica & phthiſin & tuſſim ſanari, vel recenti, cum mulſo liquefacto, ita ut uncia in cyathum addatur, rutæque ramo permiſceatur, non pauci tradunt. Rupicapræ ſevi cyatho, & lactis pari menſura, deploratum phthiſicum convaluiſſe certus auctor affirmat. Sunt & qui ſuum fimi cinerem profuiſſe ſcripſerint in paſſo: & cervi pulmonem, maxime ſubulonis, ſiccatum in fumo, tritumque in vino.

LXVIII. Hydropicis auxiliatur urina veſicæ apri paulatim data in potus: efficacius quæ inaruerit cum veſica ſua. Fimi taurini maxime, ſed & bubuli, de armentivis loquor (quod bolbiton vocant,) cinis cochlearium trium in mulſi hemina, bovis femi-

næ in mulieribus, & ex altero ſexu in viris, quod veluti myſterium occultarunt Magi. Fimum vituli maſculi illitum: fimi vitulini cinis cum ſemine ſtaphylini, æqua portione ex vino: ſanguis caprinus cum medulla. Efficaciorem putant hircorum, utique ſi lentiſco paſcantur.

LXIX. Igni ſacro urſinus adeps illinitur: maxime qui eſt ad renes: vitulinum fimum recens, vel bubulum: caſeus caprinus ſiccus cum porro: ramenta pellis cervinæ dejecta pumice, ex aceto trita. Rubori cum prurigine, equi ſpuma, aut ungulæ cinis. Eruptionibus pituitæ, aſinini fimi cinis cum butyro. Papulis nigris, caſeus caprinus ſiccus ex melle & aceto in balineis, oleo remoto. Puſulis ſuilli fimi cinis aqua illitus, vel cornus cervini cinis.

LXX. Luxatis recens fimum aprinum vel ſuillum: item vitulinum: verris ſpuma recens cum aceto: fimum caprinum cum melle: bubula caro impoſita. Ad tumores fimum ſuillum in teſta calefactum tritumque cum oleo. Duritias corporum omnes mollit optime adeps e lupis illitus. In his quæ rumpere opus eſt, plurimum proficit fimum bubulum in cinere calefactum, aut caprinum in vino vel aceto decoctum. In furunculis ſevum bubulum cum ſale: aut ſi dolor eſt, intinctum oleo, liquefactum ſine ſale, ſimilique modo caprinum.

LXXI. In ambuſtis urſinus adeps cum lilii radicibus: aprinum aut ſuillum fimum inveteratum: ſetarum ex his e penicillis tectoriis cinis cum adipe tritus: tali bubuli cinis cum cera & medulla cervina, vel tauri: fimum leporis. Et caprarum fimus

ſine cicatrice ſanare dicitur. Glutinum præſtantiſſimum fit ex auribus taurorum, & genitalibus. Nec quidquam efficacius prodeſt ambuſtis. Sed adulteratur nihil æque, quibuſvis pellibus inveteratis, calceamentiſque etiam decoctis. Rhodiacum fideliſſimum: eoque pictores & medici utuntur. Id quoque quo candidius, eo probatius. Nigrum & lignoſum damnatur.

LXXII. Nervorum doloribus, fimum caprinum decoctum in aceto cum melle, utiliſſimum putant, vel putreſcente nervo. Spaſmata, & percuſſu vitiata, fimo aprugno curant, vere collecto & areſacto. Sic & quadrigis agendis tractos, rotave vulneratos: & quoquo modo ſanguine contuſo, vel ſi recens illinatur. Sunt qui incoxiſſe aceto utilius putent. Quin & in potu farinam eam ruptis, convulneratiſque, & everſis, ex aceto ſalutarem promittunt. Recentiores cinerem ejus ex aqua bibunt. Feruntque & Neronem principem hac potione recreari ſolitum, cum ſic quoque ſe trigario approbare vellet. Proximam ſuillo fimo vim putant.

LXXIII. Sanguinem ſiſtit coagulum cervinum ex aceto: item leporis. Hujus quidem & pilorum cinis: item ex fimo aſini cinis illitus. Efficacior vis e maribus aceto admixto, & in lana ad omne profluvium impoſito: ſimiliter ex equino capite & ſemine. Aut fimi vitulorum cinis illitus ex aceto. Item caprini cornus vel fimi ex aceto. Hircini vero jocineris diſſecti ſanies efficacior: & cinis utriuſque ex vino potus, vel naribus ex aceto illitus. Hircini quoque utris vinarii dumtaxat cinis, cum pari pon-

dere reſinæ : quo genere ſiſtitur ſanguis, & vulnus glutinatur. Hœdinum quoque coagulum ex aceto, & feminum ejus combuſtorum cinis, ſimiliter pollere traduntur.

LXXIV. Hulcera ſanat in tibiis cruribuſque adeps urſinus, admixta rubrica. Quæ vero ſerpunt, fel aprugnum cum reſina & ceruſſa : maxillarum apri vel ſuum cinis : fimum ſuum illitum ſiccum : item caprinum ex aceto ſubfervefactum. Cetera purgantur & explentur butyro : cornus cervini cinere, vel medulla cervi : felle taurino cum cyprino oleo, aut irino. Fimum recens ſuum, vel inveterati farina illinitur vulneribus ferro factis. Phagedænis & fiſtulis immittitur fel tauri, cum ſucco porri, aut lacte mulierum, vel ſanguis aridus cum cotyledone herba. Carcinomata curat coagulum leporis, cum pari pondere capparis aſperſum vino : gangrænas urſinum fel penna illitum : aſini ungularum cinis ea quæ ſerpunt hulcera inſperſus. Sanguis equi adrodit carnes ſeptica vi : item fimi equini inveterati favilla. Ea vero quæ phagedænas vocant in hulcerum genere, corii bubuli cinis cum melle. Caro vituli recentia vulnera non patitur intumeſcere : fimum bubulum cum melle. Feminum vituli cinis ſordida hulcera, & quæ cacoethe vocant, e lacte mulieris ſanat. Recentes vero plagas ferro illatas, glutinum taurinum liquefactum, tertio die ſolutum. Caſeus caprinus ſiccus ex aceto ac melle, purgat hulcera. Quæ vero ſerpant, cohibet ſevum cum cera : item addita pice ac ſulphure percurat. Similiter proficit ad cacoethe, hœdi feminum cinis e lacte mulieris.

Et ad carbunculos, ſuis feminæ cerebrum toſtum illitumque.

LXXV. Scabiem hominis, aſininæ medullæ maxime abolent, & urinæ ejuſdem cum ſuo luto illitæ. Butyrum etiam, quod in jumentis proficit cum reſina calida: glutinum taurinum in aceto liquefactum, addita calce: fel caprinum cum aluminis cinere: boas fimum bubulum: unde & nomen traxere. Canum ſcabies ſanatur bubulo ſanguine recenti: iterumque, cum inareſcat, illito, & poſtero die abluto cinere lixivio.

LXXVI. Spinæ ac ſimilia corpori extrahuntur felis excrementis: item capræ ex vino: coagulo quocunque, ſed maxime leporis, cum thuris polline & oleo, aut cum viſci pari pondere, aut cum propoli. Cicatrices nigras ſevum aſininum reducit ad colorem. Fel vituli extenuat calefactum. Medici adjiciunt myrrham & mel & crocum, æreaque pyxide condunt. Aliqui & florem æris admiſcent.

LXXVII. Mulierum purgationes adjuvat fel tauri in lana ſuccida appoſitum. Olympias Thebana addit hyſſopum & nitrum. Cornus cervini cinis potus. Item vulvas laborantes, illitu quoque: & fel taurinum cum opio appoſitum obolis binis. Vulvas & pilo cervino ſuffire prodeſt. Tradunt cervas, cum ſenſerint ſe gravidas, lapillum devorare: quem in excrementis repertum, aut in vulva (nam & ibi invenitur) cuſtodire partus adalligatum. Inveniuntur & oſſicula in corde & in vulva, perquam utilia gravidis parturientibuſque. Nam de pumice, qui in vaccarum utero ſimili modo in-

venitur, diximus in natura boum. Lupi adeps illitus vulvas mollit: dolores earum, jecur. Carnes lupi ediſſe parituris prodeſt: aut ſi incipientibus parturire ſit juxta qui ederit, adeo ut etiam contra illatas noxias valeat. Eundem ſupervenire, perniciofum eſt. Magnus & leporis uſus mulieribus. Vulvas adjuvat pulmo aridus potus: profluvia jecur cum Samia terra ex aqua potum: ſecundas coagulum: caventur pridiana balinea. Illitum quoque cum croco & porri ſucco, vellere appoſitum, abortus mortuos expellit. Si vulvæ leporum in cibis ſumantur, mares concipi putant. Hoc & teſticulis eorum, & coagulo profici. Conceptum leporis utero exemtum his quæ parere deſierint, reſtibilem fœcunditatem afferre. Sed pro conceptu, leporis ſaniem & viro Magi propinant. Item virgini novem grana fimi, ut ſtent perpetuo mammæ. Coagulum quoque ob id cum melle illinunt: ſanguinem, ubi evulſos pilos renaſci nolunt. Inflationi vulvæ, fimum aprugnum ſuillumve cum oleo illini prodeſt. Efficacius ſiſtit farina aridi, ut adſpergatur potioni, vel ſi gravidæ aut puerperæ torqueantur. Lacte ſuis poto cum mulſo adjuvantur partus mulierum. Per ſe vero potum, deficientia ubera puerperarum replet. Eadem circumlita ſanguine feminæ ſuis, minus creſcent. Si dolent, lactis aſinini potu mulcentur: quod addito melle ſumtum & purgationes earum adjuvat. Sanat & vulvarum exhulcerationes ejuſdem animalis ſevum inveteratum, & in vellere appoſitum duritiem vulvarum emollit. Per ſe vero recens vel invetera-

tum, ex aqua illitum, pſilothri vim obtinet. Ejuſdem animalis lien inveteratus, ex aqua illitus mammis, abundantiam facit: vulvas ſuffitu corrigit. Ungulæ aſininæ ſuffitæ partum maturant, ut vel abortus evocetur: nec aliter adhibentur, quoniam viventem partum necant. Ejuſdem animalis fimum ſi recens imponatur, profluvia ſanguinis mire ſedare dicitur. Nec non & cinis ejuſdem fimi, qui & vulvæ prodeſt impoſitus. Equi ſpuma illita per dies XL prius quam primum naſcantur pili, reſtinguuntur. Item cornus cervini decocto: melius, ſi recentia ſint cornua. Lacte equino juvantur vulvæ collutæ. Quod ſi mortuus partus ſentiatur, lichen ex aqua dulci potus ejicit. Item ungulæ ſuffitu, aut fimum aridum. Vulvas procidentes butyrum infuſum ſiſtit. Induratam vulvam aperit fel bubulum roſaceo admixto, foris vellere cum reſina terebinthina impoſito. Ajunt & ſuffitu fimi e mare bove, procidentes vulvas reprimi, partus adjuvari: conceptus vero vaccini lactis potu. Sterilitatem ob partus vexationem fieri, certum eſt. Hanc emendari Olympias Thebana affirmat felle taurino, & adipe ſerpentium, & ærugine, ac melle, medicatis locis ante coitus. Vitulinum quoque fel, in purgationibus ſub coitu aſperſum vulvæ, etiam duritiam ventris emollit, & profluvium minuit umbilico peruncto, atque in totum vulvæ prodeſt. Modum ſtatuunt fellis pondere denarii, opii tertia, admixto amygdalino oleo, quantum eſſe ſatis appareat: hoc in vellere imponunt. Maſculi fel vituli, cum mellis dimidio tritum, ſer-

Dd 2

vatur ad vulvas. Carnem vituli ſi cum ariſtolochia inaſſatam edant circa conceptum, mares parituras promittunt. Medulla vituli in vino ex aqua decocta cum ſevo, exhulcerationibus vulvarum impoſita prodeſt. Item adeps vulpium, excrementumque felium: hoc cum reſina & roſaceo impoſitum. Caprino cornu ſuffiri vulvam, utiliſſimum putant. Silveſtrium caprarum ſanguis cum palma marina pilos detrahit. Ceterarum vero fel, callum vulvarum emollit inſperſum, & a purgatione conceptus facit. Sic quoque pſilothri vis efficitur, ſi evulſis pilis triduo ſervetur illitum. Profluvium, quamvis immenſum, urina capræ pota ſiſti, obſtetrices promittunt, & ſi fimum illinatur. Membrana caprarum in qua partus editur, inveterata, potuque ſumta in vino, ſecundas pellit. Hœdorum pilis ſuffiri vulvas, utile putant, & in profluvio ſanguinis coagulum bibi, aut hyoſcyami ſemen imponi. E bove ſilveſtri nigro ſi ſanguine ricini lumbi perungantur mulieri, tædium Veneris fieri, dicit Oſthanes. Idem amoris, pota hirci urina, admixto propter faſtidium nardo.

LXXVIII. Infantibus nihil butyro utilius, per ſe & cum melle: privatim & in dentitione, & ad gingivas, & ad oris hulcera. Dens lupi adalligatus infantium pavores prohibet, dentientique morbos: quod & pellis lupina præſtat. Dentes quidem eorum maximi equis quoque adalligati, infatigabilem curſum præſtare dicuntur. Leporum coagulo illito ubere ſiſtitur infantium alvus. Jecur aſini, admixta modice panace, inſtillatum in os, a

comitialibus morbis & aliis infantes tuetur: hoc XL diebus fieri præcipiunt. Et pellis aſini injecta, impavidos infantes facit. Dentes qui equis primum cadunt, facilem dentitionem præſtant infantibus adalligati: efficacius, ſi terram non attigere. Lien bubulus in melle editur: & illinitur ad lienis dolores: ad hulcera manantia cum melle. Lien vituli in vino decoctus, tritusque & illitus, hulcuſcula oris. Cerebrum capræ Magi per anulum aureum trajectum, prius quam lac detur, infantibus inſtillant contra comitiales, ceteroſque infantium morbos. Caprinum fimum inquietos infantes adalligatum panno cohibet, maxime puellas. Lacte caprino, aut cerebro leporum perunctæ gingivæ, faciles dentitiones faciunt.

LXXIX. Somnos fieri lepore ſumto in cibis Cato arbitratur: vulgus & gratiam corpori in IX dies, frivolo quidem joco, cui tamen aliqua debeat ſubeſſe cauſa in tanta perſuaſione. Magi felle capræ, ſacrificatæ dumtaxat, illito oculis, vel ſub pulvino poſito, ſomnum allici dicunt. Sudores inhibet cornus caprini cinis e myrteo oleo perunctis.

LXXX. Coitus ſtimulat fel aprugnum illitum: item medullæ ſuum hauſtæ: ſevum aſininum, anſeris maſculi adipe admixto illitum. Item a coitu equi Virgilio quoque deſcriptum virus, & teſticuli equini aridi, ut potioni interi poſſint, dexterve aſini teſtis in vino potus pro portione, vel adalligatus brachiali. Ejuſdem a coitu ſpuma collecta roſeo panno, & incluſa argento, ut Oſthanes tradit. Salpe genitale in oleum fervens mergi jubet

ſepties, eoque perungi pertinentes partes. Bialcon cinerem ex eodem bibi, vel tauri a coitu urinam, lutoque ipſo illini pubem. At e diverſo muris fimo illito cohibetur virorum Venus. Ebrietatem arcet pulmo apri aut ſuis aſſus, jejuni cibo ſumtus eo die: item hœdinus.

LXXXI. Mira præterea traduntur in eiſdem animalibus. Veſtigium equi excuſſum ungula (ut ſolet plerumque) ſi quis collectum reponat, ſingultus remedium eſſe recordantibus quonam loco id repoſuerint. Jecur luporum equinæ ungulæ ſimile eſſe, & rumpi equos qui veſtigia luporum ſub equite ſequantur. Talis ſuum diſcordiæ vim quandam ineſſe. In incendiis, ſi fimi aliquid egeratur e ſtabulis, facilius extrahi, nec recurrere oves boveſque. Hircorum carnes virus non reſipere, ſi panem hordeaceum eo die, quo interficiantur, ederint, laſerve dilutum biberint. Nullas vero teredinem ſentire, Luna decreſcente induratas ſale. Adeoque nihil omiſſum eſt, ut leporem ſurdum celerius pingueſcere reperiamus. Animalium vero medicinas: ſi ſanguis profluat jumentis, ſuillum fimum ex vino infundendum. Boum autem morbis ſevum, ſulphur vivum, allium ſilveſtre, ovum coctum: omnia hæc trita in vino danda, aut vulpis adipem. Carnem caballinam diſcoctam, potu ſuum morbis mederi. Omnium vero quadrupedum morbis, capram ſolidam cum corio, & ranam rubetam diſcoctas. Gallinaceos non attingi a vulpibus, qui jecur animalis eius aridum ederint: vel ſi pellicula ex eo collo inducta, galli inierint. Similia in

felle muſtelæ. Boves in Cypro contra tormina, hominum excrementis ſibi mederi. Non ſubteri pedes boum, ſi prius cornua pice liquida perungantur. Lupos in agrum non accedere, ſi capti unius pedibus infractis, cultroque adacto paulatim ſanguis circa fines agri ſpargatur: atque ipſe defodiatur in eo loco, ex quo cœperit trahi. Aut ſi vomerem, quo primus ſulcus eo anno in agro ductus ſit, excuſſum aratro, focus Larium, quo familia convenit, abſumat: ac lupum nulli animali nociturum in eo agro, quamdiu id fiat. Hinc deinde revertemur ad animalia ſui generis, quæ aut placida non ſunt, aut fera.